

ÖN SÖZ

ekin-sanat-edebiyat

insanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun önsözüdür.

www.onsozdergisi.com

Güz '08
XII

Dosya
5. Konferans

1-9 Kasım 2008
Kitap Fuarındayız
4. Salon

Ayışığı Kitap Dizisi

Yeni Çıkacak Kitaplarımız

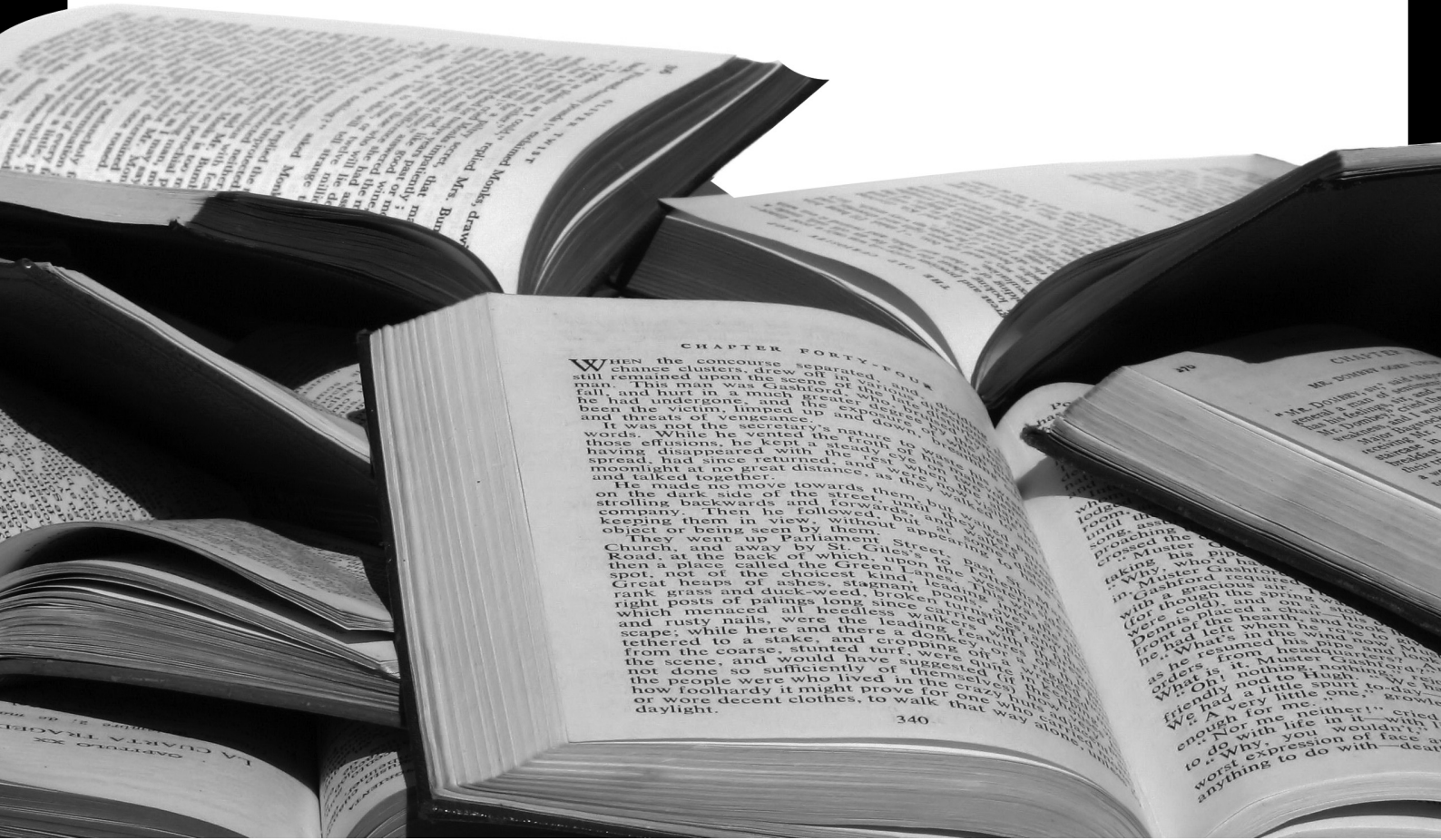
BESD'den Ayışığı'na
20. Yıl Albümü

D.Dağlı
Sanata Dair Notlar

Ruhan Mavruk
Bütün Eserler

Kazım Demir
El İzlerim

Ülkü Şeyda
Ve Ayağa Kalktı İnsan

AYIŞIĞI
SANAT
MERKEZİ

XII

KİTAP DİZİSİ

kültür / sanat / edebiyat

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel
Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım
Ruhan Mavruk

Ofset Hazırlık
KapakTasarım
Tux Ajans
info@tuxajans.com

Baskı: Ser Matbaası
Mücellit: Ser Mücellit
0 212 565 17 74

İstanbul

İstiklal Cad. Rumeli Han
88/11 Kat: 6 Tel: 0212 249 44 43

İzmir

1337. Sk.No:18 Çankaya
Tel: 0232 489 63 16

Adana

Tepebağ Mah. Cemal Gürsel Cad. Ali
Hikmet İşhanı. Kat: 4 No. 401
Seyhan/Adana
Tel: 0322 363 70 62

Antep

Atatürk Bulvarı Bey Mahallesi No:6/7
Kat:3 Şahinbey Tel: 0 342 230 38 74
www.onsozdergisi.com
info@onsozdergisi.com
onsozdergisi@gmail.com
istanbulayisigi@gmail.com

ÇINGİ

Güz sayımızla bir kez daha merhaba;

Yoğun ve sıcak bir yaz ayını geride bıraktık. Yitirdiklerimiz oldu, Filistinli şair Mahmud Derviş, Kübalı tarihçi Navarro, Cengiz Aytmatov... Birçoğumuzun şiirlerini severek okuduğu Mahmud Derviş'e bu sayımızda ancak şiir ve görüşlerinden oluşan kısa bir bölüm ayırabildik. Bir sonraki sayımızda tüm yönleriyle Mahmud Derviş'i ele alacağımız bir çalışma yapacağımızı şimdiden buradan duyurmak isteriz.

Temmuz'un ikinci haftası tüm Ayışığı çalışanları 5. Konferansımızı gerçekleştirmek üzere İstanbul'da Rumeli handa bir araya geldik. Dört gün boyunca üretmenin, paylaşmanın, öğrenmenin mutluluğunu yaşadık. Ürettiklerimizi de sizinle paylaşabilmek için dosya bölümünü konferans sunumlarına ayırdık. O kadar çok konu vardı ki dosyanın sayfa sınırlarını aşmamıza rağmen yine de bazı yazıları çıkarmak zorunda kaldık. Bir kısmını ise dosya dışında vermek zorunda kaldık - Aytmatov, Hasan Hüseyin, Aptalca Sorular Sormak.

Biliyorsunuz, Önsöz dağıtım şirketi tarafından değil kendi olanaklarımıza okura ulaştırılıyor. Daha fazla okura ulaşmak amacıyla düzenlediğimiz dağıtım kampanyası kimi eksiklerine rağmen başarı ile gerçekleştirildi. Bir aydan kısa bir zamanda iki bin insana ulaştık. Dağıtım tekellerinin uyguladığı ambargoyu nasıl aşacağımızın somut bir örneği oldu düzenlediğimiz bu kampanya. Kampanyayı yürüten tüm arkadaşlarımızı başarılarından dolayı bir kez daha kutluyoruz..

27. İstanbul Kitap Fuarı, 1-9 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilecek. Biz de 4. Salonda Ayışığı Sanat Merkezi standında, yeni kitaplarımız, çeşitli etkinliklerimizle yer alacağız. Tüm dostlarımızı küçük ama insan sıcaklığı dolu standımıza bekliyoruz.

Ekin-Sanat alanında 20 yılı geride bıraktık. Boğaziçi Ekin Sanat Derneği'nden Ayışığı'na kesintisiz süren bir yoldan geliyoruz. Bu yolda adımı dahi bilmediğimiz birçok insanın adımları var. İşte biz bu adımları kendi adımlarımızla birleştirmek istedik. Bu amaçla Ekin ayında düzenleyeceğimiz bir dizi etkinliğimize tüm dostlarımızı davet ediyoruz.

Umudumuz Kavgada Kavgamız Sanatımızla dedik ve ekliyoruz; Yaşam bizden yana...

Günlük
Grev Günlük
Sıla Erciyes

5-10

Sanata Dair Notlar
Sanat Proletaryanın Sorunlarını
Nasıl Ele Alınmalı

D. Dağlı

11 - 14

**Yabancılaşmaya Karşı
Beyin Egzersizleri**

Ben Bir Başkasıdır

Temade Çınar

15-18

Sanatta Özne ve Gerçeklik

Özgür Güven

19-21

Toplumcu Şiirimiz ve Yenileşme

Ruhan Mavruk

22

Ben Bir Usanmaz Ozanım
Derdim Vardır İnilerim

Nazım Akarsu

23-26

İnsanın Evriminin
İlk Aşamalarında Dil

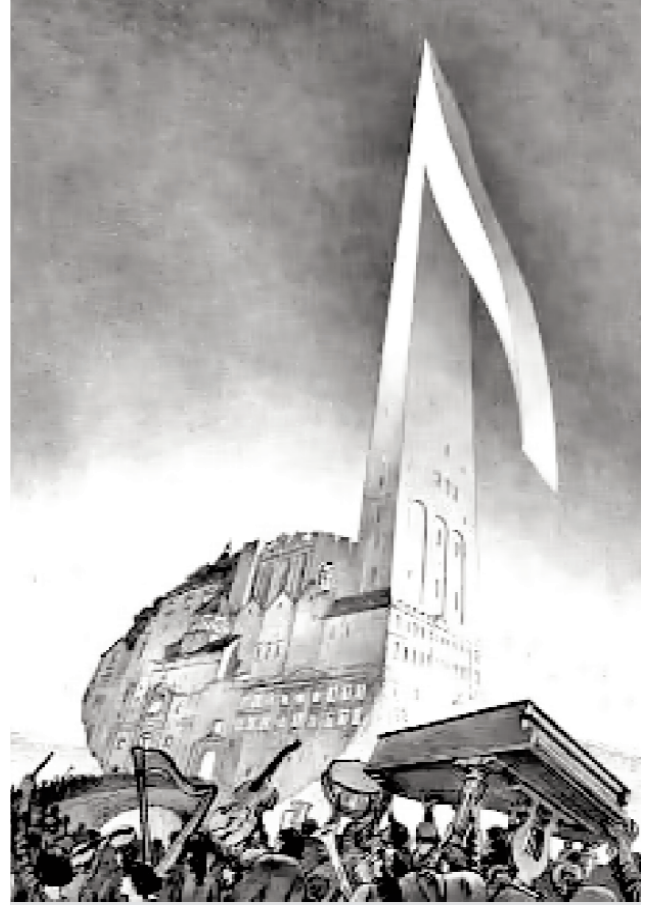
Ahmet Aydın

27-31

Aptalca Sorular Sormak

Ethem Tevfik

27-31

Nereden Geliyoruz

Tina Modotti
Toplumcu Gerçekçilik mi?
Sosyalist Gerçekçilik mi?
Pablo Picasso
Pablo Neruda
Romantizm
Marie Sklodowska Curie
Victor Jara
Vladimir Mayakovski
Dario Fo
Bolshoi Tiyatrosu
Nikola Tesla
Paul Eluard
Paul Gauguin
Yannis Ritsos
Louis Aragon
Federico Garcia Lorca
Charles Chaplin
Galileo Galilei
Hegel'den Marx'a

Dosya / 33-64

**AYIŞIĞI
SANAT
MERKEZİ**

Röportaj

Latin Amerika Nasıl Direniyor

75-80

Munzurla Birlikta Akmak

Bahar Derin

81-83

Nazım Akarsu

84

Sağcı mın? Solcu musun?

Elif Can

85-90

Zindan Türkü Söylüyor

91-93

Dünya Hepimize Yeter

Demet Demeter

94-96

Bir İşçinin Kalemı Eriyor

Nasırlı Elllerinde

Kazım Demir

97-98

Okurlardan

Oyuncak

99-101

Söylenceler

Hığyır Hğaber Gorona

Ehğtro Hğaviso

102-103

Kahramanlık Üzerine

104-105

Tabletlerden Dirilen Ninova

Atila Oğuz

106-107

HABERLER

Tiyatro Avesta'dan Yeni Bir Oyun:

...ARAF...

Tiyatro Simurg

Sivas Yandı 15 Yıl Oldu

Aysun Bozdoğan Anma Etkinlikleri

AFA / Fotoğraf sergisi:

Tuzla Grev Günlüğü

Dünyaca ünlü Filistinli şair Mahmut Derviş, 9 Ağustos 2008'de geçirdiği açık kalp ameliyatı sonrası yaşamını yitirdi. Derviş, 67 yaşında gözlerini yaşama yumarken ardında 20'den fazla dile çevrilen yüzlerce şiir bıraktı. Mahmut Derviş, Filistin bağımsızlık mücadelesini anlattı, halkının sürgün acılarına dikkat çekti. Derviş, halkının acıları kadar İsraili işgalcilere karşı direnişi de yazdı. Derviş, Filistin halkının, İsrail politikalarına ve topraklarının işgaline karşı hep gür bir sesi oldu. Bu gür sesi anlatmak için ciddi bir çalışma yapmak gerektiğini biliyoruz, ama ölümünün ardından onu sizlere kendi düşünceleri ve şiirleriyle sunmak istiyoruz. Mahmut Derviş'le yapılmış olan röportajlardan derlediğimiz şiir, şair ve mücadele üzerine görüşlerini sizinle paylaşmak istiyoruz. (Sayfa111)

*Ölümlerden geliyorum şarkı söyleyerekten,
geliyorum yaşamak için.*

Bırak, ışıldayan bir yara

bağışlasın bana sesini,

bırak da kinler büyüsün,

kafeslerin içimde ektiği,

bırak, uzlaşmazlık çıksın ortaya,

yıkımların doğurduğu.

Yaramın üstünde yürümeyi öğretti

bana celladın bıçağı.

Yürümeyi, hem de yorulmadan yürümeyi.

Direnmeyi öğretti.

Direnmeyi.

Mahmut Derviş

Sıla Erciyes

Cengiz Aytmatov

*5. Konferans Sunumu

Tarihte bazı kişiler vardır, onları elinizin tersi ile itemezsiniz. Yok sayamaz, görmezden gelemezsiniz. Hele bir de bu insan bir dönem duygu dünyanızda değişikliklere neden olmuşsa o kişiyi anlatmak, o kişi karşısında objektif olabilmek gerçekten zordur. Aytmatov'da bu kişilerden birisi. Onun Cemile'sini okuyup etkisinde kalmamak, Elveda Gülsarı'yı okuyup da Tanabay ve rahvan at Gülsarı arasındaki dostluğa hayran olmamak, Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpeği okuyup sarsılmamak, Selvi Boylum'u okuyup da sevgi nedir gerçekte, diye sormamak ne mümkün...

Yeni bir çağı, kapitalizminden komünizme geçiş çağını başlatan Sovyet insanının destanını edebiyatın güçlü diliyle ölümsüzleştiren Aytmatov, tedavi için götürüldüğü Almanya'da komaya girerek 10 Haziran 2008 tarihinde Nürnberg'de yaşamını yitirdi ve aramızdan ayrıldı. Ama ayrılırken, dünyaya, insana, doğaya bizim baktığımız yerden bakmıyordu. Onun penceresi artık kapitalistlerin sömürü penceresi idi. O yüzden ona güzellmeler dizmeyeceğiz. Sosyalist sistemin sorunlarına içerden çözümler aramak yerine Gorbaçov ile başlayan karşı devrimci dalganın yolundan giden Aytmatov ve eserleri bizi ilgilendirmiyor. Bizi ilgilendiren hangi Aytmatov'a sahip çıkacağız? Sovyet insanının destanını onun güçlü kaleminden okumayacak mıyız? Bu sorulara cevap verebilmek için Aytmatov'u ve eserlerini biraz tanımakta fayda var. Ancak o zaman doğru bir sonuç çıkarabiliriz diye düşünüyorum.

Aytmatov, 1928 yılında Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'in Şeker köyünde doğar. Çocukluğu II. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde geçer. Toplumun açlığına, yokluğuna ve kahramanlıklarına tanık olur. Bugünleri Erken Gelen Turnalar adlı hikayesinde anlatır bize. Babaannesi Ayımkan'ın anlattığı masallar, ninnilerle büyür. Kırgız toplumunun destanlarla örülü dünyası onu çocuk yaşlardan itibaren sarar, büyüler. İç dünyanın zenginleşmesinde çok büyük etkisi olur bu masalların, destanların. Babası Törekül Aytmatov 37 Moskova yargılamalarında karşı-devrimci girişimlerden dolayı yargılanarak idam edilenlerin arasındadır. Amcası ise İkinci Paylaşım savaşında cephede savaşırken ölmüştür. Aytmatov'un Stalin karşıtlığının temelinde çocukluk döneminde yaşadığı bu olayın ne kadar etkisi vardır bilinmez, ama partiye Kruşçev'in başlattığı Stalin karşıtı kampanya döneminde kabul edilir. 1978'de Yüksek Sovyet Prezidium'u tarafından Sosyalist İşçi Kahramanı, 1983 yılında Büyük Sovyet Edebiyat ödülünü ikinci kez kazanır. Gorbaçov döneminde Sovyet Parlamentosu Kültür ve Ulusal Diller Komitesi Başkanlığı ve Sovyet Yazarlar Birliği Sekreterliği görevlerinde bulunur. Gorbaçov'un beş danışmanından birisidir. Kırgızistan adına çeşitli ülkelerde büyükelçilik görevini yürütmüştür.

1958 yılında yayınlanan Cemile adlı hikayesinin yarattığı etki ile Aytmatov, Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girer. 1963 yılında İlköğretmen, Deve Gözü, Cemile, Selvi Boylum Alyazmalım adlı hikayelerinden oluşan Steplerden ve Dağlardan Hikayeler adlı kitabını yayımlar ve bu eseriyle Lenin Edebiyat Ödülünü kazanır. İlk romanı Toprak Ana'yı 1963'te yazar. Ardından Elveda Gülsarı gelir. Edebiyat dünyasında büyük etki yaratan Beyaz Gemi'yi 1970'de yayımlar. Ardından Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek ve diğerleri gelir. Tarih 80'li yılları gösterdiğinde Aytmatov artık farklı bir pencereden bakar ve sosyalist sistemi, Sovyetlerin temel varoluş noktalarını sorgu-

Aytmatov, 1928 yılında Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'in Şeker köyünde doğar. Çocukluğu II. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde geçer. Toplumun açlığına, yokluğuna ve kahramanlıklarına tanık olur. Bugünleri Erken Gelen Turnalar adlı hikayesinde anlatır bize. Babaannesi Ayımkan'ın anlattığı masallar, ninnilerle büyür. Kırgız toplumunun destanlarla örülü dünyası onu çocuk yaşlardan itibaren sarar, büyüler. İç dünyanın zenginleşmesinde çok büyük etkisi olur bu masalların, destanların.

lamaya başlar. Karşı cepheden yazmaya başladığı ilk eser olan Gün Uzar Yüzyıl Olur yayınlanır ve bu türde kitaplar yazmayı devam eder. Dişi Kurdun Rüyalari, Cengiz Han'a Küsen Bulut ve son kitabı Dağlar Devrildiğinde bunlar arasındadır.

Selvi Boylum Al Yazmalım: Bitmemiş Türküm Benim

Aytmatov'la bundan yıllar önce Selvi Boylum Al Yazmalım kitabı ile tanıştım. Bu tanışıklıkta elbette hepimizin izlemekten bıkmadığını düşündüğüm Türkan Şoray ve Kadir İnanır'ın oynadıkları, Aytmatov'un aynı adlı eserinden uyarlanan sinema filminin etkisi büyüktü. Bugün bile her hangi bir kanalda rastladığımda bir süre de olsa bakmadan geçemediğim, her zaman severek izlediğim bir filmidir. Sevgi nedir gerçekte, diye soran Asya'nın sorusuyla her birimiz sarsılmadık mı? Bir yanda yaşanmamış bir aşk, diğer taraftailmekilmek örülmüş emek... Asya hangisini seçmeliydi? Kimimiz aşk dedik, kimimiz emek... Asya ise oğlunun baba bellediği kişiyi seçmişti, onlara emek vermiş kişiyi seçmişti. Aşk sorumsuz davranmış, kendi bencil duyguları peşinden gitmişti. Aşkın yürekte fırtınalar estiren deli rüzgarları ne kadar etkili olursa olsun, emeğin o kendi halinde, doğal, sıcak sımsıcak çabası kazanmış, Aytmatov bu eseriyle emeğe güzelleme yapmıştır.

Elveda Gülsarı

Tanabay, Çora ve yağız at Gülsarı'nın hikayesinin anlatıldığı Elveda Gülsarı ise ikinci okuduğum kitaptı ve Selvi Boylum kitabından daha da çok etkilemişti beni. Tanabay, delidolu bir gençlik yaşamış, iyi niyetli, çalışkan bir adamdır. Devrim yıllarında yer almış, ikinci emperyalist paylaşım savaşına katılmış, inanmış bir sosyalisttir. Demir ustasıdır Tanabay, ama o anda toplumun ihtiyacı başkadır ve arkadaşı Çora'nda ısrarı ile çok sevdiği mesleğini bırakıp, yılıkcılığı kabul eder. Gülsarı ile bu yılki çobanlığı sırasında karşılaşır ve aralarında kopmaz bir bağ kurulur. Gülsarı az bulunur cinsten bir attır, Tanabay onunla nice yarışlar kazanır. Bölgeye gelen bir yöneticinin Gülsarı'nın namını duyup onu istemesi Tanabay'da ilk kırgınlığı yaratır. Gülsarı ise her seferinde ona geri kaçır. Olmadık acılar yaşatılır Gülsarı'ya aynı zamanda Tanabay'a. Ama Tanabay bir gün olsun görevlerini ihmal etmez.

Tam yılıkcılığa alışmışken bu kez Tanabay'dan koyun sürülerine bakması istenir. Hiç bilmediği bu işin kendisine verilmesine kızır, öfkelenir, kabul etmek istemez ama sonunda yanına birkaç genç alarak dağlara doğru, hiç bilmediği koşullara doğru görevi devralır. Koyun sürülerinin nasıl bakılacağını deneye yanıla öğrenir. Koşullar zordur, ama o elinden geleni yapar. Eser boyunca Tanabay'ın bu çabasına tanık oluruz. Gençler dayanamaz ağır koşullara ve işleri yüzüstü bırakıp kaçarlar. Ağır hava koşulları, yöneticilerin sorunlara duyarsız kalması, ihtiyaçları anlamaması sonucunda büyük bir felaket yaşanır. Tam sürünün kuzulama döneminde öyle bir fırtına çıkar ki tüm sürü telef olur. O anda yaşadığı acıya tanık oluruz. Tanabay bu acı ve çaresizlik içinde kıvrılırken, Çora ve bir yönetici çıkagelir. Büyük bir öfke patlaması ile Tanabay bağırıp çağırır, onları suçlar. Ve bu davranışı onun devrim düşmanlığı olarak adlandırılıp yargılanır. Bu süreç partiden atılmasıyla sonuçlanır. Buna sessiz kalan Çora'ya küser ve bir daha yanına uğramaz.

Yıllar sonra, Çora, ölüm döşeğindeyken arkadaşı Tanabay'ı görmek ister. Öyle kırgındır ki Tanabay, gidip gitmeme konusunda çok düşünür. Sonunda atlar Gülsarı'ya ve arkadaşına doğru yola düşer. Ama arkadaşının son sözlerini duyamaz, o sözleri Çora'nın oğlu aktarır. Çora'nın isteği, parti kartını Tanabay'ın götürüp merkeze teslim etmesidir. Amacı, parti üyeliği haksız yere düşürülen Tanabay'ın kendi gözünde hala bir partili olduğunu hem Tanabay'a hem de tüm partiye ilan etmektir. Gecikmiş bir özürdür Tanabay'dan.

Tanabay ve Gülsarı yaşlanmıştır. Yol boyunca yaşlı adam geçmişe döner, kendiyile, yaşadıklarıyla, eksikliklerle hesaplaşıp durur. Tüm bu hikayeyi Aytmatov bize Gülsarı ile Tanabay'ın çıktıkları yolculuk sırasında, geriye dönüşler şeklinde anlatır. Yolculuğun

sonunda Gülsarı ölür ve Tanabay'ın bir tek isteği kalır, o da partisine geri dönmektir. Yalnız bir kuş gibi ölmek istemez ve Çora'nın oğluna ulaşip ona şunları söylemeye karar verir: "... rahvan at Gülsarı'yı anımsıyor musun? Anımsayacaksın mutlaka. Babanın parti kartını Bölge Parti Komitesine götürürken ona binmişim. Bana o görevi sen vermiştin. Dün akşam kasabadan dönüyordum, o eşsiz rahvan atım yolda öldü. Bütün gece onun yanbaşımda oturdum, bütün yaşamımı yeniden düşündüm. Yakında benim de vaktim erişecek, Gülsarı gibi ben de yol boyunda öleceğim. Oğlum Samansur, benim partiye yeniden girmeme yardımcı ol. Çok yaşamam artık. Her zaman ne olmuşsam, yine öyle ölmek istiyorum. Baban Çora'nun parti kartını Bölge Parti Komitesine benim götürmemi istemesinin nedenini şimdi anlıyorum. Sen onun oğlusun, yaşlı Tanabay Bakasof'u tanırsın" der ve "Tanabay, çabuk ol. Kanatların yorulmadan arkadaşlarına yetiş." Derin bir iç çekişin ardından Gülsarı'ya veda eder.

En Güzel Aşk Hikayesi: Cemile

İkinci dünya savaşı yıllarında geçen bu hikayede Aytmatov, bize, Cemile ve Danyar'ın aşkını küçük bir çocuk olan Seyit'in gözlerinden anlatır. Cemile Seyit'in abisi Sadık ile evlidir. Evlendikten kısa bir süre sonra Sadık askere gitmiş, köyde Seyit'in annesi, Cemile ve Seyit kalmıştır. Seyit'in annesi her koşulda gelininden yana olan bir kaynanadır. Cemile çok güzel bir kadındır. Köyün tüm delikanlıları Cemile'ye aşiktir ama Cemile hiçbirine yüz vermez. Tüm erkeklerin savaşta olması nedeni ile köydeki işlerin yürütülmesinde kadınlara ve çocuklara çok iş düşer. Köy yönetimi Seyit'in annesinden Cemile ve Seyit'i isterler. İlk zamanlar anamız bu fikre karşı çıkar ama sonra izin verir.

Savaşta bacağından yaralanan Danyar, yabancısı olduğu bu köyde savaşın yaralarını sarmaktadır. Sessizce köydeki işlere yardım eder. Cemile, Seyit ve Danyar'dan oluşan üç kişilik ekip kurulur ve istasyondan malzeme taşımaya başlarlar. Cemile çok çalışkandır, ağır yükleri tek başına kaldıran yiğit bir kadındır. Kimse onunla yarışamaz. Gün boyu ağır çalışmanın ardından köye doğru giderken içe kapanık Danyar'ımız türküler söyler. Seyit bu türküleri dinlemekten çok hoşlanır. Yorgun argın eve doğru gittikleri yol boyunca gündün güne birbirine yakınlaşan Cemile ve Danyar arasında bir aşk doğar.

Seyit'in çocuk gözleri bize bu aşkı anlatır. Seyit ne yargılar, ne kızar, ne öfkelenir, yaşanan güzelliği, yeni doğan aşkı büyük bir sevecenlikle izler. Ama Cemile evli bir kadındır ve kocası askerededir. Bu koşullarda aşklarını bu köyde yaşama koşulları yoktur. Cemile ve Danyar aşklarının peşinden gitmeye karar verirler ve köyden ayrılırlar. Onları giderlerken yalnız Seyit görür. Resim çizmeye meraklı bir çocuk olan Seyit, Cemile ve Danyar'ın sırtlarını köye yani geçmiş yaşamlarına dönüp, yüzlerini yeni ufuklara doğru açarak gidişlerini ölümsüzleştirmek ister ve o anın resmini çizer. Seyit'i resamlığa doğru götüren belki de bu andır kimbilir?

En güzel aşk şiirlerinin sahibi olarak kabul edilen Aragon, Cemile için dünyanın en güzel aşk hikayesi demiştir. Kitabın girişinde yazdığı önsözde bu hayranlığını bakın nasıl anlatıyor: "... Hem kısa, hem de engin bir hikaye bu. Ne yerli yerinde kullanılmamış bi-

Sürücülerin ellerinden, taze buğdaylardan, kızgın demirden, mazottan gelen ya da bunların karışımı olan bir kokuydu bu... Sonra ikinci, üçüncü lokmaları da aldım, onlarda da mazot kokusu vardı. Ama yine de o güne kadar öyle lezzetli ekmek yemediğimi söyleyebilirim. Bu emekçi oğlumun nasırlı ellerinden çıkan ekmektir. Tarlayı süren, buğdayı yetiştiren, hasadı kaldıran, tarlada çalışan insanlarımızın halkımızın ekmediği.

ricik kelimesi olan, ne de yürekte yankı yapmadık biricik cümlesi olan bir hikaye. ... Yeşillikler içinde mis kokan Talas'tan kopup bize gelen bu türkü, hem Ağustos'u, hem sonbaharı söyleyen, aygırın ve ürperen toprağın çılgılığı olan bu türkü, eski adetleri altüst edip, sevilen kadının adını her mektupta en başa, erkek kardeş, baba, ana ve ihtiyarlardan önceye alan bu türkü, aşkı kanuni evlenmeden, kadının askerdeki kocasına karşı olan ödevinden üstün tutup, köyün ikiyüzlülüğünü tarumar eden bu cüretli türkü. İşte bunun için gönlüm razı olmadı, bu türkü, pelinlerle kaplı bozkırda, insanın gençken Cemile ve Danyar'ın aşkından habersiz, üstünde yatıp uyuduğu samanların kokuları içinde kalsın; yine gönlüm razı olmadı. Kızgın gecelerinden yükselen bu türkü bizim bezgin eski dünyamızda yankılar uyardırmasın ve bu yankıları alıp götüren bulutlar, fırtınalar gidip Cengiz Aytmatov'a "sesin buralarda duyuluyor" demesin.

Yüzyüze: Seyde ve İsmail'in yüzleşmesi

İkinci dünya savaşı yıllarıdır. Seyde ve İsmail yeni evli bir çifttir. Düğünün hemen ardından İsmail askere alınır. Karısı Seyde, bebeği ve kaynanası ile birlikte kocasının dönüşünü beklemektedir. Bir gece İsmail çıkar gelir. Seyde kocasını karşısında görmekten mutludur ama daha sonra kocasının bir asker kaçacağı olduğu gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalır. Evlerinin bitişiğinde Totoy adında iki çocuklu bir kadın yaşamaktadır. Kocasını savaşta kaybeden bu hasta kadın da köyü kasıp kavuran yokluktan çocuklarını koruma telaşındadır. Bütün umutlarını yakında doğum yapacak olan ineklerine bağlamışlardır. Kadının ve çocukların bu durumuna şahit olan Seyde ineğin biran önce doğurması ve onlara süt vermesi için dua etmektedir. Bir gün bu kadının bel bağladığı ineğin çalındığı haberi yayılır. Totoy perişan olur. Herkes hırsız avına çıkar. Seyde komşularının ineğini çalan hırsızın, o gece eve elinde taze etlerle gelen kocası olduğunu öğrenir. Çok zor bir durumda kalmıştır, üzüntüsünden saçları bembeyaz olur. Bu ruh hali içinde kocasının saklandığı mağarayı askerlere gösterir. İsmail'in, askerlerle yaptığı çatışmanın ortasında, karısıyla yüz yüze gelmesi ile hikaye sona erer. İsmail'in karşısındaki Seyde, onun tanıdığı Seyde değildir. Savaşın zor günlerinde açlığı, yokluğu paylaşmayı öğrenmiş, komşusunun acısını kendi acısı, mutluluğunu kendi mutluluğu olarak görmüş bir Seyde vardır artık.

"Aralarındaki mesafe gittikçe azalıyordu ve birden yüz yüze geldiler! O zaman Seydesini tanıyamadı. Bu kadın o değildi. Başı açık, saçları ağarmış, kucağında yavrusuyla korkusuzca kendisine bakan bu kadın o değildi. Birden onu kendisine fersah fersah uzaktaymış gibi gördü. Kederinin heybetiyle erişilmez, ulaşılmaz bir yüceliğe kavuşmuştu. Onun karşısında kendisi ne kadar güçsüz, ne kadar acınacak haldeydi!"

Tolganay'ın Toprakla Sohbeti: Toprak Ana

Aytmatov'un ilk romanıdır. Yine savaş yıllarıdır. Kocasını ve üç oğlunu cepheye gönderen Tolganay'ın yaşadıklarını konu alır. Ömrünün sonuna gelmiş Tolganay toprakla dertleşirken tüm olayları bize anlatır. Tolganay güçlü bir yapıya sahip, yüreği insan ve toprak sevgisi, üretme coşkusuyla dolu bir kadındır. Erkeklerini savaşa gönderen köyün dertleriyle uğraşır. Ev ev ihtiyacı olan insanlarla ilgilenen Tolganay, yokluğun pençesinde her türlü acıyla yüz yüze gelir. Gelini Aliman ile birbirlerine dayanak olan bu kadını, gelininin durumu çok üzmektedir. Çok sevdiği kocasını evlendikten hemen sonra cepheye uğurlayan genç Aliman'ı kendi kızı olarak bağrına basar. Tolganay cepheden kocası ve büyük oğlunun ölüm haberini aldığı anda, kendi halinden çok gelinine üzülür. Bir gün gelininin bir çobanla yaşadığı ilişkiden hamile kaldığını öğrenir. Bütün acılara rağmen (diğer iki oğlunun da ölüm haberi ulaşmıştır) gelinine sahip çıkar. Aliman bu çocuğu doğururken ölür. Tolganay çocuğu bağrına basar. Ona Canbolat ismini verir. Bu bebek, artık mazide kalmış ailesinden ona kalan tek hatıradır.

Canbolat'ın uzattığı ekmeği alır: "sürücülerin ellerinden, taze buğdaylardan, kızgın demirden, mazottan gelen ya da bunların karışımı olan bir kokuydu bu... Sonra ikinci, üçüncü lokmaları da aldım, onlarda da mazot kokusu vardı. Ama yine de o güne kadar öyle lezzetli ekmek yemediğimi söyleyebilirim. Bu emekçi oğlumun nasırlı ellerinden çıkan ekmektir. Tarlayı süren, buğdayı yetiştiren, hasadı kaldıran, tarlada çalışan insanlarımızın halkımızın ekmeğiydi."

"Ben hiçbir şeyi unutmam Tolgonay. Bu dünya var olalıdan beri, bütün çağların, bütün yüzyılların izlerini taşıyorum ben. Tarih kitaplarına sığmaz. Ve senin hayatın Tolgonay, o da benimledir. Yüreğimin içindedir. Anlat Tolgonay, seni dinliyorum, bugün senin günün"

Boynuzlu Maral Ana Destanı: Beyaz Gemi

Aytmatov, bu ve sonraki eserlerinde Kırgızların sözlü edebiyatının ürünleri olan masallara ve efsanelere daha fazla yer vermeye başlar. Beyaz Gemi'de Boynuzlu Maral Ana destanını anlatır bize. Romanın kahramanı yedi sekiz yaşlarında Isık-Göl kıyısında dedesi, ninesi, teyzesi ve onun kocasıyla birlikte yaşayan bir çocuktur. Adı yoktur onun, herkes çocuk diye seslenir. Çünkü o tüm çocukları temsil etmektedir. Babası ve annesi tarafından terk edilen torununa sahip çıkan Mümin dede, ona masallar anlatır. Dedesinin yanından hiç ayrılmayan çocuk, onun anlattığı masaları dinlerken adeta yaşayırmuşçasına onlardan etkilenir. Çok geniş bir hayal dünyasına sahip olan çocuk, babasının beyaz bir gemiyle bir gün mutlaka döneceğini hayal eder. Dürbünüyle her gün gölde yük ve yolcu taşıyan bir gemiyi iz-

ler. Gemilerde tayfalık yaptığını sandığı babasının da bu gemide çalıştığını düşünerek, balık olup bu gemiye ulaşmayı, tüm yaşadıklarını, hayallerini, özlemlerini ona anlatmayı düşler.

Mümin dede, torununa sık sık Kırgızları ve onların ormanlarını terk eden boynuzlu maralların hikayesini anlatır. Çok çok eski zamanlarda diyerek başlar: “Yeni-sey ırmağı boyunca kabileler arasında savaşlar olur, zaferler ve yenilgiler yaşanır. Fakat kabilelerin büyüklerinden biri öldüğü zaman büyüklerine yas tutan kabileye saldırılmazmış. Bir gün Kırgızların lideri öldüğünde ona geleneklerine göre büyük bir cenaze töreni düzenlemişler. Herkes cenazeye layıkıyla bir tören yapılması için uğraşırken, onları silahsız yakalayan bir düşman kabilesi, bir kişiyi bile sağ kalmayacak şekilde kılıçtan geçirmiş. Bir tek oynamak için ormana giden bir kız, bir de oğlan çocuğu kurtulmuş. Çocuklar onların düşmanları olduğunu bilmeden, o sırada uzaklaşan toz bulutunun ardına düşmüşler. Çok uzaklarda bir dağın yamacında bir şölen verildiğini görüp oraya gitmişler, bu şölen yeni topraklar kazanan düşmanlarının zaferlerini kutladıkları bir şölenmiş. Oraya gidince kabilenin lideri, bu iki çocuğun Kırgız aşiretinden olduklarını anlayıp, onları bir uçurumdan atması için bir kadına vermiş. Böyle bir şeye kadının da gönlü razı olmuyormuş ama o yapmazsa bir başkası çocukları feci bir şekilde öldürebilirmiş. Onları uzaklarda bir uçurum kenarında aşağıya atacakken, büyük boynuzlu bir maral belirmiş. Kadına yavrularının insanlar tarafından öldürüldüğünü, o yüzden o çocukları istediğini, onları yavruları gibi büyüteceğini söylemiş. Çocukları alıp güneylere Isık-Göl kıyılarına gelmiş. O iki çocuk büyümüş, Kırgızlar onların soyundan yeniden türemiş. Ve bu insanlar Boynuzlu Maral Ana'nın çocuklarına hep saygı duymuş, onları avlamamışlar.

Ta ki, yıllar sonra dosta düşmana ne kadar zengin olduklarını göstermek için, ölen babalarına yaptıkları görkemli bir cenaze töreninde, oğulları onun öte dünyada Boynuzlu Maral Ana'nın soyundan olduğunun anlaşılması için, mezarının başına büyük bir maral boynuzu dikmeyi düşünene kadar... Bundan sonra ölenlerine saygı ifadesi olarak, mezar başlarına maral boynuzu dikmeye başlamışlar. Boynuzlu Maral Ana bu insanlara küsmüş, kalan yavrularını alıp oraya veda ederken, bir daha geri dönmeyeceğini söylemiş.”

Eğer bir gün dönerlerse bu insanları affettiklerinin işareti olacaktır. Bir yandan babasının dönüşünü diğer yandan maralların gelişini hayal eder. Bir gün dede sevinçle çocuğa maralların geldiklerini, onları ormanda gördüğünü söyler. Çocuğun sevincinin tarifi yoktur. Ancak maralların geldiğini bilen yalnız dede ve torunu değildir. Orozkul'da görür maralları ve onun için yal-

nızca bir ziyafet konusudur onlar. Misafirleri için Mümin dededen bu maralları avlamasını ister, karşı koyma gücünü kendinde bulamayan Mümin dede, tüm inandıklarını ayaklar altına alarak maralları avlar. Çocuk okuldaki geldiğinde insanların et paylaştıklarını görür, önce anlamaz ama sonra öldürülen maralın boynuzunu gördüğünde her şeyi anlar. İnsanlara güvenerek yenden Isık-göl kıyılarına gelen marallar bir kez daha öldürülmüştür. Çocuk o anda bir balık olup beyaz geminin ardına düşmeyi ve babasına ulaşmayı hayal eder. Yakınlardaki çaya koşan çocuk, kendini azgın sulara bırakır. Ardından dedesi ona seslenir:

“ Çocuk kalbinin, çocuk ruhunun bağdaşmadığı her şeyi reddettin. İşte beni teselli eden de budur. Bir şimşek gibi yaşadın sen. Bir defa çaktın ve söndün. Şimşegi çaktıran göktür. Ve gök ebedidir. İşte budur beni teselli eden. Bir başka tesellim daha var: insandaki çocuk vicdanı tohumdaki öz gibidir. Ve o öz olmadan tohum filizlenmez, gelişmez. Yeryüzünde bizi neler beklerse beklesin, insanoğlu doğdukça ve öldükçe, insanoğlu yaşadıkça, hak ve sorumluluk denen şey de var olacaktır...”

Deniz Kıyısında Koşan Alaköpek

Hikâye küçük bir çocuğun (Krisk) fok balığı avcılığını öğrenmesi ve erkeklığe adım atması için babası Emrayın, amcası Mılgın ve Orhan Dede ile birlikte denize açılmaları ile başlar. Bir süre sonra deniz üzerinde bir sis tabakası oluşur ve günlerce bu sis kaybolmaz. Yollarını kaybetmişlerdir ve onlara yol gösteren aguguk kuşu (kutup baykuşu) bir türlü görünmemekte aynı zamanda içecek suları da tükenmek üzeredir. Denizin ortasında kalan bu üç yetişkin içsel tartışmalara yönelirler. Ölüm ve yaşam üzerine sorular sorarlar kendilerine. Yaşamayı kimin hakettiğini, kendisinin mi yoksa henüz yaşamının başında olan küçük çocuğun mu? Kurtulmak için bir umut varsa eğer, bu umut kimin hakkı? Kıyı görünene kadar en azından varolan suyun bitmemesi gerekiyor. Su ise ancak bir kişiye yetecek kadardır. Peki bu kişi kim olmalıdır?

Tüm bu iç çatışmanın sonunda, umudun küçük çocuktan yana olmasına karar verirler. Bu kararı alabilmelerinde dedenin sessizce kendini sulara bırakmasının etkisi büyüktür. Önce Orhan dede, sonra Mılgın amca ve son olarak çocuğun babası Emrayın birer birer kendilerini feda ederler.

Orhan dede kendini denize bırakmadan önce torununa sisler dağıldığında deniz kıyısında koşan alaköpeğe doğru git, der. Kıyıya paralel uzanan bir kaya tıpkı koşan bir köpek gibi görünür. Sisler dağıldığında, umut, kıyıda koşan bir alaköpek olarak el sallar. Çocuk kurtulur, kazanan fedakarlık olur.

Gün Uzar Yüzyıl Olur

Halkımın gelenek ve göreneklerini anlatıyorum, diyen Aytmatov, fakat orada kalırsanız bir yere varmazsınız, der ve ekler: “Edebiyatın yalnızca bu gelenekleri anlatmaktan öte hedefi vardır. Yazar, ufkunu yerel olanın ötesine doğru genişletmek ve evrensel olana ulaşmak için çaba göstermek zorundadır. İyi yazar tipik insanı ortaya koyma ustalığına erişen yazardır.” Aytmatov’un yukarıda anlattığımız eserleri gerçekten de bu ustalığı gösterebilmiş, yerel olandan evrensele ulaşabilmiştir. Kırgızların destan ve söylencelerini yazılı hale getirerek, onları bize ulaştırmıştır.

Destanlar ve söylencelerle örülü edebiyat eserlerini birçoğumuz severiz. İnsanlığın çocukluk dönemine ait olan sözlü edebiyat bizi öylesine etkisi altına alır ki onlara inanmak isteriz ve inanırız da... Ama bu eserlerin yazarlarını şöyle bir tehlike bekler; ideolojik duruşu eğer evrensel olana doğru değilse yerel olanın sınırlı ve dar dünyasında gericileşir, geçmişe güzelleme yapmaktan başka bir seçenek kalmaz kendine. Aytmatov’un gelişme çizgisi de bize bunu göstermektedir.

Gün Uzar Yüzyıl Olur romanı Sarı-Özek bozkırında yaşayan, bir elin parmağını geçmeyen insanları anlatır bize. Sovyet toplumunun bir profilini görürüz burada. Bir yanda bozkırın ortasında, doğanın acımasız yasalarıyla savaşıyor yaşamak zorunda olan insanlar, diğer yanda bozkıra kurulmuş bir uzay istasyonu. Bir yanda evrendeki diğer canlılarla bağ kurmaya çalışan insanlık, onun karşısında ölen arkadaşını İslami geleneklere göre gömebilmek için uğraşan bir Sovyet insanı. Aytmatov’un deyimiyle “İnsanlık kendi dünyasının dışında kuracağı uygarlığın eşliğindeydi.” Uzay istasyonunun kuruluş amacı ABD ve Sovyetler Birliği’nin uzayda ortak çalışma yürütmesidir. Yani iki dünyanın, kapitalizmle sosyalizmin bir arada yaşayabilmesinin simgesidir. Uzay gemisinde araştırma yapan astronotlar evrenin derinliklerinde yaşayan varlıklardan yardım sinyali alırlar. Dünya dışı bir uygarlıkla ilişki kurulduğu zaman, bunun, yeryüzünde yaşayan insanlar arasında yeni bir iç savaş, yeni bir geçimsizlik sebebi olabileceğini düşündükleri için, dünyaya bir mesaj bırakarak Orman Göğsü gezegeni ile bağ kurmak için yola çıkarlar. “Bizi oraya çeken şey bilgiye susamışlık, insanoğlunun başka dünyalarda kendisi gibi akıllı yaratıklar bulunca, mantığı mantıkla birleştirme konusundaki arzu ve hayali idi. Bununla beraber bizim başka bir dünyanın uygarlığı ile ilişki kurmamızın iyilik mi yoksa kötülük mü getireceğini kimse bilemez. Biz bu konuda tam tarafsız, objektif bir değerlendirme yapmaya çalışacağız” Bu haber iki dünyada da korkuyla karşılanır ve araştırmalar yasaklanarak, uzay istasyonu patlatılır. Gerçeğin üzeri bugünü kurtarma adına kapatılır.

Bu eserinde uzay istasyonu ile insanlığın geleceği-

ni, Ana Beyit Mezarlığı ile ise geçmişini simgeler. Bize geçmişten ve gelecekte korkan bir sistem tablosu çizer Aytmatov ve dünyanın yeni bir uygarlıkla tanışmaya henüz hazır olmadığını söyler. Tüm bunların sorumlusu olarak da sosyalist sistemi görür. Ona göre artık sosyalizm insanlığın kurtuluş yolu değildir. Ana Beyit söylencesine dayanarak, bize, sosyalizmin de tıpkı Juan Juanların esir aldıkları diğer topluluk insanlarını köleleştirdiğini, onları kendi benliğinden, kimliğinden soyundurarak “mankurt”laştırdığını anlatır.

İnsanlık bir dönüm noktasındadır. Gerçekte de bu eserin yazıldığı yıllar olan 80’li yıllar, Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin karşı devrimci güçler tarafından ciddi saldırılara uğradığı dönemdir. 89’da sosyalist dünyanın yaşadığı geriye düşüş, çok önceden başlayan ve adım adım yürütülen karşı devrimci faaliyetin bir sonucudur. Aytmatov’un bu süreçler içinde aldığı görevde düşünüldüğünde bu eseri neden yazdığı ve bu eserde asıl mahkum etmek istediğinin ne olduğu ortadadır. Tüm saldırılar sosyalist sisteme dönüktür. Onun ardından yazdığı romanlarda aynı yolu izleyerek gitgide gericileşmiştir. Artık karşımızda yerel olanı evrensel olanla buluşturan bir Aytmatov değil, yerel olanın dar dünyasında sıkışmış, tipik olan insandan uzaklaşmış, karşı devrimci bir Aytmatov vardır. Cengiz Han’a Küsen Bulut, Dişi Kurdun Rüyalari ile saldırılarını sürdürür.

Aytmatov’un genel eğilimi sosyalizmden kapitalizme doğrudur. Bu nedenle eserlerinin birçoğunda bu çelişkiyi barındırdığını görürüz. Bir yandan sosyalizmin yarattığı insanı, sosyalist toplumun çeşitli karakterlerini ve sosyalist toplumun yaşamından çeşitli kesitleri başarılı bir şekilde aktarıırken diğer taraftan, bir komünist olarak sorunları aşma yolunda çözümler üretmesi gerekirken, sadece onları ortaya koyduğunu görürüz. Zamanla bu tutumu, doğrudan sosyalizme karşıt bir konuma vardırı onu. Yaratıcı eleştiri yerine yıkıcı faaliyete eğilimli bir bakış açısıdır onun izlediği yol. Politik yaşamına baktığımızda, Aytmatov, Kruşçev’in başlattığı Stalin karşıtı kampanyanın yürütüldüğü süreçte Komünist partiye üye olan bir kişidir. Ondan sonra da birçok önemli konularda görevler almıştır. Gorbacov’un yanındaki beş kişiden biridir. Aytmatov’u bu yanıla ele almak için ne zamanımız ne de yerimiz var. Ama şu bir gerçek, sosyalizmin çocuğu olarak doğan, bize sosyalist insanın ölümsüz tipik örneklerini veren, Kırgız halkının yerel olan değerleriyle, insanlığın evrensel değerleri arasında köprü kuran Aytmatov, karşı devrimci dalganın içinde yer alarak, evrensel olandan uzaklaşarak yerel olana sığınmış, sosyalizmden uzaklaşarak kapitalizmin sularına yelken kırmıştır.

D. Dağlı

Sanata dair notlar

Sanat Proletaryanın Sorunlarını Nasıl Ele Alınmalı

Sanatın sınıf savaşımında konumlanışını belirlerken, sanatın taraf olması, işçi sınıfının savaşımına hizmet etmesi tek başına yeterli değildir. Sanatın aynı zamanda işçi sınıfının sorunlarını, mücadelesini ve amacını da doğru olarak tanımlaması gerekiyor.

Bilimsel sosyalizm, işçi sınıfının bilimsel dünya görüşü olarak, bilimsel ve ikna edici olduğundan aydınları derinden etkiler, onları yanına çeker. Şimdiye değin burjuvazi arasında olan bazı kimseleri bile etkilediği; onları işçi sınıfının saflarına çektiği sık görülen bir durumdur. Marksizm bilimsel bir dünya görüşüdür; o halde bir bilim gibi ele alınması gerekir. O proleter bilimdir. Oysa Marksizmin sık sık kabalaştırıldığını (vulgarize) edildiğini görüyoruz. Hem bilimsel yönü, hem proleter yönü kabalaştırılıyor. Marksizm her hangi bir bilim ele alınır gibi ele alınmalıdır. Zor ve zahmetli araştırmalara dayanılarak kavranmalıdır. Ancak ondan sonra bilimin tepe noktasına varılır ama bizde bu zorlu yol değil de, işin kolayına kaçılıyor. Aynı biçimde sosyalizmin proleter, sınıfsal yönüne de yüzeysel yaklaşıyor. Hatta onun proletarya sosyalizmi yönü bir kenara bırakılıyor. Marksizmin proleter yönü, proleter bir bilim olduğu bir kenara bırakılırsa, geriye yalnızca burjuvazinin de kabul edebileceği bilimsel çözümleme yöntemi kalır.

Sosyalist sanatçılar, işçilerin sorunlarını, sanat anlayışlarına, dünya görüşlerine uygun olarak yapıtlarında çeşitli biçimlerde işliyorlar. İşçi sorununu öncelikle doğru kavramak ve tanımlamak gerekiyor. İşçi sorunu, sınıf mücadelesi ancak proleter bilim temelinde kavranabilir ama bizde olduğu gibi, işçi sorunlarına daha çok "halkçı" bakış açısıyla yaklaşıyor. Halkçı bakış açısı, proleter bakış açısı, sınıfsal bir bakış açısı değildir. Çoğu kez halkçı bakış açısı, proleter bakış açısıyla karıştırılıyor. Halkçı bakış açısı sosyalist sanatın pek çok dalında farklı biçimlerde yansıtıldı. Halkçı bakış açısının bu topraklarda varlığını halen sürdürmesinin önceki tarihsel dönemlerle yakın bir ilişkisi vardır. Kapitalist üretim biçiminin bizde geç gelişimi ve egemen oluşu, bu gelişmeye bağlı olarak proletaryayla, kapitalistler arasındaki çelişkinin geç ortaya çıkması; sınıf savaşımının kesintili bir süreç izlemesi, ilerici, sosyalist sanatçıların tüm halkın kürsüsü olarak davranmalarını getirmiştir. Bu etki ve bu rol sonraki dönemlerde de azalan biçimde varlığını sürdürmüştür.

Sınıf çelişkilerinin ve sınıf savaşımının maddi gelişmeye bağlı olarak öne çıkması ve belirginleşmesi; sosyalist sistemin yarattığı olumlu etki; sosyalizmin bu topraklarda geniş bir şekilde yayılması ve etkisini gün gün hissettirmesi, işçi sınıfının sorunlarının derinlikli ve doğru olarak kavranmasını sağladı. Tüm bu gelişmeye rağmen işçi sınıfının sorunlarına halkçı yaklaşım etkisini devam ettirdi. İster teorik ve politik olarak, ister sanatsal yönden ele alınsın işçi sınıfının mücadelesine, sorunlarına halkçı sitede yaklaşmak, ileri değil geri bir yaklaşımdır. Proletarya kavramını modern anlamıyla kapitalizmin, sanayinin has ürünü olarak ele almak gerekiyor. Sosyalistler yalnızca proletaryanın sorunlarını ele almakla kalmazlar; proleter olmayan tüm emekçilerin, tüm halkın sorunlarını da ele alır ve çözüm yolu gösterirler. Burjuvazi yalnızca proletaryayı değil, tüm halk kitlelerini sömürüyor, onları baskı altında tutuyor. Halkın sorunları ancak

Burjuvazinin ideologları, ekonomi okulları, teori yoluyla sürekli bir kafa karışıklığı yaratarak, kapitalizmin gelişiminin zorunlu olarak komünist topluma geçişi gündeme getirdiğini yadsırlar. Ama yaşamın gerçekleri onları devamlı yalanlar. Çünkü üretimin toplumsal boyutlarının derinleşmesi kaçınılmazdır, zorunludur. Komünizmi kaçınılmaz yapan bu tarihsel gelişmedir. Burjuva teorisyenler, yaşamın bu gerçeği karşısında yenilgiye uğrarlar. Yaşamın gerçekleri, gerçekler kendisini yenilgiye uğrayanlara da kabul ettirir.

İnsanın entelektüel durumu gerçek ilişkilerinin durumunu yansıtır. Günümüz insan ilişkileri son derece zengin ve karmaşıktır. Bu denli karmaşık ilişkiler ve uluslararası sorunlar ancak güçlü bir entelektüel yetiyle kavranabilir. Bugünün sorunlarının doğru olarak anlaşılabilmesi için yalnızca bireysel düzeyde gelişmiş bir entelektüel deha olmak yetmiyor; bunun için çok sayıda yetenekli bireyin kolektif çabası gerekiyor.

proletaryanın bakış açısıyla, bilimsel sosyalizmle incelenirse doğru sonuçlara ulaşılır. Yani proletaryanın sorunlarına halkçı bakış açısıyla değil; halk kitlelerinin sorunlarına proletaryanın yaklaşım biçimiyle, proleter bilimle bakmak gerekir.

Sosyalist sanatçıların bakışlarındaki gerilikler, çeşitli sosyalist hareketlerin görüşlerindeki geriliklerden ileri geliyor. Reformist ve oportünist hareket bilimsel ve proleter sosyalizmi kendi bilimsel ve sınıfsal temelinde değil, kendi küçük burjuva anlayışları, kendi özel kavramları temelinde kavlıyor. Onların etkisinde kalan sosyalist sanatçılarda proletaryanın sorunlarına aynı biçimde yaklaşıyorlar.

Proletarya Hareketine Katılmanın Koşulları

Burjuva toplumun ilerlemesi, aynı zamanda, bu toplumun kendi çözülüp dağılması yönünde bir ilerlemedir. Bu toplum kendi çelişkili evrimi sonucu olarak dağılırken bu dağılmanın kaçınılmaz olduğunu; yerini alacak olan daha yüksek bir toplum biçiminin gelişinin de aynı şekilde kaçınılmaz olduğunu görebilme teorik yeteneğine ve sezgisine sahip, kimi burjuva sınıfının unsurları, proletarya hareketinin saflarına katılırlar. Burjuvazinin içinden çıkan bu aydınlar, yazın insanları, proletarya hareketine katılırlar; proletaryanın saflarına bir takım “kültürel öğeler” ve eğitim öğeleri getirirler. En azından kendilerinden bunları getirmeleri istenir.

Bunda Marksizmin burjuva saflarda yarattığı etkinin kesin bir rolü vardır. Burjuvazi arasından çıkıp proletaryanın arasına katılanların sayısı daha azken, küçük burjuvazinin proletarya arasına katılması çok daha yaygın ve kitleseldir. Küçük burjuvazinin proleterleşme sürecine girmesi, kapitalizmin gelişmesinin zorunlu bir sonucudur. Öte yandan bilimsel sosyalizm ve yükselen dünya komünist hareketinin, gelişen sosyalist sistemin etkisi, küçük-burjuva unsurların sosyalizmden daha derinden etkilenmesini ve proletarya hareketine katılmasını getirmiştir.

Proletaryanın saflarına katılanlar beraberlerinde kültürel ve eğitim öğeleri getirirken, öte yandan proletarya hareketinin sınıfsal karakterini bozacak, emekçilerin devrimci bilincini köreltecek etkide bulunurlar. Bu gerçek pratik olarak Marks ve Engels’in karşısına çıkar. Proletarya hareketine katılan birtakım –burjuva saflarından ve küçük burjuva saflardan gelen- unsurlar işçi partisinin proleter karakterini bozmak için çaba gösteriyor. Zorlu bir çalışmayla işçilere kabul ettirilen, işçi partisinde yerleştirilen bilimsel görüşlerin yerine kendi oportünist görüşlerini geçirmeye çalışılıyor. Marks ve Engels tüm bu gelişmeler karşısında, bu konuda bir değerlendirme ve açıklama gereği duyuyorlar.

“O an gelinceye kadar egemen sınıflardan olan insanların militan proletaryaya katılması ve ona kültürel öğeler sağlaması gelişimin oluşumu içerisinde kaçınılmaz bir fenomendir. Bunu da Manifesto’da açıkça belirtmiştik ama bu konuda iki noktaya dikkat çekeceğiz: Birincisi, proletarya hareketine yarar sağlaması için bu insanlar, o hareketin içine gerçek kültürel öğeler getirmelidirler(...) İkincisi, başka sınıflardan bu tür insanlar katılırlarsa, ilk koşul, kendileriyle birlikte burjuva, küçük burjuva vb. önyargılarını kalıntıları getirmemeleri ama proletaryanın görüşünü koşulsuz benimsemeleri olmalıdır...”

Bilimsel sosyalizmin kurucuları tarafından dikkat çekilen bu noktalar devrimci komünist partileri tarafından daima dikkate alınmıştır. Yine de proletarya arasına katılan burjuva, küçük burjuva arasından gelen aydınlar, birlikte kendi görüş ve alışkanlıklarını da getirirler. İçlerinde bazıları proletaryanın görüşünü tamamen benimserken, bazıları ise bu görüşlere sadece yüzeysel olarak yaklaşırlar. İkinci grupta olanlar hareket güçlüyken, işler yolundayken harekete bağlı görünürler ama zor yıllar geldiğinde, hareket güçlü darbeler yediğinde safları terk eder, geldikleri sınıfların yanına dönerler. Birinci grupta olanlar ise, kafa emekçileri olarak, kol emekçileriyle aynı gövdede, sosyalizmin gövdesinde birleşirler.

Sosyalizmi benimsemiş olan aydınlar, sanatçılar, edebiyatçılar sosyalizmin kuruluş sürecinde tüm yetenekleriyle, canla başla çalıştılar. Sanat yapıtlarıyla sosyalizmin büyük yapıtı içinde belli bir yer edindiler. Sosyalizmde onlara çok şey verdi. Sosyalizmle birlikte özgür yaratım yeteneklerini geliştirecek toplumsal koşullara kavuştular. Desteklendiler. Bilinçli ve sanattan zevk alan bir kitleyle karşılaştılar. Sanatçı, sanat yapıtı ve bilinçli okur kitleleri üçlüsü sanatın daha ileri gitmesini sağladı.

Proleter parti olan komünist partisinde işçilerle aydınların oranı tarih içinde değişikliğe uğramıştır. Hareketin ilk dönemlerinde aydınlar sahip oldukları kurtarıcı olanaklar ve eğitim düzeyi sayesinde belli bir ağırlıktayken; sonraki süreçte proletaryanın partideki oranı artış gösterir. Aydınların oranı ve ağırlığı azalır. Artık bilimsel sosyalizm ilkelerine dayanan bilinçli bir işçi kitlesi oluşmuştur. Partinin proleter karakteri teorik ve politik yönde olduğu kadar, örgütsel yönden de pekişmiştir. Partili aydınlar hareketin proleter karakterini benimsemiş ve onun bir parçası olmuşlardır.

Proletarya hareketine, proletarya dışında katılımlar daima olacaktır. Onlar da bu süreçten geçecek ve tüm bu gelişmeleri göstereceklerdir.

Sanat ve Sınıf Savaşı

Ücretli-kölenin kendi sınıfsal durumunun bilincine varması ücretli kölelik sisteminin yıkılması demektir. İşçi için kendi sınıfsal durumunun farkına varmak, sınıf bilinçli işçi olmaktır. Kendi sınıf koşullarının bilincine varan; sınıf bilincine dayanarak dünyayı yorumlayan bir emekçi onu değiştirmenin yollarını da ortaya koyar. Sanat, işçi sınıfının kendini sanatsal olarak da tanımlama bilincidir. Sanatsal kendinin bilincinde olmaktır. Dışımızda ki dünyayı yalnızca bilim, teori yoluyla değil, sanat yoluyla da kavrar, onu tanımlarız.

Sınıf savaşımı, teorik, politik, pratik savaşım bütünlüğünü kapsar. İşçi sınıfıyla, kapitalistler arasında ekonomik alanda meydana gelen savaşım kendini ideolojik alanda yansıtır. İdeolojik alan iki sınıf arasındaki karşıtlık ilişkisini ve mücadelesini ifade eder. İdeolojik mücadele sanat alanını da kapsar. Sınıflı bir toplumda sanat, sınıfların arasında ki savaşımın bağımsız değildir. Sınıflı bir toplumda sanatçı isterse aşk şiirleri yazsın; ideoloji aşk şiirlerine yansıtacaktır.

“(…) Derin bir demokratik-ideolojik kapsamı yansıtan aşk şiirleri.. (Mayakovski’nin ya da Nazım Hikmet’in yapıtları bunun klasik örnekleridir.” Kagan’ın, Mayakovski ve Nazım’ın aşk şiirlerinin ve tüm yapıtlarının ideolojik kapsamına işaret etmesi doğrudur. Ancak Nazım Hikmet’in ideolojik görüşlerini “demokratik” olarak göstermesi yanlıştır. Nazım Hikmet komünist bir şairdir. Sanatı demokratik bir sanatın çok ilerisindedir. O, işçi sınıfının komünist sanatını yapar. Bir komünist olarak tutarlı bir demokrasi savaşı verir. Fakat burada durmayı savunmaz; her komünist gibi sınıfsız topluma varmayı amaçlar. Her demokrat, komünist bir partizan değildir. Nazım Hikmet’in sanatının komünist-ideolojik içeriği son derece açıktır.

Sanatın sınıf savaşımındaki rolü, yalnızca onu edilgen olarak yansıtmakla sınırlı değildir. Sosyalist sanat proletaryanın sınıf savaşımını yalnızca yansıtmakla kalmaz, ona katkıda bulunur. İnsan bilinci nesne karşısında edilgen değildir. Bilincin etkin yönü vardır. Sanat gerçekliği olduğu gibi (bir ayna gibi) yansıtmakla kalmaz, onu yeniden (kendinden bir şeyler katarak) yaratır. Proleter sanatın büyük bir otoritesi olan Maksim Gorki’nin tüm yapıtları, dünya proletaryasının, kendi sınıf durumunun bilincine varmasında ve devrim mücadelesine atılmasında büyük katkı yapmıştır. Yirminci yüzyılda yetmişmiş daha pek çok toplumcu gerçekçi sanatçı sanatıyla olsun, pratik mücadelesiyle olsun emekçilerin toplumsal kurtuluş savaşımında etkin bir rol oynadı. Proleter sanat ve kültürün temellerini döşedi.

Sınıf savaşısıyla, sanatın karşılıklı ilişkisini anlatan Lunaçarski, bu ilişkiyi yalın ve güçlü bir biçimde tanımlar: “Sanat, özellikle edebiyat, dev bir sınıf mücadelesi arenasıdır.”

Sanatın kendisi bir sınıf mücadelesi alanıdır, sınıf mücadelesi cephesidir. Proleter sanat cephesinin sanatçıları, burjuva sanat cephesinin sanatçılarıyla kıyasıya bir mücadele içindedir. Bu alandaki çatışmalar bir dönemin tarihine geçti. Sınıf savaşımı sürdükçe, bu savaşım sanat alanında da olacaktır. Sosyalist sanatçılar kitleleri etkilemek için, sanatın tüm yaratıcı, etkileyici yönünü, Marksist dünya görüşü temelinde, sonuna değin harekete geçirirler. Sokakta, barıkatta zafer kazanmadan önce, kitlelerin yüreğinde zafer kazanmak gerekir. Proleter sosyalist sanat, dünyayı devrim yoluyla değiştirme mücadelesine etkin olarak katılır. Nazım Hikmet tam da buna işaret eder:

“Davası, meselesi olmayan kitap kitap değildir. .. Davası olan kitap kavgası olan kitap demektir. Kavgasız kitap hareketsiz kitaptır, hareketsiz kitap ise ölüdür.”

Emekçilerin toplumsal kurtuluş davasını kendi davası olarak gören sanat, bu davanın

İnsan bilinci artık daha çok gerçek bilgiye dayanıyor. Dış dünyanın gerçek bilgiye dayanılarak kavranması giderek yaygınlık kazanıyor ve egemen hale geliyor. Gelecek toplumda bu eğilim tamamen egemen olacaktır. İnsanlar yaşamın gerçek bilgisine dayanacak ve hayatlarını bu gerçeğin bilgisiyle yönlendireceklerdir.

başarıya ulaşması için aktif bir mücadeleye atılır. “Eğer devrim sanata ruh verebilirse, sanatta devrimin ağzı olabilir.”

Devrim sanatın gelişmesi ve ilerlemesi için koşulları hazırlar. Sanat devrimle birlikte büyük bir atılım içine girer. “Devrim, sanatı yeniden asıl tanımına, yani büyük düşünmenin ve büyük yaşamın güçlü ve sürükleyici ifadesine kavuşturmalıdır.” (Lunaçarski) Devrim ve sanatın birbirine etkileri karşılıklıdır. Sanat, devrime devrimin dayanacağı güçleri kazandırır; devrimci kitleleri coşuklandırır, yüreklendirir; devrimde sanatın içeriğini zenginleştirir, yeni bir yaşamın, insani bir yaşamın ifadesi haline getirir.

Eleştirici-gerçekçi sanattan sonra, toplumcu gerçekçi sanatın doğuşu, proleter devrimler çağını başlatan koşulların ortaya çıkışıyla ilişkilidir. Proletarya, marksizme dayanarak tarihi; tarihsel materyalizm anlayışıyla yeniden ele aldı. Marksizme dayanarak, diyalektik materyalizme dayanarak kendi sınıf durumunun bilincine vardı. Marksist dünya görüşüne dayanan toplumcu-gerçekçi sanat, emekçinin devrim mücadelesine etkin olarak katılmasını sağlar.

Proleter sosyalist sanat, proletaryanın dünyayı devrim yoluyla değiştirme tarihi eyleminde yer almalıdır. “Proleter edebiyatı her şeyden önce devrimci bir edebiyattır.” (N. Hikmet)

Dünyayı değiştirmenin, devrimin öncü gücü proletaryadır. İnsanlığın geleceğini belirleyen güçtür proletarya. Sanat, proletaryanın büyük tarihsel devriminin sanatı olmalıdır. Nazım’ın belirttiği gibi: “Proletarya edebiyatı, dövüşen bir işçinin malıdır. Bu edebiyat, bu işçinin eylemlerini, çalışmalarını, duygularını, eğilimlerini dile getirmelidir.”

Sanatta Tarafllık

Sanat dünyayı açıklamakla kalmamalı, onu değiştirmeye hizmet etmelidir. Dünyayı değiştirme eylemine hizmet etmekle sanat, taraftır artık.

Her dönemin sanatı, söz konusu dönemin sınıf savaşımından etkilenmiş ve savaşan taraflardan birinden yana olmuştur. Yine çeşitli dönemlerde ortaya çıkan devrimci sanat o dönemde ortaya çıkan devrimci sınıfın tarihi devrimini ifade eder. Cervantes’in sanat anlayışı, dünya görüşü, yükselen sınıf olan burjuva sınıf tarafından etkilenmiştir. Yükselen sınıf, yıkılıp gitmekte olan eski toplumun egemen sınıfının egemenliğine düşünsel alanda son verir. Yirminci yüzyılda yapılan sanat, çağın iki sınıfı işçi sınıfı ile kapitalist sınıf arasındaki savaşımında, savaşan taraflardan birinin sınıf savaşımını ve dünya görüşünü yansıtıyor. Proleter sanat proletaryanın sınıf savaşımına ve onun dünya görüşü marksizme dayanır. Toplumcu-gerçekçi sanat proletaryanın sanatı olarak tüm dünyada etkin bir duruma gelmiştir. Proleter sanat taraflı bir sanattır. Taraflı bir sanat olduğunu, proleter sınıfın sanatı olduğunu açık-

ça ilan eden, sanattır. Taraflı sanat A. Lunaçarski’nin doğru olarak tanımladığı gibi: “Taraflılık bilindiği gibi, söz konusu sınıfın bilinçli öncüsünün kolektif-özel düşünce biçimidir.”

İnsan yaşadığı toplumdaki bağımsız değildir. Bu toplum sınıflı bir toplumsa (ki ilkel komünal dışındaki toplumlar sınıflı toplumlardır) sanat toplumdaki sınıf savaşımından bağımsız değildir. Partili sanata karşı çıkan bir eğilimi mahkum ederken Lenin, partili sanatı savunur. Lenin’in anlayışı sosyalist sanatçılar tarafından benimsenir. Bu sanatçılardan biride Nazım Hikmet’tir.

“Dünya tarihinde çağın sorunları karşısında büsbütün yansız ve edilgen kalmış bir tek büyük yazar göstermek kuşkusuz güç olacaktır. Yansız olduğu sanılabilir ve söylenebilir ama nesnel olarak hiçbir zaman yansız olunamaz. Bana gelince, ben kesinlikle yan tutmayı yeğleirim.”

Şairin mektuplarından ve çeşitli yazılarından oluşan “Sanat ve Edebiyat Üstüne” Nazım Hikmet’in taraflı sanat anlayışını, partili sanatı savunduğu geniş bir şekilde anlatıyor. Şairimizin sanat anlayışını kavramak bakımından bu derleme-kitap mutlaka okunmalı.

Tarihte kendi taraf olduğu sınıfın kaçınılmaz çöküşünü ve karşı olduğu sınıfın kaçınılmaz yükselişini ve zafelerini görebilen bir Balzac örneği de var. Yazar toplumu çeşitli yönleriyle anlatırken gelişmekte olan burjuva toplumun çizgilerini anlatmak durumunda kalıyor. Yeni toplumsal ilişkiler nesnel bir gerçeklik olarak karşısına çıkıyor. Balzac gerçekçi bir yazar olarak var olan çizgilere dayanarak gelmekte olan, nesnel gerçekliği romanlarında yansıtıyor. Balzac anlattığı karakterler konusunda Hegel’in bu konuda ki anlayışına uygun davranıyor. “Aslında Hegel’in çok önceleri görebileceği üzere, edebiyat yapıtlarının bu yapıtları yaratan ampirik kişilerle yakınlığı ne denli az ise o denli nitelik kazanacağını söylerken...” (Hegel’den anıştıran Adorno)

Hegel’in söylediği gibi yazarının kendi roman kahramanı ile çok yakınlık kurmadan ve belli bir uzaklıkta durarak nitelikli sanat yapan sanatçılar var. Ancak, Nazım Hikmet’in “Tanya” şiirinde olduğu gibi, gerçek bir kahramanı şiirde yeniden yaratabilir. Hem de ona çok yakın durarak. Sosyalist sanatçıların, yalnızca görünürde yansız davranarak yazdığı çok sayıda nitelikli roman var.

Bu yöntem özellikle küçük burjuva okur kitlesini etkilemek bakımından yerine göre kullanılabilir. “Yan tutmama” görünürdedir. Her sanat taraflı sanattır. Komünistlerin savunduğu sanat taraflı sanattır. “Komünistler geleceği kurmakla görevli sınıfın taraflılığı insana öngörü ve korkusuzluk verir ve nesnellığın tek sahici biçimidir.”

(A. Lunaçarski)

BEN BİR BAŞKASIDIR

Temade Çınar

yabancılaşmaya karşı beyin egzersizleri

“Ben bir başkasıdır” diyor Rimbaud. Biz kendimizi başkalarında görürüz. Belki bu sözün pek çok yorumu yapılabilir. Bizler etrafımızda olup bitenlere göre tavır alır, davranışlarımıza çekidüzen veririz. Çoğu zaman içimizdeki sesi susturur etrafımızla “uyumlu” davranırız. Böylece kişiliğimiz küçük su damlalarının oluşturduğu su birikintileri, göller ya da denizler haline gelir. Her insan çatışkılarında doğar. Tıpkı toplumlar gibi. Aslında inanmadığımız halde gösterdiğimiz davranışlar değil, içimizde bize yapılması gerekenleri söyleyen emreden sestir “ben” olan. İşte bu ben, hep geri plana atılmış bir başkasıdır. Ya da tersi; dış dünyaya karşı takındığımız maskeler, içimizdeki “ben”i sindiren bir başkasıdır. Bugün Rimbaud bize bu yorumla eşlik etsin. Egzersizimize yol gösterebilir.

İnsan kişiliğinin kökenlerini aramak, insanlık için var oluşu aramak kadar uzun bir geçmişe dayanıyor. İnsanın kişiliğinin temellerini genlerde arayanlar tüm tanrısal köken arayanlar gibi duvara çarptılar. Zekanın yani düşünme hızının biyolojik yatkınlığı dışında bir veri elde edemediler. Diyalektik bilimciler ise düşüncenin dışımızdaki çevre tarafından oluşturulduğunu ispatlayarak bilim dünyasına ivme kattı. Bugün “bana çocukluğundan bahset” diye başlayan her psikiyatrist ya da psikolog bu yolu izliyor. İster kabul etsin ister etmesin. Tıpkı bugün evrim teorisine inanmayan bütün biyologların yaşadığı trajedi onların yaşadıkları...

Her grubun, her ulusun, her sınıfın bir davranış biçimi var. İçinde yer aldığımız coğrafyadan daha çok sınıfsal kökenlerimiz belirler bu davranışlarımızı. Dünyanın her yerinde emekçilerin ekonomik sınırlarıyla zenginlerin ekonomik sınırları farklıdır. Bir emekçi bir zengin gibi hayal kuramaz. Bir zengin de bir emekçi gibi çevresiyle güçlü duygusal bağlar kuramaz. Zengin yaşamları konu alan tüm filmlere, dizilere bakın; oradaki tek sıcak ilişki ve güçlü bağlar hizmetçiler arasındakilerdir. Yukarılarda çıkar çatışmaları, entrikalar ve yalanlar dünyası sürüp giderken aşağıda dostluklar ve dayanışma duyguları hakimdir.

Kişiliğimiz dış baskı ve yaptırımların etkisi altında, içsel ihtiyaçlarımızın sürekli çatışması ve yeni yeni çatışmaları ortaya çıkarması ile olgunlaşır. Erişkin bir insanın değer yargılarını değiştirmek bu nedenle oldukça zordur. Onun geldiği yolu yeniden yürütmesi anlamına gelir. Yeniden yapılanması... Özenle dizilmiş domino taşlarının bir bir yıkılması gibi. Bugüne kadar yaşadıklarımız üzerinde şöyle bir düşündüğümüzde şu anda yaşadığımız pek çok duygu ve yargının kökenlerini bulabiliriz. Ancak bu yargıların tümü bizim kendi yaşadıklarımızdan değil başkalarından duyduklarımız, farkında olarak ya da olmadan algıladıklarımızdır. Bazıları “kanı hafızamız” bazıları ise yorumlama sonucu elde ettiğimiz verilerdir.

İnsanı bilgisayara üstün kılansa yorumlama ve üçüncü bilgiyi ortaya çıkarma yetisi. Her insanı biricik yapan bu sonsuz kombinasyon. Her bilgi bize ulaştığında önceki bilgilerimizin, birikimimizin içinden süzülerek yeni bir bilgi haline gelir. Ham haliyle kaldığında bile bu süzgeçten geçmiştir.

Ruhan Mavruk’un “Fiyortlar”ındaki gibi kimi insan, kuzey denizlerinin sürekli tuzlu su dalgalarına maruz kalıp dantel dantel oyuluyor. Kimisi bir korunaklı kuytu içinde bir kaya parçası olarak kalıyor. Aslında yaşamın herkese eşit olarak sunduğu bir seçim meselesi... Eşit, çünkü yaşamla mücadele etmenin yol ayrımlarında herkesin se-

Kişiliğimiz dış baskı ve yaptırımların etkisi altında, içsel ihtiyaçlarımızın sürekli çatışması ve yeni yeni çatışmaları ortaya çıkarması ile olgunlaşır. Erişkin bir insanın değer yargılarını değiştirmek bu nedenle oldukça zordur. Onun geldiği yolu yeniden yürütmesi anlamına gelir. Yeniden yapılanması... Özenle dizilmiş domino taşlarının bir bir yıkılması gibi. Bugüne kadar yaşadıklarımız üzerinde şöyle bir düşündüğümüzde şu anda yaşadığımız pek çok duygu ve yargının kökenlerini bulabiliriz.

Ruhan Mavruk'un "Fiyortlar"ındaki gibi kimi insan, kuzey denizlerinin sürekli tuzlu su dalgalarına maruz kalıp dantel dantel oyuluyor. Kimisi bir korunaklı kuytu içinde bir kaya parçası olarak kalıyor. Aslında yaşamın herkese eşit olarak sunduğu bir seçim meselesi... Eşit, çünkü yaşamla mücadele etmenin yol ayrımlarında herkesin seçimi göze aldıklarıyla denktir. Karşılaştığı zorluklardan hile ya da uyum (?) gösterme yoluyla kurtulanlar kendi korunaklı kovuklarını oymaktalar. Aynı zorluklarla karşılaşan ama bunlarla savaşmanın bedellerini ödeyenlerse fiyortlara katılıyorlar.

çimi göze aldıklarıyla denktir. Karşılaştığı zorluklardan hile ya da uyum (?) gösterme yoluyla kurtulanlar kendi korunaklı kovuklarını oymaktalar. Aynı zorluklarla karşılaşan ama bunlarla savaşmanın bedellerini ödeyenlerse fiyortlara katılıyorlar.

Bütün bunları neden hatırlatma ihtiyacı duyduk. Etrafımızdan gelen uyarılar o kadar çok ve o kadar karışık ki ne düşüneceğimizi bilemez hale geldik. Tıpkı bizim iç dünyamız gibi. Olayların bize yansıyan yanı ile gerçek yüzünün birbirinden farklı olması sürekli bir düşünme egzersizi gerektirir oldu. Edindiğimiz bilgiler bize yanlış bir şeylerin olduğunu söylüyor ama yanlış tanımlayamıyoruz. İçimizdeki ses bize yanlış bir şeyler olduğunu söylüyor ama onu anlayamıyoruz. Elimizde bir sihirli anahtar olsa ve kapalı tüm kapıları bir bir açıversek, olayların arkasındaki giz perdesini indirirsek... Madalyonun diğer yüzünü bir parmak hareketiyle çevirebileceğimiz bir yöntem bulabilirsek... Karşılaştığımız olaylara şaşırılmayacağımız bir yöntem... Bizi yaşam karşısında daha güçlü kılacak, dostu düşmandan ayıracak bir turnusol kağıdı. Bizi "kendimi anlayamıyorum" ya da "kimse beni anlamıyor" demekten kurtaracak bir yol.

Aslında hepimiz biliyoruz ki böyle bir yöntem var ve biz zaman zaman bu yöntemi bilerek ya da bilmeyerek kullanıyoruz. Bazen sezileriyle doğruyu yanlıştan bir çırpıda ayırt ediveren insanlar görürüz. Ama çoğunlukla bu ayrımı yapabilmek bir birikim ve hayli zaman kuzey denizlerinin tuzlu sularının hırçın dalgalarına maruz kalmayı gerektirir. Tibet rahipleri gibi karın üstüne yatıp üzerimizde ıslak havlu kurutmaktan bahsetmiyoruz elbet. Ama Havai'nin sahillerinde yaşamadığımız da kesin. Kimsenin saklanacak bir kovuğu kalmadı. Uzunca bir süredir sessiz sedasız bir köşede yaşamış gitmiş olabilirsiniz. Kimselere fark ettirmeden içinizden konuşmuş ve düşünmüş. Öfkeyle yumruğunuzu başka yerlere vurmuş da olabilirsiniz. Gün geçtikçe içinizdeki sesin daha fazla sesini yükselttiğini ve hatta bir halüsinasyon gibi sizi ikiye böldüğünü fark ediyorsunuz. Madalyonunuzun diğer yüzünü artık saklayamaz olmuş da olabilirsiniz. Sesinizin tonu, kullandığınız kelimeler sizi ele verebilir. Her gün çocuğunu döven annenin sistem içindeki sıkışması ve eşine yönelmediği öfkesini anlamamak mümkün mü?

Sorun şu ki, gerçeği ortaya çıkartan kişi bu gerçeğin peşinden gidemezse eğer dayanılmaz bir iç baskısından başka bir şey değildir. Bildiğimiz halde, bazen gözlerimizi, altını ıslatmış bir çocuk gibi sıkı sıkı kapatmamız bundan olabilir mi? Doğruyu bulmak kadar onu savunabilmek de ayrı bir güç ve irade gerektirir. Çoğunlukla da günlük çıkarlarımızdan kaybetmeyi göze almayı. Gerçeklerin farkında olan insanlar da bu çatışmayı yaşayabilirler. Yine gerçeğin dayattığı içsel baskı ile sistemin dayattığı dış baskı arasında bir çıkış yolu arayabilirler. Bunu bulmak da hiç zor değil. Kafamızı karıştıran önemli olaylardan bazıları bize böyle yansır. Bazı insanlar ağızlarını açtılar mı mangalda kül bırakmazlar ama iş eyleme gelince o zaman biraz önceki insandan eser kalmaz. Bize devrimci gibi görünenler bizi şaşırtabilir. Madalyonun diğer yüzünün olduğunu bilen ama çevirmeye cesareti olmayan bu insanlar, toplumların da uzun bir süre kafasını karıştırabilir. Bu kişileri "ama"larından tanımak mümkün. "Böyle olması gerekir ama..." diye sürüp giden cümleler ve sonuç: koca bir hiç. "Söylediğinin arkasında duramayanlar", der bizim insanlarımız onlara. Kimileri emekçilerin çalışarak kaybettiklerini, zamanla edindiği birikimleri süsleyip püsleyip ona sunar. Öyle ki tanınmaz hale gelir. Çatışkuları tümüyle ortadan kaldırmak için değil, çatışkılarımızla barıştırmaktır niyetleri. Neyse ki ömürleri kısadır bu türlerin. Emekçiler burjuvazinin barıştırmaya çabalarından kısa sürede tanır onları.

Toplumlar için de durum neredeyse aynıdır. Bazı dönemler bütün toplumun tek bir kişiymişçesine hareket ettiğini görürüz. Aynı zamanda içine çekilen, aynı birikme dönemlerinden geçen, aynı anda harekete geçen tek bir vücut ve beyin. Aynı dönemlerde aynı duyguları taşıyan, aynı düşünceleri yaşayan, tek bir kişi olan milyonlar. Ortak duyarlılıkları olan ve ortak tepkiler taşıyan insanlar. Ancak bu tepki ve duyarlılıkların ortaya çıkmasının bedelleri ağır. Sonuçta, kazanılacakların yanında sözü bile edilmez belki ama toplumlar da insanlar gibi sezinliyor olacakları. Ayan beyan göremeseler de.

Ancak önceki birikimlerinin içinden geçerken çoğu bilgiler eriyip gidiyor. “Yapacağız da, yürüyeceğiz de ne olacak” duyguları hakim oluyor. Başlarına gelen ya da gördükleri olumsuz örneklerin etkisindedir. Nasıl olmasınlar, hangi kazanılmış eylem bu kadar hatırlatılıyor onlara. Dayak yiyen ya da kaçışan insanlardan ibaret gördükleri ve hafızalarından silinmemek üzere kazanan... Nerde o dayanışma duyguları, nerde güzelim paylaşımlar. Otobüs beklerken “ben beklediğimde gelmiyor” duygusunda yaşadığımız gibi. Oysa durağa gelir gelmez bindiğimiz otobüsleri hatırlamayız bile. Bugün sahip olduğumuz bir hak kısıntısı varsa bedel ödemiş insanların ayak izleri sayesinde. Dün yürüyen, bugün umutsuzluğa kapılmış insanlara o yürüyüşlerin yolculuklarından bile bahsettiğimizde umut kıvılcımlarını görürüz.

Bazı şeyler değişti ve her şey değişti. Sendikaların büyük yürüyüşlerinden önce tüm kitle dolaşılır kaynak toplanırdı. Çünkü sendikaların kaynakları yoktu. Emekçi sendikaları yasalar tarafından tanınmamıştı. Böylece dayanışma daha geniş olur pek çok kişi de yürüyüşe bu duygu durumu içinde katılırdı. Sendikalarda ucuz yollu sandviçler hazırlanır, yolculuk için su vb ihtiyaçlar karşılanır, en ucuz otobüs firmasıyla yola çıkılırdı. Yol boyunca türküler, marşlar söylenirdi. Şimdi son model otobüslerde, hazır kumanyalarla, rahat rahat uyuyarak yapılan yolculukların bıktırıcılığı üzerimize sinmiş durumda.

Koşullarımız bizleri şekillendirdi. Tek başına onlar değil tabii. Kazanmak için ağır bedeller verdiğimiz pek çok şey bir yasa darbesiyle elimizden uçtu gitti. Sendikalar kurumsallaştı. Yasal hale geldiler ve devlet desteğini kazandılar. Bu kazanım onları konformizmle buluşturdu. Biz geçmişe baktığımızda “ne kazandık” diyoruz. Evet, köklü değişimler oluşmadıkça kazanamayacağımız gibi hiçbir somut kazanım yok ama bir mücadeleye ve dayanışma birikimi var ellerimizde. Kaybettiklerimizden öğrendiğimiz “nasıl olursa kazanılmaz” bilgileri var. Birikimlerimiz toplumsal dağarcığımızdan süzülerek yeni bir toplum oluşturuyor. Bu bilgi birikimini olumsuz etkileyen, etkilemek için servet akıtan bir kesimi de unutmamak lazım. Her geçen gün bu servet daha da katlanıyor çünkü toplumsal birikim katlanarak artıyor.

Tıpkı insanlar gibi toplumlar da yönlendirilebilirler. Yönlendirme eğitim ya da etkileme araçları olabilir. En yaygın etkileme aracının kitle iletişim araçları yani medya olduğunu hepimiz biliyoruz. Eğitim ve etkileme deyince aklımıza olumlu bir yönlendirme gelmeliyken yaşadıklarımız bize eğitim yoluyla insanların nasıl da vahşileştirilebileceklerini, nasıl aptallaştırılabileceklerini öğretti. Bazı zamanlarda toplumları yönetenlerin toplumu istedik davranış yönüne yönlendirmesi gere-

kir. Bu çaba, yönetilenlerin “doğru” davranışı göstermesinin önüne geçmenin çeşitli yolları olabilir. Ekonomik ve politik koşullar insana insan olmanın gerekliliklerini dayatırken, bu gerekliliklerden uzak durmak normlara uygun, ortak bir davranış haline gelebilir. Ezileni savunmak aptallık, sırtını dönüp gitmek ve evine kapanmak akıllılık olabilir. Madalyonun görünen yüzü, yani bir başkası sırtını dönüp giderken madalyonun öteki yüzünün, yani “ben” in insanlığı zedelenir, azap duyar. Ta ki kendisi ezilmenin sıcak rüzgarını yüzünde duyuncaya kadar.

Böylesi dönemlerde de kapitalizmin ya da egemen güçlerin açtıkları yollar var; hiçbir azap duymadan bu ikili kişilikle yaşayıp gitmemizi sağlayan. Eskiden beri sürüp giden bir inanış olan Hint inanışına göre reenkarnasyon (yeniden doğuş) sonucu zenginler bir sonraki yaşantılarında fakir, fakirler de zengin olacaklardır. Bu düşünceye zenginler ne kadar inanır bilinmez ama fakirlerin hala etkisinde oldukları muhakkak. Bizde de “tevekkül” ve “kadercilik” vardır ya. Karşılaşılan bir haksızlık karşısında “Allahından bulsun” denir. Bulaçağına da o kadar inanılır ki insani sorumluluk ve içsel azap bir anda silinip gider. Yani burada maskeli yanımızla, “bir başkasıyla” barışıyoruz. (Kadercilik) İçimizdeki “ben” tutsaktır. Ancak bu tutsaklık “öbür dünyada” mükafatını alacaktır. (Tevekkül) Azap çekenler zaten cennete gidecektir ve azap çektiren cehennemde cezasını bulacaktır. Reenkarnasyon! Sorumluluk ta yukarılara bir yerlere atılmış ve içsel rahatlık sağlanmıştır. İçteki insan yanımızı zorlayan ses ortadan kaldırılırsa zaten kapitalizm açısından sorun kalmayacaktır. Sınırları alınmış bir insan gibi. Bir gazete haberi başlığında şöyle bir müjde veriliyordu: Komünizme çare bulundu. Çare alt başlıkta anlatılıyor. İnsanı insan yapan kişilik merkezi beyinde frontal lob’da (alın arkasındaki lob) bulunuyormuş. Bilim adamları (?) onu çıkarmayı başarmışlar.

Asıl olarak günün sorusu; doğru davranışı gerçekleştirmenin bedellerine katlanabilecek miyiz? Bunca zamandır saklandığımız maskelerimizi çıkarabilecek miyiz? Toplum harekete geçtiğinde elbette onlarla birlikte harekete geçecek olan bu fırsatı bekleyen pek çok insan olmalı. Üzerine yapılmış bir başkasından kurtulup tek bir bütün insan olarak yaşamak isteyen. Bu yabancılaştırmadan sıyrılmış bir çırpıda kurtulmak isteyen. Görünen o ki kişiliğimizdeki bu bölünmenin bedelleri daha ağır. Gün geçtikçe gerçeklerle yüzleşmek daha kaçınılmaz bir hal alıyor. Çocuklarımıza iyi, dürüst bir insan olmayı öğretirken, bu öğretilerle hayatta nasıl tutunabileceklerini sorguluyoruz. Sınıf atlamalarını isterken, bizden ve kendilerinden uzaklaşacakları için kaygılanıyoruz. Ayakta kalabilmeleri için yalnız kendi çıkarılarını korumalarını mı yoksa paylaşmayı mı öğrete-

Gerçeklerin farkında olan insanlar da bu çatışmayı yaşayabilirler. Yine gerçeğin dayattığı içsel baskı ile sistemin dayattığı dış baskı arasında bir çıkış yolu arayabilirler. Bunu bulmak da hiç zor değil. Kafamızı karıştıran önemli olaylardan bazıları bize böyle yansır. Bazı insanlar ağzılarını açtılar mı mangalda kül bırakmazlar ama iş eyleme gelince o zaman biraz önceki insandan eser kalmaz. Bize devrimci gibi görünenler bizi şaşırtabilir. Madalyonun diğer yüzünün olduğunu bilen ama çevirmeye cesareti olmayan bu insanlar, toplumların da uzun bir süre kafasını karıştırabilir. Bu kişileri “ama”larından tanımak mümkün. “Böyle olması gerekir ama...” diye sürüp giden cümleler ve sonuç: koca bir hiç.

ceğimizi kestiremiyoruz. Bir gün “arkadaşlarımı da düşün” derken diğer gün “boş ver onları sen kendine bak” dememiz işten bile değil. Bir gün kendimiz diğer gün bir başkası sözü eline alıyor.

Başımıza ne gelirse gelsin, toplumsal olarak yaşadığımız bu kişilik bölünmesinden daha kötü olamaz. Bir burjuva için böyle değil. O, kendisiyle öylesine barışık ki. Çıkarları için tüm dünyayı yakıp kül etse de kendi mantık dizgisi içinde bir açıklaması var. “Büyük balık küçük balığı yutar” ya da “amaca ulaşmak için her yol mubah” işte bu kadar basit... Yarattığı kıtlıktan, savaşlardan, dünyayı ve doğayı yok ediyor olmasından hiçbir sıkıntı duymuyor. Rekabet ortamında ne yapması gerekirse onu yapıyor. İşkence yapıyor “bilgi almak için” toplu kıyımlar yapıyor “kendisine düşman mihrakları yok etmek için” doğayı geri dönüşümsüz bir biçimde talan ediyor “kar için”. Bunların herhangi birisinde kendi düşünce ve duygu dünyasıyla çelişen bir şey var mı? Siz hiçbir burjuvanın uğradığı zarar karşısında “Allahından bulsun” dediğini düşünabiliyor musunuz?

Oysa emekçiler için öyle değil. Onların emek verdikleri her şey gözlerinin önünde eriyip gidiyor. Tarım emekçisi toprağını genetik kirlenme ya da küresel ısınma yoluyla kaybediyor. İşçinin yeniden üretebilmesi için yenilenmesi süreci yok oluyor. Aklım gücü ona ertesi gün yeniden üretebilmesinin koşullarını sağlamak bir yana onu daha da tüketiyor. Daha da kötüsü iş bulamıyor. Yaşamdan tamamen kovuluyor. Tüm bu felaketleri hep birlikte yaşıyoruz. Birlikte olmamızın önündeki engelleri de hep birlikte yıkmak zorundayız. Yoksa doğanın yıkımındaki hızla kişiliklerimiz yıkılıp, parçalanıyor. İnsanlığın binlerce yıllık değerlerini taşıyan emekçiler, birlikte yaşamının ve üretmenin bütün koşullarını yaratmış durumdadılar. Şimdi o koşulları ele geçirmek kalıyor geriye.

Birilerinin hatta herkesin harekete geçmesini beklediğimiz süre içinde çürüyüp kapitalizmin toprağına karışabiliriz. Çürümenin kokuları her yerden geliyor. Bu kokudan şikayet edenleri de duyuyoruz. “Karanlığa küfredeceğine bir mum da sen yak” sözü ete kemiğe büründü. Gün geçmiyor ki televizyonlardan çürümeye dair mesajlar almayalım. Şikayetlerimizle son derece uyumlu olmakla birlikte tüm bu haberler bizi durdurmak üzere planlanmış. Korku ve kabullenme yaymak için evimize geliyorlar. Yoksa çürümeyi teşhir etmek için değil.

Kişiliğimize, geleceğimize sahip çıkmak ve tüm bu olup bitenlerin sanığı olmak için ne yapabiliriz. Biraz da bu konuda egzersiz yapalım. Sıkça duyduğumuz bir gerekçe “benim çocuğum, çocuğum var” iyi öyleyse onlar adına senin daha fazla bir şeyler yapmak için çaba göstermen lazım. Kişiliği parçalanmış, çürümeye mahkum bir çocuğun geleceğini ne kadar kurtarabilirsin.

Bir başkası “ben tek başıma ne yapabilirim?” Artık herkes tek başına olmadığını anlamış olmalı. En azından televizyonlar her gün yürüyen insanları gösteriyorlar. Tuzla’dan haberin vardır. Gidip kendini orada arayabilirsin. Bulacağından da eminim.

Diğer bir itiraz “mücadele edeceğiz de ne olacak” daha ne olsun. İnsan yanını yaşatmaya yarayacak. İnsanlığı ayakta tutmaya çalışanların yanında olarak bunu yapmak mümkün.

“İşimi evimi kaybederim.” Kendini, umudunu, geleceğini kaybetmekten iyidir.

Üretebileceğimiz tüm gerekçeler yaşadığımız yıkımdan daha büyük olamaz. Şimdi bunların üzerinde düşünmenin tam zamanı. Burjuvazi ücretli bilirkişileri ile gece gündüz bütün bu düşünceleri engellemenin yollarını üretiyor. Binlerce kişiyle bütün gün düşünseler biz milyonların önüne geçemezler. Bazılarımızın gündemlerini düşüncelerini çalsalar da öndeyiz. Gelecek kaygısı ve toplumsal kişilik bölünmesinin her bir bireye yansması o kadar yaşamsal boyutta ki hiçbir biçimde bu düşüncüyü engelleyemezler. Tersine son dönemde ardı ardına yapılan zamlar, ergenekon derken altlarındaki zeminin iyice kaydığını görüyoruz. Öyle ki batan gemiyi önce terk edecek olan fareler kendilerinden önce birkaç kurban vermeden gidecek gibi değiller.

Hep beraber bu kısıkaçtan kurtulmanın yollarını düşünmek ve gerekçelerimizin yerine planlarımızı koymak zorundayız. Bir başkası “ben”i tamamıyla ele geçirmeden... Çürüme toplumu yok etmeden... Doğa bizi terk etmeden...

Sanatta Özne-Nesne ve Gerçeklik

İnsanlar tarihi boyunca üretim yaptı. Toplumsal olanın temeli bu üretimdir. Üretim ve üretim ilişkileri olmadan toplum da olamaz. İnsan soyunun tarihi boyunca yaptığı bu üretim iki türdür: maddi üretim, düşünsel üretim. İnsanlar üretim sürecinde doğayla ilişki içinde oldular. Öncelikle, zaten insanın kendisi doğanın bir parçasıdır ve doğadan ayrı, doğanın dışında bir insan düşünülemez bile. İnsanlar, önceleri en ilkel biçimiyle, doğadan aldığını olduğu gibi tüketirken, daha sonraki süreçlerde doğayı değiştirmeye, egemenlik altına almaya başladı; insan-doğa karşıtlığı. İnsanın doğa üzerinde egemen olabilmesi, doğa güçlerini kontrol altına alabilmesi için, her şeyden önce doğanın bilgisine, doğayı tanımaya ihtiyacı vardır: bilgi birikimi, gözlem, deneyim.

Felsefe, din, bilim, sanat ve bütün düşünsel üretim buradan doğdu. İlk çağlarda bütün bunların hepsi doğrudan maddi üretimle birlikte ve iç içeydi. İnsanın evrimi, üretici güçlerin gelişiminin belirli bir aşamasında birbirlerinden ayrıldı, karşıt konuma geldiler: maddi üretim-zihinsel üretim karşıtlığı.

Üretici güçlerin gelişimi nasıl ki tarih boyunca değişik toplum biçimleri altında sürdüyse, değişik uğraklardan geçtiyse, buna bağlı olarak bilim, sanat, felsefe de değişik uğraklardan geçti. Düşünsel üretim her zaman maddi üretime bağlı olmakla birlikte birbirlerini karşılıklı olarak etkiledi, geliştirdiler. Düşünsel üretim her ne kadar maddi üretim üzerinde etkili olsa da maddi üretime ve maddi üretim tarafından belirlenen toplumsal yapıya bağımlı oldu.

“Tarihsel evrimin ürünleri olarak **olgular** sadece sürekli bir dönüşüm içinde yer almakla kalmıyor, onlar **kendi nesnel yapıları gereği aynı zamanda belli bir tarihsel dönemin, yani kapitalizmin de ürünleridir**. O bakımdan ‘bilim’ verilerin kendilerini dolaylı olarak veya doğrudan doğruya temsil etme tarzını bilimsel olguların esası olarak görüyor ve bu verilerin fiili biçimini, kavramları oluşturmanın çıkış noktası olarak kabul ediyorsa, kendini düpedüz ve dogmatik olarak kapitalizmin toplumsal zemine oturtuyor demektir.” (G. Lukacs, Tarih ve Sınıf Bilinci)

Lukacs’ın özel olarak vurguladığı bu ‘olgular’dan hareketle, gerçek olgulara doğru ilerleyebilmek, onları kavramak, tanımak için, öncelikle bu ‘olgular’ın tarihsel olduklarını, tarihsel olarak koşullandıklarını bilmek ve onların ancak bu tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak var olduklarını, dolaylı olarak verili olmadıklarını kabul etmek gerekiyor.

Hangi konuyu ele alırsak alalım, o olgunun o anki durumu, tarihsel olarak verili koşullarla belirlenmiştir. Bu nedenle olguya yaklaşım yöntemimiz diyalektik olmak zorunda, materyalist olmak zorunda. Konunun algılanması, kavranması, tarihsel sürecin kendi bütünlüğü içinde ele alınıp kavranmadan eksik kalmaya, sakat kalmaya mahkumdur. Bunun yanında, ister siyasal olan, isterse bilimsel olan ya da sanatsal olan olsun fark etmez, sonuçta aynı temelden yükseldikleri için toplumsal olanın bir parçasıdır. Buradan açıkça anlaşılacağı gibi sanatsal olanın da, diğerlerinin de sorunu, toplumsal olanın sorunudur; her biri, toplumsal olanın kendini açığa vurmuş biçimlerinden biridir.

Sanat konusu incelenirken de bu gerçek unutulmamalı. Sanatsal olan da, tıpkı siyasal olan, felsefi olan gibi köklerini toplumsal olana daldırmak, oradan beslenmek zorundadır. Sanatsal olan, toplumsal olanı genelleştirip, yorumlayarak gösterirken, toplumsal olanda sanatsal olanı besleyip güçlendiren temeldir. Sanatsal olan bu nedenle kendi gerçekliğini hep toplumsal olan da bulur.

“Tarihsel evrimin ürünleri olarak olgular sadece sürekli bir dönüşüm içinde yer almakla kalmıyor, onlar kendi nesnel yapıları gereği aynı zamanda belli bir tarihsel dönemin, yani kapitalizmin de ürünleridir. O bakımdan ‘bilim’ verilerin kendilerini dolaylı olarak veya doğrudan doğruya temsil etme tarzını bilimsel olguların esası olarak görüyor ve bu verilerin fiili biçimini, kavramları oluşturmanın çıkış noktası olarak kabul ediyorsa, kendini düpedüz ve dogmatik olarak kapitalizmin toplumsal zemine oturtuyor demektir.”

G. Lukacs
Tarih ve Sınıf Bilinci

Sorunun kendisi böyle konulunca sanatın öznesi olan sanatçıda kendi toplumunu çok iyi tanımalıdır. Yalnız başına bu da yetmez; sanatçı, eserinde işlediği konu ne olursa olsun -aşk, macera, yolculuk, tarihi olay, vb...- o konu hakkında ve o konunun tarihsel-toplumsal olanla bağlantısı, gelişimi, bugünü ve yarına yönelimi hakkında derinlemesine bilgiye sahip olmalıdır. Ancak bu bilgiye dayanarak o toplumun, o dönemin ve o olgunun bütünlüklü bir anlatımı, eleştirisi ve gösterimi yapılabilir.

Sanatın diğerlerinden farklı olan yanları vardır. Sanatçı dış dünyayı ve kendisini, yarattığı eserinde olduğu gibi yansıtırsa bu sanat olmaz. Sanat olması için, sanatçının özne olarak dış dünyanın bilgisini alması ve bunu kendi bakış açısı, düşüncesiyle yorumlaması gerekiyor. Bu nedenledir ki sanatçı, kendi sözünü, dış dünyaya ve kendisine dair söyleyeceklerini eserlerinde yansıtır, eserleri aracılığıyla söyler. Örneğin, “ırmaktaki su akar” demek bir sanat değildir. Oysa “Heraklit, Heraklit kabil mi akarsuya vurmak kilit” derken ya da “akıyordu su gösterip aynasında söğüt ağaçlarını” derken yine ırmaktan akan sudan bahsediliyor. Ama bunun yanında Nazım’ın kendi sözü, imgelemi, tarihsel-toplumsal olana dair tavrı da var.

Sanatçı dış dünyayı olduğu gibi aktarmaz; gerçeğin bir benzerini çizmek, anlatmak, yaratmak için de sanat yapmaz. Bir benzerini yaratmak, onun kopyasını yapmak ya da yapmaya çalışmak değil, ama bu sanat eseri dış dünyanın, sanatçının düş gücüyle yeniden yorumlanmış bir tasarımı olurken; dış dünyanın sanatçı tarafından algılanışının -gerçeğin algılanışı- dış dünyanın sanatçıda ki yansımasının, sanatçının yarattığı eser yoluyla gösterilmesidir. Bunlara ek olarak sanatçının sosyal konumunun, iç dünyasının ve ruh zenginliğinin de yansıtılması, aktarılmasıdır.

Yalnız bu söylediklerimizden tarih boyunca yaratılan bütün sanat eserleri gerçekçi eserlerdir ve sanat her zaman gerçekçi olmuştur sonucuna varılmamalı. Daha en başta söylediğimiz gibi sanatta insanla, toplumla birlikte gelişmiştir. İlk çağlar da dış dünyanın bilgisi, algısı ne kadar olabilirdi ki; aynı biçim de dış dünyayı algılamaya çalışan özne olarak insan ne kadar algılayıp, kavrayabilirdi ki, ilk çağların sanatçısı gerçeği gösterebilirdi. Mitolojide de insan dış dünyayı anlatır ama algılayabildiği kadarıyla. Mitolojide anlatılan çağ insanın “çocukluk çağı” olduğuna göre mitolojide dış dünyanın çocuk-insan tarafından algılanıp, yorumlanmasıdır. Mitolojik anlatımların Mısır, Hellen, Maya, Hint ya da Japon ya da diğerlerinin gerçek olmadığını bilsek de bu eserlerin sanat olmadığını kim öne sürebilir? Kaldı ki en fantastik sanat eserlerinde bile doğada ki gerçek nesnelerin insanın düş gücüyle parçalanıp yeniden kurgulanması olduğu bilinen bir şey.

Gerçekçi sanat üretici güçlerin gelişimine bağlı olarak tarihin belli bir aşamasında ortaya çıkabilirdi ve böyle de oldu. Üretici güçlerin gelişiminin önünde bir engel olarak dikilen feodalizm aşılıp, burjuvazinin hegemonyası altında yeni bir toplum olan kapitalizm kurulurken, genç burjuvazi her alanda gerçeğin bilgisine ihtiyaç duyuyordu. Burjuva aydınlanmanın atılım çağı olan rönesans, insanın hem kendi gerçeğini, hem de doğanın, dış dünyanın gerçeğini daha çok anlama, araştırma, kavrama süreciydi. Engels rönesansı “insanlığın o güne kadar yaşadığı en büyük ilerletici devrim” olarak betimliyor. Zaten rönesansın kendisinde ki bu devrimci karakterden ötürü değil midir bilim, sanat, felsefe, mekanik ve daha pek çok alanda eserler veren dâhilerin ortaya çıkışı. Engels’in “evrensel çapta ve bilgelikte devler istediği ve devler yarattığı” nı söylediği bu çağın niteliğinin devrimciliği bunun nedeni olmuştur.

Gerçeğin bilgisine ulaşma çabası, dış dünyayı algılama, kavrama süreci pek çok fanteziyi de içinde barındıran uzun bir evrimden sonra burjuva sınıfla birlikte büyük bir atılım yaşadı. Doğa bilimlerinin gelişimi büyük sanayiye yarattı. Felsefe bir yandan doğa bilimlerindeki bu büyük atılımı özümserken bir yandan da büyük sanayinin toplumsal alandaki sonuçlarını, yarattığı sorunları kavramaya, çözümlemeye girişti. Özel mülkiyete dayalı kapitalist ilişkilerin gelişimi büyük sanayi ve fabrika sistemi; bunun sonucu olarak sınıflar arası çelişki ve çatışmaların giderek sertleşmesi, sanat alanında özellikle edebiyatta kendi yansımasını buldu. Gerçeğin kavranışı, bilimsel alanda nasıl

Sanatçı dış dünyayı olduğu gibi aktarmaz; gerçeğin bir benzerini çizmek, anlatmak, yaratmak için de sanat yapmaz. Bir benzerini yaratmak, onun kopyasını yapmak ya da yapmaya çalışmak değil, ama bu sanat eseri dış dünyanın, sanatçının düş gücüyle yeniden yorumlanmış bir tasarımı olurken; dış dünyanın sanatçı tarafından algılanışının -gerçeğin algılanışı- dış dünyanın sanatçıda ki yansımasının, sanatçının yarattığı eser yoluyla gösterilmesidir. Bunlara ek olarak sanatçının sosyal konumunun, iç dünyasının ve ruh zenginliğinin de yansıtılması, aktarılmasıdır.

çözümleme yoluyla gerçekleştiyse sanatsal alanda da bu yöntem hayata geçirildi. Sonuç, gerçekçi akımların doğuşu oldu.

Bu çözümlemeci yöntemle eserlerini yaratan gerçekçi sanatçılar tekil olanı, bir kerelik olanı anlatırken, bunun asıl nedenini, bireysel olanın altında yatan toplumsal güçleri ve bu güçlerin hareketinin genel bir görünümünü de gösterdiler.

“Gerçekçi yazarlar modern çağın destanını ortaya koydular ve ister istemez, ki bunun birçok örneği vardır, sırf gördükleri yaşamı sağlıklı ve nesnel olarak çizmekle de mülkiyet sahiplerinin yaratmış olduğu akılcılığı uygarlığın kötülüklerini kendiliğinden mahkum etmiş oldular.” (B. Suçkov, Gerçekçiliğin Tarihi).

18. yüzyıl her yönden çökmekte olan feodal toplumun maddi ve moral yıkıntıları üzerinde, feodalizmden daha ileri bir toplum olan kapitalist toplumun ve kapitalizmin egemen sınıfı olan burjuvazinin atılım yüzyılı oldu. Bu sürecin başat özelliği toplumsal değişimdi. İnsanın evrimi ve gelişiminde yepyeni bir dönemin hazırlandığı bu süreç, yeni ve büyük fikirlerin her yerde tartışıldığı, sahiplenildiği bir dönem oldu.

Ancak burjuva sınıf daha baştan kendi karşıtıyla birlikte doğmuştu. Doğduğu andan itibaren ortaya çıkan ve giderek keskinleşen sınıf karşıtlığı ve bu temelde yükselen sınıflar mücadelesi, sanat ve edebiyat açısından araştırma, çözümleme, bilme ve yansıtmannın konusu haline geldi.

Sanat hiçbir zaman dış dünyanın aynadaki yansıması olmadığına göre, sanatçılar aynı süreci, aynı olguyu ele alıp anlatmanın çeşitli yollarını geliştirdi, yeni estetik biçimler yarattılar. Dış dünyayı kavrayıp göstermedeki bu farklı ideolojik, felsefi, estetik yaklaşımlar, sanatta ve edebiyatta da çeşitli eğilimlerin ve farklı akımların varlığının maddi temelini oluşturdu.

Sanat ve edebiyatın tarihi de tıpkı toplumsal tarihimiz gibidir. Nasıl ki insanın tarihi düz ve sakin bir evrim çizgisi izlemediyse, sanat da öyledir. İnsanın evriminde sınıfların, zümrelerin çıkarları, çelişki ve çatışmaları, birbirleri üzerindeki etkileriyle, çok yönlü ilişkiler ve mücadelelerle sürüyorsa; bütün bu karmaşık ilişki ve çelişkiler sanat ve edebiyat alanında da kendi yansımaları yaratır. Sınıfların ve zümrelerin toplumsal özelemleri, yönelimleri sanat alanında farklı estetiksel ve anlatımsal yaklaşım biçimleri olarak kendilerini açığa vururlar. Bu toplumsal sınıfların ve katmanların çıkarlarının, aralarındaki çelişki ve çatışmaların çeşitliliği, sanat ve edebiyat alanında çeşitli akımların ayırt edici yanlarını ortaya koyan estetik ilkelerin maddi zeminini oluştururlar.

“İnsanın kendisi kadar, kendi düşüncesi ve düşüncesinin ürünleri de maddi üretim ve maddi ilişkilerle birlikte değişime uğrar (Sanat ve Edebiyat) diyor Marx,

çünkü sanat ve edebiyatın zemini de son tahlilde ekonomi ve bunun üzerinde şekillenen toplumsal yapı olduğuna göre, toplumsal yapıda yer alan sınıf ve katmanların maddi üretim sürecindeki konumları, zihinsel üretim alanına da yansır. Tarihin öznesi olan insan tarihin nesnesini ve nesne de özneyi karşılıklı etkiler, değiştirir. Sanatın öznesi ise sanatçının kendisidir. Sanatın nesnesi, tıpkı toplumsal insanda olduğu gibi ürettiği ürünler, yarattığı eserlerdir. Sanatçı, yarattığı eseriyle, önce, sanatçı olarak kendisini gerçekleştirir; bu yoldan diğer insanlarla ilişki kurar. Yani sanatçı burada hem birey olarak, hem de toplumsal olarak varolur. Bu nedenle, sanatta özne-nesne arasındaki ilişki kaçınılmaz olarak yukarıda bahsettiğimiz şeye geri döner; bireylerin, sınıfların, zümre ve katmanların karşılıklı etki ve çatışmalarının bir sonucu, bir eseri olarak varolur. Burada gerçekçi sanat toplumsal süreci bir bütün olarak kavramak durumundadır. Ancak bunu başardığı ölçüde bütünü içindeki parçayı özne-nesne diyalektiği içinde gösteribilme olanağına kavuşur. Böylelikle gerçek-gerçeklik ilişkisi de doğru olarak kurulabilir. Bu konuda Marx'ın Kapital'de sermaye üzerine dururken söyledikleri öğretici olacaktır.

“Makinenin kapitalist kullanımıyla birlikte ortaya çıkan çelişki ve antagonizma yoktur diyorlar; elbette, çünkü bunlar makinenin kendi içinden çıkmaz, onun kapitalist kullanımından çıkar ortaya. Makine tek başına ele alındığında çalışma süresini kısaltır, ama sermayenin hizmetine girdiği anda çalışma gününü uzatmaktadır.” Makine kendi başına çalışma süresini kısaltırken, çalışmayı daha da kolaylaştırırken, sermayenin elinde olunca emeğin yoğunluğunu artırıyor. Yine makine kendi başına insanın doğa üzerindeki zaferi olurken, sermayenin elinde işçiyi (insanı) sermayenin kölesi haline getiriyor; kendi başına emekçinin (üreticinin) zenginliğini artırırken, sermayenin elinde yoksulluğunu ve sefaletini derinleştiriyor.

Bu örnekten açıkça anlaşılacağı gibi özne-nesne ilişkisi, toplumsal-tarihsel bütünlüğü içinde anlaşılır hale geliyor. Burada gerçekçi sanatçı, ele aldığı konuda bireysel olanı kendi tarihsel-toplumsal bütünlüğü içinde ve en iyi şekilde ifade edebilmek için anlatmak istediği, göstermek istediği olgunun tüm gerçek niteliklerini ve özelliklerini bilir; ancak bundan sonradır ki düş gücünün, imgelemin bütün olanaklarına başvurur. Böylelikle gerçeği imge yoluyla yeniden kuran sanatçı, gerçekliği nesnel hale getirir. Ve yarattığı bu eser yoluyla gerçeği yeniden yaratarak gerçeklik haline getirir.

İşte gerçekçi sanatın estetik düzeyini yükselten, onu zenginleştirip çeşitli kılan şey bu özelliğidir.

Ruhan Mavruk

eylül ve mecra

Ruhan Mavruk'un Leyla'dan Beri kitabından alınmıştır

uyandım
dağ göllerini titreten
aşık rüzgarın bildik coşkusuyla
değişken damlaların mavi gülüşü
karşıladi sesimi balkon kapısında
benim için yağmış dedim Atinalı düşünür
serin tutmak için sabahında kırk yaşımı
göğüsleyeceğim geceyi

ey eylül
ipek hüznünlerin bağ bozumu
kesiyorum işte ayaklarındaki ipleri

karda yitmiş kâşiflerin ayak izleri seslenir
dağcı bir bulut sağır yüreğini ovaya
günler tozar, Simonov bekler beni

"If you go away" olmalı bugün pikapta
sahaflarda kitap kokusu
Beşiktaş'ta acısı alınmış safir bir anı
ve Yevtuşenko'dan kehribar bir gülüş
bir Leipzig tablosu
erişilmez düşlerden süzölmüş

vitrin camlarındaki kıza gülümsüyorum
ellerinde buğday başakları
sırtı delik deşik giydiği pelerinlerden

çocukluğuma imrenen kuşlar var
-hasadı buruk olsa da-

Bir çiçek ilıstiriyorlar saçıma
Soluma diyorum, sol yanıma...
silah sesleri varoşlardan
sekiyor kurşunu celladın
kendini linç ediyor tiran

safran çığlığı gelir gelmez ölümün
bir dağ beni çözüyor
geriliyor ayak kaslarım
yeni bir koşuya
ta Orpheus'tan son gerillaya

bugün 9 Eylül
selam sana
her vuslatta gözlerini biraz daha uzağa kaçırın
sandinist sevda

üveyikler su içer miydi ellerimden
değişir her şey demeseydin
ey mecra!..
papatyalar dolaşır mıydı ayaklarıma

dayanabilir miyim sanıyorsun
bak, hala gramofonlarda ezilen bir gülün çığlığı
gözlerinde esir kuşlar, saçlarından bağlı köhne
iskeleye

bir şey değıştiremedin der gibi bakar durur
bir karakol akşamı yalnızlığıyla Afife Jale.

Ben Bir Usanmaz Ozanım Derdim Vardır İnilerim

Nazım Akarsu

*5. Konferans Sunumu

Bizi ozanın doğduğu şimdi yıkık dökük olan o kerpiç eve çıkaracak olan Gülbağ Yokuşu'nu nereden bileceksiniz, değil mi? Ya da üzerine yılların ve bakımsızlığın çullanmış olduğu, bir zamanlar Gürün'ün en güzel bahçelerinden biri olan şairin babası Şükrü Baba'nın özene bezene en güzel meyveleri yetiştirdiği o bahçeyi...

Yıllar sonra yazdığı "Anılar Irmağının Kıyısında" adlı şiirinde: *kavaklar ışıldardı batıya karşı / küskün dağlar gülkurusu / yazılar kıziltılı / öyle çetin öyle hurçın bir çağdı ki öyle o / sevmek yangın uğultusu / sevilmemek yangındı / kavakların arkasında bir evdi / mor patiska perdeleri oyalı / gözalcı kumrallığı akşamüstleri / eşsiz bir çağlayandı / ayrılmazdı pencereden bütün bir yaz / aradığı o şehzade kimbilir kimdi / hem severdik o çiçeği delicesine / hem de sevmez görünürdük / çocukluk işte / kapışmamız sanki bir başka nedendendi / yoksulluk dağ başında yalınayak keloğlan / varsılık su başında bir devdi / yuvasız bir atmacaydı sevmek belki de / döner ha dönerdi de taa yukarılarda / konamazdı bir yerlere / amaçsız bir yolculuktu sevmek / bir sürekli kaçmaktı kendi kanatlarından / gidip gidip dönmekti hep aynı yere / topu bulutlara tepmekti sevmek / çıplak atı deli duman sürmekti yazılarda / ağaçların tepesine çıkıp inmektiki sevmek / kovalarla şarap içip o dinginlikte / tabanca yumruk bıçak / düğünlerde kıyasıya halay çekmekti sevmek / ben miydim topa vuran / vururcasına yoksulluğun başına / top çıkardı yıldızlara / bütün gözler yıldızlara / kız bakardı yıldızlara / saçları sular gibi / akardı pencereden / ben miydim çıplak atı / koşturan deliduman / at giderdi çevrenlere / masallar çevrenlere / saçları sular gibi / akardı pencereden / duruyor daha orda / gün batarken daha orda / kaçaklar daha orda / duruyor daha orda / o sevmek daha orda / teptiğim top bulutlarda / sürdüğüm at bulutlarda / yüzdüğüm çay bulutlarda / kavgalarım özlemlerim / dönmedi / daha orda / bulutlar nerde? / bulutlar nerde? / o kız artık yok orda / o saçları çağlayanlı / o gözleri kuşlarlı / o kuş artık yok orda / yok orda o çocuklar / yok orda o kavgalar / o kıskançlık yok orda / o gizlemek yok orda / varsam bak-sam o bahçe varsam baksam o akşam / o bahçede yok orda / o akşam yok orda / ya ben nerelerdeyim / ya ordaki ben nerde?" diyerek anlattığı çocukluk ve ilk gençlik yılları ve onların geçtiği mekanlar zamana yenik düşmüştür artık.*

"Gürün'de doğdum" diyecektir bir başka şiirinde; *"mutlu günlerin dışında / ekmek kavgasının içinde doğdum / tutsak sabahlar yaşadım / masmavi özlemlere kandım / kavak yapraklarında sakız gibi güneşler / yitik bereketler arkasında çırpıplak / düşlerle savrulup gitti çalınmış çocukluğum / gezdim / sevdim / okudum / topraktan kaldırıp elimi / alnıma koydum / yangı yerlerinde güneşe karşı / öfkeyle gülen gözler / yıpranmış yalın eller / kitaplar çekmiş perdeleri kapkara gördüm / acıydı sevinçti korkuydu hınçtı / keremdi garipti karacaoğlandı / yunustu sinandı / mustafa kemaldi / destanlar ortasında çalkandım durdum / zorlu dağlar / zorlu beller / yorgun tarlalarda zorlu acılar / onların yüzlerinde gördüm ağrımın aynasını / gözbebeklerimde yaşadım / insan dedim / barış dedim / vurun demedim / bir kancık dönemeçte bir ölümlü gün / yirmüç baharında / kelepçe değil kollarımda / yiğitler anası memleketim."*

Ozanın şiirle tanışıklığı çok erken yaşlarda başlar; daha okula bile gitmiyordur. Sonra 11-12 yaşlarında Kerem gibi, Pir Sultan Abdal gibi ve hatta Rıza Tevfik

1927 yılında Sivas'ın Gürün ilçesinde Demiryolu işçisi Şükrü Baba ile okuması yazması olmayan "Türkçesi yetmeyince derdini anlatmaya kalkıp oynayan" Gülüşan Ana'nın oğlu olarak dünyaya gelen ozan Hasan Hüseyin 1950 yılından Gazi Eğitim Enstitüsünü bitiriyor. Maraş'ın Göksun ilçesinde öğretmenlik yaparken çocuklara "al elmayı benden al/benden alma elden al" türküsünü öğretmekle "komünizm propagandası yaptığı" gerekçesiyle hakkında 142. maddeden dava açılıyor ve öğretmenlikten atılıyor. Bundan sonra sürgünler başlıyor Hasan Hüseyin için.

Ozan radyum, uranyum gibi bir madendir: şiiryum! Kendini yiyip bitirmesi beşikten mezara dek sürer ozanın: yanar, yanar, yanar, durmadan yanar! Solumaktır şiir, yürümektir, yüzmektir, yiyip içmektir, çalışmaktır, sevmektir, kavga etmektir, gülüp ağlamaktır şiir ozan için.

gibi şiirler söylemeye çalışıyor. El altında bulabildiği Arapça dergileri topluyor, bunlarda şiir olduğunu düşünüyor. Ve sadece bu nedenle kendi bulduğu bir yöntemle Arapça öğreniyor. Yaşı daha 12-13'tür. Ortaokul yıllarında (Liseyi Adana Erkek Lisesinde okuyor) hece ve aruz vezni ile şiir yazmayı deniyor. Aynı yıllarda özgür koşuğu da deniyor ve aradığını onda buluyor. "Ozanın da yaşı yoktur, şiirin de" diyecektir yıllar sonra "Ozan radyum, uranyum gibi bir madendir: şiiryum! Kendini yiyip bitirmesi beşikten mezara dek sürer ozanın: yanar, yanar, yanar, durmadan yanar! Solumaktır şiir, yürümektir, yüzmektir, yiyip içmektir, çalışmaktır, sevmektir, kavga etmektir, gülüp ağlamaktır şiir ozan için.

1927 yılında Sivas'ın Gürün ilçesinde Demiryolu işçisi Şükrü Baba ile okuması yazması olmayan "Türkçesi yetmeyince derdini anlatmaya kalkıp oynayan" Gülüşan Ana'nın oğlu olarak dünyaya gelen ozan Hasan Hüseyin 1950 yılından Gazi Eğitim Enstitüsünü bitiriyor. Maraş'ın Gökşun ilçesinde öğretmenlik yaparken çocuklara "al elmayı benden al / benden alma elden al" türküsünü öğretmekle "komünizm propagandası yaptığı" gerekçesiyle hakkında 142. maddeden dava açılıyor ve öğretmenlikten atılıyor. Bundan sonra sürgünler başlıyor Hasan Hüseyin için. Memleketi Gürün'de göz hapsinde tutuluyor. Yaşamını idame ettirebilmek için arzuhalcilik, tabelacılık, portre ressamlığı (hala Gürün'de birçok evde asılıdır çizdiği resimler), inşaat işçiliği yapıyor. Tabii bunların yanı sıra da şiir işçiliği...

Artık Nazım Hikmet'in şiirleriyle, yaşam görüşüyle tanışmıştır. Şiir ırmağında boylu boyunca yıkanmayı sürdürüyor. "Bence şiir bir sürekliliktir" diyor bir yerde, "onu tanımların, dar, tutucu, kısır kalıpların içine sokmaya çalışmak boşunadır. O evrensel köprülerden geçe geçe, zaman zaman politik, ideolojik renklere bulaşa-dolaşa, yürüyüp, koşup, uçup gider..."

Daha sonra ozan, Ankara'ya geliyor ve artık ömrünün sonuna kadar yaşayacağı şehirde şiir işçiliğini sürdürüyor. Akis dergisinde çalışıyor. Forum ve Toplum dergilerini yönetiyor. Artık toplumsal mücadelenin de önemli bir bileşenidir. Daha çok toplumcu gerçekçi şiirler yazıyor. "Nazım Hikmet geleneğinin sürdürücüsü" olarak biliniyor artık. Şiirlerinde halk edebiyatının, türkü sözlerinin vb. yeretmesiyle kendine özgü bir söyleyiş oturtuyor. Kendisine "şair" denmesinden çok "ozan" denmesini seviyor; çünkü onun şiirlerinde halk edebiyatı, sözlü edebiyat soluk alıp veriyor. İlk şiiri 1959 yılında "Dost" dergisinde yayınlanan ozan giderek tanınıyor.

Bu yıllar Türkiye'de Türkiye İşçi Partisi'nin kurulduğu ve parlamentoya girdiği yıllardır aynı zamanda. Ozan Hasan Hüseyin TIP'in aktif bir çalışanı oluyor. Hem partide hem de yazarlar sendikasında çalışıyor. '70'li yıllarda, yazdığı şiirlerden çok etkilenen ve iki çocuğu ile birlikte onun peşine düşen Azime ile evleniyor. "Sen aşk şiiri yazamazsın / Hasan Hüseyin / çünkü aşk / şiirden önce gelir sende / oysa şiir / önünde gitmelidir / her şeyin" diyen şair Azime Korkmazgil'in deyişiyle en güzel aşk şiirlerinden birini yazıyor. '70'li yıllar ozanın yaşamında geçim sıkıntısının en çok hissedildiği yıllar oluyor. Yine ek işler yapıyor vb; ama Azime ve çocuklarla birlikte her defasında daha ucuza çıkabilecekleri bir ev aramakla geçiyor günleri. Şiir Irmağı ise akmaya devam ediyor. Tıpkı "dostum dostum güzel dostum / bu ne beter çizgidir bu / bu ne çıldırtan denge / yaprak döker bir yanımız / bir yanımız bahar bahçe" şiirinde dediği gibi.

Bazı şiir kitapları ödüller alıyor. Kavel kitabıyla Yeditepe Şiir ödülünü, Filizkırın Fırtınası kitabıyla Nevzat Üstün şiir ödülünü alıyor. "Ben hep koşan atları sevdim / soluyan lokomotifleri" diyor bir şiirinde (onda yaşamın kendisidir çünkü şiir) Ve hep aynı coşkuyla koşmaya, devinmeye devam ediyor büyük ozan ve şiir kitapları ardı arkasına yayınlanıyor: Kavel, Temmuz Bildirisi, Kızılırmak, Kızılkığu, Ağlasun Aşafağı, Oğlak, Acıyı Bal Eyledik, Kelepçemin Karasında Bir Ak Güvercin, Koçero Vatan Şiiri, Haziran'da Ölmek Zor, Acılara Tutunmak / Işıklarla Oynamayın... Ve ölümünden sonra da eşinin derleyip bastırıldığı Kandan Kına Yakılmaz ile Tohumlar Tuz İçinde...

Bütün bu şiirleri en güç koşullar altında, büyük mücadeleler içerisinde yazıyor. Yi-

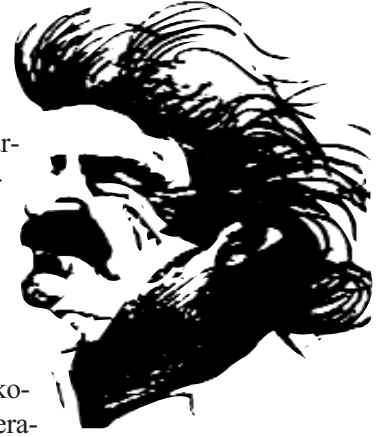
ne bir şiirinde “on numara lambanın isi var benim şiirlerimde / önce geçin benim geçtiğim yerlerden / sonra okuyun şiirlerimi” diyor biraz sitemle. Çünkü o dönem edebiyat dünyasında köşebaşını tutmuş olanlar Hasan Hüseyin, Ahmed Arif, Enver Gökçe gibi sosyalist gerçekçi şairlerin adının duyulmasını istemiyorlar pek. Ve suyu daha kaynağında kurutmak istiyorlar; ama “kâbilmi akarsuya vurmamak kilit”..! Nazım Hikmet şiirinin geleneğinin sürdürücüleri bu ablukayı dağıtmayı başarıyorlar. Zor günler yaşasalar, geçim sıkıntısı çekseler de onlar düşüncelerinden, yaşam görüşlerinden asla taviz vermiyorlar. “Ben saksıda buğday yetiştirmiyorum” diyor bir yerde Hasan Hüseyin şiiri hafife alanlara ve yıldı i-kişer üçer formalık kitaplarla şairlik taslayanlara, “buğdayı tarlalar dolusu ekip biçip kaldırıyorum ben” diyor ve “şiir işçiliği budur bence” diyerek ekliyor.

Kitaplarına sürekli davalar açılıyor büyük ozanın. Kızılırmak şiir kitabında komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla 142. maddeden yargılanıyor, sonuçta beraat ediyor ama “bir oğlum olacak adı temmuz / uykusuz / korkusuz / beter mi beter / ben beynimi satarak yaşıyorum / o benden proleter / bir oğlum olacak adı temmuz / karataşın göbeğinde aşk / karataşın göbeğinde barış / kara taş çatladı çatlayacak / ben de bitmeyen kavga / onda yeniden başlayacak / ben direndim yorulmadım / o yorulup yıkılmayacak” diye anlattığı oğlu Temmuz’un doğum yıllarına denk gelen bu yıllar boyunca bir hayli sıkıntı çekecektir; ama tam da eşi Azime Korkmazgil’in onun için söylediği gibi “çetin bir bileği taşıdır” o. “kolay değil ozanın ağlamaması / gülmemesi kolay değil” diyerek yürümeye devam eder. Faşizmin en azgın olduğu dönemleri yaşar; çok sevdiği bilim insanı Bedrettin Cömert vurulduğunda hayatının en büyük acılarından birisini duyumsar. Döne döne, acılar içinde kıvrana kıvrana “Kandan Kına Yakılır mı?” diye soracaktır. Ve bu acının da üstesinden gelmeyi bilecek, gürül gürül akmayı sürdürecektir. Kızılırmak şiirinde silah ve şarkı / ben bütün karanlıkları bunlarla yendim / doğacak çocuğumun kanında esen / emekçi karımın dimdik bakışlarında / ve çetelerin sip-sivri uykusuzluğu / silah ve şarkı / ... / seviyorsak silahı ve yoksulluğu / susuyorsak karaltında toprakçasına / bıçak kemiğe değmediği / güneş ufuktan doğmadığı / o tozkoparan fırtına / kapımızı / kırmadığı / içindir” demektedir.

Filizkırın Fırtınası’nda “acılı günler gördüm / sığdıramam bir tek güne bir koca yıla / geceler geçirdim yoz kentlerin bulvarlarında / nice baharları kışlara gömdüm” diyen ozan daha sonra “biliyorum / matarada su / torbada ekmek / ve kemerde kurşun değil şiir / ama yine de / matarasında su / torbasında ekmek / ve kemerinde kurşun kalmamışları / ayakta tutabilir / biliyorum / şiirle şarkıyla olacak iş değil bu / dalda narı / tarlada ekini kızartamaz güvercin gurultusu / ama yine de dişler arasında bıçak gibi parlar kavgada / şiirin doğrultusu / göz gözü görmez olmuş / tek bir ışık bile yok / yürek bir yaralı şahindir / döner boşlukta.

Belki bir şiir / belki bir şiir kırıntısı / çalar kapımızı umutsuz karanlıkta / yoklar yüreğimizi / iğilir yaramıza / dağıtır korkumuzu / ve karşı tepelerden / gürül gürül bir kalk borusu” diyerek o gür şiir soluğu ile kavgadaki safını alır yeniden. Gerçi o hiçbir zaman geri kalmamıştır mücadeleden. Hep nehirlere gibi aka aka, “büyük kurtuluşa” varmaya çalışmıştır. Azime Korkmazgil, eşini, yoldaşını anlatırken, “kimi zaman bir kavga adamının yanı başında yaşadığımı en acımasız boyutlarıyla algıladım. Kimi zaman da bir devrimcinin su katılmadık coşkularını olduğu kadar, bir zaman bilgesinin o derin çilesini duyumsatırdın bana” demektedir. Evet, “yüreğim, yaralı kuşum” diyen ozan, bunların hepsidir. “geçen gündüzün şiirdi, aşkın özlemin şiir” diyor Azime Korkmazgil ve büyük ozan “uzatın ellerinizi ellerinize / durun yan yana / dostlarım / direnin karanlığa / sevmek yaratabilir bu dünyayı yeni baştan” diyerek şiirle seslendirir “büyük hasretini”

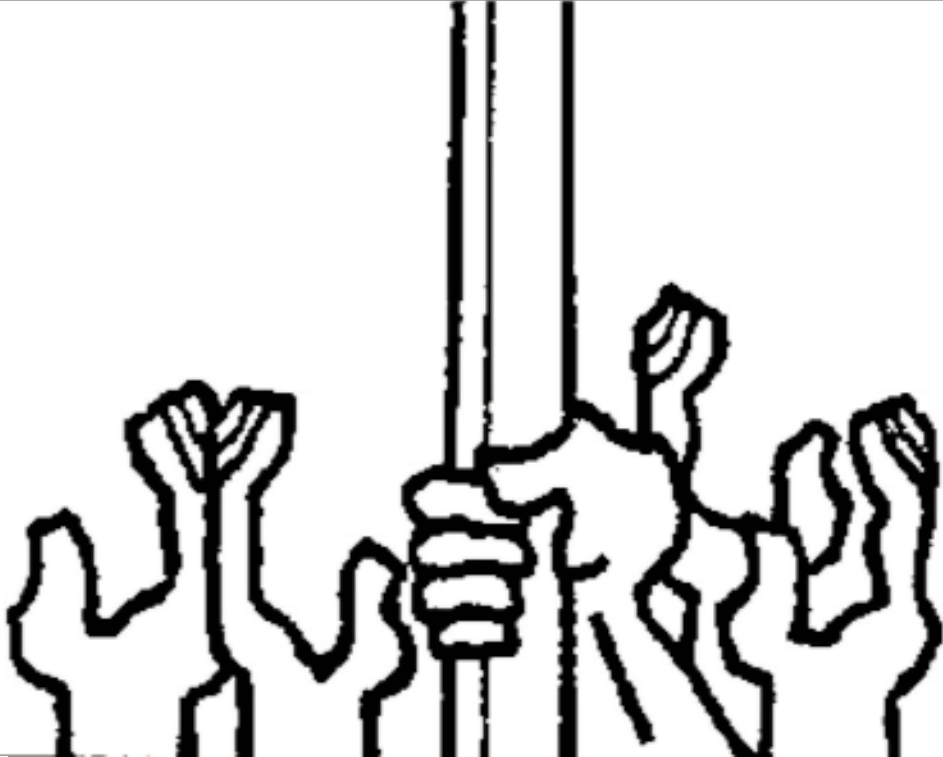
Bütün bir ömrünü işçi sınıfının davasına adayan, işçilerin, emekçilerin onurlu bir yaşam sürmesi için mücadele veren, mücadelesini, bir çoğu sonradan bestelenmiş de olan şiirlerle veren büyük ozanımızı bir kez daha saygıyla ve sevgiyle anarken, onun Kavel işçilerine yazıp armağan ettiği şiiriyle bitirelim:

O zanın biliyorsunuz saçları beyaz bıyıkları siyahtı. Ona sormuşlar, Hüseyin abi niye senin saçların siyah bıyıkların beyaz demişler, o da demiş ki, aralarında yaş farkı var.

*İşime karım dedim, karıma Kavel diyeceğim
Ve soluğum tükenmedikçe bu doyumsuz dünyada,
Güneşe karışmadıkça etim
Kavel grevcilerinin türküsünü söyleyeceğim
Ve izin verirlerse Kavel grevcileri
İzin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim
İzin verirlerse Kavel Grevcileri
Ve ben kendimi tutabilirsem, sesimi tutabilirsem
O çoban ateşinin yandığı yerde Kavel'de
O erkekçe direnilen yerde, Kavel'de
Karın altında nişanlanıp dostlarımın arasında
Öpeceğim nişanlımı Kavel kapısında
Ve izin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim
İzin verirlerse Kavel Grevcileri
İlk çocuğumun adını Kavel koyacağım*

Ahmet Aydın

İnsanın Evriminin İlk Aşamalarında Dil

İnsanın İlk Aşa

Dilin kökenini ele alırken insanın ilk oluşumundan başlayarak açıklamak gerekiyor. Dil konusunda bir çok tartışma ve araştırma yapıldı, yapılmaya devam ediliyor. Konuşmanın ilk ortaya çıkışından gelişimine ve daha bir çok konuya ilişkin ortaya atılan düşünceler nedeniyle dil konusunda bilimsel bakış açısını ortaya koymaya çalışacağız. Dil konusunu değişik yönleriyle ele almak, değişik alanlarla ilişkisini ortaya koymak önemli. En önemlisi ise dilin hangi koşullarda ortaya çıktığı, hangi temeller üzerinde varlığını sürdürüp geliştiği, hangi yolları izlediğini ortaya koyabilmek. Teknolojiden devrime, sınıfsal konumdan sanat alanlarına vb. konuların dil ile ilişkisini de ortaya koymaya dil üzerindeki etkileri ya da dilin bunlar üzerinde ki etkilerini ortaya koymaya çalışacağız.

İnsanın hayvandan insana evrimi süreci gelişmiş insan aşamasına kadar çok uzun bir süreyi kaplar. İnsanın atalarından insana evrimi uzun, zorlu bir yoldur. Bu evrimleşmede insan elinin oluşumu, gelişmesi, beynin oluşumu ve gelişmesi, bunlarla beraber bütünlüklü olarak insanın gelişmesi gerçekleşiyor. Elin ayaktan ayrılması, insanın dik duruşa geçmesi uzun süreleri kapsayan bir gelişmedir.

Konuşmadan yola çıkarak insanın gelişiminde emeğin rolünü, toplumsallaşmayı ve evrimi reddetmeye çalışanlar oluyor. Konuşmanın hayvanlar tarafından da yapıldığı iddiasına kadar ileri gidenler oluyor. Öncelikle insan dışında var olan canlıların iletişim kurmalarını konuşma olarak, dil olarak ele alma yanlılığına düşenler olabiliyor. Doğal ortamlarında birçok canlı arasında doğal bir iletişim söz konusudur. Canlıların doğal iletişimlerini dil olarak görmek yanlıştır. Dilin soyutlama olarak gelişmesi insanın gelişmişliğinin bir sonucudur. Soyutlama yapamayacak durumda olan canlılar için konuşma ve dilden bahsedilemez. Papağanlar, insan dışında konuşabilen tek canlılardır. Papağanların konuşması duyduğu sesleri ezberleme ve tekrar etmekten başka bir şey değildir. Kendilerinin ürettikleri ve sosyal ilişki için kullandıkları, toplumsal işlevi olan bir dil söz konusu değildir. Diğer canlıların dili olduğunun söylenmesi ya dilin oluşumu ve gelişimini anlamadıklarından ya da çarpıtmak istediklerindedir.

Engels, dilin temelini atılmasını: **“Binlerce yıllık savaşımdan sonra, el ayakta ayrıldı, sonunda dik yürüyüş sağlandı, insan maymundan farklı oldu, heceli konuşmanın gelişmesi ve beynin zorlu gelişmesi için temel atıldı, ondan bu yana da insanlarla maymunlar arasındaki anlaşılmaz boşluk ortaya çıktı” (Doğanın Diyalektiği sf. 44) sözleri ile açıklıyor.**

Bilimsel gelişmelerinin son verileriyle genetik araştırmalar yapılıyor. Genetik araştırmacıların ortaya koyduğu verilerle insana en yakın maymun türleri genleriyle tespit edildi. Yapılan inceleme ve çalışmalarla bu maymunlara konuşma öğretmek için bütün çabalar sonuçsuz kalmıştır. Maymunlardan “televizyon yıldızları” bile yapmışlardır, ancak konuşurmayı başaramadılar. İnsana ne kadar yakın özellikler gösterse de diğer canlı türleri konuşamadı.

Diğer canlıların çıkardıkları sesler konuşma olarak görülemez. Seslerin, daha doğru söyleme çığlıkların konuşma olarak görülemeyeceği açık. Hem dili oluşturan ses değerleri açısından konuşma olarak görülemez hem de soyutlama içermediği toplumsal bir olgu olmadığı için dil olarak, konuşma olarak ele alınamaz. Bunlar içgüdüsel ve mekanik olarak tekrar edilirler.

İnsanın hayvandan insana evrimi süreci gelişmiş insan aşamasına kadar çok uzun bir süreyi kaplar. İnsanın atalarından insana evrimi uzun, zorlu bir yoldur. Bu evrimleşmede insan elinin oluşumu, gelişmesi, beynin oluşumu ve gelişmesi, bunlarla beraber bütünlüklü olarak insanın gelişmesi gerçekleşiyor. Elin ayaktan ayrılması, insanın dik duruşa geçmesi uzun süreleri kapsayan bir gelişmedir.

Sovyet bilimcilerinden Alekseyev konuşmanın evrimleşmeyle oluşumuna yönelik şu belirlemelerde bulunuyor:

“Beyin kitlesinde nitel yani önem taşıyan büyük artış, alt çenenin ve onu hareket ettiren kasların küçülmeleri, australopitesinlerden pitebantropalara geçilen evrim aşamasında, elin oluşmasıyla ve emek etkinliğinin büyük ölçüde karmaşıklaşmasıyla aynı zamana rastlar” (sf. 195)

“Küçük bir alt çene iri bir alt çeneye göre çok daha etkili söyleyiş (telaffuz) kolaylığı sağlar: çünkü bu durumda, sesler söylenirken alt çenenin durumunda görülen neredeyse anlık değişimler, çok daha az mekanik hareketi gerektirir. Çiğneme işleviyle ilgili kasların küçülmeleri de buna yardımcı olur; çünkü daha az güçlü bir kas yapısı, ses tonlarında hızlı değişikliklere yani konuşma sırasında kasılma ve gevşeme (güçlü bir kas yapısından) daha elverişlidir. (İnsan Tarihinin Kökeni ve Gelişimi- Sosyal Yayınları V.P.Alekseyev- sf. 194)

Diğer canlılardan farklılaşma süreci, insanın oluşumu süreci dilin, konuşmanın ihtiyaç haline gelmesine yol açtı. Fosil araştırmalarında ortaya çıkan kafataslarında yapılan incelemelerde elde edilen bulgular beyindeki gelişme ve beyinde dile ilişkin bölümün oluşumu açısından da kanıt oluşturuyor. Australopithecus kafataslarında ise el becerilerinin olmadığı döneme ait olduğu görülüyor. İlk alet yapıcısı olan homo habilisin kafataslarındaki incelemelerde ise el becerileri ve konuşmaya ilişkin işlev gören beyin bölgelerinin gelişmeye başladığı görülüyor. Homoerektus kalıntılarında ise artık konuşma ve el becerilerinin geliştiğine ilişkin kanıtlar görülüyor. Bu sürece ilişkin olarak “insan aklının kıyasındaki maymun” adlı eserdeki değerlendirme “aklın isyanı” adlı eserden aktarılıyor:

“Bu üç anatomik kanıt -beyin, ses aygıtı ve alet kullanma yeteneği- dile giden yolda uzun, kademeli değişimler fikrine temel bir destek sağlar. Beyindeki ve ses aygıtındaki bu değişimlerin yanı sıra elde de, bu organı alet yapma ve alet kullanma için gittikçe daha uygun bir araç haline getiren eş zamanlı kademeli değişimler gerçekleşti.(sf. 297)

İnsanın oluşum süreci aynı zamanda bütünlüklü olarak gelişmenin bir parçası olarak dilin oluşumudur.

Doğada insan dışında bulunan canlılar doğal yaşamında konuşmaya ihtiyaç duymaz, aralarındaki iletişim konuşmayı gerektirmez. İnsan emeğinin devreye girmesiyle elin yetkileşmesi, beyin gelişimi insanın nitelikli olarak gelişmesidir. İnsanda konuşmanın gerçekleşmesi; emeğin gelişmesiyle, insanın değiştirmeye, doğada etkinleşmeye, soyutlama yeteneğinin ve bilincin gelişmeye başlamasıyla oluştu.

Emek Dil Oluşumu

Dilin oluşumuna yönelik en önemli açıklama Engels tarafından yapıldı. İnsanın gelişimini bütünlüklü olarak, temel yönleriyle ortaya koyan Engels, dil konusuna da açıklık getirdi. İnsanın oluşmasında temel rolü emek oynamıştır. Emekle birlikte insanın evriminde diğer canlılardan nitel bir fark oluştu. Dik duruş ile ellerin ayaklardan ayrılması, ellerin kullanılmaya başlanması ve insan beyninin gelişmeye başlaması, duyu organlarının gelişmeye başlaması insanın gelişiminin ilk adımlarıdır. Bütün canlılar doğada pasiftir. Doğayı değiştiremezler. İnsan ise emekle birlikte doğayı değiştirecek, doğada etkin olacak bir duruma gelmeye başlıyor. Doğada etkin hale gelmesiyle insan sürekli sosyal olarak ve bilinç olarak gelişmeye başladı. Ortak etkinliğin bir araya getirdiği insan bunun yararının bilincine vardı.

“Kısacası oluşum geçiren insanlar, birbirlerine söyleyecek bir şeylerin bulunduğu noktaya eriştiler. Gereksinme kendisine bir organ yarattı: maymunun gelişmemiş gırtlığı durmadan daha gelişmiş modülasyon elde etmek için yapılan modikasyon yoluyla yavaş ama sağlam biçimde değişti ve ağız organları, yavaş yavaş birbiri ardından düşünce ifade eden sesler çıkarmayı öğrendi” (Engels- Doğanın Diyalektiği sf. 189)

Doğada insan dışında bulunan canlılar doğal yaşamında konuşmaya ihtiyaç duymaz, aralarındaki iletişim konuşmayı gerektirmez. İnsan emeğinin devreye girmesiyle elin yetkileşmesi, beyin gelişimi insanın nitelikli olarak gelişmesidir. İnsanda konuşmanın gerçekleşmesi; emeğin gelişmesiyle, insanın değiştirmeye, doğada etkinleşmeye, soyutlama yeteneğinin ve bilincin gelişmeye başlamasıyla oluştu.

Engels: “ beyin ve ona eşlik eden duyuların gelişmesinin, gittikçe durulaşan bilincin, soyutlama ve sonuç çıkarma yeteneğinin emek ve dil üzerindeki tepkisi, hem emeğe hem de konuşmaya daha çok gelişme için durmadan yenilenen bir dürtü verdi.” (age sf. 191) diyor.

Engels’in ortaya koyduğu gelişme aynı zamanda dilin gelişimidir. Toplumun oluşumu, insanın gelişimini her yönüyle etkiledi, hızlandırdı. Emek için Engels: “hayvanlarla bir karşılaştırma, dilin kaynağının emek sürecinden ve emek süreci ile birlikte doğduğu açıklamasının, tek doğru açıklama olduğunu gösterir. En gelişmiş hayvanların birbirine iletmek gereksinimi duydukları pek az şey bile, düşünce ifade eden konuşmayı gerektirmez” (age sf. 190-191)

“Önce emek sonra onunla birlikte dil -bir maymunun beynini etkileyebilen en önemli iki dürtü bunlardır ve bu etki altında maymun beyni, bütün benzerliğine karşın çok daha yetkin bir insan beynine doğru gelişmiştir. Ama beynin gelişimiyle onun en yakın araçlarının, duyu organlarının gelişimi yan yana gitmiştir.” (age sf. 190) diyor

Engels bu açıklamayla dilin beyin gelişimi ve insanın gelişimi üzerindeki etkilerini ortaya koyuyor. Emeğin dil üzerindeki rolünü reddeden anlayışlar bilimsel gelişmeler nedeniyle kısa sürede kayboluyor. Bilimsel gelişmeler, bulgular evrimi ve emeğin rolünü ortaya koyan yeni kanıtlar sunmaya devam ediyor.

Aklın İsyanı adlı eserde yeni bulgulara değiniliyor.

“Öyle görünüyor ki, alet kullanma ve dille ilişkili olan beyin bölgeleri bir çocuğun sinir sisteminin ilk gelişiminde ortak bir kökene sahiptirler ve ancak iki yaşından sonra, Broca bölgesi beyin ön tarafındaki ön yüz korteksiyle farklılaşmış devreler oluşturduktan sonra birbirinden ayrılır. Bu olgunun ta kendisi, alet yapmakla dil arasında sıkı bir bağlantının çarpıcı kanıtıdır. Dil ve el becerileri birlikte gelişti ve bu evrim insan yavrularının gelişiminde her gün yeniden üretilmektedir” (sf.- 296-297)

Emek ile dil arasındaki ilişki birbirlerini geliştirdiklerini ortaya koyuyor. Emek olmadan hem dil hem de diğer canlılardan nitelik farkı olan canlı olan insan canlı olarak insan olamayacağı açıktır.

Toplumsallaşma ve Dil

Dil toplumsal yaşamdan, insanın toplumsal etkinliğinden ayrı düşünülemez. İnsanların birbirine söyleyecek bir şeylerinin olmasıyla birbirleriyle olan ilişkileriyle dil gelişti. Emek ve toplumsallaşma dil ile birlikte gelişti. Doğa güçleri karşısında savaşım için ve yaşamını sürdürmek için yapılan üretimde insanlar karşılıklı ilişki sürdürdüler. Dilin doğuşu için toplumsal ilişki zorunluluktur. Toplumsal bir canlı olarak insanın gelişmesi toplumsal ilişkiler, toplumsal ilerleme dil ile birlikte gerçekleşti. V.P Alekseyev bu süreci şu sözlerle açıklıyor:

“Dilin kullanımı, konuşmanın oluşumu: konuşma emeğin başlamasından ve ilk insanların görünmesinden sonra doğdu ve daha önce bazı bakımlardan gelişmiş bir morfolojiye, belli bazı çalışma işlemlerine (kolektif av etkinliği vb) dayanarak doğdu” (İnsan Tarihinin Kökeni ve Gelişimi- Sosyal yay.)

İnsanda diğer canlılar gibi doğaya bağlı olarak yaşıyor. Onlardan farkı ise doğayı dönüştürmesidir. Toplumsal ilişkileriyle, emekle bunu gerçekleştirir. Dil insanın varlığını sürdürmesinde büyük rol oynadı ve bu devam ediyor. Öncelikle ilkel aşamada insanın bilgi ve deneyimlerini aktarmasının çok kısıtlı olduğu, sadece ortak etkinlikler ve konuşma yoluyla olduğu göz önüne alınca insanın varlığının sürdürmesinde dilin önemi görülür. İnsanlar yaşayabilmek, soyunun devamlılığını sağlamak için toplumsal yaşamı sürdürmede dil iletişim işlevini gerçekleştirdi. Sadece iletişim değil diğer yönleri, insanın bütünlüklü gelişimini, toplumsal gelişimin ilerletti.

Evcil hayvanlar, insan ilişkisinde birçok evcil hayvanın insanın konuşmalarına

Dil kişinin sadece kendi duyularını dışarı yansıtmaması değildir. Aynı zamanda algıları soyutlamasının da bir ifadesidir. Bütün algıları soyutlayıp, bunları sentezleyip daha ileri bilgilere ulaşarak bunları dil yoluyla aktarır. İnsan bilincinin oluşmasında ve bilince dayalı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde bilincin ve bu etkinliklerin gelişmesinde dil rol oynar. Dil vasıtasıyla alınan ve dil vasıtasıyla aktarılan bilgiler bilincin etkinliği için önemlidir.

verdiği tepkiler dikkat çekicidir. Doğal yaşamını sürdüren bir hayvanla evcilleşmiş olan aynı türden hayvanın insan konuşmasına verdiği tepkiler aynı değildir. Evcil hayvanlar kuşaklar boyu insanlarla iç içe yaşamasının etkisiyle insanların konuşmalarından etkilenmeye başlamıştır. Engels bu duruma dikkat çekiyor:

“Doğal ortamda hiçbir hayvan konuşmayı ya da insan dilinden anlamayı bir eksiklik olarak duymaz. Ama hayvan, insanlar tarafından evcilleştirilirse, durum değişir. Köpek ve at, insanlarla olan ilişkilerinde düşünce ifade eden konuşmaya karşı öyle kulak geliştirmişlerdir ki, kavrayış çerçeveleri içinde her dili kolayca anlamayı öğrenirler. Ayrıca eskiden kendilerine yabancı olan, insana bağlılık, minnettarlık vb. gibi duyguları kazanma yeteneği edinmişlerdir” (Doğanın Diyalektiği- sf. 190)

Hayvanlar tüm her şeye rağmen konuşamıyorlar. İnsan toplumsal ilişkileriyle gelişmiştir. İlk evrimleşmesi sürecinde de toplu yaşamı olan bir canlıdan evrimleşmiştir. İnsan ataları toplu yaşamı olan bir canlıdır. Engels bu süreci şu sözlerle belirtiyor:

“Oluşumunu tamamlamış insanın ortaya çıkışı ile birlikte sahneye yeni çıkan bir öge, yani toplum bu gelişimi hem güçlü bir biçimde hızlandırdı ve hem de bu gelişime daha kesin bir yön verdi.”

Konuşma ancak toplumsal ilişkilerle var olur. Konuşmayı doğuran bu ilişkiler konuşmayla gelişti. Dil karşılıklı toplumsal ilişkilerin olmadığı bir canlı için söz konusu değildir. Diğer canlılarda var olan iletişim, etkileşim ile konuşan insanın niteliksel farkı vardır.

Dil insanın toplumsal ilişkilerinin, toplumsal bir canlı oluşunun en temel öğelerinden biridir. Marx- Engels’in Alman İdeolojisi’ndeki belirlemeleri dil-toplumsallaşma ilişkisini ortaya koyuyor.

“‘Tin’ daha baştan, burada kendisini titreşim halindeki hava tabakaları, sesler, kısacası dil biçiminde gösteren bir maddeye ‘yakalanmış’ olmaktan muzdariptir. Dil, bilinç kadar eskidir, -dil öteki insanlar için de var olan ve o halde benim içinde var olan ilk, pratik, gerçek bilinçtir ve tıpkı bilinç gibi dilde, ancak, diğer insanlarla karşılıklı ilişki kurma gereksinmesiyle, zorunluluğu ortaya çıkar. Bir ilişki mevcut olduğu yerde, o ilişki benim içinde mevcuttur, hayvan hiçbir şeyle ‘ilişki içinde değildir’, kısacası hiçbir ilişki bilmez. Hayvanın öteki hayvanlarla olan ilişkisi kendisi açısından ilişki değildir. Bilinç demek ki daha baştan toplumsal bir üründür ve insanlar mevcut oldukları sürece böyle kalır.”

Marx Kapital’de değeri ele alırken dilin toplumsallığını bir kıyaslama olarak belirtiyor.

“Aşlında her ürünü, toplumsal bir hiyeroglif yazısına çeviren daha çok değerlidir. Kendi toplumsal ürünlerimizin ardında yatan sırrı aydınlatmak için daha sonra, biz bu hiyeroglifi çözmeye çalışırız; çünkü yararlı bir nesneyi değer olarak damgalamak, dil gibi toplumsal bir üründür” (sf. 84- cilt 1)

Dil-Bilinç

Dil kişinin sadece kendi duyularını dışarı yansıtması değildir. Aynı zamanda algıları soyutlamasının da bir ifadesidir. Bütün algıları soyutlayıp, bunları sentezleyip daha ileri bilgilere ulaşarak bunları dil yoluyla aktarır. İnsan bilincinin oluşmasında ve bilince dayalı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde bilincin ve bu etkinliklerin gelişmesinde dil rol oynar. Dil vasıtasıyla alınan ve dil vasıtasıyla aktarılan bilgiler bilincin etkinliği için önemlidir.

Marx-Engels, Alman İdeolojisi’nde bilincin, fikirlerin, anlayışların, halkın dilinde, yasalarında, dininde, metafiziğinde vb. ifadesi bulunan zihinsel üretimin insanların maddi etkinliğine ve karşılıklı ilişkilerine bağlı olduğunu belirtmektedir. Devamında dil ile bilinç ilişkisini ortaya koyuyorlar. Bilincin, kendini dil olarak

Dilin bir çocukta gelişimi insanın evrimine ilişkin birçok ipucu da verir. Bebeklikteki ilk gelişimi, büyümesi, ilk heceleri söylemeye başlaması hem çevresiyle iletişimini, çevresini algılamasını hem de buna verdiği tepki diğer şeylerin yanında ilk çıkardığı sesler, heceler ve giderek ilk kelimelerde görürüz. Çocuk büyüdükçe toplumdan ve doğadan etkilenimi, bunları algılayışı artar. Bu artış çocuğun konuşmasında genel olarak gerçekleşir.

gösteren maddeye “yakalanmış” olduğunu, dilinde bilinç kadar eski olduğunu belirtiyorlar.

Her insan yaşadığı toplumun bir parçasıdır. Düşüncesi de toplumun içinde şekillenir. Bilinci toplumun sunduklarıyla gelişir. Dilde herkese toplum tarafından verilir. Dil tarih boyunca toplum tarafından geliştirilmiştir.

1844 El Yazmaları kitabında Marx ve Augusto Cornu dilin bilinç ve toplum ilişkilerine vurgu yapıyor:

“Düşünce ögesinin ta kendisi, düşüncenin yamsalsal belirtisinin ögesi olan dil, somut niteliktedir.”(Marx sf-182)

“Hatta bilimsel bir etkinlikte bulunduğu zaman bile... Bunun insansal bir etkinlik olması sonucu etkinliği toplumsal bir nitelik taşır. Sadece etkinliğimin konu ve aleti -düşünürün aleti olan dil dahil- bana toplumsal ürünler olarak verilmiş olmakla kalmazlar ama benim varoluşum bile toplumsal bir etkinlik oluşturur; çünkü ben kendimi ne yaparsam toplumsal bir varlık niteliğimin bilincinde olarak, toplum için yaparım” (Augusto Conu sf. 319)

Dilin gelişmeye başlaması bilincin gelişiminde büyük etki yapar. Çocuğun konuşmasında bu açıkça izlenebilir. Dilin bilincin gelişmesine etkisi aynı zamanda bilincin dilin gelişmesine etkisiyle insanın nitelik olarak gelişimi hızlanır.

Dil-Evrime ve Çocuk

Ünsüz seslerin çıkarılması konuşma için insanın bir özelliğidir. Ünsüz sesler olmadan konuşmanın, dilin bugünkü düzeyde olmayacağı açık. Diğer canlılarla insan arasındaki farklardan biri insanın ünsüz sesleri çıkarabilmesidir. Ve elbette ünlü ve ünsüz sesleri birleştirerek konuşmayı başarmasıdır.

Gırtlakta evrimleşmeye ilişkin “Akılın İsyanı” adlı eserdeki açıklama aydınlatıcı.

“Ünsüz sesleri çıkartmayı mümkün kılan bir ses organına yalnızca insan sahiptir. Bizim ses organımız ve insansı maymunları arasındaki fark görece olarak küçükte olsa önemlidir. Bu fark iki ayak üzerinde duruşun geliştirilmesine ve buna bağlı olarak da omurga merkezi üzerinde dik ve dengeli bir şekilde duran bir baş taşıma gereksinimine bağlı olabilir. Büyük ve ağır çeneye sahip bir baş, bu baş taşıyan canlının ileriye doğru eğilerek yürütmesine yol açabilir ve onu hızlı koşmaktan alıkoyabilirdi. Dengeli bir dik duruşu sağlamak için çene yapısının geri çekilmesi esastır ve böylelikle de insansı maymunların ses organlarının eğilimli özelliği dik açılı bir şekle büründü. Çenenin küçülmesi ve yüzün düzleşmesinin yanı

sıra, dilde tümüyle ağız içine yerleşmek yerine oropharynxin arka tarafını oluşturmak üzere kısım boğazın aşağısına doğru kaydı. Dilin devingenliği oropharyngeal boşluğunun yumuşamasını mümkün kıldı, bu özellik dilin tümüyle ağızlarının içinde duran maymunlar açısından mümkün değildir. Benzer şekilde supralaegeal hava kanalındaki keskin bükülme, yumuşak damak ile boğazın arka tarafındaki mesafenin çok küçük olması anlamına gelir. Yumuşak damağı yükselterek geniz boşluğumuzu kapatabiliriz, bu da bizim ünsüz sesleri çıkarabilmemiz için gerekli türbülansı oluşturmamızı sağlar.” (syf. 296)

Bu fizyolojik oluşum insanın maymundan, diğer canlılardan ayrı olarak konuşabilmesinin tek nedeni değildir. Dilin ve beynin gelişimi asıl olarak emeğin ve toplumsallaşmanın sonucudur.

Dilin bir çocukta gelişimi insanın evrimine ilişkin birçok ipucu da verir. Bebeklikteki ilk gelişimi, büyümesi, ilk heceleri söylemeye başlaması hem çevresiyle iletişimini, çevresini algılamasını hem de buna verdiği tepki diğer şeylerin yanında ilk çıkardığı sesler, heceler ve giderek ilk kelimelerde görürüz. Çocuk büyüdükçe toplumdaki ve doğadan etkilenimi, bunları algılayışı artar. Bu artış çocuğun konuşmasında genel olarak gerçekleşir.

Bebeklik döneminde sesler, çığlıklar vardır. Bu sesler ve çığlıklar hecelere dönüşür. Sonra dil gerçek anlamda ortaya çıkmaya başlar. 2 yaşında diğer şeylerin yanı sıra dilde gelişmeye başlar. Dilin çocukta gelişimi bilinen ve diğer şeylerin gelişimiyle birlikte gerçekleşir. Ve bunlar için çocuk, yoğun bir mücadele verir.

Bebek doğduğunda ses oluşunun, 2 yaşından büyük insanlardan farklı olarak aşağıda oluşu ve bebeğin gelişimiyle birlikte yukarı doğru hareket ederek gelişmesi, dilin oluşum süreci için de bir kanıttır. Ses oluşu aşağıdayken konuşma olanaksızdır ses oluşu yukarı çıktıktan sonradır -ki bu bebeğin gelişiminin sonucudur- konuşmaya uygun hale gelir.

Çocuk büyüdükçe dil gelişir. Konuşması ilerler. Toplum ilişkilerinde dil önemli bir araç olur. Toplumsal değerleri, toplumun kurallarını öğrenmeye başlar. İnsanlar arasındaki en basit ilişkiler bile birçok bilgi ve bu kuralın bilinmesine bağlıdır. Bu bilgileri dil vasıtasıyla öğrenir. İnsanın ilk oluşumundan sonra kuşaklar boyu bilgi ve deneyimlerini dil yoluyla aktarmasının bir tekrarı gibi çocukta dil yoluyla toplumdaki bilgi ve deneyimleri öğrenmeye başlar.

aptalca sorular sormak

Bu yazı, tanıdığım en iyi bilim adamı olan dostum Kiper'e adanmıştır.

*5. Konferans Sunumu

Ethem Tevfik

“Aptalca sorular sorun. Eğer sormazsanız aptal olmaya devam edersiniz.”

Avlan R. Frenstein'in yukarıdaki sözünü ilk okuduğumda bu sözün ne kadar “aptalca” olduğunu düşündüm. Ancak yıllar sonra bu sözü düşündüğümde ne kadar da doğru olduğunu anladım. Evet, gerçektende bazen aptalca sorular sormak gerekiyordu. Bugün insanların çoğu için, düşünülmeyle bile gerek olmayan şeyler hakkında aptalca sorular sormak. Örneğin; “Nereden geldik?”

Şimdi gelin aptalca sorular soralım, sadece aptal kalmamak için. Her şeyin anlamını bilme isteğiyle dolu, küçük bir çocuk merakıyla başlayalım. Yukarıdaki sorduğumuz soruyla başlayalım, Nereden geldik? Bu soruyu ilk benim ya da sizin sormadığımız kesin. İnsanoğlu bu sorunun cevabını yıllarca aradı ve ilk önce mitlerde, söylencelerde ve dinlerde bulabildiğini sandı, ta ki biri, aptal bir soru sorana kadar. “Ben doğanın efendisi miyim? Yoksa yalnızca bir parçası mıyım?” işte bu yazı bu sorunun tek cevabı üzerine yazıldı yani Evrim.

Evrin teorisi bugün çoğu insanın tüylerini diken diken ediyor. Birçok insan doğanın efendiliğinden, doğanın bir parçalığına düşme duygusunu içlerine sindiremiyor. Bunda kutsal kitapların rolü tartışılmaz ölçüde. Hatta beklide bu yazıyı şuanda okuyan ve topraktan yaratıldığına inanan içinizden birinin, “Yok canım olur mu öyle şey ben maymundan mı geldim şimdi?” dediğini duyar gibi oldum. O zaman burada aptalca bir soru daha soralım “Neden bir kuyruk sokumumuz var?” ve “Neden bugün dünyada kuyruklu çocuklar doğuyor?” bu sorular başka bir soruyu doğuruyor, “Acaba önceden bir kuyruğumuz mu vardı?” Kafanız mı karıştı?

Prof. Alfred Weber, insanın bir maymun değişimi olduğunu bir türlü anlamak istemeyenlere; Utanmayın, diyor, aslandan ya da gül ağacından geldiğiniz söylenseydi, hiç kuşku yok, hoşunuza gidecekti. Kutsal Kitap size, yüzyıllarca, bir toprak külçesinden var olduğunuzu söyleyip durdu da niçin utanmadınız?

Sorularımıza devam edelim. Ne şekilde adlandırırsak adlandıralım ister yüce ruh, ister Tanrı, ister baba, Tanrı kavramı mükemmellik, doğüstü güçlere sahip olma, her şeyi önceden bilme ve hiç hata yapmamayı kapsayan bir kavramdır. Bu durumda eğer biz Tanrı tarafından yaratılmışsak (mükemmel bir şeyin yarattığı her şey mükemmel olacağından) mükemmel olmamız gerekiyordu sanırım. Burada aptal bir soru daha soralım, “Peki o zaman, eğer mükemmelsek (daha önce açıkladığımız nedenden) neden kullanılmayan (güçük) organlarımız var?” “Bu organlar sonradan işlevsizleşeceklerse neden yaratıldı?” Tanrı kavramı her şeyin en iyisini yapan olduğuna göre, “Tanrı bu organlar yaratarak savurganlık yapmış olmuyor mu?”

Tanrı varlığını sürdürmek için, varolması gerekmeyen tek varlıktır...

Charles Baudelaire

Bunlar gibi birçok soru daha sorulabilir. Evrim teorisi Darwin tarafından ortaya atıldığından beri bu ve bunun gibi birçok soruya cevap bulabiliyoruz. Evrim teorisi ilk ortaya atıldığında birçok tepkiye ve hatta alaya maruz kaldı. Özellikle o dönemin en yaygın kitle iletişim aracı olan gazetelerde karikatürler ile yıpratılmaya çalışıldı (hala da çalışılıyor). Arthur Shopenhauer'ın söylediği gibi “Tüm gerçekler üç aşamadan geçer. Önce alaya alınırlar; sonra kendilerine şiddetle karşı çıkarılır ve son olarak ise doğruluklarının çok açık olduğu ilan edilir.” Evrim teorisinin ilk ortaya atıldığı zaman ciddiye alınmamıştı hatta alaya alındı ve bugün ise şiddetle karşı çıkılıyor. Yarın ise açık olduğu mutlaka ilan edilecektir.

Günümüzde, dünyadaki temel sorun aptalların kendinden son derece emin, akıllıların ise devamlı şüphe içinde olmasıdır.

Bernard Russell

*Nezeden
geliyoruz*

EY ÖZGÜRLÜKİ

Okulda defterime
Sırama ağaçlara
Yazarım adını
Okunmuş yapraklara
Bembeyaz sayfalara
Yazarım adını
Yaldızlı imgelere
Toplara tüfeklere
Kralların tacına
En güzel gecelere
Günün ak ekmeğine
Yazarım adını
Tarlalara ve ufka
Kuşların kanadına
Cölgede değirmene yazarım
Uyanmış patıkaya
Serilip giden yola
Hınca hınc meydanlara adını
Ey özgürlük!
Kapımın eşliğine
Kabıma kacağıma
İçimdeki aleve
Camları oyununa
Uyanık dudaklara
Yazarım adını
Yıkılmış evlerime
Sönmüş fenerlerime
Derdimin duvarına
Arzu duymaz yokluğa
Çırçıplak yalnızlığa
Yazarım adını
Geri gelen sağlığa
Geçen her tehlikeye
Yazarım ben adını,
yazarım
Bir sözün çoşkusuyla
Dönüyorum hayata
Senin için doğmuşum haykırmaya
Ey özgürlük!

P. Eluard

5. Konferansımızla Yine Sizlerle

Bizler için bu konferansın her aşaması çok güzel duygularla dolu. Hazırlık aşamasından uğurlama aşamasına kadar. İsterdik ki sizlere sadece ana konuları değil, orada yaşanan söyleşileri, esprileri, paylaşımları da taşıyabilelim. Ama ne çare ki olmuyor. Belki ilerde teknoloji yoluyla dünyanın her yerinden bütün insanlar güzel anları aynı anda paylaşma şansına sahip olurlar.

Her zaman olduğu gibi konferansımız hummalı bir çalışmayla başladı. Kimileri temizlik telaşına düştü, kimileri yemeklerin, kimileri dekorasyonun kimileri ise yapacağı şakaların.

Doğrusu konferansa insanlar daha çok bilgilenmek için mi yoksa dostlarla buluşmak için mi giderler ayırımına varamıyoruz. Oturum başlıyor, herkeste bir heyecan bir tartışma. Sonra kapılar açılıyor yine bir heyecan, şakalaşmalar ve yine tartışmalar. Biz de bu etkinliklerde ara tartışmaların ve buluşmaların da oturumlar kadar yararlı olduğunu düşündük ve bu konferansta diğerlerinden daha uzun aralar organize ettik. Nöbetçilerin hiç yalnız kalmaması herkesin kendi nöbetini beklemeksizin işe sarılması yine bizi gururlandırdı.

Birinci gün bir yıllık faaliyet raporları, eleştiriler, özeleştiriler, değerlendirmeler. Adana, Antep, İzmir, Sarıgazi, Gazi ve İkitelli'den gelip Taksim'de buluşan sanat emekçilerinin daha iyiyi yapabilme çabalarının günyüdü.

İkinci ve üçüncü gün size burada dosya olarak sunma şansını bulabildiğimiz "Nereden geliyoruz" konu başlığına verebildiğimiz cevaplarla sürdü. Eminiz ki konferans bir on gün daha sürseydi yine de bitiremezdik adını anmak istediklerimiz. Düşünce akımları, olaylar ve yakın çevremizdeki örnekler... Gerçekten nereden geliyoruz sorusunun cevabı yarım kaldı diyebiliriz. Bu sorunun cevaplarını hayatımız boyunca aramaya devam edeceğiz.

İkinci günün akşamı "Tiyatro Simurg"da konferansımızdaydı. Yeni oyunları, "Sivas Yandı On beş Yıl Oldu" ile bize Sivas'ın katliamlarla yazılmış tarihini, Kibele Ana'nın dilinden anlattılar.

Konferansımızda bir de konuğumuz vardı. Darwin'i anlatmak için ekin-sanat çalışanı bir arkadaşımız, konferansa bir Biyolog arkadaşı da davet etmişti. Kendisine katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz. Bu konuyu daha sonraki sayılarımızda daha geniş olarak ele almayı düşündük.

Dördüncü ve son gün gündemimiz "Nereye gidiyoruz" oldu. Çalışmalarımızı daha geniş kesimlere taşımanın ve 20. yıl etkinliklerinin kararlarını aldık. Daha fazla ve nitelikli üretim ve üretimlerin emekçilere taşınması konusunda daha etkin yöntemlerle yolumuza devam edeceğiz.

"Önsöz"ümüzde mizah yok" eleştirileri yapan dostlara bir cevap da konferanstan geldi. Bütün konferans boyunca yemeklerimizi hazırlamaya gönüllü olan arkadaşımız konferans boyunca çekilen resimlerden mizahi bir slayt da hazırlamıştı. Mizahi düşünen arkadaşları üretimleriyle birlikte Önsöz'e davet ediyor, konferansa kattığı tatlardan dolayı teşekkür ediyoruz.

6. konferansta yeniden buluşmak üzere...

Meksika'lı kadın fotoğrafçı. Fotoğraflarında insanları ve onların Meksikalılığını gösterdiği için uluslararası platformda ilgi görmeyi başarmıştır. Bu fotoğrafların ortak yanları, başkılığı, egzotik tatların yanı sıra Meksika'nın açılığını fotoğraflamış olmalarıdır.

20. Yüzyılın en iyi fotoğrafçılarından biri olan Tina Modotti, bilinçli ve dikkatli bir şekilde objektifiyle Meksikalı fakirlere ve özellikle fakir kadınlara odaklandı. Uzak ve fotoğraflaması kolay olmayan görüntüleri tercih etti. Tina insanları başrol oyuncusu yaparak onların trajedisini ve gizini ortaya çıkardı. Daha doğru tanımlamak gerekirse, sosyalizmi resmetti.

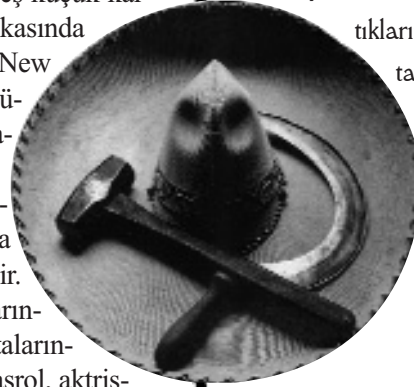
Asıl adı Assunta Adelaine Luigia Modotti Mondini olan Tina, 16 Ağustos 1896'da Kuzey İtalya'da bir kasabada doğar. Çocukluğundan itibaren sosyalist hareket ile temas içinde olan Tina, Meksika'da yaşadığı yıllarda komünist bir kişiliğe dönüşür. Henüz 12 yaşında iken beş küçük kardeşinin bakımına katkıda bulunabilmek için bir ipek fabrikasında çalışmaya başlar. 1913'te, babasının ve ablasının yanına New York'a gider. New York'ta İtalyan göçmenlerin yaşadığı Küçük İtalya'da yaşar. Çalışıyor olmasına rağmen Tina, zamanının büyük bölümünü tiyatro ve operaya ayırır.

1915'teki "Panama-Pasifik Sergisi", Tina'nın yaşamında bir dönüm noktası olur. Sergilenen sanat eserleri, Tina'ya kendisinininkinden bambaşka bir dünyanın varlığını gösterir. Bu sırada 17 yaşını bitiren Tina, yerel tiyatro prodüksiyonlarında çeşitli roller için seçmelere katılmaya başlar. 1919'un ortalarında, "Tiger's Coat" (Kaplanın Postu) adlı filmde oynadığı başrol, aktrislik yaşamının tepe noktalarından biri konumundadır. Ancak Tina, kısa süre sonra sinemanın kendisine sunduğu kısıtlı olanaklardan sıkılır. Fotoğrafçı Weston'la tanışması yaşamında değişikliğe neden olur. 1923'te Weston'un da desteği ve cesaretlendirmesi sonucu Tina ciddi anlamda fotoğrafla ilgilenmeye başlar. İki birlikte Meksika'ya giderler. Meksika'da o sırada sanatsal ve politik etkinlik açısından oldukça hareketli bir dönem yaşanmaktadır. Tina ve Weston, sanatçıların ve devrimcilerin de katıldığı bir organizasyonda isimlerini duyururlar. Tina, fotoğraf sanatçılığında kendi üslubunu oluşturmak için çok çaba harcar ve Weston'la birlikte açtıkları ilk sergisinde başarıya ulaşır.

Duygusal birlikteliklerinin bitmesinin ardından her ikisi de devrimci siyasetin içine girerler. Ancak her ikisinin siyasetle ilişkisi oldukça farklı rotalardadır. Tina, Meksika'daki siyasi durumla özdeşleşir ve sanatının bu tür bir sorumluluk duygusuyla giderek daha az örtüşür duruma geldiğini hissederken, Weston, son derece açık biçimde komünist karşıtı bir tutum

Modotti'nin en tanınmış portresi, onun fotoğraflarından biri olan Benita Galeana'nın portresi (Pankartlı Kadın olarak bilinir), portrenin neyi içerdiği hakkında pek çok soruyu akla getirir. Bu sadece portre değildir. Önemli olan Meksika'daki sosyalist hareket sırasında yaptıklarından dolayı Benita Galeana'nın bu fotoğrafla birlikte tarihi bir figür olmasıdır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisine Sunduğu Otobiyografi (Soru Kâğıdına Cevap)

Köken ve Sosyal Durum:

16 Ağustos 1896'da İtalya-Undine'de doğdum. Ailem İtalyan köken ve milliyetindedir. Sosyal konumlarına göre anne ve babam proleter. Babam (ölen) mekanikçiydi; annem meslek olarak şapka yapıcısıydı. Her ikisi de çok yoksul bir proleter aileden geliyorlardı.

Ailemin ekonomik durumu hep çok kötüydü. Annemin yedi çocuğu vardı ve babam çok nadiren evdeydi, çünkü iş aramak için durmadan bir yerden bir başka yere gidiyordu. 9 yaşına geldiğimde, babam iş bulmak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etti. Uzun bir süre, aylarca ondan ne haber alabildik ve ne de bize para gönderdi, çünkü iş bulamamıştı. Bu, bizim uzun bir süre yardım kuruluşu üzerinden (Wohlfahrt'tan) yaşamak zorunda kalmamız demektir.

13 yaşına geldiğimde çalışmaya başladım ve o andan itibaren kendi geçimimi hep kendim sağladım. 13 yaşında Undine'de bir İpek fabrikasında çalıştım. Günde 10 saat çalışıyordum. Daha sonra, 1913 yılına kadar, Birleşik Devletler'de San Francisco, Kaliforniya'da yaşayan babamın yanına gidinceye kadar, bir tekstil fabrikasında çalışmaya başladım. San Francisco'da hemen erkek gömleği yapan bir fabrikada çalışmaya başladım. Burada iki yıl çalıştım ve daha sonra bir şapka fabrikasına ve bir şapka dükkanına girdim. Bu meslekte 1921-1922 yılına kadar çalıştım.

1922 yılında fotoğrafa olan ilgim başladı ve çok iyi bir Amerikan fotoğrafçısının atölyesinde çalışmaya ve öğrenmeye başladım. 1930 yılının Ekim ayına, Sovyetler Birliği'ne gelinceye kadar, bu mesleği öğrendim ve buradan geçindim. Fotoğrafçılığı kendi mesleğim olarak görüyorum çünkü, en uzun çalıştığım ve her adımını bildiğim iştir.

sergilemektedir. Tina, fotoğraflarındaki öznelere toplumsal ilişkiler içine o-turtur. El Machete gibi oldukça radikal bir yayının ve Uluslararası İşçi Yardımı ve Anti-Imperialist League gibi uluslararası örgütlerin bünyesinde yer almaya başlar. Bu sırada Komünist Parti üyesi Xavier Guerrero ile ilişkisi dolayısıyla fotoğraflarındaki siyasi yan daha da belirginleşir.

Hapsedilişin Ardından Vidali İle Moskova'ya Yolculuk

Tina'nın siyasi uyanışı oldukça şiddetli olur ve bu dönemden sonra da siyasetin dışında hiç kalmaz. Tina Meksika'daki Sovyet elçisi Petrovski ile dostluk ilişkileri içindedir. Petrovski'den sonra Meksika elçiliğine 6 yıllığına Kollontai gelir. Kollontai ve Tina birbirleriyle çok iyi anlaşır. Xavier Guerrero ile ilişkisi ile birlikte Meksika Komünist Partisi ile önceden olan yakınlaşması ve ilişkileri de güçlenir. Tina 1927'den itibaren Meksika Komünist Partisi'nin üyesi olarak çalışmaya başlar.

Meksika Komünist Partisi'nde yaşamında çok önemli rol oynayacak olan iki kişiyle tanışır. Bunlardan ilki ateşli bir devrimci ve sokak savaşçısı olan ve Meksika'ya Komünist Parti'nin öncü konumundaki örgütlerini yeniden yapılandırması için gönderilen Vittorio Vidalidir. İkinci önemli kişi ise henüz 25 yaşında olmasına karşın Küba'da Gerado Machado'nun diktatörlüğünde gönderildiği hapishanede başlattığı ayaklanmayla adı "Sol'un Adonis'i" olarak duyulan devrimci Julio Antoninodur. Bu dönemde El Machette'teki etkinliğini arttıran Tina, dergi için fotoğraf çekmeye de başlar.

Meksika polisinin Komünist Parti'ye karşı saldırıları artar. Parti'nin Merkez Yayın Organı Machete yasaklanır ve parti 1929'da illegal hale gelir. Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişkiler kesilir. Tina'nın evi açıkça kontrol altına alınır. 1930'da da Başkan Pascaul Ortiz Rubio'ya yapılan suikast girişiminden sorumlu tutularak yüzlerce komünistle birlikte Tina da tutuklanır. 13 günlük tutukluluk ertesinde Tina sınırdışı edilir ve Berlin'e gider. Burada hemen Kızıl Yardım ile ilişkiye geçer ve Vidali'nin verdiği bilgiye göre Almanya Komünist Partisi üyesi olur. Hala sanatsal faaliyetleriyle politikayı birleştirecek bir imkanın arayışı içindedir. Berlin, belgesel ve sanat fotoğrafçılığında avantgarde konumunu alır. Ancak Tina, makinelerinin yetersizliği ve fotoğrafçı bolluğu dolayısıyla ruhsal çöküntüye uğrar. Altı ay içinde kendisiyle Berlin'e gelmiş olan Vittorio Vidali ile birlikte Moskova'ya geçer.

Fotoğrafçılığa Veda

Moskova, Tina'nın yaşamında yepyeni bir dönemin başladığı yer olur. Burada fotoğraf makinesini bir daha eline almamak üzere bırakarak kendini tümüyle siyasal etkinliklere verir. Moskova'da Tina'ya iki seçenek sunulur, ya parti için fotoğrafçı olarak çalışmak ya da dayanışma örgütlerinde çalışmak...

Tina, öncelikle insanlara yardım etmenin gerekli olduğu ve fotoğrafçılığın bu şartlarda bir lüks olduğu sonucuna varır. Bu, güçlü bir silah olarak kullanılabilen çok değerli bir lüktür ama Tina başka silahları da kullanabilecek esnekliğe sahiptir. Sanatı aracılığıyla, bir dizi önemli eser yaratan çok kişi tanımaktadır ama komünist hareket içerisinde onun yeteneklerine sahip çok az insan vardır; bu zamanda komünist harekete sanatı yerine politik faaliyeti ile yardım etmeyi uygun görür.

Vidali vasıtasıyla Lenin'in baş kalemi ve International Red Aid'in başındaki Yelena Stassova ile tanışır. Stassova'nın kısa sürede güvenini kazanmasının ardından çeviri işlerinden faşist Avrupa'ya yönelik gizli görevlere terfi ettirilir. Komünist ajanlar, yakalanmaları durumunda hemen ölüm cezasına çarptırılırlar. Ancak Tina en tehlikeli durumlardaki serinkanlılığı

ğıyla hatırı sayılır derecede ün yapar ve siyasi tutukluların savunulması için kullanılacak fonları teslim etmek üzere pek çok kez İtalya ve İspanya'ya gizli görevle gönderilir. Tina'nın ünü ve yetkisi Moskova'da giderek artar. 1933'de Red Aid Örgütü'nün yönetim komitesi'nde göreve getirilir.

İspanya'daki iç savaş döneminde de aktif rol alır. Bu arada "Ayuda" adlı haftalık gazetede yazıları yayımlanır. 1939'da İspanya'dan ayrılmak zorunda kalınca New York'a gitmek ister ancak ABD'ye girişi kabul edilmeyince Meksika'ya geçmek zorunda kalır. Burada uzun çabaların sonunda 1930'daki sürgün kararını geçersiz kılmayı başarır. Meksika'da büyük bir değişim yaşanmaktadır.

Tina, 5 Ocak 1942'de arkadaşlarıyla gittiği bir akşam yemeğinin dönüşünde geçirdiği kalp krizi sonucu ölür. Pablo Neruda Tina'nın ölümünden bir kaç gün sonra, bir çok büyük Meksika gazetesinde yayınlanacak olan Tina Modotti öldü şiirini kaleme alır.

Tina Modotti, güçlü yönleri, zayıflıkları ve hatalarının bilincinde olan bilinçli bir komünist kadın savaşçı ve olağanüstü yetenekli bir kadın sanatçıdır. O sınıf mücadelesinin bir çok alanında en ön saflarda Komünist Enternasyonal'in siyasetini bilinçli olarak hayata geçirmiş, kitlelere taşımıştır. Üzerine düşen görevleri severek, bilerek, isteyerek yerine getirdi. Kendisine biçtiği role uygun olarak "zorunluluğun bilinci"yle özgür bir insan olarak yaşadı, savaştı.

*Kızıl Yardım ajitasyonunda silah olarak resimler

Hiç bir konuşma ve anlatım, insanın kendi gözüyle görebildiğinden daha ikna edici değildir.

Bir işçi gösterisine silahlı polis saldırısını, atlı polislerin bir işçinin bedenini nasıl çiğnediğini veya kana susamış bir zaptiyenin bir zenciyi nasıl linç ettiği, ne kadar isabetli bir şekilde anlatılmak istenirse istensin; sözlü veya yazılı tarzla verilmek istenen resim, hiç bir zaman grafiksel bir aktarım kadar ikna edici olamaz.

Bir fotoğrafçı fakat, bütün grafik sanatçıları içinde en objektif olanıdır. Bir fotoğrafçı sadece, o anda merceğinin kendisine gösterdiği anı denklaşöre basarak kaydeder. Ve bir fotoğrafı resim, bir sinema gösterimi kadar (canlı resimler), başlık veya açıklamanın diline bakmaksızın, bütün ülkelerde ve tüm uluslarca anlaşılır. Fotoğrafları ajit-prop çalışmamızda nasıl kullanabileceğimize ilişkin olarak Fotoresimler esas olarak Kızıl Yardım basımında, resimli (Illustration) gazetelerde kullanılarak yayınlanır. Ancak bu, resimlerin kullanımının tek biçimi değil.

Maalesef, Kızıl Yardım - Seksiyonlarının yalnızca çok azı fotoresimlerin çeşitli kullanım biçimlerini anlamış durumda. Biz, bazı hatırlatmalarda bulunmayı bir zorunluluk olarak görüyoruz. Fotoresimler şunlar için kullanılmalıdır: 1. Beyaz terörü sergilemek için. / 2. Dia gösterileri için. / 3. Kızıl Yardım-Seksiyonları arasında fotoğraf değiş-tokuşunun örgütlenmesi için. / 4. Duvar gazeteleri için. / 5. Posta kartlarının, pulların yapımı için vb.

Bu işin sistematik olarak yapılabilmesi için, her ajit-prop bölümünden uygun bir yoldaşın bu özel görevle yetkinleştirilmesi gerekir. Bir fotoğraf komisyonu oluşturabilir.

Bu komisyon; fotoğrafları biriktirmeli, bir fotoğraf arşivi oluşturmalı ve diğer KY-Seksiyonları ve sempati duyan kuruluşla fotoğraf değiş-tokuşunu geliştirmeli ve yukarıda bahsedilen işleri yerine getirmelidir.

***Tina Modotti**

Neruda anılarında şunu yazmaktadır: "Tina fotoğraf makinasını Moskova'nın sularına attı ve yaşamını komünizm davasının alçakgönüllü işlerine adamaya ant içti."

Vittorio Vidali

Vidali, Tina'nın fotoğrafçılığı bırakması hakkında verdiği kararı şöyle yazar: "Fotoğrafçı olarak çalışmayı kabul ettiğinde bu, tüm zamanını fotoğrafçılığa adanması gerektiği anlamına geliyordu. Fakat tüm yaşadıklarından sonra, özellikle de Meksika'da yaşadıklarından sonra arzusu, kendisini politik yaşama adamak idi. Amacı büyük bir teorisyen ya da önde gelen bir yönetici olmak değildi. Kendisini basit bir biçimde hareketin emrine vermek istiyordu. Bu şekilde, daha Berlin'de kararını daha da kesinleştirdi."

Partideki Konumum:

Komünist partisi, yaşamım boyunca içinde ilk yer aldığım partidir. 1927'de başkent Meksiko'da Komünist Partisine girdim. Partiye girmeden önce, bir süre sempatan olarak çalıştım. Bundan önce, her ikisi de Meksico City'de bulunan Anti-empyalist ve Antifaşist Liga'nın üyesiydim. KP'ye girmem, ikisi de Meksika KP'nin üyesi olan Rafael Carrill ve Jorge Contreas yoldaşların önermeleriyle oldu. Parti Kimliğimin numarası: 201 8142. Meksika KP'ne girişimden kısa bir süre sonra, Meksika devrimci hareketine yönelik olarak yeni başlayan ve giderek keskinleşen takibat gündeme geldi. 1929'da, hükümet tarafından takibata alınan Meksika KP ve aynı zamanda örneğin Kızıl Sendikalar ve Kızıl Yardım gibi devrimci kuruluşlar, illegaliteye geçmek zorunda kaldılar. Berlin'e geldiğim Nisan ve Ekim ayları arasında, altı ay süresince parti yaşamına katılmadım. Nedenleri şunlardı: Berlin'de kalıp kalmayacağımdan emin değildim, partiye önerimi sununcaya kadar, böylelikle birkaç ay bekledim. Önerimi sunduktan sonra, yaklaşık dört ay cevap beklemek zorunda kaldım. SSCB'ye yolculuk etmeden birkaç hafta önce, sonuçta partiye giriş naklim geldi. Tereddüt etmemin nedeni, Berlin'de kalıp kalmayacağımla ve elimden tüm çabalara rağmen, yaşamımı finanse etme yönündeki zorluklardı. Her şeye rağmen elimden geleni yaptım ve Partinin görevlendirmesiyle Berlin'de değişik devrimci gazetelere (örneğin AİZ gazetesi gibi) resim çektim.

Tina Modotti öldü

Tina Modotti, bacı, uyumuyorsun sen, hayır sen uyumuyorsun.

Belki yüreğin dünkü gülü dinliyor, yeni gülü dinliyor.

Rahat et bacı.

Yeni gül senin, senin yeni dünya:

Sen kendine derin topraktan yeni bir giysi diktin

ve senin gülümser sessizliğin şimdi kökleniyor

Sen boş yere uyumayacaksın bacı.

Senin tatlı adın saf; saf senin kırılğan yaşamın. Senin demir gibi sert, narin yapın arıdan, gölgeden, ateşten, kardan, sessizlikten, dalgalardan, çelikten, çizgiden, nektardan.

Senin uyuyan gövdenin başucundaki çakal yiyip bitirmek istiyor, kanlı ruhunu tatmin etmek için.

Fakat sen gülümsüyorsun bacı,

sanki çamuru aşacakmış gibisin.

Seni benim ülkeme kaçıracağım, ki ulaşamasınlar sana,

Benim karla kaplı ülkeme, ki senin saflığına dokunamasın katiller

Çakallar, paralı askerler: Orda barışa ulaşacaksın sen.

Bir ayak sesi duyuyor musun, bir sürü ayak sesleri içinde,

Steplerden gelen, dondan gelen, soğuktan yankılanan bir ses?

Karda yürüten bir askerinin ayak sesini duyuyor musun?

Bacı, bunlar senin ayak seslerin.

Günün birinde senin küçük mezarının önünden geçecekler,

açmadan dünkü güller,

yarınkiler geçecek mezarının önünden

ve sessizliğinin yanışını görecekler

Bir dünya yürüyor bacı, senin gittiğin yere

Senin türkülerin söyleniyor ağızlarında hergün

Senin onca sevdiğin halkın ağızında.

Ne cesurdu yüreğin senin.

Senin ülkenin eski mutfaklarında, tozlu yollarında

bir şeyler konuşuluyor ve akıp gidiyor.

Bir şeyler senin altın sarısı halkının ateşine karışıyor

Bir şeyler uyanyor ve şarkı söylüyor.

Seninkiler bacım bugün senin adını ananlar,

bizler, her yerde, denizde, karada,

senin adınla susan ve başka isimler söyleyenler.

Ateş ölmez çünkü!

P. NERUDA

Toplumcu Gerçekçilik mi?

Sosyalist Gerçekçilik mi?

Nereden çıktı şimdi bu soru, diye soranlar olacaktır. Öncelikle bu soruya bir açıklık getirerek başlayalım konumuza. Önsöz sayfalarında sık sık karşılaştığımız iki kavram. Yazarlarımızın kimisi toplumcu dedi, kimisi sosyalist dedi. Sanat üzerine yazılmış birçok araştırma kitabında da bu iki farklı kullanıma rastlamışsınızdır. Doğal olarak okurlarımız bu farklılığın nedenini anlamak istedi. Bu adlandırma sanat anlayışlarının farklılığından mı kaynaklanıyor, diye soranlar oldu. Bizde bu karışıklığı ortadan kaldırmak için konferansta bu sorulara cevap verelim dedik.

Nasıl ki insanlık tarihi çeşitli tarihsel evrelerden geçerek bugüne gelmişse, sanatta kendi içinde bu tarihsel evrelere uygun düşen değişimler yaşamıştır. Bu anlamda gerçekçiliğin tarihine bakacak olursak görürüz ki gerçekçi sanat akımı kendi içinde üç değişik evreden geçmiştir; gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik, toplumcu gerçekçilik.

Gerçekçilik, sanatçının hayata, doğaya ve toplumsal gerçekliğe yönelik yaklaşımıdır. Gerçekçi yazarlar, halkın sömürüden ve baskıdan kurtulmasına duyulan özlemi dile getirmişlerdir. Hayata, doğaya ve toplumsal yaşama gerçekçi bir pencereden bakan eserler ve sanatçılar, ilk dönemde içinde buldukları koşulları yansıtmışlardır. Sınıfsal çelişkilerin keskinleşmesiyle sanat, kendini eleştirel bir konuma taşımış ve içinde bulunduğu çağın, kapitalizmin kötülüklerine eleştirel bakabilmiştir. Ne zaman ki sınıfsız bir topluma geçiş olanakları olmuş ve sosyalizm bir sistem olarak var olmuş, işte o zaman toplumcu gerçekçi sanat anlayışı gelişmiştir.

Peki, nedir toplumcu gerçekçilik?

Toplumcu gerçekçilik gerçekçilikte yeni bir aşamadır. Bu yalnızca kurulu toplumsal düzenin çarpıklıklarını, yozlaşmışlıklarını, eşitsizliğini yansıtmayı değil, bunlara yol açan düzeni değiştirmeyi de amaçlayan bir sanat anlayışıdır.

Toplumcu gerçekçilik kapitalist sistemde yaşanan çatışmayı ve bu çatışmanın insan üzerindeki etkilerini yansıtır. Gorki'nin romanlarındaki insanlarına baktığımızda onlarda hep bu çatışmayı görürüz. Kapitalist sistemin tüm sömürüsüne karşın insanın kendini, çevresini değiştirebileceği vurgusu her zaman için ön plandadır. Buradan şu anlaşılmasın toplumcu gerçekçilik ideolojik boyutun ağır basması, güzel ve sanatsal yönlerin arka plana atılması demek değildir. Tam tersine ideolojik ilkelerle güzelduyusal ilkelerin ayrılmaz bir biçimde bir arada olmasıdır. Yaşamı zenginlikleri içinde, canlı ele almayı amaçlayan toplumcu gerçekçilik asla şematizme ve sablonculuğa düşmez.

İnsanı ele alırken de aynı bakış açısı ona yol gösterir. Çünkü insan ancak içinde bulunduğu toplumsal çevrenin bir ürünüdür ve onunla birlikte düşünen, tasarlayan, değişen bir varlıktır.

Toplumcu gerçekçilikle romana, oyuna, öyküye, sinemaya kitleler girer. Buna en iyi örnek Solohov'un eserleridir. Şolohov eserlerinde sosyalist sisteme geçişin sancılarını gerçekçi bir bakış açısıyla ele alır. Yığınlar idealize edilmeden, yeni bir sisteme geçişte gösterdikleri tüm tepkileriyle birlikte ele alınır ve zaman içinde nasıl biçimlendiklerini gösterir bize.

Boris Suchkov Gerçekçiliğin Tarihi adlı kitabında roman karakterleri

Prometheus

*Karart göklerini Zeus,
Duman duman bulutlarla;
Diken başlarını yolan*

çocuk gibi de

Oyna meşelerin, dağların

doruklarıyla.

Ama benim dünyama

dokunamazsın,

Ne senin yapmadığın kulübeme

Ne de ateşini kıskandığım ocağıma.

Su evrende siz tanrılardan

Daha zavallısı var mı bilmem:

Kurban vergileri

Dua üfürükleriyle beslenir

Haşmetli varlığını zar zor.

Size umut bağlayan budalalar,

Çocuklar, dilenciler olmasa

Yok olur giderdiniz çoktan.

Ben de bir çocukken

Ne yapacağımı bilmez olunca

Çevirdim güneşe doğru

Görmediğini gören gözlerimi;

Yakarışımı dinleyecek

Bir kulak varmış gibi yukarda;

Varmış gibi derdimle dertlenecek

Benimkine benzer bir yürek

yukarda

Azgın devlere karşı
Kim yardım etti bana?
Kim kurtardı beni ölümden,
Kim kurtardı kölelikten?
Su benim yüreğim değil mi,
Kutsal bir ateşle yanan yüreğim,
Her işi başarmış olan?
O değil mi coşup taşarak,
Yukarda uyuyanı aldatarak
Basımı beladan kurtaran?

Benim seni kutlamam mi gerek?
Niçin?

Hiç derdine derman oldun mu sen
Derdine derman bulamayanın?

Gözyaşını sildin mi hiç

Baş darda olanların?

Kim adam etti beni?

Güçlüler güçlüsü Zaman

Ve önü sonu gelmeyen

Kader, değil mi?

Onlar değil mi

Senin de benim de efendilerimiz?

Sen yoksa beni

yasamaktan bıkar mı sandın?

Kaçar çöllere giderim mi sandın

Açmıyor diye

Tüm düş tohumcukları?

Bak iste, yerli yerindeyim;

İnsanlar yetiştiriyorum bana

benzer;

Bütün bir kuşak benim gibi,

Acılara katlanacak, ağlayacak,

Gülecek, sevinecek,

Ve aldırış etmeyecek sana

Benim gibi!

Johann Wolfgang von
Goethe

nasıl ele alınmalıdır sorusuna şu cevabı verir: “Sosyalist gerçekçilik, karaktere, her şeyden önce çok çeşitli toplumsal etkilerin şekillenmesine yardım ettiği bireysel bir fenomen olarak bakar. Bu bakımdan sosyalist gerçekçilik, eleştirel gerçeklikte görülen karakter kavramını miras olarak alıp geliştirir. Ne var ki tam bu noktada bu iki yöntem arasındaki benzerlik kesilir, çünkü sosyalist gerçekçilik, kahramanın karakterindeki toplumsal yanı algılar ve açığa koyar; ki burada, bireyin, hayatın dönüşüme uğratılmasıyla, hayatın tarihsel hareketi ve değişmesiyle, insan ruhundaki tutku, çıkar ve eğilimlerin mücadelesini önceden belirleyen ve koşullandıran etkenlerle ve insanın yaşadığı çağın toplumsal mücadele ve çalışmalarıyla olan bağıntısı yatar. Sosyalist gerçekçi yazarın, karakterdeki toplumsal olanı, kendi manevi gelişmesinin temel bir etkeni olarak görmesini sağlar. Sosyalist gerçekçi edebiyat, karakterlere büyük bir çoğunluk ve değişkenlik getirmiştir; çünkü sosyalist gerçekçi edebiyat, yeni toplumsal ilişkilerin kurulması karmaşık sürecini ve kitlelerin yeni toplumsal bilincini yansıtabilmiştir. Sosyalist gerçekçi edebiyat, birey ile toplum arasındaki eleştirel gerçekçiliğin yapmış olduğundan çok daha karmaşık ilişkilerin bir çözümünü ve araştırılışını temsil eder.”

Toplumcu gerçekçilikte kahraman ölküleştirilmez, o içinde bulunduğu toplumsal koşullar ve ilişkiler içinde ele alınır. Ve bu kahraman verili koşullar ve ilişkileri kendi gelişimi yönünde değiştirmek için savaşıyor. Bu kahraman ideal, kusursuz bir karakter olarak ortaya çıkmaz, o iç çatışmaları, zaafı ile birlikte verilir ki kahramanın gelişim sürecini okuyucu görebilsin, bu özelliklerin insanüstü özellikler değil, zamanla gelişen, şekillenen özellikler olduğunu kendinin de kahraman olabileceğini hissettirir. Bakın Nazım ne diyor: “Sosyalist gerçekçi sanatçı, yaşamının sonuna kadar arayış içinde olacaktır. Bu arayış sürecinde o, her somut içeriğe en uygun biçimi bulmaya, bireyselliğini koruyarak başkalarını taklit ve tekrar etmeye çaba gösterecektir.”

Breht'e göre ise toplumcu gerçekçilik, toplumun nedensel karmaşalarını açığa çıkarmak, egemen bakış açıları şeklinde ortaya koymak, yenilmesi gerekli güçlüklerle karşı çözümler getirebilecek, insandan yana bir toplumu oluşturabilecek bir sınıfın açısından sorunlara bakmak, gelişmenin etmenlerini vurgulamak, somutu ve soyutlamayı olabirleştirmek.

Tüm bunlardan anlaşılacağı gibi toplumcu gerçekçilik ya da sosyalist gerçekçilik, insana, olaylara ve olgulara hangi pencereden baktığımızla ilgili bir sorundur. Yoksa sınırları belirlenmiş bir yazış, sunuş, sahneye koymuş biçimi değildir.

Kısaca toplumcu gerçekçilik 20. yüzyılda, gerçekçiliğin Marksist yorumuyla geliştirilen bir sanat kuramıdır. Toplumcu gerçekçilik 1930'lu yıllarda ortaya çıkmış ve ana ilkeleri 1934 yılında Sovyet Yazarlar Birliğinin Birinci Kongresinde saptanmıştır. Peki, toplumcu gerçekçilik mi, sosyalist gerçekçilik mi? Yukarıda toplumcu gerçekçilik dedik, Boris Suçkov'un ahlâfında ise sosyalist gerçekçilik olarak kullanılıyor. Bu farklı kullanımın özel bir nedeni var mıdır? Bu iki kavram bir ve aynı şey midir? Kimilerinin iddia ettiği gibi, sosyalist gerçekçilik deyip komünist olmakla suçlanmak kaygısından dolayı toplumcu gerçekçilik seçilmemiştir. Sosyalist kelimesinin sözlükteki karşılığı toplumculuktur. Bu anlamıyla sosyalist gerçekçilik ile toplumcu gerçekçilik bir ve aynı şeylerdir. İşçi sınıfının sanat anlayışı toplumcu gerçekçi yani sosyalist gerçekçi sanat anlayışıdır. Sanat alanında verilen mücadele sınıf savaşımının bir alanıdır. Bu alanda mücadele veren sosyalist sanatçıların burjuva sanata karşı elindeki silah toplumcu gerçekçi sanat anlayışıdır.

Pablo Picasso

(25 Ekim, 1881 – 8 Nisan 1973)

20. yüzyıl sanatının en iyi bilinen ustalarından biridir. Georges Braque ile birlikte Kübizm akımının mimarlarıdır. Picasso 25 Ekim 1881'de İspanya, Malaga,da doğar. Resim yapmaya sekiz yaşında başlar. 1895'te Barcelona Güzel Sanatlar Okulu'na girer. 1901'den itibaren anne soyadı olan Picasso'yu kullanmaya başlar.

Mavi Dönem

1901-1903 yılları Picasso'nun mavi dönemi olarak adlandırılır. Arkadaşı Carlos Casagemas intiharıyla başlayan bu dönemde, Picasso, tablolarında mavi rengi egemen olarak kullanmıştır. Bu dönem tablolarında yaşlılık, fakirlik ve ölüm temaları işlenmiştir. Daha çok Fakirler, dilenciler ve körler tasvir edilmiştir.

Pembe Dönem

Picasso, 1904'te Paris'e yerleşir. Burada ilk eşi Fernande Olivier'yle tanışır. Dönem, adını tıpkı mavi dönemde olduğu gibi, pembe ve tonlarının yoğun kullanımından alır. İşlenen temalar daha çok melankolik ve duyguyu yüklüdür; bu dönem tablolarında sirk dünyasına da rastlanır. Picasso, bu dönemde renkten çok çizgi ve desen kullanımına önem verir.

Kübizm

1907'den 1914'e kadar kübist olarak adlandırılan tarzda tablolar yapar. Kübist tabloların genel özelliği, geometri ve geometrik şekillerin kullanılmasıdır. Resmedilen nesnelere geometrik formlar oluşturacak şekilde basitleştirilmiş yahut geometrik şekillere bölünmüştür. Kübizmin bir diğer özelliği de uzaydaki (3 boyutlu) bir cisim iki boyutlu yüzeye aktarma çabasıdır. Bu amaçla Picasso, şekilleri yanal yüzeylerine bölüştürüp her birini iki boyutlu yüzeyde göstermeye çalışır. Yine bu nedenden portrelerindeki insanların hem profili hem de önden görünüşü görülmektedir.

Picasso tanınan en üretken sanatçıdır. Guinness Rekorlar Kitabı'na göre, 13,500 resim, 100,000 baskı, 34,000 kitap resmi, ve 300 heykel ve birçok seramik ve çizim üretmiştir.

En tanınmış eseri Alman ordularının Guernica kasabasını bombalamasını anlatan Guernica adlı eseridir. Resim 1937'de yapılmıştır. Bu resim şu anda Madrid'de Reina Sofia Müzesinde bulunmaktadır. Picasso, bir sergisi sırasında kendisine, "bu resmi siz mi yaptınız" diye soran bir Alman generaline, "Hayır, siz yaptınız" cevabını vermiştir.

"İnsan hiçbir zaman iyi iş becerdim, üstelik yarında Pazar dememeli. Durduğun anda yeniden başlamalısın, bir daha hiç dokunmayacağım deyip tuvali köşeye atabilirsin. Oysa son hiçbir zaman gelmez"

"Herşeyi söylemem ama, her şeyin resmini yaparım"

Pablo Picasso

Kübizm nedir

20. yy. başlarında ortaya çıkmış bir sanat akımıdır Kübizm. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda Paris'te gelişen bir resim akımının adıdır. O dönemde Avrupa'da biçimlenmekte olan modern sanatın, ışığın geçici etkilerini resmetmek olan izlenimcilerden hoşnut olmayan bir genç ressamlar kuşağı yetişiyordu. "Kübizm" adı, Georges Braque'ın bir tablosunu gören Matisse'in bu tablo için «küçük küpler» sözünü kullanmasıyla ortaya çıkmıştır. Braque ve Picasso hacimlerin iç içe geçtiği portreler, manzaralar, natürcimler çizmekteydi. Onlar iki boyutlu (en ve boy) olan tuvalin yüzüne doğada üç boyutlu (en, boy, derinlik) olan nesnelere çizebilmenin çarelerini araştırıyorlardı. Bu, yeni bir sorun değildi; bütün resim sanatının sorunuuydu; ama o zamana kadar, derinlik izlenimi perspektif aracılığıyla verilebiliyordu. Picasso ile Braque, her şeyden önce bir tablonun ne olduğunu unuttular: bu çözüm yolunu bir yana bıraktılar: Tablo, aslında dümdüz bir yüzeydir. Braque ile Picasso, biçimleri tuvalin üzerine kademeli sıralayarak üst üste yerleştirdiler. Zaten onların niyeti, gerçeği gördüğümüz gibi değil, olduğu gibi göstermekti: Yerimizi değiştirmeden bir nesneye baktığımız zaman onun sadece bir kısmını, bir köşesini veya bir yüzünü görürüz. Kübistler ise nesnelere, sanki çevresinde dolaşıyorlarmış gibi, birkaç bakış açısından, cepheden, yandan, üstten, alttan bakarak aynı imge üzerinde göstereceklerdir. Aynı şekilde, bir yüzü hem yandan, hem de iki gözü görülecek biçimde (karmaşık görüntü) vereceklerdir.

Neruda yaşamış olan en büyük dünya ozanlarından birisidir. Ve faşizmin insanlara yaşattığı acıları şiirlerinde en iyi anlatılardan biri oldu. Onun aşk şiirleri dünyanın neredeyse tüm ülkelerinde okunmakta ve halen çevirileri yayımlanmaktadır. "Yirmi Aşk Şiiri ve Umutsuz Bir Şarkı" isimli kitabı onun adını en çok duyuran kitabıdır ve daha 1961'de bu kitap Buenos Aires'teki Losada yayınevinde milyonuncu baskıyı yapmıştır. Şimdilerde bu sayı iki milyona yakındır.

Neruda çocuk yaşta La Manana gazetesinde çalışmaya başladı. Gazetede edebiyat eklerini düzeltmekle görevlendirildi. Bu dönemde, Çekoslovakyalı şair Jan Neruda'ya olan hayranlığından dolayı Pablo Neruda takma adını kullandı. İlk ve orta öğretimini yaptığı Temuco'da şair Gabriela Mistral ile tanıştı. 14 yaşındayken La Manana gazetesinin sanat bölümünü yönetmeye başladı. 1917-20 yılları arasında ilk şiirlerini yazdığına, Neftali Reyes imzasını kullandı.

Pablo Neruda

12 Temmuz 1904 - 24 Eylül 1973

Pablo Neruda 1924'te ilk şiirleriyle bir edebiyat yarışmasını kazandı. Santiago'da üç yıl Fransız edebiyatı öğrenimi gördükten sonra gazeteci olarak çalışmaya başladı. Öğrenci Birliği'nin açtığı şiir yarışmasında "Bayram Şarkısı" adlı şiiriyle birinci oldu. "Alacakaranlık" 1923'te yayımladı. 1924'te yayımlanan 20 Aşk Şiiri ve Umutsuz Bir Şarkı ile ünlendi. 1925'te Sonsuz İnsan Girişimi adlı şiiri kitabının ardından 1926'da Halkalar adlı yapıtı yayımlandı. "Şiirin Yeşil Atı" adlı dergiyi kurdu. 1936 ve İspanya iç savaşında Lorca'nın katledilişine "Ölmüş Savaşçıların Analarına Şarkı" şiirini yazdı. Bu şiir Neruda'nın ilk büyük siyasi şiiriydi. Neruda'nın çalıştığı konsolosluk görevine son verildi. 1927-45 yılları arasında Birmanya, Colomba, Batavia, Buenos Aires, Barcelona ve Madrid'te konsolosluk yaparken yazdığı kitapları derledi. Neruda Paris'e yerleşerek burada "Dünya Ozanları İspanya Halkını Savunuyor" dergisini yayımlamaya başladı.

1940'da Meksika başkonsolosu oldu. Orada, Meksika ve Amerika sanatının büyük ustaları Orozko, Rivera, Siqueiros ve Meksika kültürünün diğer öncülerıyla, izlerini ve yansımalarını "Evrensel Şarkı"da gördüğümüz dostlukları kurdu.

1945'de, Şili'nin Kuzey kesiminden, maden ocaklarının bulunduğu Trapaca ve Antofagasta illerinden senatör seçildi. Seçim kampanyası sırasında, uğradığı her yerde "Kuzeye Merhaba" adlı şiirini okudu. 1948'de Şili Komünist Partisine girdi. Yeni Cumhurbaşkanı Gabriel Gonzales'in, kendini iktidara getiren devrimci güçlere cephe alışına karşı, binlerce insanın okuması için bir mektup yazdı. Vatana ihanetle suçlandı. Kendini senato önünde savundu ve "Suçluyorum" nutkunu okudu. Mahkemeler tutuklanmasına karar verdi.

1949'da And dağlarını at üstünde aşarak yurdundan ayrıldı. Yanında kitabının taslakları vardı. Başlangıçta "Şili'ye Şarkı" adını taşıyan bu çalışmaya, gitgide genişleyerek evrensel boyutlu bir içerik kazanması üzerine, "Evrensel Şarkı" adını verdi. Aynı yıl Paris'de toplanan "Dünya Barışseverler Kongresi"ne başkan seçildi. Doğu Avrupa ülkelerine gitti, Sovyetler birliği, Polonya ve Macaristan'ı gezdi. "Evrensel Şarkı" 1950'de Meksika'da basıldı. Şili'de de kaçak bir baskı yapıldı. Asya ve Avrupa gezilerine çıktı. Picasso'yla birlikte "Dünya Barış Ödülü"nü kazandı.

1952'de Capri'de "Üzümler ve Rüzgâr" adlı yapıtına başladı. "Kaptanın Dizeleri" adlı yapıtı da, Milano'da, imzasız olarak yayımlandı. O yıl, hakkındaki kovuşturma kararının kaldırılması üzerine, yurduna döndü.

1954'de "Temel Övgüler" yayımlandı. 1956'da yeniden Şili'ye döndü. "Yeni Temel Övgüler"i yazdı. 1958'de "Taşkın Dalga"yı, 1959'da "Deniz Yolculukları ve Dönüşler"i, 1964'de zengin bir yaşam öyküsünün şiirlerle anlatıldığı "Kara Ada Defteri" adlı yapıtı yayımlandı. 1965'te, Shakespeare çevirilerinden ötürü, Oxford Üniversitesi Felsefe ve Edebiyat Onur Doktorluğu'nu aldı.

1966'da "Kumda Bir Ev", 1967'de "Barkarol" ve "Murieta'nın Yükselişi ve Ölümü" adlı yapıtları yayımlandı. 1970'de Salvador Allende için seçim kampanyasına katıldı. "Yanan Kılıç" ve "Gök Taşları" adlı yapıtlarını yayımladı.

Romantizm

18.yüzyılda klasisizme tepki olarak Fransa'da doğmuş bir edebi akımdır.

Klasisizm, edebiyatta eski Yunan ve Roma sanatını temel alan tarihselci yaklaşım ve estetik tutumdur. 1660 ekolü olarak da bilinir. Yeniden doğuş diye adlandırılan Rönesans döneminde gelişmiştir. Bu akımın izleri bir önceki dönemde Rebelais ve Montaigne'de, hatta Aristoteles'tedir. Klasisizmin temel öğeleri kendi içinde soyluluk, akılcılık, uyum, açıklık, sınırlılık, evrensellik, idealizm, denge, ölçülülük, güzellik, görkemlilik. Yani bir eserin klasik sayılabilmesi için bu özellikleri barındırması gerekmektedir. Kısaca klasik bir eser, bir üslubun en yetkin ve en uyumlu ifadesini bulduğu eserdir. Klasisizm temellerini Rönesans aristokrasisinden alır. Klasisizm bir bakıma aristokrasinin ürünüdür.

1790'dan yaklaşık 1850'ye kadar Avrupa'da gelişim göstermiş büyük bir akım olan, edebiyatın, müziğin felsefenin görünümünü köklü bir şekilde değiştiren ve resimde bir yenilenmeye yol açan romantizm, belli bir tanıma girmeyen niteliğini korumakla beraber, var olmanın özgür bir ruh halini işaret etmektedir.

Romantizmin Özellikleri:

1. Romantizm sanatçıları, klasisizm sanatçılarının akıl ve sağduyusunun karşısına dizginlenemez duygu, coşku ve hayali koymuştur. Lirik şiir, romantizmle yeniden dirilmiştir.

2. İnsan doğasını değil, dış dünyayı olabildiğince renkli, göz alıcı ve abartmalı biçimde betimlemişlerdir.

3. Eski Yunan edebiyatı ve Latin edebiyatı yerine çağdaş edebiyatlar örnek alınmıştır. Din duygusu önem kazanmış, konu olarak Hristiyanlık mucizeleri, Ortaçağ efsaneleri işlenmiştir. Konuların bazıları tarihten, bazıları da günlük yaşamdan alınmıştır.

4. Sanatçılar, yapıtlarında kendi kişiliklerini gizlememişlerdir. Sanatlarını toplumu dönüştürmede bir araç olarak kullanmışlar, "toplum için sanat" anlayışına bağlı kalmışlardır.

5. Romantik sanatçılar, klasisizmin dil ve edebiyattaki tüm kurallarını yıkmışlar, kuralcılıktan kaçınmışlardır. Kapalı ve süslü bir üslup kullanmışlar, şairane anlatımı benimsemişlerdir.

6. Seçkin, örnek, mükemmel insanları değil, her kesimden insanı anlatmışlardır. İnsanlar ve olaylar işlenirken iyi-kötü, güzel-çirkin gibi karşıtlıklardan yararlanmışlardır. İnsanların ruhsal durumlarının soyut ola-

Nonna Mordukova
25 Kasım 1925-6 Temmuz 2008

"Dünden beri Rusya'da her yerde o konuşuluyor. Bültenlerin ilk haberleri, gazetele-
rin ve internet sitelerinin man-
şetleri arasında bir kadının
genç, yaşlı fotoğrafları hep ön
planda, acılı bir ses tonuyla o-
kunan metinler kulaklarda.

Çünkü, Sovyet sinemasının in-
sancıl yüzünü beyaz perdeye
en iyi yansıtan pek çok filmin
unutulmaz aktristi, komediden
drama her tarzın yıldızı, sosyal
yaşamdaki "güçlü Rus kadı-
nı"nın sinemadaki aynası No-
nna Mordukova öldü."

Ukrayna'nın Donetks ken-
tinde doğan Mordukova
1948'de rol aldığı "Genç mu-
hafızlar" filmiyle sinemaya atıl-
dı ve kısa sürede büyük ün ka-
zandı. Sanatçı sinemada oyna-

diği rollerde sosyalizmin insana ve doğaya verdiği değeri en iyi biçimde ortaya koyarak sosyalizmin güçlenmesine önemli katkılarda bulundu. Oyuncuya ününü kazandıran 1955'te, yönetmenliğini Mikhail Şveitser'in yaptığı "Başkalarının Akıbaları" adlı filmde canlandırdığı Steşa karakteri oldu. Yine aktistin Sovyet döneminde peyzaj perdeye aktardığı "Hısım" "Pırlanta El" filmlerinde olduğu gibi komediden, drama birçok dalı ustalıklı sergilemesi büyük hayranlık uyandırdı.

Mordjukova, elli yıllık kariyeri boyunca 60 tan fazla filmde rol aldı. Çok sayıda komedi filminde oynayan sanatçının, o bilindik sesiyle bir repliği okuması, esprilerin popüler kültürde kendine kalıcı yer edinmesi içi yeteli oluyordu.

Dünyanın en güzel kadınları arasında yer alan Nona Mordjukova aynı zamanda oynadığı rollerde bir sosyalist kadının gücünü ve kudretini ortaya koyması açısından çarpıcıydı.

Mordjukova'nın başarıları ona, hem SSCB, hem de Rusya milli sanatçısı unvanlarını kazandırdı. Birçok ödül sahibi olan Mordjukova, İngiltere'nin "Kim Kimdir?" ansiklopedisinde 20. yy.ın en başarılı 10 kadın oyuncusu arasında da yer alıyor.

rak izlenmesi bırakılmış, insanlar yaşadıkları toplumsal çevre ile ele alınmıştır.

7. Olayların anlatımında rastlantılara oldukça fazla yer verilmiştir. Uzak ülkeler ve yabancı töreler geniş olarak betimlenmiştir.

8. Romantikler tiyatrodaki üç birlik kuralını kırıp dram türünü geliştirdiler. (Bunu ilk yapanın Shakespeare olduğunu; onun, romantizmin ilk öncüsü olduğunu anımsatalım.)

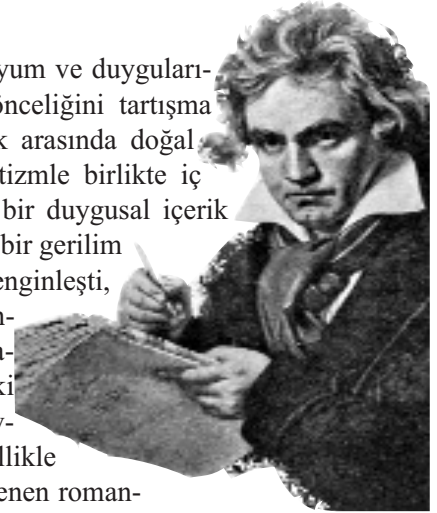
9. Romantik edebiyatta roman, öykü, tiyatro, eleştiri, makale, fıkra, deneme, anı, gezi yazısı, şiir gibi türlerde ürünler verilmiştir.

Edebiyatta Romantizm

Romantizm bir edebiyat akımı olmanın ötesinde, 18.yy. sonu ile 19.yy. başlarında Avrupa'da yer etmiş belli bir duyarlılığı belirtir. İngiltere ve Almanya'da doğan bu hareket Fransa ve Güney Avrupa ülkelerine (İtalya ve İspanya) biraz daha geç girmiştir. Victor Hugo'yla birlikte büyük ün kazanan Romantizm, insanın yaratma özgürlüğü önündeki her şeye karşı durur. "En iyi kural, kuralsızlıktır" diyen romantikler, insanın duygularını, düş gücünü hayata geçirmesini ve insanı düzeltmenin toplumu düzeltmekle olabileceğini savunurlar.

Romantik Müzik

Müziğin öncelikle insanın duyum ve duygularına seslenmesi ölçüsünde, aklın önceliğini tartışma konusu yapan romantizmle müzik arasında doğal bir yakınlık ortaya çıkar. Romantizmle birlikte iç dünyayı yansıtan yapıtlar, yoğun bir duygusal içerik kazandı; büyük çaplı yapıtlar, yeni bir gerilim ve dokunaklılığa ulaştı. Orkestra zenginleşti, çeşitlendi ve çalgıların tınısı ve rengi üzerinde titizlikle duruldu. Bu hareket kaynağını Almanya'daki "Sturm und Drang" ve Fransız Devrimi'nin ideolojisinde buldu. Özellikle Almanya ve Avusturya'da benimsenen romantizmin başlıca örnekleri Beethoven'ın büyük partiyonlarıdır.

Felsefe ve Romantizm

XVIII.yy.da Alman düşünürler felsefeyi bir doğa felsefesi ve sanat felsefesi olarak tanımlar. Romantizm, akılcı eleştiriden çok, canlı hatta bilinçdışı yaratma adı verilen öncelikle dikkat çeken felsefi bir duyarlılığı dile getirir. Önemli ya da önemsiz birçok düşünür romantik olarak kabul edilebilir; ama felsefede romantik olguyu en yetkin biçimde Novalis ve Schelling dile getirmiştir; şair yanı daha ağır basan Novalis, eserlerini tamamlayamadan genç yaşta ölmüştür. Schelling ise metafizikçi ve sistematiktir.

Romantizmin Önemli Temsilcileri:

Victor Hugo (şiir, tiyatro, roman), Jean-Jacques Rousseau (Felsefe, toplum bilimi), Voltaire (Felsefe, roman, şiir), Friedrich SCHILLER (Tiyatro, şiir), J. Wolfgang GOETHE (Şiir, tiyatro, roman), Lamartine (Şiir, roman), Chateaubriand (Şiir), Shelley (Şiir), George Sand (Roman, öykü), Alfred de Vigny (Şiir), Alfred de Musset (Hikâye, roman), Alexandre DUMAS PERE (Roman), Puşkin (Şiir), Beethoven (Müzik)

Marie Skłodowska Curie

(1863-1934)

1863 yılında, Çarlık Rusya'sına karşı yapılan başarısız bir ayaklanmadan kısa bir süre sonra, Polonya'da doğdu. Babası lisede fizik öğretmeni annesi ise ilkokul öğretmeni idi. Lise eğitiminden sonra, Paris'te bulunan ağabeyinin ve kız kardeşinin eğitim giderlerini karşılamak için çalıştı. Aynı zamanda Paris'e gitmek için de para biriktirdi. O çağların Polonya'sında kızların üniversitede okuması duyulmuş bir şey değildi. 1891 yılında Sorbonne Üniversitesine girdi. Marie Curie tüm maddi olanaksızlıklara rağmen (bir keresinde sınıfta açlıktan bayılmıştı) sınıfın en başarılı öğrencisiydi.

1895'te Fransız kimyacı Pierre Curie ile evlendi. Pierre Curie, o tarihlerde piezo-elektriği keşfeden bilim adamı olarak tanınıyordu (Bir piezo- elektrik kristaline basınç uygulandığında bir potansiyel farkı oluşur.) Marie Curie, piezo-elektrik özelliği olan maddeleri kullanarak, radyoaktif maddelerin aktifliğini ölçmek suretiyle uranyum ve toryum elementlerinin radyoaktif yapıda olduklarını gösterdi.

1898 yılında Marie ve Pierre uranyum filizinin içerdiği yeni bir radyoaktif elementi keşfettiler. Bu yeni elemente madam Curie'nin ülkesinin adı olan, polonyum adını verdiler. O dönemde bu davranış bağımsızlık mücadelesi vermekte olan Polonya halkına destek anlamına geliyordu. Bu çalışma için kendi bulduğu cihazı Marie'nin buluşu için veren ve aynı zamanda kendi çalışmalarını bırakıp bu buluşa kendini adayan Pierre'in davranışı bugün olduğu gibi o gün de tüm dünyayı derinden etkilemişti. 1898 yılının sonlarında Curie'ler radyum olarak adlandırdıkları, çok daha fazla aktif elementi eser miktarda elde edebildiler. Tartılabilir çoklukta radyum elde edebilmek için çok büyük çaba sarf ederek, uranyumca zengin cevherden radyumu ayırabildiler.

Marie, Nobel fizik ödülünü 1903'te hocası Becquerel ve Pierre ile paylaştı. Stockholm Bilimler Akademisi'nde yaptığı ödül konuşmasında Pierre, radyumun bulunuşunun fizikte temel ilkeleri değiştirdiğini, radyoaktif ışımaya ortaya çıkan büyük enerjinin kaynağı konusunda yeni kuramların ortaya atılmasının kaçınılmaz olduğunu belirttikten sonra konuşmasını büyük bir ileri görüşlülükle şöyle bitiriyordu.

"Radyumun canı ellerde çok tehlikeli olabileceğini düşünebiliriz. Doğanın sırlarını çözmek insanlığın yararına mıdır, acaba bu sırlardan yararlanabilecek kadar olgun muz, edindiğimiz bilgiler insanlık için zararlı olmayacak mı, diye sormak hakkımızdır. Nobel'in kendi buluşları bu bakımdan örnek olarak anılabilir. Yüksek güçteki patlayıcılar in-

"Nobel gibi ben de insanoğlunun yeni buluşlarını, zararlı şeylerden çok yararlı şeylerde kullanacağına inanırdım."

"Bireyleri geliştirmeden, daha iyi bir dünya yaratmak umut edilemez. Bu amaca ulaşabilmek için her birimiz kendimizi geliştirmeye çalışırken, aynı zamanda tüm insanlık için genel bir sorumluluğu paylaşmalıyız ve başlıca görevimiz en fazla yararlı olabileceğimizi düşündüğümüz insanlara yardım etmek olmalıdır."

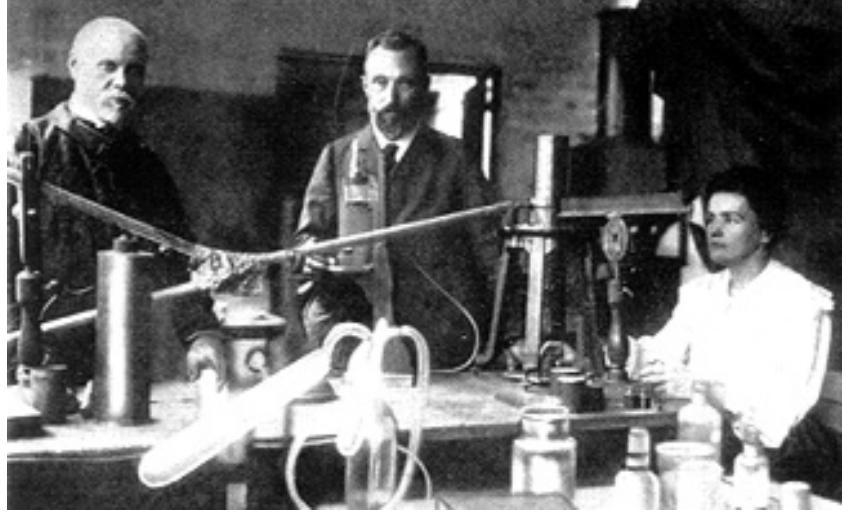
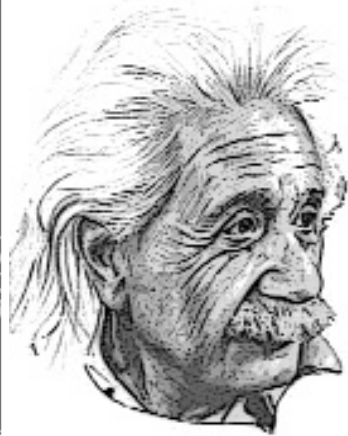

İrene Annesinin yolunda ilerleyecek, yıllar sonra nobel kimya ödülünü alacaktır.

"Madam Curie ile yirmi yıl boyunca asil ve gölgesiz bir arkadaşlığımın olması benim için çok büyük bir şanstır. Her an artan bir şekilde onun insani güzelliğine hayranlık beslerim. Güçlülüğü, isteklerinin kesinliği, kendisine karşı sert davranması, nesnellığı, şaşmayan yargısı: Bütün bunlar çok nadir olarak tek bir insanda bulunur. Her an kendisini toplumun hizmetçisi gibi hissetti ve katı alçakgönüllülüğü hiçbir zaman övünmeye yer vermedi. Toplumdaki rahatsızlıklar ve eşitsizlikler onu sürekli rahatsız etti. Bu onun dış görünüşünün sert olmasına yol açtı, onu tanımayanlar tarafından kolayca yanlış anlaşıldı ve hiçbir şekilde giderilemeyen bir merak uyandırdı. Bir şeyin doğru olduğuna karar verdiği anda, hiç taviz vermeden aşırı bir kararlılıkla uygulardı.

Hayatının en büyük bilimsel başarısı olan radyoaktif elementlerin bulunması ve izole edilmesi, tamamlanmasını sadece yeteneğe değil, aynı zamanda akla gelebilecek en zor koşullar altında -ki deneysel bilim tarihinin pek tanık olmadığı kadar ağırdı bu koşullar- büyük bir kendini adama ve kararlılıkla başarmıştır."

Albert Einstein

sanlığa çok önemli işler başarma olanağı vermiştir. Ama aynı zamanda bunlar, halkları savaşa sürükleyen caniler elinde korkunç birer yok etme aracıdır. Ben, Nobel gibi, yeni buluşların insanlığa kötülükten çok iyilik getireceğine inananlardanım."

Marie Curie ve Pierre Curie, radyoaktifliğin kaynağını, nasıl oluştuğunu araştırmaya başladılar. Uranyum içeren filiz örneklerini incelediler. Bu filizlerin içinde radyoaktifliği uranyumdan çok daha şiddetli radyum ve polonyum adlı iki element içerdiğini keşfettiler

Pierre Curie, 1859'da başladığı hayatını 1906'da bir trafik kazasında yitirdi. Bunun üzerine Marie Curie, Pierre'in Sorbonne Üniversitesindeki profesörlük görevini devraldı. Ne yazık ki, kendisinin bir kadın olmasından kaynaklanan bilim komitesinin önyargılı davranışlarıyla karşılaştı.

Radyum elementini elde etmek için sürdürdüğü sabırlı çalışması 13 yıl sonra sonuç verdi; radyumu arı metal olarak elde etmeyi başardı ve 1911 yılında 2. Nobel Kimya ödülünü aldı. Yine aynı 1911 yılı, Belçika'da toplanan Solvay Fizikçiler Konferansında radyoaktiflik birimine Curie'lerin adı verildi. Çok sonraları 1944'te bulunan 96. Elementin adına yine Curium adı verildi. Adları yine Paris'te bir üniversitede yaşamaktadır.

1921 yılında ABD Başkanı Harding, Madam Curie ve çocuklarını ülkesine davet etti. Konuk devlet başkanlarına uygulanan bir protokol ile Beyaz Saray'da konuk etti ve kendisine 100 bin dolar değerinde bir hediye sundu: 1 gram radyum. Radyum elementini bulan, Fransız Radyum Enstitüsünün kurucusu ve müdürü, iki kere Nobel ödülü almış tek bilgin olan bir hanımefendinin isteği üzerine... Devlet başkanı ülkesinde o yıla kadar üretilmiş radyum miktarının 50'de birini bu muhteşem beyinli kadına sunuyordu.

Kendi buluşu olan ve patentini reddedip elindeki bütün radyumu bilim adamlarına dağıtan Marie bu ödülü alabilmek için çok değerli zamanından 3 ayını ABD'de konferanslar vererek ödeyecekti. Yeni çalışması için bu bir gram radyuma ihtiyacı vardı. Radyumu bulduğunda kendisine gelen patent tekliflerine -bu teklif onu dünyanın sayılı zenginlerinin arasına koyacaktı- şöyle yanıt vermişti: "Radyum bir elementtir. O yalnızca doğaya aittir. Bana ait olamaz." Dünyada günümüze dek üretilmiş olan radyum miktarının 5 kg kadar olduğunu hatırlattım.

Ve Marie 1934 yılında radyumdan kaynaklanan bir hastalık yüzün-

Şilili ozan Victor Jara, 23 Eylül 1932 de Santiago'nun dışındaki küçük bir köy olan Loquen'de dünyaya gözlerini açar. Babası Manuel bir kâhyadır, annesi Amanda ise ailesinin geçimi için çok sayıda işte çalışmaktadır. Babasının alkol sorunu evi terk etmesine neden olur. Annesinin omuzlarına büyük bir yük biner ve bunun içinde durmadan çalışır. Düğünlerde, törenlerde gitar çalıp söyleyen bölgenin tanınmış bir halk sanatçısıdır Jara'nın annesi Amanda. Jara gitarla ilk olarak annesi sayesinde tanışmış ve annesinin de yardımıyla kendini geliştirme fırsatı bulmuştur.

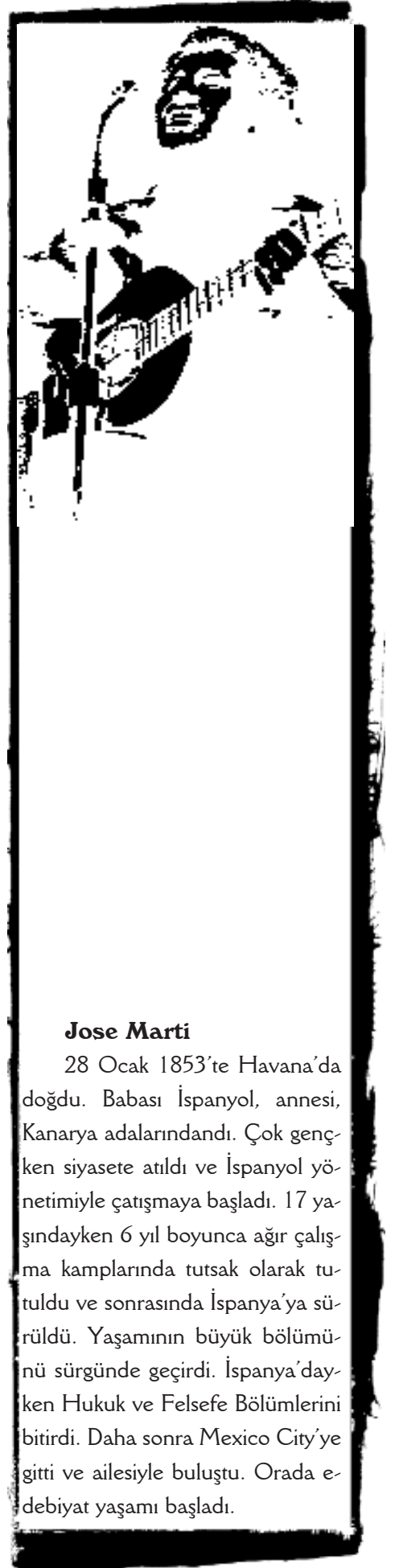
Jara 15 yaşındayken annesini kaybettikten sonra ailesi dağılır. Öğrenim gördüğü ticaret lisesini bırakmak zorunda kalır. Bu olaydan sonra ilahiyat lisesine başlar ancak dine olan inancını yitirdikten sonra bu okulu da bırakır. Okulu bırakıp Loquen'e işsiz olarak geri döndüğünde oradaki arkadaşlarıyla birlikte bütün zamanını folklor eğitimine verir. Bu eğitim sırasında tiyatroya olan ilgisi artar ve Şili Üniversitesinde tiyatro okuluna başlar. Taki eden yıllarda Jara birçok tiyatrodada oynar ve yönetmenlik yapar.

Santiago da Şili folklor müziği hayranı 'Parra' ile tanıştıktan sonra kendisini Şili halk müziğine adar. Parra aynı zamanda küçük bir büfe işletmektedir. Jara o büfede Parra'ya yardım eder ve beraber müzik yaparlar. Jara bu sırada Şili'nin politik dünyasıyla tanışır ve ilgilenmeye başlar. 1966 yılında ilk albümü çıkar. Artık politik işlerine daha fazla zaman ayırmaya ve çalışmaya başlar. Bundan ötürü tiyatroyu bırakır, kendisini tamamen müziğe verir. Arkadaşı Parra aynı zamanda "Yeni Türkü" akımının da kurucusudur. "Yeni Türkü" emperyalizmin ve sömürgeciliğin karşısında bir simge haline gelir. Jara da Yeni Türküye katılarak emperyalizme karşı olduğunu, söylediği parçalarda dile getirir. Artık Jara'nın şarkıları fabrikalarda, okullarda, sokaklardadır. İçten, coşkulu, hüznü, dirençli sesi Şili sınırlarını aşarak dünyanın dört bir yanına ulaşır.

Jara, 1970 seçimlerinde Şili'deki sol muhalefetin sesi Halkın Birliği'ni (Unidad Popular) ve Salvador Allende'yi destekler. 11 Eylül 1973'teki Augusto Pinochet'nin düzenlediği faşist darbenin hemen ertesinde Santiago Üniversitesi'nde gözüne alınır ve binlerce kişiyle birlikte bugün "Victor Jara" adı verilen Şili Santiago Stadyumu'na getirilir. Yüreğinde, postallarla çığnayan ülkesinin ve katledilen yoldaşı Allende'nin acısı vardır.

Tahminen 16 Eylül 1973'de özgürlük türkülerini bir daha çalmasını diye önce elleri kırılır, parmakları kesilir ve en sonunda işkenceyle acımasızca katledilir.

Şili'deki Pravda muhabiri Vladimir Çernisev, Jara'nın son anlarını şöyle anlatıyor: "Victor Jara dudaklarında şarkıyla öldü. Onu yanından hiç ayırmadığı refakatçisiyle, gitarıyla birlikte stadyuma getirdiler. Ve şarkı söylemeye başladı. Öbür tutuklular, gardiyanların ateş açma tehdidine rağmen melodiye eşlik etmeye başladılar. Sonra bir subayın emri ile askerler Victor'un ellerini kırdılar. Artık gitar çalamıyordu, ama zayıf bir sesle şarkı söylemeyi sürdürdü. Bir dipçikle kafasını parçaladılar ve diğer tutuklulara ibret olsun diye ellerini kesip tribünlerin önüne astılar."

Jose Marti

28 Ocak 1853'te Havana'da doğdu. Babası İspanyol, annesi, Kanarya adalarındandı. Çok gençken siyasete atıldı ve İspanyol yönetimiyle çatışmaya başladı. 17 yaşındayken 6 yıl boyunca ağır çalışma kamplarında tutsak olarak tutuldu ve sonrasında İspanya'ya sürüldü. Yaşamının büyük bölümünü sürgünde geçirdi. İspanya'dayken Hukuk ve Felsefe Bölümlerini bitirdi. Daha sonra Mexico City'ye gitti ve ailesiyle buluştu. Orada edebiyat yaşamı başladı.

1878'de evlendi, bir oğlu ve bir kızı oldu. Yıllarca şiirler, kitaplar ve gazete makaleleri yazdı. Aynı zamanda siyasi eylemlerine de devam ediyordu. Bu yaşam biçimi onun bilinçsel zenginliğinin kaynağıdır. Siyasi etkinliği nedeniyle hep başı derde girdi ve hiçbir ülkede uzun süre kalamadı. Küba'nın ABD'ye bağlanmasına karşı çıktı. 1892'de Küba Devrim Partisi'ni kurdu. ABD emperyalizmine karşı Güney Amerika'nın birliği için savaştı. 1895'de Küba'nın özgürlüğü için Küba'ya çıkartma yaptı. Başarısızlıkla sonuçlanan isyanın ilk çarpışmalarından birinde İspanyol askerlerince vurularak öldüğünde 42 yaşındaydı.

Jose Marti yaşamını, Küba'da İspanyol koloni yönetimini sona erdirilmesi ve Küba'nın ABD dâhil başka ülkelerin egemenliği altına girmemesi için, bağımsız Küba için savaşıyor. Jose Marti, 19. yy Latin Amerika'sında sömürgecilğe karşı çıkışın ve dünyanın ilk anti-emperyalist savaşçılarından biridir. Küba'nın ulusal kahramanı ve simgesidir. O siyasetçi, devrimci, ozan, gazeteci, edebiyat profesörü ve elçiydi. Yaşadıkları ve gördüğü eğitim onun her alanda başarılı olmasına yardımcı oldu.

Jara'yı katlettikleri Santiago Nacional Stadyumuyla ilgili küçük bir anekdot sunmak istiyorum sizlere. Bilindiği üzere Pinochet faşist darbeye iktidarı ele geçirdikten sonra birçok aydın ve komünisti bu stadyumda işkenceyle katletti. 1974 Dünya Kupası elemelerinde Şili ve SSCB baraj maçında eşleşmişlerdi. İlk maç 0-0 sona ermiş ikinci maç ise Şili'de Santiago Nacional stadyumunda 21 Kasım'da oynanacaktı. Şili faşist iktidarı stadyumu kanlardan temizleyeli henüz 2 hafta olmuştu. Sovyet Futbol Birliği FİFA'ya başvurarak, Sovyet Milli Takımının, Şilili yurtseverlerin kanıyla yıkanmış bir stadyumda maç yapmalarının insani ölçülere sığmayacağını belirterek maçın bir başka ülkeye alınması için başvuruda bulundu. FIFA alelacele Sovyetler Birliği'ne, "ya maça çıkarsınız ya da kupadan ihraç edirsiniz" restini çekti. Sovyet Futbol Derneği, FİFA'nın Şilili gericilerin isteğine uyduğunu, yoldaşlarının anılarına karşı ahlaksızlık yapmayacaklarını, Şili'de maç yapmayı reddettiklerini ve FİFA'yı protesto ettiklerini belirten bir açıklama yaparak, tavırlarını net olarak ortaya koydular. Bunun üzerine SSCB kupadan ihraç edildi.

Eylül 2003 tarihinde öldürülmesinin 30. yıldönümünde öldürüldüğü Estadio Chile'nin (Şili Stadyumu) ismi Estadio Víctor Jara olarak değiştirilmiştir. 9 Aralık 2004'de ölümünden 31 yıl sonra yargıç Juan Carlos Urrutia emekli subay Mario Manríquez Bravo hakkında dava açar. Bravo, Jara öldürüldüğü sırada Estadio Chile 'de en üst rütbedeki subaydır ve stadyumun kumandası onun sorumluluğunda olduğundan ölümlerden de o sorumlu tutulmaktadır.

Victor Jara, Şilili tiyatrocu, şarkıcı ve müzisyendir. Şili'de olduğu kadar dünya kültür ve müziğinde de son derece önemli etkileri olmuş bir sanatçıdır. Hayatı ve müziği ülkesinin aynası olmuş, içinde yaşadığı zamanı ve felsefesini yansıtmıştır. Şarkılarında her zaman ezilenlerin sorunlarını ve sömürücülerin de ne kadar zalim olduğunu anlatmış ve bu baskıların nasıl yok olacağını dile getirmiştir. Jara, bizlere, bir sanatçı olarak yer almamız gereken sınıfı ve her türlü baskı karşısında almamız gereken tutumu hayatıyla göstermiştir. Jara, bugün dünyanın en fazla tanınan gitaristlerinden birisidir.

Venceremos

*fırtına yırtıyor sessizliği
ufuktan bir güneş doğuyor
gece kondulardan geliyor halk
tüm şili şarkılar söylüyor*

*venceremos venceremos
kırılım zincirlerimizi
venceremos venceremos!
zulme ve yoksulluğa paydos*

*venceremos venceremos
kırılım zincirlerimizi
venceremos venceremos!
zulme ve yoksulluğa paydos*

*geçmişe ağlamak fayda vermez
gelecek mutlak sosyalizm
yarını bugünden kuracağız
o senin tarihin olacak
venceremos venceremos kırılım*

*Şili'de halk bugün savaşıyor
cesaret ve aklın gücüyle
kahrolsun halkın katili cunta
yaşasın united popula!*

*zincirlerimizi
venceremos venceremos!
zulme ve yoksulluğa paydos*

Victor Jara

Vlademir Mayakovski

7 Temmuz 1893 veya 1894'te (tarihten ne kendisi ne de annesi babası emin değil) Gürcistan'da Kutays ili, Bağdadi Köyünde bir orman bekçisinin oğlu olarak dünyaya gelir. Babasının adı Vladimir Kostantinoviç, annesinin Aleksandra Aleksevna, kız kardeşlerinin adı ise Lyuda ve Olya'dır.

Öğrenime başlamasıyla birlikte yavaş yavaş kitaplarla da tanışır. Okuduğu ilk kitap Ağat'tır. İkinci okuduğu kitap "Don Kişot"tur. Bu kitap ona okumayı sevdirebilir. Lise öğrenimine devam etmek için Bağdadi'den Kutaysi'ye taşınırlar. Lise yıllarında Slavca her şeyden ve kiliyle ilgili her şeyden nefret etmeye başlayan Mayakovski şöyle der: Belki de gelecekçiliğimin, tanrı tanımazlığımın ve enternasyonalciliğimin kaynağı budur."

Yaşının küçüklüğüne rağmen sokaklarda ayrı görüşlerin yarattığı çatışmaların içine girer. Ozanın yaşadığı bu bilinç değişimi, onu gün geçtikçe hareketin içine iter. 1905 yılında devrim düşüncesi onu sarmaya başlar ve yeni dünya düşü, Rusya düşüyle birleşip, kafasındaki kaosu netleştirmeye doğru bir adım daha atmasını sağlar.

"Devrim benim için şöyle başladı" der Mayakovski: "Arkadaşım İzider, papazın yemeklerini yapıyordu, birden yalınayak fırının üstüne sıçradı sevinçten. General Alihanop öldürülmüştü. Oydu Gürcistan ayaklanmasını bastıran. Bildiriler, mitingler. Ben de katılıyorum bunlara. Ne güzeldi. Aklımda güzel günlerin izleri var. Kara elbiseliler anarşistlerdi, Kırmızılılar Sosyal devrimciler, Mavililer de Sosyal demokratlar, diğer renkler federalistlerdi."

"Müthiş bir hırsıyla okumaya başladım önce! Kahrolsun sosyal demokratlar. Sonra da Ekonomi Üstüne Konuşmalar. Bütün hayatım boyunca beni en çok etkileyen, sosyalistlerin olayları çözmekte, evreni belli bir görüşe oturtmaktaki gösterdikleri yetenek olmuştur. Marksist bir çevreye giriyorum. Tam da Alman Sosyal Demokratların, Marx'ın eleştirisi üzerine kaldırılan "Gotha Programı" yerine 1891'de Erfurt kongresi sonunda kabul ettikleri "Erfurt Programı"nın üstüne gelmiş oluyorum. Her şey çok güzel, lümpen proletarya söz konusu. Kendimi bir sosyal demokrat olarak görüyorum. Babamın silahlarını çalıp, sosyal demokrat komitesine götürüyorum"

18 Ekim 1905'te Bolşevik partisinin ünlü üyelerinden Bauman'nın öldürülmesi üzerine, Çar'a karşı büyük çapta gösteriler düzenlenir. Bu gösterilere Mayakovski'de katılır. 1906'da babasının ölümüyle Moskova'ya göç eder ve maddi zorluklar çeker. Kitap okumaya hız verir. Mayakovski o dönem için şöyle der: "Romanlar konusunda

"Hepinize!

Ölüyorum, ama kimseyi suçlamayın bu yüzden. Dedikodu etmeyin. Merhum nefret ederdi bundan.

Anneciğim, bacılarım, yoldaşlarım, bağışlayın beni, iş değil bu (kimseye de salık vermem), ama başka bir çıkar yol da kalmamıştı benim için.

Lili, sev beni.

Hükümet yoldaş, ailem şu kişilerdendir: Lili Brik, annem, bacılarım ve Verenika Vitoldovna Polonskaya. Geçimlerini sağlasan ne mutla bana.

Bitmemiş şiirleri Briklere verin, bulunursa.

İş işten geçmiş ola derler

ya hani,

Günlük yaşamın

akıntısına çarparak parçalandı aşk teknesi de.

Yaşamaktan alacağım ne

kaldı ki,

Artık anımsamak boşuna acıları

felaketleri

karşılıklı haksızlıkları.

Sizler mutlu yaşayın yeter."

Mayakovski'nin intiharından sonra yanında bulunan mektubu

Saat ikiye geliyor
Belki yattın artık.
akıyor Samanyolu
güneşten bir oka gibi
Artık bütün zaman benim,
ve telgrafın şimşekleri
Uyandırmayacak seni
bundan böyle
üzmeyecekler
İş işten geçmiş ola
derler ya hani,
Günlük yaşamın akıntısına
çarparak
parçalandı aşk teknesi de
Koptuk birbirimizden
seninle,
Artık anımsamak boşuna
acıları
felaketleri
karşılıklı
haksızlıkları.
Bak,
nasıl bir dinginlik sarmış evreni.
Gece
nice bir
yıldızla
yükümlemiş
gökyüzünü.
Ayağa kalkılan
saattir bu, konuşulan saat
Yüzyıllarla,
tarihle,
evrenle...

henüz bir fikrim yok. Okuyorum felsefe, hegel, doğa bilimler. Ama özellikle de marksçılık, Marx'ın önsözü kadar vurulduğum bir sanat yapıtı yok. Öğrenci odalarından illegal yayınlar geliyor. Sokak savaşının incelikleriyle ilgili şeyler, Lenin'in ufak mavisini hiç unutmuyorum. Harflerine kadar kemirilmiş bir kitap daha yoktur bunun gibi.”

1908 yılında bir yer altı merkezinde sınava girerek, illegal Bolşevik Parti'ye yazılır. İlk genel toplantıda Moskova komitesine seçilir. Propagandacılık yapar. “Emekçileri, kunduracıları ve basımcıları örgütlemeye gidiyorum. Bana ‘yoldaş konstantin’ diyorlardı” der. Parti içindeki çalışmalarını sürdürürken yakalanır. “Kaçak basımevimizde tuzığa düştüm. Cebimde yüklü bir adres defteri vardı. İki hapis hane gezdirdiler. Kendini uyanık zanneden sorgu yargıcı, beni el ilanlarını kaleme almakla suçladı. Çok uğraşmalarına rağmen, her seferinde yanlış yazdım. “Sosyal dimokritçi”. En sonunda yutturdum. Teminat akçeyle serbest bırakıldım.”

Henüz 15 yaşında olan şair gözaltındayken ikinci kez tutuklanır. Kürek mahkumu yayınlar ve bir de tabanca ele geçirilir. 11 ay cezaevinde kalır. Burada çağdaşlarını okumaya başlar. Daha yetkin olabilmek için ciddi bir eğitime ve araştırmaya karar verir.

“Partide kalmak, yasadışı bir ortamda kalmak demektir. Yasadışı bir ortamda öğrenilemezdi hiçbir şey. Bütün yaşamımı kendi bulduğum tümceler yerine, sağlam kitaplardan tümceler aktarmakla geçiremezdim. Üretmeliydim. Okuduklarım kafamdan boşalıp giderse ne kalır geriye? Marksist yöntem. Ama bu silah çocuğun eline verilmiş olmaz mı o zaman? Sizin gibi düşünenlerle bir işiniz oldu mu kolaydır bu silahtan yararlanmak. Ama düşmanlarla karşılaştığınız zaman başarısı ne olur, bilinmez. Ne koyabilirim köhne düşünceler karşısına. Devrim ciddi bir okul bitirmemi gerektirecek mi bilemem?” diye düşünür Mayakovski.

1912 yılında Rus gelecekçilerinin (fütürüstler) önemli isimlerinden olan David Burliyuk'la tanışır. Burliyuk'la aralarında geçen bir anıyı da Mayakovski şöyle anlatır: “Sretenski bulvarında Burliyuk'la buluşuyoruz. Bir iki dize okuyorum ona ve ekliyorum. “Bir arkadaş verdi de...” David duruyor. Yüzüme bakıyor. Gür bir sesle bağırarak! “sizsiniz bunun yazarı! Dahi bir ozansınız siz!” Hak etmediğim bu sözleri sarf etmesi çok heyecanlandırıyor beni. Dizeler arasına gömülüyorum. Beklenmedik bir biçimde ozan olup çıkmıştım o akşam.”

Mayakovski “Lal rengi ile beyaz” adlı ilk şiirini yayımlar. Burliyuk'un verdiği destek üzerine ardı ardına şiirler yayınlamaya başlar.

“David'de çağdaşlarını geride bırakmış bir ustanın öfkesi var, ben de de modası geçmiş fikirlerin uğursuzluğuna aklı yatmış bir sosyalistin konuşma ustalığı: Doğdu Rus Fütürizmi!”

Daha sonra Mayakovski, Viktor Khlebnikov, D. Burliyuk, A. Kruçyanika Moskova'da 1912 Ekim'de bir fütürist bildiri yayımlarlar.

Mayakovski şiirin ve resmin yanı sıra tiyatroyu da göz ardı etmez. Kendisinin sahneye koyup oynadığı ilk Fütürist gösteri “Trajedi” 1913 senesinde bir turnede sahnelenir.

Savaş patlak verir. Mayakovski'nin yoğun afiş çizdiği dönemlerden biridir. 1915 yılı Mayakovski için üretken bir yıldır. Dine karşı olan tutumu bütün yapıtlarında göstermiştir. Tanrının varlığını yadsıdığı şiirlerden biri olan “Dinleyin” adlı şiirini yazar. 1916 yılında Çar'a karşı eğlendirici afişler çizmiş, Çar'ı ve Çariçe'yi ellerindeki asalar yerine onları tahtlarında ellerinde votkayla karikatürleştirerek, votkanın

imparatorluk tekelinde oluşunu yermiştir.

1915-1916 yıllarında Lili Brik'e karşı aşk besler. 1916 yılında "Omurganın Flütü"nü yazar. Mayakovski aynı zamanda şiirlerini etkili okuyan ve dinleyicisini kendisine bağlayan birisidir. Savaş döneminde "Savaş ve Evren"i, daha sonra "insan" şiirini yazar.

1917 yılının 26 Şubat'ında Duma'ya gider. Mayakovski'nin Duma'daki izlenimleri şöyledir: "Subaylar hiçbir şey olmamış gibi geziyorlar. Bence besbelli sosyalistler gelecek. Hem de kaçınılmaz olarak. Bolşeviklerde devrimin ilk günlerinde, bir tarihçe şiir yazıyorum. Devrim. Konferanslar veriyorum. "Bolşevikler ve Sanat"

1917 yılında Mayakovski'nin beklentileri gerçekleşir. Kerenski hükümetinden hoşnut değildir. "Bana göre sosyalistlerin gelmesi kaçınılmazdı. Beklenen günün gelmesi ile birlikte gözler gelecekçilere çevrilmesi. Üye olmalı mı, olmamalı mı? Böyle bir sorun yoktu benim için (diğer Moskova gelecekçileri için de) Bu benim devrimim."

1919'da Rus Telgnof ajansı Rosta'da propaganda çalışmaları yapar. Devrim yıllarının coşkusunu dile getiren "Devrime övgü ve "sol yürüyüşü" adlı şiirini 1918'de yayımlar.

1921'de de "150.000.000" ve "Seviyorum" adlı şiirleri çıkar. Yergi ve taşlama yeteneğiyle Lenin'in övgüsünü kazanır. 1923'te Lef (Sol sanat Cephesi) dergisinin yönetimine geçer. 1924'te Lenin'in ölümü üzerine Vladimir İlyiç Lenin (Lenin Destanı) adlı ağıdı yazar. "Vosgalarla Bütün Piyer'ler için işçi sınıfı üstüne bir masal" adı altında çocuklar için iki masalı kaleme alır. (1925'te Yurtdışı gezilerine çıkar. "Christophe Colombe", "İspanya", "Rahibeler", "Atlantik Okyanusu" şiirlerini yazar. 1926'da "Kransnodra" Lili Brik'e adadığı şiiri yazar. 1927'de "Yolculuğun Nasıl Geçti" gezi notlarını ve Mayakovski'nin ölümünden bir ay önce oynanan "Hamam" adlı oyunu 1930'da bitirir. 1 Şubat 1930'da 20 yıllık çalışmalarını içeren bir sergi açar. 1930'da Rus proleter Yazarlar Birliğine katılır.

Mayakovski tiyatro alanında da bir çok yapıt vermiştir. Bazıları mazlum olan oyunların çoğu yergi türündedir. 1918'de sahnelenen "Kutsal Güldürü" çağımızın destan biçiminde yapılmış bir taşlamasıdır. Mayakovski, 1928-1930 arasında tiyatroya ağırlık vermiş, Sovyet tiyatrosunun baş yapıtları arasında yer alan iki oyununu bu yıllarda yazmıştır. Bunlardan "Tahtakurusu" dar kafalılığı yeren bir güldürüdür. "Hamam" da ise bürokrasiyi taşlar.

1925'te şair arkadaşı Yessenin'in kendisini öldürmesinden çok etkilenir ve bu davranışı eleştirir. 14 Nisan 1930'da ise Mayakovski, 37 yaşında, silahla intihar ederek ölür.

Rus Fütüristleri kent soylu değerlere karşı çıkarken, her türlü yola, gürültüye, alaya, rezalete başvurmaktan çekinmediler. Bu değerlerin batıdan alınma hazır kalıplara göre biçimlenişi, ulusalcı niteliklerden yoksun bir birikim olduğunu biliyor, bu birikimin sonucu olan aydın işi, bilgiç incelikli sembolist şiirin sultasına son vermek, bunun yerine kaba, halk işi, bağırtnan, gürültücü bir şiiri yerleştirmek istiyorlardı.

Bir başka büyük ozanın Yessenin'in 1925'te canına kıyması üzerine kınayıcı bir şiir yazan Mayakovski görünür nedeni aşk olabilecek bir iç karışıklığı sonunda, aynı yolu seçer.

Mayakovki'nin yaptığı Afişlerden örnekler

МЫ ЗАЖЛИ НАД
ПИРОМ ИСТИНУ ЭТО

1997 yılında Bir Anarşistin Kaza Sonucu Ölümü adlı oyunuyla Nobel Edebiyat Ödülü kazandı. 1970 yılında Dario Fo tarafından kaleme alınan eser; İtalyan Halk Tiyatrosunun (commedia dell'arte) bir örneği sayılmaktadır. Türkiye'de çeşitli tiyatro toplulukları tarafından sahnelendi. İki perde olarak sunulan oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu tarafından sekiz yıl boyunca oynandı.

Yazarın bu komedisi, gerçek bir olaya dayanmaktadır. 1969 yılında Milano'da bir meydana patlayan bir bomba 16 kişinin ölümüne yol açar. İtalyan polisince suçlanarak tutuklanan anarşistlerden Giuseppe Pirelli'nin cesedi, gözaltında tutulduğu emniyet müdürlüğünün penceresinin altında bulunmuştur. Gelen açıklama, "kaza sonucu ölüm"dür. Bir "deli" sorgulanmak üzere aynı binaya getirilince, ironi içinde anlatılan olaylar zinciri, devlet'in sorgulanmasına kadar varacaktır.

Dario Fo

İtalyan oyun yazarı, yönetmen, mim oyuncusu ve tiyatro yöneticisi Dario Fo, 1926 yılında Varese'de San Giano kasabasında doğdu.

Milano'da mimarlık öğrenimi yaparken siyasal yergi skeçleri yazdı. 1958 yılına kadar Franco Parenti, Giustino Durano gibi yazar ve oyuncularından oluşan bir toplulukla çalıştı. Fo tiyatrosunun pek çok ögesini bu hazırlık döneminde biriktirdi.

Oyuncu Franca Rame ile evlendikten sonra 1959'da Dario Fo - France Rame Topluluğu'nu kurdular. İkili "Canzonissima" adlı televizyon programında sundukları komik skeçlerle kısa sürede tanındı. Çoğu kez küfürlü ve açık saçık da olsa oyunları temelde commedia dell'arte (İtalyan Halk Tiyatrosu) geleneğine dayanıyordu. Güldürüler güncel sorunları işliyor, İtalyan hükümetini, emperyalizmi ve Katolik Kilisesi'ni açıkça eleştiriyordu. Bu yüzünden sık sık resmi makamların kovuşturmasına uğradılar ve Fo ile Rame'nin İtalyan Radyo ve Televizyonu'ndaki çalışmaları yasaklandı.

Zamanla siyasal bir ajit-prop tiyatrosu (ajitasyon-propoganda) geliştiren Fo ve Rame 1968'de İtalyan Komünist Partisi'ne bağlı "Yeni Sahne" topluluğunu kurdular. 1970'te ise Halk Tiyatrosu Topluluğu ile fabrikalar, işçi dernekleri, park, spor alanı gibi halkın toplu bulunduğu yerleri dolaşmaya başladılar. Daha çok politik nitelikli olan bu dönem 1973 yılına kadar sürdü.

Halk tiyatrosu topluluğu bir anlaşmazlık sonucu ikiye ayrıldı. Fo'nun kendi yönetimindeki bölümüyle sürdürdüğü çalışmalar politik niteliği sürdürdü. Bu topluluk kiralık salon bulamamak, kaçırılma tehdidi, hapis cezası ve benzeri engellemelere karşın çalışmalarına devam etti ve izleyicilerin büyük desteğini kazandı.

Fo, tiyatrosunda İtalyan tiyatro geleneğinden yaratıcı bir biçimde yararlandı. Halk kültürünü ve halk tiyatrosu geleneğini bilimsel ve çağdaş bir bakış açısıyla ayrıntılı bir biçimde inceledi. Ayrıca küçüklüğünden beri böylesi bir geleneğin içinde yaşama şansına sahip olması, ilerleyen yıllarda onun bilimsel ve çağdaş bakış açısıyla birleşmeye başlayınca, halk tiyatrosu Fo'nun tiyatrosunda yeniden yaşam buldu. Başlangıçta rastlantısal olan bu süreç giderek tercih edilen oldu. Fo, bir yandan halk tiyatrosu geleneğinin iddialı bir araştırmacısı olurken, aynı zamanda bu geleneğin usta bir oyuncusu haline geldi. Sentezlemeler seyirci önünde yapılan sayısız denemeye gerçekleşti.

Fo, halk tiyatrosu geleneğinin bütün türlerini, ustalıklarını, numaralarını seyirci önünde farklı oyunlarda defalarca deneyerek, bir yandan bunları gerçekleştirmedeki yetilerini bileyerek, öbür yandan da bu tür ustalık ve numaraların günümüzdeki karşılıklarını buluyordu. Böylece, aykırı bakış açısı ve güler yüzle, çağdaşlığı, güncelliği ve oyunculuk ustalıklarıyla belirginleşen Dario Fo tiyatrosu ortaya çıktı.

Bolshoi

Tiyatrosu

Topluluk, 1776'da Rus Prensi Peter Urussov ile Rusya İmparatorluğu'nda faaliyet gösteren bir İngiliz burjuvası ve tiyatro idarecisi olan Michael Maddox tarafından kuruldu. Bu ikili, Moskova'daki ilk daimi opera/tiyatrosu ve Bolshoi'un da öncüsü olan Petrovsky Tiyatrosu'nu kurdu. Moskova'daki tiyatronun ilk gösterisi, 18 Ocak 1825'de Fernando Sor'un bale Eseri "Külkedisi" idi. Topluluk, başlangıçta yalnızca Rus eserleri sergilese de, 1840'lardan itibaren yabancı besteciler de repertuara girdi. 2. Dünya Savaşı esnasında bir bombanın isabet etmesiyle hasar gören bina, sonrasında aslına uygun olarak tadil edildi. Bolshoi, Çaykovski'den "Voyevoda" ve "Mazeppa", Rahmani-nof'tan "Aleko" ve "Francesca de Rimini" gibi eserlerinin tarihi prömiyerlerine (ilk gösteri) tanıklık etti.

Bolshoi repertuarının diğer belli başlı eserleri arasında, Çaykovski'den "Uyuyan Güzel" ve "Fındıkkıran", "Giselle", Profokiyef'ten "Romeo ve Jülyet" ile Haçaturyan'dan "Spartaküs" de vardır.

Bolshoi, bir repertuar tiyatrosudur ve bunun anlamı şudur: Topluluk, repertuarındaki çok sayıda prodüksiyondan herhangi birini, herhangi bir gecede icra edebilecek kapasitededir. Normalde, her sezon 2 ila 4 arası yeni yapıtı programına alır ve eş sayıda eseri programından kaldırır. Topluluğun çoğu yapıtının dekor ve kostümleri Bolshoi'un kendi atölyelerinde imal edilmektedir. Topluluğun gösterilerinde sahne alanlar büyük çoğunlukla Bolshoi'un kadrolu sanatçılarıdır, konuk sanatçılar nadiren sahne alırlar.

Bolshoi, kurulduğu günden itibaren bale ile anılmaktadır. Çaykovski'nin ünlü yapıtı "Kuğu Gölü"nü'nün prömiyeri 4 Mart 1877'de Bolshoi'da yapılmıştır.

Sovyetler Birliği döneminde, Bolshoi turneleri, ülke için önemli bir kültürel itibar kaynağıydı. "Bolshoi Balesi" mükemmel icra ve yorumuyla, batıda giderek artan bir üne kavuştu. Gerek yetiştirdiği sanatçıları ve koreograflarının eşsiz yorumları, gerekse atölyelerinde hazırlanan çarpıcı dekor ve kostümleriyle Bolshoi, halen dünyanın en saygın topluluklarından biri olarak anılmaktadır.

Savaş yılları ve devrim günlerinde bale yaşamaya devam etti. Büyük dansçılar sadece bir parça tereyağı, kışlık odun ya da bir balta! karşılığı dans ettiler. Isıtılmamış salonlarda dans edip, kulis çıkışlarında bataniyelere sarınarak beklemek, çay olmadığı için sıcak su içerek ısınmak vb. durumlara rağmen dans gösterileri devam etti. Seyircileri de onları hayranlıkla izleyen yarı çıplak ve aç emekçilerdi. Çoğu oyunun devam etmesi içerde ve dışarıda güvenlik görevini üstlenen devrimci güçlere bağlıydı.

Devrim sonrasında da durum sürdü. Geniş halk kitleleri bu dönemde ilk kez baleyle tanıştı. Öyle ki salonlarda sigara içme ve yemek yeme tartışmalarının yaşandığı oldu. Geç saatlerde işten çıkıp gösteriye yetişmek isteyen işçi grupları yemeklerini gösteriler sırasında yemekte bir sakinca görmüyorlardı.

1905 devriminde sanatçılar da kendi örgütlerini kurarak yönetimin sanat politikalarında etkin roller aldılar. Devrimden sonra tutucu anlayışlar devrimin toplumsalcı anlayışıyla birleştiğinde “dekadan” olarak değerlendirilen sanatların, çarlık döneminden kalma değerler sisteminin ve özellikle bunun baş temsilcisi olarak görülen balenin toptan ortadan kaldırılmasını önerdiler.

Lenin, çok ileri gidildiğini düşünerek duruma müdahale etti ve bu anlayışı şu sözleriyle engelledi: “Tiyatro sadece propaganda için değil ama işçilerin dinlenmesi için de bir gereklilik. Ve ayrıca burjuva sanat geçmişimizi de tamamen arşivlere kaldırmak için henüz çok erken.”

Sanat kurumları eğitim halk komiseri Anatoli Lunaçarski devrimi izleyen iç savaş sırasında Maksim Gorky’yle birlikte sanat yapıtlarının korunması için büyük çaba verdi. Sanatçılar görece bir özerklik ortamında gelişme şansını yakaladılar.

Lunaçarski’nin diğer ülkelerde kendini ifade şansı bulamayan Isodora Duncan’ı iç savaşın en zor günlerinde Moskova’ya davet etmesi ve dans atölyesini burada açması için her türlü imkanı sağlaması da 1920’lerde balede çıplak ayakların (bale ayakkabıları giymeden bale yapanlar) Rusya’da da ortaya çıkmasının önünü açtı.

1922 yılında Lopukhov, deneysel çalışmaları sırasında o dönemde müstehcen ya da aşırı cesur olarak tanımlanan yeni hareketler keşfetti. Bu deneysel dönem Sovyetlerin sınırlı ekonomik koşullarında kimi zaman aşırı israf olarak görülse de çalışmalar kesilmeksizin devam etti. Bazen milyonlarca ruble harcanarak sahnelenen yeni bir yaklaşım hiç kabul görmüyor ve ilk oyunla birlikte arşivlere kalkıyordu. Deneysel çalışma ile oyuncuların ve tiyatronun kaybettiği zaman ve ekonomi bir başka oyunda fazlasıyla telafi edilecekti. Bolshoi, atletizm ve akrobasiyi klasik Sovyet balesi terminolojisine dahil etti. Sovyetlerde standart haline gelen bu hareketler (akrobatik kaldırmalar-lifts) 1950’lerde Bolşoy’un batı turnesinde gizli bir keşif olarak algılandı.

Sovyetler döneminde Bolşoy tiyatrosu, baleyi ilk kez halk kitlelerine açtı. Tüm bölgelerden bolşoy balesini izlemeye trenler hareket ediyordu. Bale sanatında, koreografinin tüm türlerinin doğuşu ve denemesi bolşoy balesinde gerçekleşti. Jimnastik, mekanik ve akrobasi klasik baleye eklendi.

Modern bale burada doğdu. Halk dansları baleye katıldı. Karakter dansçıları sınırlı sayıdaki dansçı anlayışından kurtularak tüm rollerde canlandırıldı. 1968’deki Spartaküs ve 1975’teki Korkunç İvan’da ilk kez kalabalık erkek dansçılar sahneyi doldurdu. Tüm klasiklerin en iyi yorumlandığı ve kıyaslandığı bir okul oldu.

Yetiştirdiği balerinler, baletler ve koreografların otoriteleri bütün dünyaca kabul edildi. Bugün bile bu otoriteler kıyas kabul edilmektedirler. Topluluğu asırlardır zirvede tutan da “Fındikkıran”, “Kuşu Gölü”, “Don Kişot”, “Romeo Juliet”, “Tarantela”, “Giselle”, “Spartacus” gibi eserlere getirdikleri eşsiz yorum ve sıra dışı koreografileridir.

Nikola Tesla

Tekellerin Afroz Etiği Mucit

Nikola Tesla 1856 yılında Hırvatistan'ın Lika bölgesinin Smiljana köyünde doğdu. Üç kız ve iki erkek olmak üzere beş çocuktan biridir. Babası Milun Tesla ve annesi Duka Mandiş aslen Batı Sırbistanlıdır. Evleri, babası Papaz Milutin Tesla'nın yönetimindeki Sırp Ortodoks Kilisesi'nin hemen bitişiğindedir. Babası, hep Nikola'nın da kendisi gibi bir papaz olmasını istemiştir. Fakat Tesla'nın daha başka planları vardır. Daha beş yaşındayken icatlarına başlamış olan bu çocuk, beş yaşında köyde gördüklerinden çok daha farklı bir su çarkı üretir. Çok gelişmiş bir fotoğrafik hafızaya sahip olan Tesla her zaman bu yeteneğinin ve yaratıcı dehasının kendisine annesinden miras kaldığını söyler. Annesinin tahsili olmamasına rağmen, inanılmaz bir hafızası vardır. Ciltler dolusu yerli ve klasik Avrupa şiiri külliyatını ezbere okuyabilmektedir. Komşuları arasında da pratik ev aletleri mucidi olarak bilinmektedir.

Lise Yılları ve Hava Basıncılı Silindiri

Tesla 10 yaşında liseye başlar. Bu lise yeni yapılmış ve araç gereçle iyi donatılmış bir lisedir. Fizik departmanında çeşitli elektrik ve mekaniğe ait klasik bilimsel araçların maketleri bulunmaktadır. Bu maketlerin hocalar tarafından gösterildiği ve çalıştırıldığı zamanlar Tesla'nın en çok ilgisini çeken anlardır. Bu araçları seyrettikçe çok güçlü bir mucit olma isteği kaplar zihnini. Aynı zamanda matematiği de sevmektedir ve akıldan yaptığı çok hızlı hesaplamalarla Profesörlerin takdirini kazanır. Ancak bu hesaplamaları tahtaya yazmak ya da herhangi bir model çizmeyi başarabilmek Tesla için azapdan başka bir şey değildir. Bu işi düzgünce yapabilmesi için yıllarca uğraş vermesi gerekecektir.

Okulun ikinci senesinde Tesla'nın en büyük hedefi hava basıncıyla sağlanabilecek sürekli bir hareket yaratabilmektir. Küçükliğünde içi boş saplardan vakumlayarak yaptığı oyuncak tüfekler zihnini hep meşgul eder ve vakumun gücünü kullanmak ister. Bir süre düşüncelerinde karanlıkta dolaştıktan sonra bir model geliştirir ve hava basıncını kullanarak bir silindirin sürekli rotasyonunu sağlar.

Bu sürekli hareket sayesinde hayalini kurduğu, "uçuş makinası"nın gücünü bu şekilde sağlayabileceğini düşünür. O güne kadar, şemsiyeye bina tepelerinden atlayıp kötü bir biçimde düşerek sürdürdüğü, cesaret kırıcı bir çok hatırası vardır. Bu rotasyonu sağladıktan sonra ekşiğinin sadece bu rotasyonla çırpacak kanatlar olduğu fikrine kapılır. Sonuç, vakumlu silindir tüpün içindeki hava basıncının ona dik açıyla etki eden dış hava basıncı yüzünden sızdırması ve kuvvetsiz rotasyona neden olmasıyla başarısız olur.

Okul hayatına, teyzelerinden birinin yaşadığı Hırvatistan'ın Carlstadt şehrindeki yüksek lisede devam eder. Orada kaldığı 3 yıl aradan sonra okulu bitirmesiyle bir dönüm noktasına gelir. Bugüne kadar anne ve babası oğullarının bir rahip olacağından hiç şüphe etmemektedirler. Fakat bu düşünce Tesla için büyük bir endişe kaynağıdır. Çünkü okul yıllarında özellikle onu çok zeki olarak niteleyen profesörün etkisiyle elektrige merak sarar ve bu büyüleyici dünya hakkında daha çok şey öğrenmeyi kafasına koyar.

Okulu bitip de eve döneceği sıralarda babası onu Gospic'deki salgın

Bilim tarihinin elektrik ve elektronik alanında, 20. yüzyılda gerçekleştirilen buluşların altındaki isim olan Tesla'nın üzerindeki giz perdesi ölümünün üzerinden 60 yıl geçtikten sonra yavaş yavaş kalkmaya başladı. Tesla'nın üzerine FBI-CIA tarafından çekilen giz perdesinin altında 20.yy bilim tarihinin, sonuçları çok ağır olacak hesaplaşmaları yatıyor. Nikolay Tesla'nın henüz yaşadığı dönemlerde maddi sorunlarından dolayı pratikte uygulamadığı buluşlar şimdi yüzlerce bilim adamı tarafından hayata geçirilmeye çalışılıyor.

GIORDANO BRUNO (1548 – 17 Şubat 1600)

İtalyan filozof. Rönesans felsefesini biçimlendirenlerin en önemlilerinden biridir. Ve şair yönüyle edebiyata da en yakın duranıdır. Ona doğacı coşkunluğun düşünürü de denebilir. Aristotelesçi kapalı evren görüşünden sıyrılıp İtalyan filozof Kopernik'in tezini savundu. Evrende dünyadan başka birçok gezegen bulunduğunu söyledi. Ay-kıy görüşler beslediği için Roma'da dili bir çiviyle kelepçelenerek kazığa bağlanıp diri diri yakıldı.

Soylu bir ailenin çocuğu olarak 1548'de İtalya'da Nola kasabasında dünyaya geldi. Onaltı yaşındayken Dominiken adını taşıyan bir tarikatla yer aldı. Kopernikus sistemi ile tanışınca Bruno tarikat mensubu bir kişi olmaktan çıktı ve Hıristiyan inancıyla bütün bağlarını koparttı. Kiliseye karşı bir sistem içinde yer aldığından din sapkınlığı ile suçlandı. Engizisyon baskısından kurtulmak için Roma'ya oradan da Kuzey İtalya'ya kaçtı.

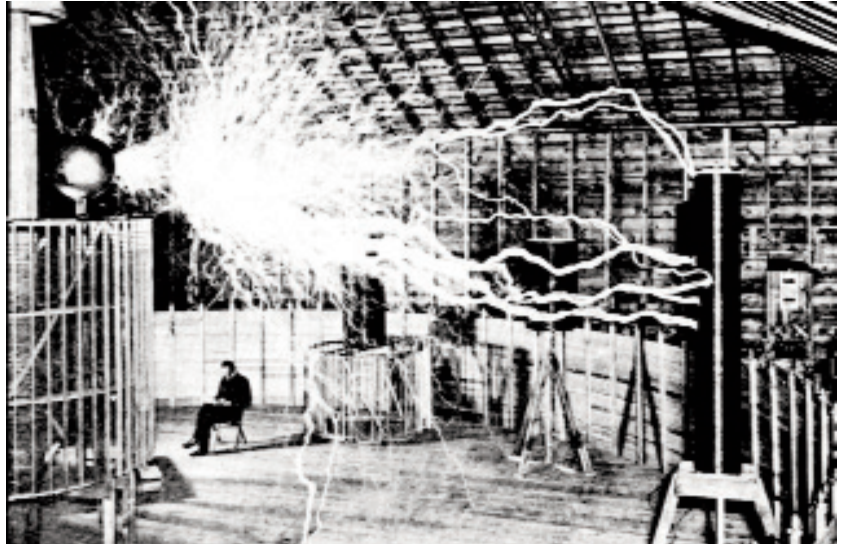
Dinsizlikle suçlandığı için hiçbir yerde kalıcı olarak yaşayamadı, sürekli gezdi.

hastalık sebebiyle ava götürür. Av için gittiği şehirde hastalığa yakalanır ve 9 ay boyunca yataktan kımıldayamayacak kadar kötü bir hastalık geçirir. Enerjisinin tamamıyla bittiğini, ikinci ve bu sefer galiba sonuncu defa ölümün kapısına geldiğini düşünür. Babası onun moralini iyi tutmak için elinden geleni yapmaktadır. Ve yine oğluna moral vermek için odasına girdiği bir sırada Tesla babasına; "Belki" der "Eğer sen benim mühendislik eğitimi almama izin verirsen iyileşebilirim." "Sen dünyadaki en iyi teknik okula gideceksin," diye içtenlikle yanıtlar babası Tesla'yı. Zihninden ağır bir yükün kalkmasıyla kısa bir süre içinde tedaviye cevap verir. Herkes bu süreci şaşkınlıkla gözlemlemektedir.

Babası bu hastalığın ardından oğluna sağlıklı ve doğal bir ortamda dinlenmesi ve egzersiz yapması için ısrar eder. Doğayla baş başa geçirdiği bu dönemde Tesla gezintilerine bir çok kitap ve av takımlarıyla birlikte çıkar. Bu dönem onun hem zihnini hem de bedenini kuvvetlendirir. Gezintileri sırasında hayalinde birçok şey tasarlar, fakat tasarladıkları gibi, tasarımların dayandığı kurallar da bilgi eksikliğinden dolayı hayali şeylerdir.

Bu döneme rastlayan iki tane ilginç tasarısı vardır Tesla'nın. Biri, mektup ve paketlerin denizaltına yerleştirilecek tüplerle su basıncı kullanılarak iletilmesini sağlayacak olan projesi, çok daha hayali olan diğeri ise, ekvatorun etrafına dünyaya bağlı olmadan kendiliğinden hareket eden bir halkanın inşa edilmesi ve bu halkaya istenildiği zaman dünyadan ulaşılarak, dünyanın kendi etrafında dönüşü sayesinde, trenlerin hiçbir zaman ulaşamayacağı saatte binlerce kilometre yol alınabilmesinin sağlanması...

Bunun komik bir düşünce olduğunu otobiyografisinde Tesla da belirtir ama kendisinden daha kaçık ve komik bir New York'lu profesörden bahseder. Bu bilim adamı da atmosferdeki havayı çok sıcak olan bölgelerden ılıman olan bölgelere pompalamak niyetindedir ve bu amaç uğruna devasa büyüklükte bir araç bile yapılmıştır.

Büyük Düş

Gratz'daki okulda yapılan deneylerde ilk defa "Gramme Dinamo"yu görür. Bu dinamo bir jeneratör gibi çalışmakta ve tersine çevrildiğinde de bir elektrik motoru olmaktadır. Fakat çok fazla ses ve kıvılcım çıkaran verimsiz bir motordur bu. Bunun üzerine düşündüğünde, motoru kıvılcımlar çıkartmasına sebep olan fırçaları kullanmadan yapı-

bileceğini iddia eder. Profesörü derste Tesla'yı şöyle yanıtlar. "Bay Tesla büyük şeyler başarabilir ama kesinlikle bunu yapamayacaktır".

Tesla bunu yapmıştır! Gratz'daki okulu bitince 1880 de Prag'a gider ve üniversite eğitimini burada tamamlar. Burada yaptığı çalışmalarda henüz amacına ulaşamayacaktır ama bu doğrultuda bir ilerleme olarak komütatörü (elektrik akımının yönünü değiştirir) makineden ayırmayı başarır.

Goethe'nin Faust'u ve Döner Manyetik Alanın İcadı

Hayatı tekrardan kazanır ve derinlerde, esasında bunun beynin kazandığı ama henüz dışı ulaşmamış bir savaş olarak görür. Bir hafta sonu Şehir Parkında arkadaşıyla yaptığı bir gezi sırasında Goethe'nin Faust'unu ezberden okurken bir fikir aniden flaş gibi patlar beyinde. Bir sopya kuma diyagramı çizer ve arkadaşına, kendisine bir makina kadar gerçek görünen çizimi göstererek, "bak motorumu görebiliyor musun" diye sorar. Bu plan, AC (Alternatif akım) akımdan yararlanmayı sağlayacak ilk adım olur. Döner manyetik alanın prensiplerini belirlemiş ve endüksiyon motorunu tasarlamıştır.

Telefon şirketindeki çalışmasına kaderin bir cilvesi olarak, teknik ressam olarak başlar. İlerleyen günlerde departmanın başındaki kişinin ilgisini çeker ve hesaplamalar, dizayn etme ve yeni makinaların yerleştirilmesinde karar verme yetkileri ona verilir. Telefon santrali çalışmaya başlayana kadar orada çalışır ve o günün telefon teknolojisine, patentini hiç bir zaman üzerine almadığı ama onun tarafından icat edildiği bilinen araçlar yaparak katkıda bulunur.

Edison ile Arasındaki Fark

Tesla'nın ayrılmasından sonra Edison, Tesla'nın tasarımları sayesinde Amerikan Elektrik Endüstrisini ele geçirir. Tesla alternatif akımlı motorunu Amerikan şirketlerine kabul ettirmeye çalışırken, halen bir gerçeğin farkında değildir. ABD endüstrisi doğrudan akımlı elektrik üzerine kurulmuştur ve Edison da parayı buradan kazandığı için kurulu sistemi değiştirmek istememektedir.

Tesla alternatif akımlı elektrik sistemini kurabilmek için, tüm sistemi değiştirmek zorundaydı ve bunun için de alternatif akım endüstrisi şirketine ihtiyacı vardı. Bu ise muazzam bir kapital anlamına geliyordu. Edison'un sistemi 115 volt üzerinden çalışıyordu. Bu ise günümüzde kullandığımız yüksek voltajın ihtiyacını karşılayamayacak bir sistemdi. Üstelik yarım mil ötede bir enerji istasyonuna ihtiyacı vardı. Bu zenginler açısından problem yaratmıyordu. Onlar ihtiyaçları olan elektrik istasyonunu kurduruyorlardı. Edison'un iş yaptığı toplumsal kesim de bu zenginlerden oluşuyordu. Tesla ise toplumdaki herkes için evlere kadar giren bir elektrik üretiminin hayalini kuruyordu. Ohm Kanunu'nu yaratıcı bir şekilde kullanarak alternatif akımlı enerji üretiminde voltajı düşürüp, yükseltebileceğini fark etmişti. Kentlerin aydınlatılması için düşündüğü bugün kullandığımız ampul tasarımı ile de ilgilenen olmadı.

Sıra dışı bir karaktere sahip olan Tesla, para yönetiminde hiçbir zaman başarılı olamadı. Hayatının son yıllarını alacaklılardan kaçmak için sürekli otel değiştirerek geçirdi. 7 Ocak 1943 tarihinde 86 yaşındayken New Yorker Oteli'nin bir odasında kalp yetmezliği sebebiyle hayata veda etti. Ölmeden önce teleforce silahı adını verdiği bir çalışma yürütmekte olan Tesla'nın bütün dokümanlarına ABD hükümeti tarafından el konuldu.

1582 yılında Sorbonne Üniversitesi'nde bir kürsü elde etti. Londra'da yapıtlarının bir bölümünü bastırıldı. İtalyan bir aristokrat tarafından Venedik'e davet edildi ve bu daveti kabul ederek Venedik'e gitti. Burada Galille ile tanıştı. Kendisini davet eden ve birlikte çalıştığı Mocinigo adlı aristokratla çatışınca onun tarafından engizisyona verildi.

"Ne gördüğüm hakikati gizlemekten hoşlanırım, ne de bunu açıkça ifade etmekten korkarım. Aydınlık ve karanlık arasındaki, bilim ve cehalet arasındaki savaşa her yerde katıldım. Bundan dolayı her yerde zorlukla karşılaştım ve cehaletin babaları olan resmi akademisyenlerin yanı sıra kalın kafalı çoğunluğun öfkesinde hedef olarak yaşadım."

"Sonsuz sayıda güneş bulunmaktadır; yedi gezegenin bizim güneşimiz etrafında döndüğü gibi bunların etrafında dönen gezegenleri vardır. Bu dünyalarda yaşayan varlıklar bulunmaktadır."

Kendisine ölüm emrini bildiren yargıca da şu cevabı vermiştir: "Ölümümü bildirirken siz benden daha çok korkuyorsunuz".

Kilisenin bu ölüm kararı, 1600 yılının Şubat ayında, Roma'da Campo dei Fiori meydanında Bruno'nun diri diri yakılması ile yerine getirildi.

ASIL ADALET

insanlarda tek sıcak kanun
üzümden şarap yapmaları
kömürden ateş yapmaları
öpücüklerden insan yapmalarıdır

insanlarda tek zorlu kanun
savaşlarda yoksulluğa karşı
kendilerini ayakta tutmaları
ölüme karşı yaşamalarıdır

insanlarda tek güzel kanun
suyu ışık yapmaları
düşü gerçek yapmaları
düşmanı kardeş yapmalarıdır

hep var olan kanunlardır bunlar
bir çocuğun tâ yüreğinden başlar
yayılır, genişler, uzar gider
tâ akla kadar

Dadacı ve gerçeküstücü Fransız şair... Paul Eluard, çok ince ve çok güzel şiirlerin, lirik şiirlerin derinliği olan şiirlerin yaratıcısı olarak çıkıyor karşımıza. Gerçek adı Emile Paul Grindel'dir.

Eluard, hem aşk hem de devrim şairi olarak 20. yüzyılın en büyük Fransız edebiyatçıları arasında gösterilir. Fransız Komünist Partisine katılması sonucu gerçeküstücü hareketten kopan şair, şiirlerinde Stalin'i yüceltmştir. İnsanın edimlerini yüceltir.

1926 yılında diğer gerçeküstüçülerle birlikte üye olduğu Fransa Komünist Partisi'nden 1933 yılında ihraç edilir. II. Dünya Savaşı sırasında direniş hareketinin büyük şairlerinden biridir. 1934 yılındaki faşist darbeye karşı anti-faşist aydınlarla birlikte mücadele eder.

Paul Eluard

14 Aralık 1895- 18 Kasım 1952

Eluard, "gündüzün aydınlığı kadar gecenin karanlığını da seviyorum" diyor. Yani bir coşkunun sevinci kadar, bir hüznü, acıyı da seviyorum, der. Bu çok güzel bir manzumede de dile gelmiştir. Korkular birike birike cesaret, acılar birike birike sevinç olur, diye. Bunlar birbirini etkileye etkileye gelen insanlardır.

1912'de İsviçre Davos'taki Clavadel sanatoryumunda verem tedavisi görürken genç bir Rus kızıyla, Helena Dmitrievna Diakonova ile tanışır, ona Gala adını verir. 1917 Şubat ayında evlenirler. Andre Breton ve Louis Aragon ile tanışır, her ikisiyle de uzun ve siyasi görüş ayrılıklarıyla gölgelenen bir ilişki kurar. Dadaist ve gerçeküstüçülüğe anladığı kadar o dönemde Aragon son derece tepkicidir ve yaşamın, kavganın içindedir. Eluard'ın geçirdiği süreçleri gördükçe ondaki değişimi görürüz. Daha doğrusu Aragonların onun üzerindeki etkilerini göreceğiz.

I. Dünya Savaşı'nda cephede görev alır ve bu dehşetin anılarını 'Le Devior' adlı şiir derlemesinde dile getirir. Savaş sonrasında daha önce Dada hareketine, sonra da gerçeküstücü akıma aktif olarak katılır. Bir şairin değişik damarlardan beslenmesi, biçim olarak etkilenmesi bence bir şairin zenginliğidir. Çünkü onların bir sentezini yapa yapa, kendinden de onlara bir şey kata kata kendi diline ulaşır. Yoksa süzgeçten geçire geçire, birçok etkiyi soğrulta soğrulta yani o etkiyi bilinçaltına indirip kendine göre sözcükler, biçim seçerek ilerleyeceğiz. Biçimde, biçim seçimlerinde, sözcük seçiminde, imgelem tarzında, sesin akışında, ritminde, her şeyde kendine ait bir şey yaratabilmesidir. Sanat adını alan her şeyde eğer kendi başına, kendi adına bir sanatçılım diye çıkabiliyorsa kendi özgün sesini yakalamıştır, tarzını da.

Biçim de önemli. Aynı şeyleri düşünüyoruz zaten. Ama herkesin yazdığı farklı şeylerdir. Bunların hepsi bir araya geldiğinde zaten göreceğiz. Tekrar edecek olursam, açıklayacak olursam, sözcüklerin seçimi. Biçim diyoruz bunlara da. Ritmi, akışı igelem tarzı, soyuttan somuta mı imge yapıyor, somuttan soyuta mı imge yapıyor. Her söylenen söz şiir değildir. Bir tek şiiri bir tek kitabıyla değil ama ilkinden başlarız sonuncuya kadar. Kendi özgün sesini yakalayabildiyse özgün olan odur. Yoksa tarihin de affetmeyen bir yanı var. Şu şunun taklidi olarak kalmıştır der, geçer.

Bu arada önemli bir şey daha var; Eluard 1924-1929 yılları arasında Revolution Surrealistte görev almıştır. Bakın sanat akımları ne kadar fazla. Sosyalist gerçeküstüçüler diye bir akım yaratmış Fransız sanatçılar.

1942 yılında, içinde ünlü 'Özgürlük' şiirinin de yar aldığı 'Poesie et Verite' adlı derlemeyi gizlice yayımlar. Fransa özgürlüğüne kavuştuktan sonra büyük şöhret kazanır.

Sonraları dünya barışı hareketinde aktif görev alır ve birçok ülkeye bu amaçlı seyahatleri olur.

Fransa'nın büyük şairlerinden Paul Eluard bir kalp krizi sonucu hayata veda eder.

Akımları inceleye inceleye ilerlediği için büyük bir birikime sahip. Özgürlük diye bir şiir yazıyor Eluard. Şiirde sevgili diye başlıyor, oradan ülkenin özgürlüğüne getiriyor. Yani şiir onu ele geçirmiştir. Çağrışımlar geliyor döküle döküle, sonunda onu, ey özgürlük, diye bitiriyor. Hepsini birden sevgilisine hitap ederken ordan özgürlüğe de geliyor.

Paul Gauguin 1848-1903

Post-empresyonist akımın öncülerinden, sentetizmin kurucusu Fransız ressam. Hayatının büyük bir bölümünü ülkesi Fransa'dan uzakta, Avrupa'nın "barbar" dediği halklar içinde geçirdi ve buralarda karşılaştığı primitif sanatı Avrupa'ya taşıyarak 20. yüzyıl sanatına yeni bir yön verdi.

Fransız izlenimci ressamı Paul Gauguin, kökleri İspanya ve Peru'ya dayanan bir ailenin oğlu olarak 7 Haziran 1848'de Paris'te doğdu. Babası Clovis Gauguin muhabir, annesi Aline Maria Chazal ise döneminin ünlü yazarlarından, sosyalist feminizmin kurucularından yaşamını kadınların ve işçilerin haklarını kazanmasına adanmış Flora Tristan'ın kızıydı. Fransa'da Napoleon'un önderliğindeki darbe patlak verince aile 1851 yılında Peru'ya taşınmak üzere yola çıktı. Ancak baba Clovis Gauguin'in yolculuk esnasında zamansız ölümü aileyi oldukça güç bir durumda bıraktı. İki çocuğuyla yapayalnız kalan Aline Maria, Peru'nun başkenti Lima'ya sığındı.

1855 yılında annesiyle birlikte tekrar Fransa'ya dönen Paul, Orleans kentinde okula başladı. Hayatı boyunca sürdüreceği seyahat tutkusunu kendini ilk bu yıllarda gösterdi. Daha on altı yaşındayken gizlice bir şilebe bindi ve deniz kuvvetlerine katılarak 6 yılını uzak denizlerde geçirdi. 1871 yılında tekrar karaya ayak basıp evine döndüğünde annesinin ölmüş olduğunu öğrendi. Artık düzenli bir hayat yaşaması gerektiğine karar vererek borsacı oldu. Hemen ardından Danimarka asıllı Mette Gad adında bir kızla evlendi. Çiftin beş çocukları oldu. Bu arada Parisli izlenimci ressamların resimlerini alıp satıyor, Paris'in bohem hayatını tanımaya başlıyordu.

GOYA FRANCISCO 1746-1828

Ispanyol ressam ve baskı sanatçısı. Kendine özgü doğalcı bir anlayışa sahiptir. Tam adı; Francisco José Goya y Lucientes'tir. Sanat yaşamına Jose Luzan y Martinez'in yanında çırak olarak başlar. 1763'te Madrid'e gider ve Francisco Boyeu'nun atölyesinde çalışır.

Bu yıllarda San Fernando Güzel Sanatlar Akademisi'nin açtığı yarışmada başarısızlığa uğrar ancak 1766'da gittiği İtalya'da Parma Akademisi'nin açtığı yarışmada ikincilik kazanır.

1771'de Zaragoza'ya döndüğünde kent katedrali için ilk fresk siparişini alır. 1774 – 92 arasında da Santa Barbara kraliyet halı fabrikasında dokunmak üzere duvar halısı kartonları hazırlar. Romantik anlayışla rokoko türü bezemelerle canlı, gündelik hayatı betimler. Aynı yıllarda ünü artan Goya, 1779'da San Fernando Güzel Sanatlar Akademisi'ne seçilir. 1780'de müdür yardımcısı, 1785'te de müdür olur. IV. Carlos'un tahta çıkışından sonra da (1788) saray ressamı olur. Erken dönem yapıtlarında Mengs ve özellikle Velazquez etkilidir.

1792'de ağır bir hastalıktan sonra duyma yetisini yitirmesi sanatçıyı büyük ölçüde etkiler ve yapıtlarında daha içe dönük duygusal bir anlatıma yönelir.

1793'te engizisyonu, boğa güreşlerini ve karnavalları işlediği baskılarının ardından, üzerinde 1798'e değin çalıştığı kapriçyolar adlı 82 levhalık dizisini yapar. "leke" baskı ve "aside yedirme baskı" yöntemleriyle birlikte kullandığı bu dizide geleneklere ve kilise kurallarına karşı kabaca, ancak zeki taşlamalarda bulunur.

1794'ten sonra portrelere yönelir. Bu dönemi; tablolarında kullandığı gri ve gümüş tonlardan ötürü "gümüş dönemi" diye adlandırılır.

1808'de Napoleon'un orduları Madrid'e girdiğinde Zaragoza'da olan Goya, kentlin Fransızlara karşı direnişini resimler. Aynı yıllarda yaptığı 82 baskıdan oluşan "savaşın dehşetleri" adlı dizisi üzerindeki çalışmalarını 1814'e değin sürdürür. 1819'da geçirdiği ikinci ağır hastalıktan sonra, evinin duvarlarına "siyah resimleri" yapmaya başlar.

Yaklaşık 500 yağlı boya ve duvar resmi, 300'e varan da aside yedirme ve taş baskılarıyla son derece üretken olan Goya, herhangi bir sanatsal üsluptan çok, bazen de kıyasıya bir yerginin yer aldığı yapıtlarında, gerçekçi bir anlayışla özgün tutumunu yaratmıştır. Yapıtlarından ve yaşamından duygu ve heyecan hiç eksik olmamıştır.

Resim yapmak istiyordu ama yoğun iş ve aile hayatından ancak hafta sonları resim yapacak zaman bulabiliyordu. Daha çok doğa resimleri ve çocuk portreleri yapan Gauguin bir resmini 1976 yılında düzenlenen "Salon" sergisine gönderdi. Eseri oldukça beğeni toplayan Gauguin, aynı yıl izlenimci grubun başını çeken Pissarro ile tanıştı. Nihayet 1883 yılında büyük bir karar vererek 35 yaşında doğasına uygun olmayan bankacılığı bırakarak kendini tamamen resme verdi. Ancak işini bıraktığı için ciddi maddi sıkıntı çeken ailede çok geçmeden sorunlar ve çatışmalar başladı. Kısa bir süre sonra ressamın yeni bohem hayatına ayak uyduramayan karısı, çocuklarını da alarak Kopenhag'da yaşayan ailesinin yanına taşındı. Gauguin de peşleri sıra gittiyse de orda yaşamayı beceremeyerek 9 yaşındaki oğlu Clavis'i yanına alıp Paris'e geri döndü. Ancak oğluna bakacak kadar para kazanamıyordu, sonunda onu da annesinin yanına göndermek zorunda kaldı.

Bu dönemde diğer izlenimci resamlardan Monet, Sisley ve Pissarro'nun etkisinde kalarak birçok resim yaptı. 1880-1886 yılları arasında düzenlenen izlenimci sergilerin dördüne katıldı. 1886 yılında hem geçim sıkıntısı nedeniyle hem de büyük şehrin kalabalığından ve gürültüsünden kaçmak için Kuzey Fransa'nın Pont-Aven bölgesine yerleşti. Burada kendini tamamen resme vererek birçok önemli eserini yarattı. Resimlerinde köylü portreleri ve köy yaşamını konu alan ressam Pont Aven'de genç sanatçı Emile Bernard ile birlikte sentetizm adını verdikleri yeni bir üslup geliştirdiler.

Ancak macera tutkusu yeniden alevlenen ressam 1887 yılında ani bir kararla Panama'ya gitti. O sırada yeni açılmakta olan Panama Kanalı'nın inşaatında çalıştı. Tek umudu gerekli parayı toplayıp yolculuğuna devam edebilmektir ama Martinique'de korkunç bir hummaya yakalanınca Fransa'ya geri dönmek zorunda kaldı.

Paris'te bir kaç ay sefalet çekti. Ancak eski bir dostunun yardımıyla birkaç tablosunu satabildi ve tekrar Port-Aven'e gitti. Burada yarattığı eserler Gauguin'in sanat anlayışını ortaya koyar. Halk sanatı ve ilkel sanata olan ilgisi ve üslubunda geliştirdiği yeni yaklaşımlar onu izlenimcilikten uzaklaştırdı.

1888 yılında Arles'e giderek Paris'teyken tanıştığı Van Gogh yanında çalışmaya başladı. İkili uzun kır gezilerine çıkıyor burada bütün gün resim yaparak vakit geçiriyordu. Ancak aralarında çıkan tartışmalar son noktaya varınca buradan ayrıldı. Paris'te sanat çevrelerinde artık tanınan ve önemsenen biri olmuştu. Ancak uzak dünyalara yeniden karşı konulmaz bir özlem duyarak 1891'de Tahiti'ye gitmek üzere Fransa'dan ayrıldı.

Tahiti'de uygarlıktan uzakta yerlilerle içiçe yaşıyor onların resimlerini yapıyordu. Üslubunda da post-empresyonizme yaklaşan sanatçı en tanınan eserlerini burada yaptı. 1883 Temmuzunda Paris'e dönse de yeniden Tahiti'ye dönmek için büyük bir istek duyarak iki yıl sonra yeniden buraya geldi. Burada kaldığı sürede yaptığı "Nereden Geliyoruz? Kimiz? Nereye Gidiyoruz?" (1897) adlı resminde sanatçı yaşamın kökenini, aşkın ve ölümün anlamını sorguladı. Ayrıca buradaki ilkel sanattan etkilenerek birçok ahşap heykel de üretti. 20. yüzyıl sanatını derinden etkilemiş olan Paul Gauguin, ülkesine dönmeden 1903 yılında Tahiti'de frengi hastalığından hayatını kaybetti.

Yannis Ritsos

*Bu ağaçlar katlanamaz daha basık bir göğüs
Bu taşlar katlanamaz yabancı çizmelere,
Yalnız güneşe boyun eğer bu yüzler.
Yalnız doğruluğa boyun eğer bu yürekler.*

Yannis Ritsos, Yunan halkının Nazi işgal yıllarını, halkının bağımsızlığa ve özgürlüğe olan inancını, çıplak ellerle düşmandan yılmadan -Ritsos'un imgelediği gibi tüfeklerine mermi yerine yüreklerini koyup- işgalcilere karşı isyanını anlatır.

Öykü, yalnızca direnen ve bütün acılara katlanarak savaşanların yanından, Yunan uygarlığının izleri, imgeleri ve tarihin tozlu sayfaları arasından akıp gelir.

Ritsos'un şiirlerinde Yunan halkının yaşadığı trajedi nasıl da insanlığın ortak acısı haline geliyor. O acıları ortaklaştıran, insanın insan tarafından sömürülmediği, sınırların ortadan kalktığı, dil, din, ırk farklılıklarından arınıp üreten bir sınıf olduğunda halklar arasında düşmanlıklar da ortadan kalkar. İşte Ritsos'un şiirlerini evrenselleştiren öge budur. Emekçi sınıf temelinde düşünüp ortak bir dünya için yazar Ritsos.

Onlar el sıkıştıklarında, bütün insanlık için güneş parlar

Onlar gülümsediklerinde, küçük bir kırlangıç fırlar gür sakallarından.

Onlar uyuduklarında, on iki yıldız düşer boş ceplerinden.

*Onlar öldüklerinde, onların bayrakları ve davullarıyla yokuşu
tırmanır hayat*

Ritsos'un bu dizelerine kim sırt çevirebilir. Ritsos'un şiirlerinde imgeler sessiz sedasız akan bir ırmak gibidir. İnsanı hiç rahatsız etmeden küçük su birikintilerini denizlere taşır. İmgeleri insan usunda tekrar düşünülüp değerlendirildiğinde, küçük su birikintileri sel olur akar sınırları taşarak, ulaştır sevdalı yüreklerle.

"Paltolarının deliklerinden gelip geçmiş ölüm"

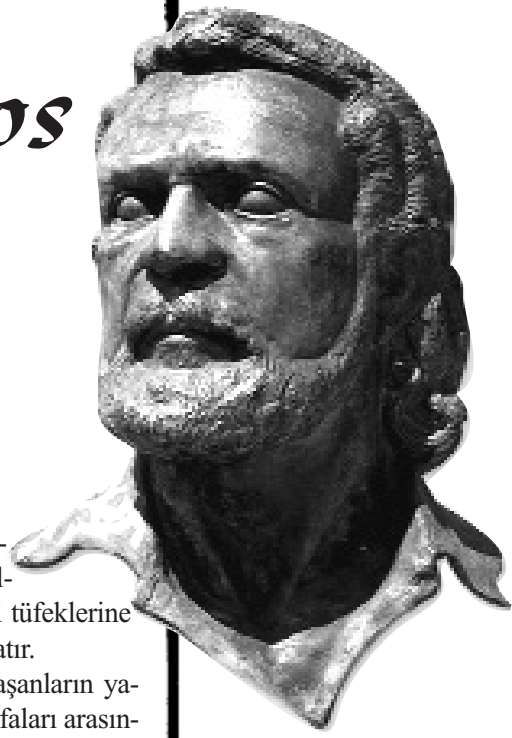
Paltoların deliklerinden gelip geçen ölüm, sermayenin emekçi halklara reva gördüğü kapitalist ve emperyalist bir ölümdür. Bu ölümün sıcaklığını, dünya üzerinde duymayan, hissetmeyen insan var mı? Halen Ortadoğu'da, Filistin'de, Irak'ta ve Kürt kardeşlerimizin enselerinde ve gölgelelerinde dolanmıyor mu bu kara ölüm?

"Yedi oğlu boğazlanmış bu ana mezarları başında"

1945'ten beri kaç ananın gözyaşları sel olup akmış oğul hasreti peşinden. Kaç ananın feryadı göğü delmiş kayıp çocukları için.

"Ve gün battıktan gün doğana dek bu klarnet ve keman seslerinin yankıları anlatır otlara ve çamlara onların özlemleriyle acılarını"

Anaların, babaların evlat acısını, dağlar ve taşlar da anlar, ancak sermaye sınıfı bu sesi hiç duymaz ve daha çok acılı sesin yükselmesi için ça-

Dünya üzerinde emekçi halkların sesini ve kaygılarını imgelerinde taşıyan karşı kıyı komşumuz Yunanistanlı şair Yannis Ritsos, 1909'da Pelopenez'de Manomvasia'da doğdu. Şiir yazmaya daha on yedili yaşlarında başladı. Öğrenim için gittiği Atina'da vereme yakalanıp bir süre çeşitli sanatoryumlarda tedavi gördü. Devrimci düşünceleri yüzünden zaman zaman kovuşturmalara uğradı ve bunlardan dolayı çeşitli zamanlarda sürgünlere gönderildi. 1967 yılında yapılan darbeye siyasi iktidarı ele geçiren cuntacılar, birçok aydın ve yazarla birlikte Yannis Ritsos'u da sürgüne gönderdi. Çeşitli adalarda sürgün hayatı yaşarken hastalığının artması üzerine, uluslararası aydın ve yazarların baskısı sonucunda 1970'de Atina'ya dönmesine izin verildi. Ülkesi bizim ülkemiz gibi büyük acılardan geçti. Bu acılı sesler Yannis Ritsos'un adeta sesiz çığlık olan imgelerinde derinlemesine hissedilir.

Yannis Ritsos'un şiiri yalın, acı ve lirik bir dille yazılmış. İnsana dair ne varsa konusu olmuş ve büyük bir ustalıklarla örmüş dizelerini. Ritsos'un şiirlerinde ikinci vakti, deniz, zeytin ağaçları, sessizlik, dağlar ve kararlı, inançlı insan betimlemeleri ağırlıklı olarak yer alır. Ritsos, emperyalist savaşların yol açtığı yıkımı ve beraberinde getirmiş olduğu yoksulluğu ve bu yoksulluklara rağmen insanlık onuru için direnen Yunan halkının vermiş olduğu savaşı, kimi zaman ikinci vaktinde kayaların üzerinde oturmuş denize bakan ve kimi zaman tüfeğine yavuklusuymuş gibi sarılan, büyük bir kararlılıkla mücadele eden insanların imgeleri. Yoksulluğun ve sefaletin üzerine geçmişin izlerini serperek bütün insanlık için bir direnç abidesi haline getirir Yannis Ritsos.

lıdır. Çünkü onların geleceği acı ve kan üzerine kuruludur. İnsanlar içinde acının elbet bir sınırı var, o sınırı aştığında yine Ritsos'un dizelerinden alalım cevabını.

"Ve çatık kaşları arasında gizlediği bıçağını kavriyor bir ana"

"Ne zaman gelecek o deniz mavisini, peçeni indirip yeniden"

silahlanacağını"

Bugün bölgemizde ve dünyanın çeşitli yerlerinde halklar silahlanıp bağımsızlıkları ve özgürlükleri için mücadele verenler "Mayıs'ta yağın doluların altına çarpacağı, güneşin bir nar gibi alacalı urbanın kucagında parçalanacağı" günler ne kadarda sıcak bir imge haline geldi ve kavganın olgunlaştırdığı kızıl nar tanelerini yetim çocuklara dağıtacakları zaman ne kadarda sıcak bir imgedir, acılardan nasır tutmuş yaşlı anaların yüreklerinde... "Ve o nar tanelerini birer birer on iki yetimine dağıtacağız"

Öfkenin sel olup zulmün üstüne akacağı hangi bahar ayını bekliyor. Ritsos'un imgelerine kulak kabartalım. "Ve denizin Nisan'da yağmış kar gibi, öç almaya susamış bir kılıç gibi, donuk donuk parlayacağı" Zaman elbet birikiyor insanlığın zulasında. Bu gerçekten hiçbir güç kaçır kurtulamaz. Bu gerçekleri ancak emek eksenli düşünüp yazanlar yazacak insanlığın büyük türküsünü. Yannis Ritsos gibi.

"Bu ülkede üç bin yıllık bir ad yazılıdır her kapıda"

Ritsos tarihin aktığı çamurlu yollardan yürür ve tozlu rafları karıştırır. Çünkü insanlığın geçmişinden bağımsız bir gelecek kuramayacağını bilir Ritsos. Ve bunu için, "Bir ermişin kızgın gözleri ve keçeleşmiş saçları bir resim çizer her kayada"

İki halk arasındaki kültürel ortaklıkların ne zaman, nasıl ortaya çıkacağını tahmin etmek ne kolay ne de zordur. İşte Ritsos'un dizelerinden, "Nöbet yerlerinde yanık ağaçlar gibi dimdiktiler ve köy alanında horona durduklarında, tavanlar titrer, fincanlar şangırdardı raflarda"

Anadolu'da horon, halay, zeybek ve semahla çoğalır ve zilgit sesleriyle inler dağlar. Halklar söylenceleri, gelenek görenekleriyle üzerinde yaşadıkları veya yaşam savaşı verdikleri toprakların mutlaka bir gün gerçek sahipleri olacaklar.

"Bu toprak hem onların, hem bizim. Hiç kimse alamaz elimizden!" diyor Ritsos, toprağın altında ve üzerinde yaşam mücadelesi verenler için. Nice insan bu uğurda kanlarını akıttı toprağa. Yine aramızdalar sıcak güllüşleri ve düşleriyle. Yaşama azmimizi diri tutan ve bizlere hayatı sevdiren onların yaşama olan tutkularıdır. Onları ölüme götüren şey bağımsız, özgür bir dünyaya olan inançlarıydı. Yannis Ritsos dizelerinde yalın bir dille doğanın diyalektiğini işler. İnsana yeni yollar, yeni umutlar açılır. Çünkü hayat akıp giden bir ırmak gibi her zaman yeni suyla akar. Ve yeni hayat pınarlarıyla doludur insan hayatı.

"Ölüleri gömecek yer kalmamış artık"

Bu dize kapitalist sistemin emeğiyle geçinmeye çalışan insanlara reva gördüğü vahşetin boyutunu gözlerimizin önüne seriyor. Bu trajedi günümüzde de sıcaklığını koruyor ve her geçen gün daha da kutsallaştırılıyor. Çocukları hangi amaçla ve ne için öldüğünü bile bilmeyen insanlar neden "vatan millet sağ olsun" derler. Bu söylemleri biraz eşelersek altından emperyalistlerin ve kapitalistlerin çıkarları çıkar. Emekçi yığınlaraysa kutsallık adına öldürmek ve öldürülmek kalır. Bu hengâmenin içinde, "Acını durup saçlarını öreceği yer kalmamış" der Yannis dizelerinde. Yannis yaşanan bütün acılara ve yıkımlara rağmen, bir yol daha var diyor. "O da dağlara çıkıyor" Nice zaman, baskı, zulüm görmüş insanlık işte o zaman çıktı

Louis Aragon

3 Ekim 1897– 24 Aralık 1982

Hepimiz onu “Mutlu Aşk Yoktur” adlı şiirinden tanırız. Sürealizmin kurucularından biridir. Yazarın bugüne kadar şiir, roman, çeviri, deneme, eleştiri olarak 61 kitabı yayımlandı. Aragon’un ünü Hitler faşizmine karşı direniş içinde yer aldığı için 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı sürecinde daha çok büyümüştür.

1Günümüz Fransız şair ve yazarları arasında önde gelen isimlerden biri olan Louis Aragon, Paris’te dünyaya geldi. Gerçek soyadı Andrieux’tur. 1914’te Paris Üniversitesi’nde tıp ve biyoloji öğrenimine başlayan Aragon, Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle birlikte tıp hizmeti vermeye başladı. Savaşın sonra sürrealist akımın içinde yer aldı.

1930’da Charkov’da toplanan devrimci yazarlar kurultayına katılan Louis Aragon, 1937 yılında J.R. Bloch’la birlikte toplumcu değerleri savunan akşam gazetesi ‘Ce Soir’i kurdu. İki yıl sonra askere gitti. İkinci Dünya Savaşı’nın hüküm sürdüğü yıllar Aragon için hiç de kolay geçmedi. Fransa’nın kuşatılmasıyla birlikte daha ilk günden direniş mücadelesine başlayan yazar, kalemini faşizme karşı verilen mücadelenin hareketlenmesi ve Fransız kültürünün savunulması için kullandı. Direnişçi yazarların merkezi haline gelen C.N.F’e bağlı olarak yasadışı yayınladığı şiir ve hikayeleriyle yeni tarihsel göreve yakışır boyutlar getirdi. Kararlı ve çok yönlü mücadelesini savaşın sonra da sürdürdü. Bu çabaları 1957 yılında Barış Ödülü kazanmasının da başlıca nedeni oldu. 1944’ten başlayarak uzun yıllar, sanat ve edebiyat dergisi ‘Les Letters Françaises’de yazıları çıkan Aragon, 1967–1968 yılları arasında Akademie Goncourt üyeliğinde bulundu.

Geniş kapsamlı ve çok yönlü yapıtları sadece Fransa için değil 20. yüzyıl dünya edebiyatı içinde önem taşıyan Aragon, Fransa’da burjuva sanat anlayışına karşı bir seçeneğin yaratılabileceğini ve bunun yaygınlaştırılabileceğini kanıtladı. Tarihsel olayların olduğu kadar ilerici Fransız edebiyatına da dayanan eserleri, bir sanatçının toplumsal süreçleri aydınlatma ve dünyayı değişime uğratma sorumluluğunun çok usta bir kanıtını oluşturdu.

Eşi Elsa Triolet’in Sovyet edebiyatından yaptığı çeviriler sayesinde kendi çizgisini daha da geliştiren Aragon, Rus edebiyatının ve önde gelen yazarlarının Fransa’da tanınmasına önyak oldu. Zaten onu sürrealist akımdan koparak toplumcu çizgiye yönelten nedenlerden biri de Rus edebiyatıyla tanışması oldu. Dost çevresi onu dadacılık ve gerçeküstüçülük akımının içine çekmek istese de, dünyayı güzelleştirme isteği yıkıcılığı ilke edinen dadacılığa baskın çıktı. Bir dönem içinde yer aldığı sürrealist akımın etkisiyle yazdığı Paris Köyleri adlı eserinde Paris’in zengin görüntüsünün eşliğinde akla güvenmeyen ve tüm umudunu hayal gücüne bağlayan yeni estetik anlayışının örneklerini verir. Yapıtlarında Paris burjuvazisinin çok sert bir dille eleştirilmesinin yanı sıra toplumun devrimci yolda değiştirilmesi çağrısı vardır. Sovyet halkının geleceğe yönelik başarısını övdüğü kadar, üslup açısından ünlü Rus şair Mayakovski’nin etkilerini taşır. Yürek Sancısı şiiriyle, 1941’de milyonlarca

1919

**Breton, Rene Hislum,
Louis Aragon, Paul Eluard**

Louis Aragon’un şiirlerine dair düşüncelerini Erdoğan Alkan’ın çevirisiyle kendi yazdıklarından okuyalım.

“Her imge bir tufan yaratmalıdır. Şair, sazını eline al... Evet ama, sabah gazeteni okuduktan sonra, saçmalıkları ve başışlanmayacak pislikleri gördüğünde hiçbir şey söylemeden, alabildiğine konuşmak; şairlere özgü olan buysa eğer, kötü, bu hiçbir şeyi, şair olmayanların bir şeyiyle karşı karşıya koymak gerekiyor çünkü. Tözde iddialı olmak, yine töz adına bunu zorunlu kılar. Hiçbir zaman şiir olarak adlandırmadığım gerçek şiirsel anlatımla, diğer anlatımlar arasında, düşünceden gevezeliğe kadar varan bir uzaklık bulunur.

...

Tanrı aşkına, siz hiç yangın görmediniz mi? Gecenin ortasında gecelikli kanlar, herifler sıvışırken ve alevlerle kalaslar yaygaracı bebele- rin odalarının üzerine çökerken, ente- lektüellerin tüm ipekten kağıtları tutuşurken ve pencerelerden altın saatler fırlatılır, mücevher çekmece- lerini kivilerin basar ve pelüş kane- peleri kızıl kurtarıcıların suyu ıslatır- ken, bu yangın, türleri karıştırmamın en iyi örneğini vermiş olmaz mı? İn- sanın, içinden geçenleri anlatmak is- temesinden doğal ne var! Günün endişeler içinde çırpınan utanç anla- yışı, elinde tuttuklarının uygulama i- çin yetmediği inancındadır. Durum böyleyken, aşk yerine, —bu inanç- takilerin kitabına göre— gittikçe yük- selen bir sesle politika işitilmeye baş- lanırsa, işte o zaman kıyamet kopar. Çünkü kurtçuklar ayağımın başpar- mağını ezerken, ne pahasına olursa olsun, susmam gerekir.

Şair, sazını eline al... Evet ama, sabah gazeteni okuduktan sonra, saçmalıkları ve başışlanmayacak pis- likleri gördüğünde ve yalnızca asker- lik süresine ve Fas savaşına karşı çı- kıp, sözde, ihtiyatları itaatsizliğe iten kişiler, bilinmeyen yerlerde otuz yıl, on yıl hapsilere çarptırıldığında, bü- tün bunlara duyulanmak gibi olağa- nüstü bir yüzsüzlük göstermek yeri- ne, çenenini kapa!...

...

Özü fırtına olan şiirde, her im- ge bir tufan yaratmalıdır.

Eğer gerçeküstücü yöntem uya- rınca kederli budalalıklar yazıyorsa- nız, ortaya çıkacak olan yalnızca ke- derli budalalıklardır.”

Fransız'a ulaşan Louis Aragon bilinçli biçimde şiirdeki ulusal gelenek- lere yönelerek, kuramsal temellere dayanan ölçü ve uyak düzeni içinde şiire yeni bir görünüş kazandırır. Fransa'nın kuşatılması sırasında ise yazdığı şiirlerle bir yandan yaşananlara tanıklık eder bir yandan da di- renişe önyak olur.

Bitmemiş Roman adlı kitabında olduğu gibi, şairin sözcüğe bağla- nış içinde bütünleşmiş bir dünya sevgisini tek başına arayışına geriye dönerek bakar. Bu hep yeni bir sevinç içinde duyulan tüm insani özlem- leri giderici sevgi, geniş kapsamlı felsefi düşüncüyü de oluşturur.

Aragon, şiirde olduğu kadar romanda da son derece başarılıdır. İlk roman dizisi Gerçek Dünya'da, burjuva toplumunu çok farklı kesimler ve olaylar içinde ele alırken insanlığın geleceğine yönelik bir öngörü de barındırmaktadır. Basel'in Çarları'nda ise Aragon, yüzyılın başlarında Fransa'daki gerçekliği üç kadın tipini ele alarak vermeye çalışır. Dizi- nin ikinci kitabı Kibar Semtler'de yazar burjuvazinin temsilcisi iki kişi- nin çizdiği iki ayrı yolu vererek yaptığı çözümlemeyi bir adım öteye gö- türür.

20. yüzyılın ortalarında yayınladığı Kutsal Hafta romanıyla Fran- sa'da büyük yankılar uyandıran Louis Aragon, 1815 yılı Paskalya haf- tasından bir kesit içinde Fransa tarihine dönerek burjuva toplumunun palazlanmasıyla işçi hareketini aynı anda verir. Bu arada bireyin tarih- sel olaylarla olan ilişkisini de göz önünde tutan yazar, çeşitli sanatsal ara- çları kullanarak gelecekle bir köprü oluşturur. 24 Aralık 1982'de Pa- ris'te yaşamını yitiren Louis Aragon, arkasında edebiyat tarihine yazı- lan onlarca eser bırakmıştır.

ELSA'NIN GÖZLERİ

*Öyle derin ki gözlerin içmeye eğildim de
Bütün güneşleri pırıl pırıl orada gördüm
orada bütün ümitsizlikleri bekleyen ölümler
Öyle derin ki her şeyi unuttum içlerinde*

*Uçsuz bir denizdir bulanır kuş gölgelerinde
Sonra birden güneş çıkar o bulanıklık geçer
Yaz meleklerin eteklerinden bulutlar biçer
Göklerin en mavisi buğdaylar üzerinde*

*Karanlık bulutları boşuna dağıtır rüzgar
Göklerden aydıdır gözlerin bir yaş belirince
Camin kırılan yerindeki maviliğini de
Yağmur sonu semalarını da kışkandırırılar*

*Ben bu radyumu bir pekbilent taşından çıkarttım
Benim de yandı parmaklarım memnu ateşinde
Bulup yeniden kaybettiğim cennet ülke
Gözlerin Perumdur benim Golkondum, Hindistan'ım*

*Kainat paramparça oldu bir akşam üzeri
Her kurtulan ateş yaktı üstünde bir kayanın
Gördüm denizin üzerinde parlarken Elsa'nın
Gözleri Elsa'nın gözleri Elsa'nın gözleri.*

ARAGON

Federico Garcia Lorca

Federico Garcia Lorca'yla başlamak istiyorum. Onun beni en çok etkileyen sözü, "sanatçı halkıyla gülmeli, halkıyla ağlamalıdır". Edip Cansever'in "gülemiyoruz ya ah benim Ahmet abim, gülmek bir halk gülüyorsa gülmektir." Böyle bir etkilenmeyi hissettirmekle ben başlamak istiyorum.

Garcia Lorca'nın lirik, çok sesli, çok renkli aykırı bir sesi var. Hem tiyatrocusu, hem müzisyen hem de şair. Her konuyu cesaretle işler. Toplumsal, ahlaki değer yargılarına karşı çıkmıştır. Onun felsefesi, kutsal kuruları, dini inançları cesaretle eleştirir. Sanat tarihinde, toplumsal ilerleme tarihinde, emekten yana işçilerden yana, komünistlerden yana açıkça tavır koymuş ve bu yüzden de 37 yaşında faşistler tarafından kurşuna dizilerek öldürülmüş bir şairdir.

Şimdi yaşam hikayesine bakalım isterseniz. İspanyol bir şair, müzisyen, ressam ve oyun yazarı. Güzel bir sözü var: "ayağı çarıklılar hepimiz buraya gelin, hanımefendi kürkten bir elbise mi giyiyorsunuz lütfen dışarı." Acımasız gelebilir ama gayet yakındır halka. Bir toprak sahibinin oğlu olarak 5 Haziran 1899'da Granada bölgesindeki Fuente Vaqueros'ta doğdu. 19 Ağustos 1936'da Granada'da yaşamını yitirdi. Kısa bir ömür. 37 sene Vapsarovlar gibi, Victor Jaralar gibi. Gerçek anlamda faşizme tavır koymuş sistemle bağlarını kopardıklarında, tarihe kök saldıklarında çok genç yaşta aramızdan ayrıldılar. Babası toprak sahibi. Sınıfsal kökeni bir yana, onu bir yana atıp, etkilendikleri şeylere de değinmek istiyorum.

İspanyol halkını yakından tanıma olanağı buldu. Çünkü toprak işçileriyle birlikte çalıştı. Babasından dinlediği geleneksel İspanyol baladları ve Çingene öyküleri onun sanatçı yaşamında çok etkili oldu. Ailesinin daha çocuk yaşlarda satın aldığı bir kukla tiyatrosu, sanatçının çok genç yaşlarda tiyatroyla tanışmasına vesile oldu. Bir anlamda ona sunulan olanakların da etkisi var gelişiminde. Ailesinin bir kukla tiyatrosunun olması onun tiyatrodaki bir etkinliği olmasını sağladı. Ailenin Fuente Vaqueros'tan Granada'ya taşınmasıyla, Lorca'nın gençlik yılları Çingeneler arasında şiirler yazarak ve şarkılar söyleyerek geçti. Colegio Del Sagrado Corazon des Jesus adlı Cizvit okulundan sonra Granada Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi. Hukukun yanı sıra edebiyat, tiyatro, müzik ve resimle ilgilendi.

Sanatçının renkli yaşamında Çingenelerle de ilişki kurmasının etkisi var. Yani insanın çocukluğunda edindiği etkileşimler, aldıkları şeyler ileriki yaşamında üretim biçimini de etkiliyor diyebilirim. İspanyol folklorunu inceledi. Rafael Alberti, Vicente Aleixandre, Juan Raon Jimenez, Salvador Dali, Pedro Salinas ve Luis Bunuel ile dostluk kurdu. Yayımladığı şiir kitapları müthiş ilgi uyandırdı. 1930'da Amerika'ya çağrıldı, birçok konferans verdi. 1933'te ikinci kez Amerika'ya gitti; Arjantin, Brezilya ve Uruguay'ı dolaştı. 1934'te İspanya'ya döndüğünde ortalığı karışmış buldu. Hükümet sağcıların eline geçmişti. Maden işçilerinin ayaklanması silah zo-

ÖLÜ ÇOCUĞA GAZEL

*Her akşam üzeri bir çocuk ölür,
her akşam üzeri Granada'da.
Her akşam üzeri yerleşir de su
dostlarıyla konuşur baş başa.*

*Yosundan kanatları var ölülerin.
Bulutlu yel ve duru yel yan yana
süzülen iki sülündür kuleler
üstünde,
gündüzse yaralı bir oğlan.*

*Havada kalmazdı tek kırlangıç
gölgesi
şarap mağarasında rastlayınca
ben sana,
tek bulut kırıntısı kalmazdı yerde
sen ırmakta boğulup gittiğin
zaman.*

*Yuvarladı vadi köpeklerle
süsenlerini
bir su devi yıkılınca dağlara.
Gövden, ellerimin mor gölgesinde,
bir soğuk meleğiyle, kıyıda cansız
yatan.*

Çeviri: SAİD MADEN

SEZİL MEMİŞ AŞKA GAZEL

*Karnındaki karanlık manolyanın
Kimseler anlamadı kokusunu.
Acıttığını kimseler bilemedi
Dişleriyle sıkıttım o aşk kurşunu.*

*Binlerce Acem tayı uykuya yattı
Alnının ay vurmuş alanında,
O senin kar düşmanı göğsünü
Kucaklarken dört gece kollarımla.*

*Bakışın, tohumların solgun dalydı
Alçıklar,yaseminler arasından,
Aradım vermek için yüreğimde
O fildişi mektupları her zaman
diyem,*

*Her zaman: acımın bahçesi benim
Gövden her zaman, her zaman
şaşırtıcı
Damarlarının kanyla dolu ağzım,
Ağzım ölümüm için söndürdü
ışığını.*

Çeviri: Ülkü Tamer

ruyla bastırılmıştı. Lorca bir yandan şiirlerini yazıyor, bir yandan tiyatrolarını oynatıyordu. 1936'da solcular başa geçince birkaç ay içerisinde toplumsal durum gerginleşti. Faşistler suikastlara giriyor, halk da bu suikastlara karşılık veriyordu. Lorca için Granada'ya dönmekten başka çıkar yol kalmamıştı. Ama o Granada'ya döndükten bir iki gün sonra, ayaklanan Francocular Güney İspanya'yı ele geçirdiler ve faşist baskıları artırdılar. On beş bin kişiyi kurşuna dizdiler. Lorca da tutuklandı. 19 Ağustos 1936'da kurşuna dizildi.

Federico Garcia Lorca, yüzyılın en büyük iki İspanyol şairinden biri olarak kabul edilir. Yerleşik değer yargılarına da karşıdır. Bunu açıkça söyler. Sistemin bütün yerleşik değer yargılarına bir sanatçının bence karşı çıkması gerekiyor. Çünkü kapitalizm, emperyalizm gerici değer yargılarından beslenir. İnsanlara dayattığı budur.

Şiirde, politika ve ahlak anlayışında modernliğin savunucusu olan Lorca, eşcinsel tercihi olan bir sanatçıdır. Bu nedenle Katolik kilesiyle arası hep açık oldu. Lorca için çağdaşlarının "en yaratıcısı, en gelenekseli (burada parantez açalım hemen, yaşam tarzı açısından değil, İspanyol şiirinin Latin şiirinin özelliklerini taşıyor. O coşkulu, çok yönlü, çok sesli, şiirini ifade etmek istiyor) ve en İspanyol'u diyorlar. Bu da herhalde onun şiirlerindeki hareketlilikten, etkileyicilikten kaynaklı olabilir. Soğuk ve sıkıcı olmaktan uzaktır. Öyle büyük şairler vardır. Bir dakikada alıp vuracak seni, etkileyecek. Okuyacaksın, o imgelerin halka, insana yakın bir yan vardır. Her konuyu cesaretle işlemiştir. Bireysel ya da toplumsal olan konularında şunu her zaman ifade etmiştir; Toplumla birey diyalektik bir bütünlük içerisinde. Bütünü etkileyen bireyi de etkiler. O noktada konu seçimi önemlidir. Kendimize sınırlar koymamalıyız. Önemli olan emekten yana olmaktır. Devrimci düşünceden yana olmaktır. Mesela ölü çocuklar adlı şiirinde çok güzel anlatmıştır bu toplumsallığı, "her akşam bir çocuk ölür, her akşam bir çocuk Granada'da" Sezilmemiş aşka dairde onun daha aykırı bir ruhu ortaya çıkıyor.

İmgelerin ne kadar güçlü olduğuna dikkat çekelim. Ama şu da var, bizlerde imgelerin güzelliğini, derinliğini, konuların çok çeşitli olması gerektiğini düşünüyoruz. Nazım Hikmet'in bir kibrit çöpünden, makinenin çıkardığı tiktak sesine kadar sayısız konuyu büyük bir cesaretle işlemiştir. Bizim tarafımızdan da bu konuların konuşulması gerekiyor. Bizler Latin şairleri gibi, Fransız komünarları gibi bir alt yapıya sahip olarak sunamıyoruz ürettiklerimizi. İmge yaratırken, bir şeylerin üzerini kapamak için değil, bir şeyleri daha etkili kılmaya çalışmak için uğraşıyoruz. Anlaşılmıyor ya da yanlış anlaşılıyor. Bizim kuşağında böyle bir sorunu var. Ama bir Latin Amerika'da, Fransız komünarlarında bu şekilde bir sıkıntılarının olmadığını düşünüyorum. Hep aynı sözcüklerle değil, bizlere ulaşırsa, çağları aşır, dünyaya ulaşır çok değişik sözcüklerle, çok değişik imgelerle, çok fazla çalışarak, şiirin, sanatın ustalığına vararak ulaşmışlardır.

Lorca, tiyatro halkın içine nüfus etmeli, der. Her zaman bunu söylemiştir. Sokak tiyatrosunda bunu söylemiştir. Türkülerimiz ayakları çarıklılara ulaşmalıdır, der ama bir yandan da ürettiği ürünlerde daima bir derinlik, bir zenginlik vardır. Çünkü sanat deyince kendine göre bir emeği olmalı. Akarsu ne kadar güzel olursa olsun sanat değildir, çünkü içinde sanat emeği yoktur. Yani bu sanatçının bir derinliği olmalı tabi. Sınıfsal kaygıları, insandan, emekten yana düşüncelere ters düşmeksizin biz, içerik ve biçim olarak en üstün en güzel olanı niye yaratmayalım.

Charles Chaplin

16 Nisan 1889-25 Aralık 1977

Her ikisi de müzikhol oyuncusu olan annesi Hannah ve babası Charles Chaplin'den, daha küçük yaşta şarkı söyleyip dans etmesini öğrenmişti. İlk kez sekiz yaşındayken, bir klog dansı gösterisi ile sahneye çıktı. Babasının bundan kısa bir süre sonra ölmesi, annesinin de sık sık akıl hastanesine girip çıkması yüzünden Chaplin'in çocukluk yılları, yatılı okul ve yetimhanelerde sıkıntıyla geçti. Bu dönemde bazen geçici sahne işleri buldu, bazen de sokaklarda yaşamak zorunda kaldı.

On yedi yaşındayken, üvey ağabeyi Sydney kendi çalıştığı, çeşitli danslar, oyunlar ve komedi programları sunan Fred Karno vodvil topluluğunda ona iş buldu. 1913'e değin Karno'yla çalışarak sayısız müzikhol skecinde oynayan Chaplin, yapımcı Mack Sennett'in Karno turnesi sırasında New York'tayken fark edildi. Chaplin Aralık 1913'te 150 dolar haftalıkla sinema yaşamına adım attı ve bir daha da sahneye dönmedi.

Chaplin, melon şapka, dar bir frak ceketi, bol pantolon, büyük ayakkabılar, bıyık ve bastondan oluşan ünlü görünümünü 1914'de yarattı.

"Slapstick" yani vücut dilinin ön planda olduğu, oyuncuların yaptığı hareketlerle izleyiciyi güldürmeye çalışan bir komedi türü olan hareket komedisinin başarılı oyuncularından olan Chaplin, sinema dünyasına yeni bir bakış açısı getirmiştir.

Bu dönemde Chaplin haftada iki film çeviriyordu. Komedileri olağanüstü bir başarı sağlamıştı. Kısa bir süre sonra Chaplin'in kendi filmlerini yönetmesine izin verildi.1923 ile 1966 arasındaki tüm filmlerini kendi şirketi adına çekti.

Kendi filmlerinin hem yıldızı, hem yönetmeni, hem de yazarı olduğundan, Şarlo karakterinin içerdiği anlamları irdelemek için eşsiz bir konumdaydı. Chaplin'in "küçük adam" dediği Şarlo, 1917'de Şarlo Polis, 1918'de Şarlo Asker ve daha sonraki yıllarda, Yumurcak, Altına Hücum, Şehir Işıkları, Modern Zamanlar ve ilk sesli filmi olan Şarlo, Diktatör gibi filmlerde gelişti.

İlk iki boşanması ve 1944'te kendisine açılan babalık davası sansasyon yarattı. Chaplin 1942'de, savaşta Almanlara karşı ikinci bir cephe çağrısında bulunduğu zaman ABD vatandaşlığına geçmemiş olmasının payı da vardı. 1922 yılında giyotine mahkum edilen Desire Landru'nun gerçek hayat hikayesine dayanan Monsieur Verdoux (1947), pek çok çevrenin yanı sıra Amerikan ordusunu da oldukça sinirlendirdi.

Chaplin 1952'de zorunlu olarak ABD'yi terk etti. Ancak buna rağmen iki kere Oscar Onur Ödülü kazanmış ve 1975 yılında "Sir" ünvanı almıştı.

Chaplin sessiz film yöntemiyle çekilen filmlerinde de sadece efektler ve müzik kullanmıştı. Bazı filmleri sonradan seslendirilmiş, son filmlerinde ise seslendirmeyi kendisi kullanmıştı. Her filminde siyasi ve toplumsal göndermeler bulunmaktadır. Avrupa'nın içinde bulunduğu durumu gözlemlemiş ve filmlerinde bunu eleştirmişti. "Modern Zamanlar" filmiyle yabancılaşmayı olağanüstü bir dille anlatır. "Büyük Diktatör" de ise faşizmi eleştirirken bir diktatörle alay etme cüretini gösterir. Chaplin filmlerinde "küçük insanı" büyük bir ustalıkla anlatır.

"Askerler!

Sizleri aldatan, sizleri köle gibi kullanan, ne yapmanız gerektiğini, nasıl düşünmeniz gerektiğini ve nasıl ölmemiz gerektiğini söyleyen bu zalimlere asla boyun eğmeyin. Sizleri bir hayvan terbiye eder gibi şartlandırıp topun ağzına sürenlere boyun eğmeyin. Kafaları ve kalpleri bir makine gibi olan bu adamlara boyun eğmeyin. Sizler birer makine değilsiniz. Sizler insansınız! Kalbiniz insanlık sevgisiyle dolup taşmaktadır! Nefret etmeyin! Yalnızca sevilmeyenler nefret eder... sevilmeyenler ve anormal olanlar!

Askerler!

Kölelik uğruna savaşmayın! Özgürlük için savaşın! St Luke'un İncil'inin on yedinci bölümünde cennetin tek bir adamda ya da bir grup insanda değil tüm insanların içinde olduğu yazılıdır. Siz insanlar güçlüsünüz. Makineleri yapacak güce sahipsiniz. Mutluluğu yaratacak güç sizdedir! Bu hayatı özgür ve güzel kılacak güce sizler sahipsiniz. Bu hayatı olağanüstü bir maceraya çevirecek olan yine sizlersiniz. Öyleyse, demokrasi adına bu gücü kullanalım ve birleşelim. Yeni bir dünya için savaşalım. Herkese çalışma şansı verecek, gençlere gelecek, yaşlılara güvenlik sağlayacak bir dünya için savaşalım."

A dı 17. yüzyıl bilimsel devrimi ile birlikte anılan en önemli bilim adamlarından birisi olan Galileo, fizik, matematik ve astronomi gibi konularda çığır açan çalışmalar yapmış ve ilgisi daha çok hareket üzerinde yoğunlaşmıştı.

Bu alandaki çalışmalarının sonucunda klasik mekaniğin temellerini kurmuş, güneş merkezli astronomi sisteminin fiziğini geliştirmiştir. Aristoteles'e göre, her hareket onu hareket ettiren bir kuvvet sonucu meydana gelirdi; cisim bu kuvvet kendisini hareket ettirdiği sürece hareket ederdi.

Galilei, günlük gözlemlere uyan bu Aristotelesçi yaklaşımı eylemsizlik prensibi ile yıkmıştır. Eylemsizlik prensibine göre, kendi haline bırakılan cisim, herhangi bir kuvvet etkisinde kalmadığı sürece, durumunu korur, yani hareket halinde ise hareketine, sükunet halinde ise sükunetine devam eder.

Galilei'nin üstü kapalı olarak ifade ettiği, Newton'un ise formüle ettiği bu prensip ile yeni bir hareket kavramı ileri sürülmüş oldu. Buna göre, hareket cisimde bir değişiklik yapmaz; hareket bir durumdur, bir noktadan başka bir noktaya geometrik bir geçiştir; durma da harekete karşıt başka bir durumdur. Durma için kuvvet uygulanması gerekmiyorsa, hareket için de kuvvet uygulanması gerekmez; hareketin hızının değişmesi için ise kuvvet gerekir. Eylemsizlik, içinde bulunduğumuz Dünya'da gözlemlenemez; ancak ideal koşullar altında böyle bir durum meydana getirilebilir.

Galileo Galilei

(1564 -1642)

Galileo Galilei, modern fiziğin ve teleskobik astronominin kurucularından olan italyan bilim adamı.

1564'te İtalya'nın Pisa şehrinde doğdu. Döneminin tanınmış müzikçilerinden Vincenzo Galilei'nin oğlu olan Galilei, ilk tahsilini Floransa'da yaptı. 1581'de Pisa Üniversitesinde tıp tahsiline başladı, ancak parasızlıktan okulu terk etti. 1583'ten itibaren matematiğe ilgi duyan Galilei, bu konudaki çalışmaları sayesinde 1589'da Pisa'da profesörlük elde etti.

Sarkacın, yüzen cisimlerin ve hareketin Aristo fiziğinden farklı bir düşünceyle matematiksel olarak ele alınması gerektiğine inanan Galilei, Pisa Kulesinden ağırlık düşürerek Aristo'nun yanlışlığını açıkça gösterdi. Bu davranışı yaşlı profesörlerle anlaşmazlığa düşmesine sebep oldu. 1592'de Pisa'yı terk ederek, Padova Üniversitesi matematik kürsüsüne geldi.

1597'de pratikte çok faydası olan pusulayı ticari olarak piyasaya arz etti. 1600 senesinden hemen sonra ilkel bir termometre, insan kalp atışının ölçümünde kullanılmak üzere bir sarkaç ve 1604'te serbest düşüşün matematik kanunlarını keşfetti. Ancak düzgün ivmeli hareket kavramı hatalıydı. 1609'da Hollanda'da teleskopun bulunduğunu işitti. Kendisi daha ileri bir alet yaparak bunu astronomi gözlemlerinde kullandı. 1610'da aydaki dağlar, yıldız kümeleri ve Samanyolu üzerine ilk tespitlerini yayınladı. Bu arada Jupiter'in dört uydusunun varlığını bildirdi. Bu kitabı çok ilgi uyandırdı ve Floransa'da saray matematikçisi olmasını sağladı. Hemen sonra Venüs gezegeninin devreleri ve Satürn'ün şekli hakkında bilgi verirken, astronomideki Ptolemy (Batlamyus) sistemini tartıştı.

1611'de Roma'ya gitti ve oradaki Bilim Akademisi'ne üye seçildi. Floransa'ya dönüşünde hidrostatik üzerine pek çok profesörün itirazına sebep olan kitabı ile 1613'te güneş lekeleri üzerine yazdığı eserini yayınladı. Bu eserinde Kopernik sistemini açık bir şekilde savundu. Bundan dolayı papazların ağır hücumuna uğradı. 1615'te bizzat Roma'ya giderek iddiasını savundu. Ancak 1616'da Papa 5.Paul tarafından kitaplarını incelemek için bir komisyon kuruldu. Bu komisyon Galileo'nun kitaplarını yasaklamadı. Sadece dünyanın döndüğü iddiasından vazgeçmesini istedi.

Galilei, bir müddet bilimin pratik yönüne döndü, mikroskobu geliştirdi. Ancak 1618'de üç kuyuklu yıldızın görülmesiyle kiliseyle tartışmaya girdi. Arkadaşının 8. Urban olarak papa seçilmesinden cesaret alarak yazdığı "iki kainat sistemi üzerine konuşmalar" adlı eserini 1632'de yayınladı. Ancak kitabı daha önce yapılan uyarılarla çeliştiği söylentilerine rağmen Roma'da mahkemeye çağrıldı. 1633'te bu kitap yasaklandı ve kendisi müebbet hapse mahkum edildi.

Yetmiş yaşında hapsedilen Galilei'nin gözleri kör oldu ve 1642 yılında hapiste öldü.

Hegel'den Marx'a

Çapı ünüyle ters orantılı Fukuyama, "Tarihin Sonu" adlı çalışmasına "Hegel'i Marx'tan kurtarmak lazım" diye başlar. Böyle der çünkü Hegel adı, Marx ve Marksizm'le bir arada anılır. Marksizm giden yolda en önemli köşe taşlarından biridir Hegel. Burjuvazinin derdi Hegel'i Marx'tan kurtarmak; Marksistlerin derdi ise; her dönem için Hegel'deki devrimci yöntemi Hegel'in tutucu sisteminden kurtarmaktır!

Düşünce tarihi dendiğinde, maddeden, maddi yaşamdan, maddi toplumsal yaşamdan bağımsız bir düşünce tarihinin olamayacağını aklımızda tutmalıyız. Bağımsız bir düşünce tarihi yoktur. Ama bir düşünce tarihi de vardır. Ve en tam düşünce tarihi, maddi yaşamın tarihine denk düşer, onunla örtüşür. Bu noktayı akıldan çıkarmayalım; çünkü Engels'in deyişiyle, Hegel felsefesi, Hegel düşüncesi, başaşağı durmuş materyalizmden başka bir şey değil.

Engels'in o gerçekten çok değerli ayrımıyla gideceğiz. Engels, biliyorsunuz, "her felsefenin, der özellikle modern felsefenin temel sorunu, der düşüncenin varlıkla ilişkisi sorunudur." Düşünce nedir, varlık nedir? Varlık maddedir. Bu soruya verilen cevap felsefeyi boydan boya ikiye ayırır. Düşünceye öncelik tanıyanlara idealist, maddeye, varlığa öncelik tanıyanlara da materyalist derler.

Düşüncenin ilk biçimi, felsefenin ilk biçimi doğal bir şekilde materyalizm idi. Dahası, ilkel biçimi içinde diyalektik idi. İnsanlığın ulaştığı olduğu bilgi düzeyi, şeyleri en genel haliyle ve bütünsel olarak ele almaya imkan veriyordu. İlkel diyalektik materyalizmin temeli budur. Bilgi birikimi gelişir. Şimdi şeyleri oluşturan süreçleri ele almak mümkündür. Ama bu, bütünü parçalanması demektir. Bilgi derinleşir ama bütünsellik parçalanır. Metafizik düşüncenin temelleri buradan doğar. Ve bu arada, soyutlamada ileri noktalara varılır. İlk neden, veya daha doğru bir deyimle, temel sebep arayışları, nesnel gerçeklikten kopuşu getirir. İşte idealizmin doğuş şartları da buradadır.

İdealizmin babası Platon'dur. İdea düşünce demektir. Düşüncencilik denir. Kısaca evrimini anlatmak istiyorum. Felsefe tarihinde filozofların en büyük sorunlarından biri, tartıştıkları sorunlardan biri; ilk neden, ilk oluş; her şeyin, bütün varlıkların, doğanın... hepsinin temelinde olan en son, en nihai olan nedir sorusaldır.

Bir tek sebebe inme çabası vardır. Platon kendine sorar: madde temel olabilir mi? İnsanın kavramlarla (dille) düşünmesinden hareket eder. Bilgi kavramsaldır. Bilirsiniz düşüncenin temeli dildir. Dilsiz düşünülmez. Platon'un çıkış noktası bu. Sertlikten, biçimden vs.den ayrı bir masa var mıdır? Öyleyse madde dediğimiz şey ilk sebep olamaz. Farklı bir şey olmalı. Burada soyutlama devreye giriyor. Ve eğer bilgi kavramsal ise, ilk olan bir kavram, idea, düşünce olmalı. Platonun çıkış noktaları bunlar. Onun idealar teorisinde bir mağara örneği vardır. En son kendisini ifade edebilmek için şöyle söyler. Düşünün der biz hepimiz bir mağaranın girişindeyiz, sırtımız dışarıya dönük, yüzümüz mağaranın duvarına dönük ne görüyoruz. Duvardaki kendi gölgelerimizi görüyoruz. İşte der gördüğümüz maddi evren bu gölgelerdir. O gölgeleri oraya düşüren şey ise ideadır, kavramlardır. İdealizmin ilk ortaya çıkışı böyle olur. Şimdi beğenin beğenmeyin bu insanlık tarihinde, düşünce alanında devasa bir sıçramadır.

Zaten Galilei'nin deneyleri de düşünce deneyleri idi.

Galilei için gerçek dünya, matematik bağlantıların dünyası, Platon'un deyimi ile idealar dünyası idi. İçinde yaşadığımız dünyayı anlamak için, idealar dünyasından bakmak gerekliydi.

Mükemmel yuvarlaklıktaki top- lar, sürtünmesiz düzlemler üzerindeki hareketlerini, yalnızca idealar dünyasında sonsuza dek sürdürürlerdi. Doğa, geometrik harflerle (eğrilerle, dairelerle, üçgenlerle) yazılmış bir kitap gibiydi; doğayı anlamak için, bu dili bilmek gerekiyordu.

Hareket, cisimde bir değişiklik meydana getirmediğine göre, cisim aynı anda birden fazla harekete sahip olabilir. Bu hareketler birbirini engellemez ve birleşerek tek bir yö- rünge izler. Buradan, fırlatılan bir merminin, düzgün doğrusal hareket ile serbest düşme hareketinin bileşkesi olan parabol biçiminde bir yörünge izlediğini göstermiştir.

Galileo'nun hareket konusunda çözüm getirdiği bir diğer konu da serbest düşme hareketi ile ilgilidir. Düşen bütün cisimlerin aynı ivmeye sahip olduğunu göstererek, serbest düşmenin sabit ivmeli bir hareket olduğunu saptamış ve serbest düşmede alınan yolun zamanın karesiyle orantılı olduğunu ($S = 1/2 gt^2$) göstermiştir.

Sonuç olarak, Galilei'nin mekanik konusunu matematikselleştirmeyi başardığı söylenebilir. Düzgün ve sabit ivmeli hareketleri tanımlamış ve matematiksel formüllerini vermiştir. Modern hareket kavramını Galilei'ye borçluyuz.

Galilei teleskopu astronomik amaçla kullanan ilk bilim adamıdır. 1609 yılında yaptığı bir teleskopla önemli gözlemler yapmış ve bu gözlemleri Yıldız Habercisi (Sidrius Nuntius) adlı kitabında vermiştir.

Onun astronomide yaptığı gözlemler, güneş merkezli sistemi desteklediği, aristoteles fiziğinin geçerli olmadığını kanıtladığı için oldukça önemlidir. En önemli gözlemleri Ay ve Güneş gözlemleridir. Ayda kraterlerin, dağların ve vadilerin olduğunu görmüş ve bunun Ay ile Yer'in aynı maddelerden yapıldığının kanıtı olduğunu söylemiştir.

Güneşi gözlemlemiş ve Güneş üzerinde bulunan gölgelerin Güneş'in üzerinde yer alan lekeler olduğunu kanıtlamıştır. O zamanlarda, Güneş üzerinde görünen lekelerle ilişkin iki açıklama bulunmaktaydı. Bunlardan birincisine göre, bu leke, Merkür'ün Güneş'in önünden geçerken oluşan gölgeydi. Ancak Galilei bunun olanaksız olduğunu söyler.

Çünkü Merkür'ün Güneş'in önünden geçişi yaklaşık yedi saat sürmektedir, ancak bu lekeler yedi saatten çok daha fazla Güneş'in üzerinde yer almaktaydılar. İkinci açıklamaya göre, bu lekeler, Güneş ve Yer arasında bulunan küçük gök cisimlerine aittir. Oysa bu lekeler küçük cisimlerin gölgeleri olsalardı, gözlem yerine bağlı olarak, Güneş üzerinde farklı konumlarda olmalıydılar.

Galilei, Orion kümesini gözlemlemiş ve daha önce bulut olduğu varsayılan bu kümenin gerçekte

Soyutlama alanında büyük bir ilerlemedir. Çoğu zaman pek çoğumuzun aklına şöyle şeyler gelir. İdealizm tu kaka at gitsin. Materyalistiz ya!

Lenin özel olarak felsefe çalışmaları boyunca şunu vurgular. İdealizm, der, insanlığın bilgi hazinesinin bir dalıdır. Bir akım yani kısır bir dalıdır ama bir dalıdır. İnsanlık ona çok şey borçludur. Biz düşünce tarihi alanında geçmişimize, kendi insanlık geçmişimize sahip çıkmak zorundayız ve yerli yerine otururken düşünceleri, idealizmin bu muazzam değerlerini asla küçümsemeyelim. Unutmayalım, yüzyıllar boyunca düşüncenin, bilgi teorisinin gelişiminde idealizm çok önemli bir rol oynadı. Onu yok sayarak marksizme ulaşmak imkansızdır. Düşünün, Hegel'in idealizmi olmasaydı bugün Marksizm dediğimiz şey biraz zor olurdu. Bu haliyle olmazdı en azından. Marks değil de başka biri olurdu, başka türlü gelişirdi.

Şimdi Platon böylesine bir sistem kuruyor, bir yol açıyor. Düşüncenin gelişiminde, derinleşmesinde bir yol açıyor. Materyalizmle başlayan düşünce tarihi idealist egemenlik dönemiyle devam ediyor. Daha sonra Aristo geliyor. Çağın en ansiklopedik kafalarından biri. Derliyor, topluyor kendinden önceki bütün filozofların düşüncelerini. O da insanlık tarihini derinden etkileyen düşünürlerden biri. Hatta bugün kullandığımız pek çok kavramı ona borçluyuz. Aristo tüm bir ortaçağa damgasını vuruyor.

Dünya dönüyor, Platon unutuluyor, Platon öncesi Yunan felsefeleri unutuluyor. Avrupa genel olarak Platon'u "Eflatun"dan öğreniyor. Yani Araplar üzerinden öğreniyorlar. Köklere dönüş Rönesans dönemi gündeme geliyor ve yeniden bir düşünsel canlanma dönemi başlıyor Avrupa'da. Peş peşe değişik görüşler, değişik filozoflar ortaya çıkıyor. Yeniden materyalizm dönemi başlar. Ama bu maddecilik, mekanik bilimlere paralel olarak, mekanik bir maddeciliktir ve idealizmin derinliğine inemez. Kaba maddeciliktir. Aynı dönemde bilinemezciiler ortaya çıkar.

Sonra... Dahiler, aydınlık beyinler dönemi başlar. Aydınlanma, Fransız aydınlanması. Diderot, D'Alambert, D'Holbach, ünlü Rousseau... Sayabileceğimiz birçok isimle 16. yüzyıl ve 17. yüzyıl bir dehalar yüzyılı olarak geçmiş birikimin üzerine bir anda yükselirler. Tam da bu dönemde, bu dahi kafaların yaşadığı dönemde dünyayı çok ama çok derinden sarsan bir devrim gerçekleşir. Büyük Fransız devrimi, 1789 ve 1793 devrimleri gerçekleşiyor. Bu devrimler dünyayı sarsan devrimlerdi. Öyle bir devrim ki kendisini tarihin başlangıcı ilan etme iddiasına sahip. Yeni bir takvim getirir. Başlangıç yılı devrim yılıdır. Böylesine iddialı bir devrim. Dünya büyük kafalar üzerinde dönüyor. Kuşkusuz Fransız devrimi için söylenmiştir. Muazzam bir birikim var. Düşünce patlaması var. Bunun siyasal alana, toplumsal alana yansımış görünüşleri var, devrim var, peşi sıra gelen bir endüstri devrimi var. Ve böylesi bir dönemde 1770 doğumlu genç bir adam var: Georg Wilhelm Friedrich Hegel.

18 yaşında babası bunu papaz olsun diye Tübingen'e gönderiyor. O dönemin pek çok filozofu gibi, düşünce adamı gibi o da papaz okulundan geçecek. Ve onun bu gençlik çağında Fransız devrimi etkin. Henüz Napolyon dönemi başlamamış. İmparatorluk 1799'da başlayacak. Almanya'nın bir özelliği var. Napolyon dönemi başlar, Napolyon dönemi birlikte Almanya'nın, Marx'ın da daha sonra doğacağı Ren kıyısını işgal eder Fransızlar. Devrimin ordusu işgal eder. Görece özgürlükler getirir o donmuş Alman yaşamının ortasına. Devrimci bir soluk gelir. Ve böylesi koşullarda Hegel din öğreniyim ilahiyat öğreniyim diye papaz olmak için gidiyor. Kısa sürede tabii tanrı tanımaz oluyor. Papaz olmaya gidiyor, dinden çıkıyor. Hegel'in, bütün dahilerde olan bir özelliği, mu-

azzam çalışmasıdır. Çok yoğun çalışır, hızla tanrı tanımaz hale gelir. Kendinden önceki bütün bir felsefe tarihini, düşünce tarihini özümsemeye çalışır, büyük bir aşkla. Kendi çağdaşı ya da hemen öncesinde yaşayan Kant gibi Fichte gibi, Spinoza gibi filozofların eseridir üzerinde etkili olan. Ancak asıl olarak antik çağ felsefesi, antik çağ Yunan felsefesidir. En başta Heraklit. İleride “Heraklitin tek bir sözü yok ki, mantığıma almış olmayayım” diyecek kadar etkilenmiştir.

2000-2500 yıllık felsefe tarihi Hegel’in elinde son noktaya, son zirveye çıksın ama hayatını da orada tamamlasın, diye hazırlanmıştır sanki. Son büyük filozof ve felsefenin son temsilcisi... Daha sonra göreceğiz, felsefe ölecek onunla birlikte.

Ama henüz doğa bilimlerinde gerekli atılımlar yapılmamış. Sanayi devrimi olmuş ama doğa bilimleri henüz o devasa sıçramaları yaratamadığı için pek çok şeyi akıl yoluyla, düşünce yoluyla bulmak zorunda olan biridir Hegel. Ve ilginçtir matematik alanında muazzam buluşları var. Estetik alanında verdiği eserleri var. Tarih felsefesi, tarihi ilk defa felsefe alanına sokan adam... İlk kez Hegel ile birlikte tarih felsefeye giriyor. Felsefe tarihi diye koca eserleri var. Aklınıza gelebilecek her alanla ilgilenen, çok yönlü tipik bir deha. Çok yönlü çağının bütün bilgilerini edinmiş Goethe ile birlikte dünyanın en ansiklopedik iki kafasından biri diye adlandırılan biri. Ve bütün felsefeyi de altüst eden biri. O zamana kadar örneğin bilimezciliğe saplanıp kalan Kant’ın eserleri var. Öte yandan Fransız materyalizmi var. Mekanik materyalizm. İngiliz Hume ve Locke’un vs.

Böyle çevrilmiş bir ortamda Hegel her şeyi yıkabiliyor. O zamana kadar kimsenin duymadığı önermeler zincirini ortaya çıkarıyor. Çelişik, çatışık önermeler zinciri... Düz mantıkla bakıldığında bir söylediği diğerini yalanlayan önermeler...

İnsan diliyle düşünür. Bu nedenle Hegel kategorilerine kavramla başlıyor. Onun işi hep kavramlar aleminde. Genel’i arıyor. Somut olandan ayrı, onu kapsayan, soyut kavramlar... Her kavram, onun niteliklerini belirleyen dışında, ortak bir öze sahip olmalı. Nedir bu? Varolmak! İşte bu genelin genelidir. Öyleyse başlangıç noktası belirlenmiştir: Varlık felsefesi. Varlık felsefesi, mantığın ilk kategorisidir.

Her şey ancak kendi karşıtıyla birlikte vardır. Kendi karşıtına özdeşdir. Öyleyse ikinci kategorimiz yokluk’tur. Bu iki kategori, bu karşıtlık, birbirlerini hem varederler, hem mücadele halindedirler. Bu çelişkinin çözümü, bir oluş’tur. Ve daha gelişmiş bir oluş’a (varlık-yokluk barındıran bir oluş’a) büyür. Şu halde üçüncü kategorimiz, Oluş’tur.

Varlık, yokluk ve oluş. Hegel’de varolmak, bir şeyin şurada varolması değil arkadaşlar. Varolmak demek oluştur, süreç. Karşıtların özdeşliği, birliği... Durağanlık yok. Durağanlık tek bir yerde var. Genellerin geneli, en genel. Kavram en genel olan. Neden (cause) değil, sebep (reason) olan... Sebep kendi nedenini, dürtüsünü, ereğini, amacını içinde taşıyan şeye derler felsefe dilinde. Nedense daha önce bir nedene dayanır. Her neden bir önceki sürecin sonucudur. Ama sebep farklıdır felsefede. Sebep kendi erekselini, içsel dürtüyü taşır. Kategori olarak genellerin geneli kendi kendini tanımlayan bir kavramdır. Kavram kategorisi olarak kavramın kendisini ve buradan da mutlak fikri, mutlak ideayı, mutlak düşünceyi, genellerin en genelini bir başlangıç olarak ele alır Hegel. Genellerin en geneli varolmak için kendi ereğine sahipse, ancak kendini kendi kendine yabancılaştırmayla vareder.

Hegel’de kendi kendini tanımlayan kavram “mutlak idea”dır. Bunun dışında maddi bir evren vardır Hegel’e göre. Yani dışımızdaki maddi ev-

yıldızlardan oluştuğunu bulmuştur. Yine Samanyolu’nun yıldızlardan oluştuğunu tespit etmiştir. Jüpiter’i gözlemlemiş ve Jüpiter’in çevresinde dolanan dört yıldız belirlemiştir.

Bunların Jüpiter’in etrafında dönen uydular olduklarını bulmuş ve Jüpiter’le birlikte uydularını, “adeta minyatür bir Güneş sistemi” olarak tasvir etmiştir. Satürn’ün halkasını gözlemlemiş ancak teleskopu güçlü olmadığı için gezegenin halkasını iki yapışık parça olarak görmüş ve bunları uydu zannetmiştir.

Gezegenin periyodik özelliğinden dolayı halka bir müddet sonra kaybolmuş ve bu parçaları göremeyen Galilei bu olaya çok şaşırmıştır. Onun bu şaşkınlığı sonrasında yazdığı cümleler ilginçtir: “Galiba Satürn onları yedi” Galilei ayrıca Venüs’ü gözlemlemiş ve Venüs’ün safhaları olduğunu tespit etmiştir. Bu gözlem, Copernicus’un ne kadar haklı olduğunun bir göstergesiydi.

Batlamyus sisteminde Venüs, sürekli belli bir uzaklıkta olmalıydı ve sadece hilal şeklinde görülmeliydi. Oysa gözlemler, Venüs’ün bazen çok yakın bazen de çok uzakta olduğunu göstermekteydi. Ayrıca Venüs, sadece hilal olarak değil, değişik hallerde de görünmekteydi. Bu ise ancak Copernicus sistemi ile açıklanabilirdi. Bu da Güneş merkezli sistemi doğruluyordu.

Hegel kendinden önceki tüm bir felsefeyi süzgeçten geçirerek felsefeyi en yüksek noktaya çıkarır. Ama bu nokta, onun ölüm tahtıdır. Çünkü artık sanayi devrimi gelişmiş, teknik gelişme ve tekniğin ihtiyaçlarının kamçılacağı doğa bilimleri şaha kalkmış, dev adımlarıyla ilerlemektedir. Artık tüm bu alanlardan kovulur felsefe. Söze bizzat doğa bilimlerinin, pratiğin kendisi kalmıştır. Tıpkı göksel krallığın ve onun yeryüzündeki temsilcilerinin taçlı kafalarının sokaklara fırlatılması gibi, Hegel ile en üst aşamasına ulaşan göksel koltuğundaki felsefe de ölümcül darbeyi alır. Artık felsefe olarak felsefe, kesinlikle sona erer. Felsefeye bilgi teorisi/bilgi felsefesi alanı kalır. Marx'ın daha "Feuerbach Üzerine Tezler"inde vurguladığı devrimci pratik, her türlü felsefi spekülasyonu bir kenara atar. Maddi toplumsal yaşam, onun üzerinde hareket ettiği zemin, toplumbilimin, tarihsel materyalizmin uğraşı alanı olur. Tarih bir bilim olarak gelişir. Maddenin her tür hareketi, fizik ve kimya gibi doğa bilimlerinin egemenlik alanında gelişir. Artık sistem ve sistem felsefelerine yer yoktur. Geriye ölümsüz olarak yöntem kalır.

renin varlığını kabul eder. İşte maddi evrenin bu varlığı, ancak gerçek varlığın yabancılaşması yoluyla gerçekleşir. Hegel'de çok önemli bir rol oynayan kavramlardan birisidir yabancılaşma. Bütün bir doğa bütün bir evren; mutlak fikrin, mutlak düşüncenin, mutlak ideanın, o genellerin geneli kategorisi var ya bunun kendine yabancılaşmasıdır. Aslında bu Hıristiyanlıktaki ilk günahıdır. Tasavvuf dahil, Hegel felsefesi dahil, Platon dahil... bunların hepsi panteizm dediğimiz yani evren/doğa-tanrı diyebileceğimiz bir anlayışa sahiptir. Her şey tanrıdır, tanrının görüntüsüdür. (Hallaç Mansur'un "enelhak"ını anımsayınız). Bu düşünce mitolojide çok yaygındır. Hint mitolojisi, bizim Karatay mitolojisi, antik Yunan mitolojisi... hemen hepsi panteist bir yapıdadır.

Şeyler, idealistler için tanrının suretidir görüntüsüdür. Platon'da bu suret gölgedir. Asıl hakikat değildir. Hegel'de bu yabancılaşmış olandır, mutlak fikrin yabancılaşmış halidir ve "mutlak fikre" dönmek zorundadır. Çevrim, daire kapanacak, mutlak fikirle bütünleşecek tarihin sonu gelecek. O nedenle Fukiyama "tarihin sonu" diye bağırıp duruyor!

Buraya kadar Hegel'in sistemine değindik. Ama iş burada bitmiyor. Bu anlattığımız aslında Hegel'in yöntemle karışık sistemidir. Bu bir sistem. Dikkat ederseniz kendi içinde kapalı bir sistem. Bu, az çok sistem dediğimiz şeyin genel özelliğiyle ilgili. Sistem, genel olarak kapalı olur. Hegel'de de böyle. Ama bir de bu sistemi kurarken Hegel'in geliştirdiği bir yöntem var.

Hegel, her şeyin temelinde çelişki, karşıtların birliği, özdeşliği ve mücadelesi var diyor. Her oluş ve varlık varolmak değildir. Tek başına donuk olmak değil, varoluştur. Hareketlidir. Varlık ve yokluk mücadelesi yeni bir oluşa yol açar. Düşünce tarihidir gidiyor. Kavramlar tarihi de karşıt düşüncelerin mücadelesi. Bu karşıtlık dışsal bir olgu olarak değil, içsel bir olgu olarak vardır Hegel'de. Kaba bir karşıtlık yoktur. Her varlık, kendi içsel çelişkisiyle, kendi çelişik birliğine dayanarak hareket eder. Hareketi yaratan bu çelişkidir. Ve çelişki, şeylere içkindir. Bu birlik halindeki karşıtların mücadelesi, ilerlemenin temel dinamiğidir. Böylece oluş süreci, şeylerin kendi karşıtlarına dönüş sürecidir. Varolan her şey yok olmak zorundadır. Oluş, kendinde barındırdığı varlık ve yokluğun, karşıtlığın çatışması içinde devinir. Ve oluş, aynı zamanda kendini yadsıma sürecidir.

Bu çok yıkıcı ve devrimci bir güçtür. Eğer her şey çelişik bir birlikse, bu çelişik bir birlik, kendi içerisinde mücadele edip yeni bir birliğe, bir üst birliğe büyüyorsa, hareket yaşamız buysa, ki buna diyalektik deniyor, öyleyse hiçbir şey durağan olamaz. Hiçbir şey statik olamaz. Ama Hegel'in sistemi kapalı bir kutu! Hegel de Hegel'in kendisiyle çelişiyor! Dünyanın gelmiş geçmiş en devrimci yöntemini geliştiriyor Hegel. Bunu en tam haliyle ilk tanımlayan Hegel'dir. Heraklit'ten, Doğu düşünürlerinden bahsettik ama, diyalektiği en tam yasalarıyla birlikte ortaya koyan kişi Hegel'dir.

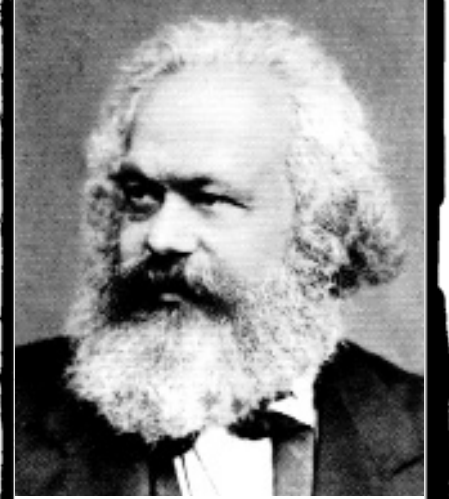
Öte yandan bir de Hegel'in sistemi var. Sistem kapalı, donuk, statik, hareketsiz. Yöntem her şeyi paramparça edip giden bir yöntem; devrimci, dinamik... Hegel'in bizzat kendisi böylesine çelişkili bir birlik! Çelişki, Hegel ölür ölmez Hegelciliği ikiye ayırıyor. Sistemi savunanlar sağcı oluyor, yönteme dayanmaya çalışanlar solcu oluyor. Sol hegelciler, sağ hegelciler. Sağcılar Hegel'in sistemine dayanarak varolan her şeyi kutsayabiliyor. "Gerçek olan her şey ussaldır, ussal olan her şey gerçektir" Hegel'in garip sözlerinden biri. Buna benzer çok sözü var. Raslantı ve zorunluluk üzerine olanlar gibi... Şimdi gerçek olan her şey ussaldır önermesini alalım. Eğer siz sistemi temel alırsanız nereye varır. Örneğin Türkiye

Cumhuriyeti gerçek değil midir? Öyleyse ussaldır.

Tarihi felsefe alanına sokan kişi dedik Hegel için. Bu, tarihsel evrimi de içeriyor. Tarihsel gelişimi de içeriyor. Eğer tarihsel gelişimi içeriyorsa bu söz şöyle anlaşılıyor. Tarihsel olarak, varılmaya hak kazanan her şey ussaldır. Tarihsel olarak varlık gerekçesini, koşulunu yitirmiş olan bir şey artık us dışıdır. Bu, tastamam tarihsel materyalizmdir. Bu yüzden Engels, Hegel felsefesi için “başasağı duran materyalizmden başka birşey değil” diyor.

Şimdi başa geri dönebiliriz. Dedik ki, tama en yakın düşünce tarihi, bize aslında toplumlar tarihini verir. Çünkü materyalizme göre düşünce maddi olanın yansımasıdır. Maddi olanın yeniden üretimidir. Aslolan maddi toplumsal yaşamın kendisidir. Düşünce onun yansıması olarak, onun yeniden üretimi olarak çıkar. Doğal olarak siz düşünce tarihini aldığınızda aslında, maddi toplumsal yaşamın tarihini almış olursunuz. Bu yüzden de Hegel’in başasağı duran diyalektiği aynı zamanda başasağı duran bir materyalizm olmuş oluyor. Kapital’in önsözünde Marx’ın özellikle vurguladığı şey budur. Başasağı duruyor ama öylesine en tam incelemeyi yapmış ki, öylesine ansiklopedik bir kafa ki, kendinden önce gelen bütün düşünce tarihini öylesine süzgecinden geçirmiş ki... tarih alanında, toplumlar tarihi alanında maddi gerçekliği resmedebiliyor onun kavramlar dünyası. Bakın bir örnek: “gerçek devlet ancak sınıfsal farklılaşmaların ortaya çıktığı yerde çıkar.” Buyrun! Bu, tastamam Marx’ın görüşü değil midir? Marx’ta karşımıza çıkan pek çok görüş, mistik bir kılıf içinde Hegel’de de vardır. Bütün bu özelliklerinden dolayı Hegel ile Marx arasında çok sıkı bir bağlantı var. Örneğin genç Marx’ın sol hegelcilikten kopuş noktası, asıl olarak devrimci pratiktir. Marx, bir materyalist olarak, tam karşıt kutuptan hareket etmekle kopar. Ama düşünsel alanda Hegel’in değerini hiçbir zaman reddetmez. Hegel’den Marx’a geçişte asıl darbeyi vuran, bir sol Hegelci olan Feuerbach olur. Feuerbach tek bir darbeyle materyalizmi yüceltir. Düşünceyi materyalist temele oturtur. Ama Hegel’i aşamaz. Basitçe reddeder.

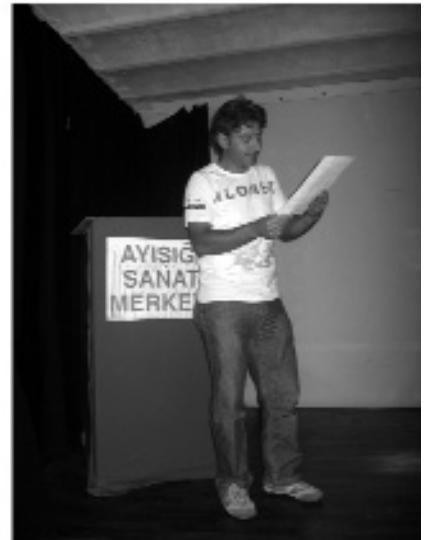
Hegel’i aşacak olan Marx’tır. Ve bunu daha gençlik eserlerinde yapmaya başlar. Örneğin “Yahudi Sorunu” Hegelci bir dille yazılmış olmasına rağmen, Hegel’den kopuştur. “Hegelin Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı-Giriş” (ismi tam olarak böyle eserinin) Hegel’den kopuş ve Hegel eleştirisidir. “1844 El Yazmaları” Hegelci terminolojisine karşın tamamen Hegel’le hesaplaşmadır. 1845’te, Alman İdeolojisi’nde daha önce Hegel’le hesaplaştığı gibi. Hegel’in devamacılarıyla da hesaplaşır. “Kutsal Aile” ile bunu tamamlar. Artık bildiğimiz marksizm yoluna girer. Materyalist bir felsefe yoluna girer. Bu arada Feuerbach gibi halkalar vardır. Marx, Hegel’den pekçok şeyi alarak ama onu ayakları üzerine dikerek, materyalist temele oturtturarak aşar onu. “Ekonomi Politüğün Eleştirisine Katkı” kitabını okuduğunuzda yine Hegelci dili orada da çok bariz görürsünüz. Hele hele Kapital’ler... Kapital’ler baştan sona Hegel jargonudur. Kendisi de itiraf eder. Artık Hegel modası geçmiş, Hegel’e saldırmak Almanya’da moda olmuştur. 1860’lı yıllardan bahsediyoruz. Marx bu devasa yapıtının önsözünde, Hegel’le hesaplaşmasını 20 yıl önce yapmış olmanın rahatlığıyla, saldırılar karşısında bu büyük düşünürü sahiplenir. Hegel’in öğrencisi olduğunu vurgular ve dil olarak ona kur yaptığını belirtir.

Hegel’in geliştirdiği o muazzam devrimci yöntem: diyalektik. Madde-nin, toplumun ve bilincin hareket yasası olarak diyalektik... Bu yöntemin bilgi teorisi açısından taşıdığı önem ve böyle bir bilgi teorisinin tüm bilim dalları için ne denli önemli olduğu, Engels tarafından, “Doğanın Diyalektiği” adlı çalışmasındaki makalelerinde görülebilir.

Sonuç olarak, Hegel’in elinde belirli bir düzene giren “düşünsel miras” Hegel’in bu mirasa olağanüstü katkıları... tüm bunlar, sanki Marksizmi yaratmak içindir! Marx ve Marksizm, kesin olarak bu miras üzerinde yükselir. Onun üç kaynağından biri olan Alman felsefesi, özünde salt bir felsefe değil, “düşünce tarihi”nin en yetkin halidir. Marx, her şeyden önce Hegel’in omuzlarında yükselir.

Sevinç İşçileri Buluşu

Latin Amerika

Nasıl Direniyor

ÖNSÖZ - Ben dün yapılan toplantıda Margarita'nın yaptığı konuşmadan başlamak istiyorum. Belki sondan başlamış olacağım ama Margarita dün yapılan toplantıda mücadelenin silahlı mücadele olması gerektiğini, boş kollarla savaşımayacağımızı, mutlaka silahlı olmak zorunda olduğumuzu söyledi. Şili'de verilen mücadeleden sözedebilir mi?

Margarita Karina (Şili)

Silahlı mücadelenin bırakılması ve sosyalist ve komünist partinin birliğiydi Unidad Popular. Reformist politikasından dolayı daima silahlı mücadeleyi reddediyordu. Oysa proletarya, öğrenciler, kadınlar, köylüler hep kendilerini silahlı mücadele ekseninde örgütüyorlardı. Çünkü bu şekilde kazanacaklarına inanıyorlardı. 70-73 arasında oldu bunlar. Şili toplumu kutuplaştı. Birbirinden net bir şekilde ayrılan tarihsel program ile kutuplaştı. Bir tarafta burjuvazi ve onun emperyalist müttefikleri, diğer tarafta proletarya ile onun müttefikleri. Bu durumda işçi iktidarına ihtiyaç vardı. Bunun için örgütlenmek gerekiyordu. 1973'te böyle bir dönemece geldik, ne yapacağımıza dair önemli bir dönemdi.

Şili proletaryası büyük bir tarihsel geçmişi olan bir proletaryadır. 30 yıldır bu mesele tartışılıyor. Yine 30 yıl sonra Şili halkı sokaklara illegal olarak çıkarak yasadışı grevler yapıyor. Şili'deki işçi hareketi bütün bu tarihsel süreçten, geçmişte yaşadıklarından mutlaka bir ders çıkarmak zorundadır. Bu deneyimlerin bize gösterdiği gerçekleri, bugün önemli bir süreçten geçen Bolivya, Venezüella ve Brezilya örnek almalıdır. Fabrika işgallerine ilişkin biraz daha bilgi verebilirler mi? Kapitalist yasaların geçerli olduğu bir yerde bu fabrikalar, o işleyişin basit bir parçası, eklentisi olmanın ötesine geçebiliyor mu?

Placido Penarrieta (Arjantin)

Fabrikaları işgal ettiğimizde fabrikalar çok kötü durumdaydı. Makineler ve her şey çökmüş durumdaydı. İşgal edip çalışmaya başladığımızda piyasada rekabet edemeyeceğimizin farkına vardık. O noktada biz de devletten yardım istedik. Devletin sorumluluğu üstlenmesini ve yardım etmesini istedik bu şekilde çalışamayacaktık. Gerçekten de kapitalist ilişki içinde biz yoktuk bankalardan kredi alamazdık. Orada yeni mücadele başladı. O zaman şu gündeme geldi, bize şirketler nasıl iş verebilirlerdi. Bu noktada daha çok sosyal organizasyonlarla çalıştık. Birçok siyasi parti var içinde. Sol yayınevleriyle çalışıyoruz. Onlar bizim işimize güveniyorlar. Bu şekilde ayakta kalabiliyoruz.

Ama tabii bir yandan da mücadeleye devam ediyoruz ki, devletin bir takım fonları var. Şimdi bir çeşit yenilenme sürecindeyiz. Makinelerin, ekipmanların modernleşmesi. Mesela önceden video vardı, şimdi DVD çıktı. Yani piyasanın gerisinde kalmamamız gerekir.

“Dünya Genç İşçiler Buluşması” için Balıkesir/Gönen'deki kampa gelen Latin Amerika'lı genç işçilerle yaptığımız söyleşiyi kısaltarak yayımlıyoruz.

Diego Quintero

Arjantin-Pigataros Hareketi

Sayın yoldaşlarım, şu anda yaşadıklarınızı biz 90'lı yıllarda yaşadık. Her şeyi sattılar, her şeyi özel sektörün eline bıraktılar. Yalandan bir ekonomi bilimi olduğunu söylediler. Biz mücadele ettik ama kaybettik. Her bölgede sokaklara çıktık, “iş, saygınlık, haklar” için sokaklara döküldük. Bizler kendi güvenliğimiz için bunları yaptık. Aillerimiz için yiyecek bulduk. Çok güzel yerler inşa ediyoruz. Sosyal haklarımızı geri alıyoruz. İlk kez inşa alanında kadınlarımız çalışıyor. Devrimi inşa ediyoruz. Herkes Latin Amerika'da ki yoldaşlarıma benziyor, burada bulunanlar, hepiniz.

Pedro Alem Santinho (Brezilya)

Piyasa rekabetine bir şey eklemek istiyorum. Benim çalıştığım fabrikada başka bir özellik var. Çünkü ben endüstriyel meta üreten bir fabrikada çalışıyorum. Çünkü bizim örnekte matbaa örneğinde olduğu gibi diğer sosyal hareketlerle dayanışma içinde olmamız mümkün değil. Biz hammadde üreten bir fabrikayız. Bu yüzden en baştan üretim zincirini tartışmamız gerekiyordu. Bir plastik fabrikası. Brezilyada bu sektör özelleştirildi. Globalleşen dünyada plastik sektörü dediğimiz zaman, bu alan özelleştirilmiş durumda ve birkaç büyük tekelin elinde. Kamu kuruluşları özelleştirildiği için işler ona göre iki üç tekelin elinde. Bugün benim çalıştığım fabrika daha önce plastik kova üretiminde birinciydi. Brezilya'da piyasada en büyük payı olan bir fabrikaydı. Büyüyen bir piyasaydı. Çok uluslu şirketler hep bizim fabrikaları satın almak ve kapatmak peşindedir. Bu yüzden de ben mülkiyet meselesine girmek istiyorum. Brezilya'da biz, bizim fabrikanın kamulaştırılmasını istiyoruz. Brezilya'da daha önce kamu malı olan tüm işletmelerin kamulaştırılmasını istiyoruz. Almanya'nın, İsviçre'nin, Amerika'nın çok uluslu şirketleriyle mücadele etmemiz başka türlü mümkün değil. Bu yüzden plastik fabrikasında çalışan işçileri beraber örgütleyip buraların kamulaştırılmasını istiyoruz. Bu üretimin bir parçası olan işçiler, kendi haklarını ve işlerini koruyabilirler. Ancak bu şekilde işçi sınıfı kendi sahip oldukları şeylerin farkına varabilirler.

Şili

Karina Pena

ÖNSÖZ - Venezuela Komünist Partisinden bir komünistle yaptığımız röportajda buraların yozlaştığı söylenmişti. Bu konuda ne düşünüyorlar.

Karina

Venezuela Komünist Partisi ne söylemiş bilmiyorum, niye öyle söylemiş onu da bilmiyorum. Evet ama bütün reformist partilerin böyle bir eğilimleri var. Halka güvensizliği var, onların yeni bir dünya, yeni hayat kurabileceği düşüncesini kabul etmiyorlar. Şili'de de işçilerin fabrikaları işgalleri yaşandı. Fakat ne oldu reformist hükümet, devlet bürokratlarını araya sokarak durumu güçsüzleştirmeye çalıştı. Yolsuzluk ve kötü yönetim örnekleri olsa da bunlar diğerleriyle karşılaştırıldığı zaman çok asgari düzeyde yaşanan örnekler. Esas büyük yolsuzluk, esas büyük haksızlık Latin Amerika hükümetlerindedir.

Bolivya

Bolivya'da ne birçok fabrika var, ne büyük endüstri var, ne deniz var. Bizim sadece doğal kaynaklarımız var. Zengin doğalgaz kaynaklarımız var. Uluslararası şirketlere Bolivya hükümetleri hoş geldin dediler, onlar hoş geldin dedikçe bizler daha fazla yerin altına düştük. Tüm doğal kaynaklarımız peşkeş çekildi. Tüm bu zenginliğe sahip olmamız bizi kötü duruma düşürdü. Biz bütün doğalgaza sahip olmamıza rağmen gazı kendimiz kullanamıyoruz, hepsini dışarı satıyorlar. Sanchez hükümeti zamanında madenlerin hepsi özelleştirildi ve satıldı.

Santa Cruz'da yağ fabrikası sahipleri üretilen yağ sakladılar, yağ fiyatları yüzde 50 arttı. Bakın bir sosyal değişim sürecini sermaye sahipleri nasıl sabote etmeye çalışıyorlar. Şu anda oldukça hareketli bir dönemden geçiyoruz. Gerek sosyal hareketler olsun, gerek politik ekonomik süreç olsun, Morales hükümetini yıkmak için uğ-

Burada olmaktan çok mutluyum. Bütün dünya işçileri birlikte olabilir. İşçilerin problemleri aynı. Şili, G. Amerika'dadır. Victor Jara, Pablo Neruda gibi sanatçıların çıktığı ülkedir. Ağaç işçiliği, bakır işçiliği ve balıkçılık en önemli üretim alanlarıdır. 1970/73 yılları arasında Allende tarafından yönetiliyordu ülkemiz. Bakır bu dönemde kamulaştırıldı. Ama Şili biliyordu ki bir darbe gerçekleşecekti. Bu hakları korumak için silahlanmak istiyordu. Ama bu yasaktı. O yüzden de kaybettik. Bizlerin Şili'de şu anda planladığı sosyal devrim, burjuva sınıfına karşı ayaklanmadır. Neoliberalizm insanlığa karşı hiçbir şey sunmamakla birlikte, gıda, enerji krizini de beraberinde getirmektedir. Bizler onların yönetimi altındayız ve kendimizi koruyamıyoruz. Silahlanmadan boş kollarla savaşıyoruz. Silahlanmadan kazanmak mümkün değildir. Milyonlarca kadın, milyonlarca erkeğin bir araya gelmesi de önemlidir ama yeterli değildir. Demokratik olduğunu söyleyen hükümetler Pinocheht'in uygulamalarını devam ettirdiler. Şimdiki hükümet kendilerinin sosyalist olduklarını söylüyorlar ama şu bilinmeli, bunlar asla sosyalist olmadılar.

raşıyorlar. Çelik fiyatları yüzde 300 arttı. Yeni bir anayasa oluşturmak istiyoruz. Kurucu bir meclis kurmaya çalışıyoruz. Eski anayasayı değiştirmek istiyoruz. Anayasa oluşturuldu ama onaylanmadı. Dört farklı eyalette otonom konuşuluyor. Otonom sorununu gündeme getiren çok uluslu şirketlerin, petrol şirketlerinin zorlamasıdır. Morales'in getirdiği sosyal değişimler sürecini engellenmek amaçları.

ÖNSÖZ - Türkiye ve kendi ülkelerini karşılaştırdıklarında, bizim ülkemizdeki gelişmeleri kendi ülkelerinde olduğu gibi mi düşünüyorlar?

Bunun farkında olduğumuz için kendi deneyimlerimizi sizlere aktarıyoruz. Eğer özelleştirme olursa kamulaştırma, fabrika kapatılırsa fabrikanın işgali, toprak elinizden alınırsa toprak işgalleri gündeme gelecektir. Sizin ülkenizde de gelişmeler böyle olacaktır diye düşünüyorum o nedenle de deneyimlerimizi aktarıyoruz.

Brezilya

Latin Amerika gül bahçesi değil, hepimizin ülkesinde farklı farklı çelişkiler, farklı farklı sorunlar var. Bunları burada konuşmamız önemli. Çelişkileri bir bir konuşalım ki bunlar ortaya çıksın, çünkü burada bilgi eksikliği de var. Yeni bir paradigma çıktı sol için, özellikle Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra. Bu paradigmanın içinden kendi deneyimlerimizi çıkarmak istiyoruz. Bu deneyimlerle yürüyoruz. Aramızda farklılıklar var. Köylüler çok hızlı bir şekilde değişime uğradılar bu süreç içinde. Türkiye'de de böyle olduğunu öğrendim. Köylüler IMF ve neo-liberal politikalar sonucu şehirlere göç ettirildiler. Aynı zamanda köylüler üzerinde de kimlik değişimi meydana getirdi. Köylüler fabrika işçileriyle birliktelikleri arttı. Fabrika işçileriyle köylülerin sorunları iç içe girdi. Biz buna karşı, kapitalist ekonomiye karşı başka bir alternatif ortaya koyuyoruz. Ürünler kapitalist pazara giderse açlık getirir. Biz o yüzden gerçekleştirdiğimiz toprak reformlarıyla neo-liberalizme karşı bir alan yaratıyoruz. Ne zaman ki Arjantinli işçilerde aynı şekilde mücadele ettiğinde biz sol için yeni bir paradigma yaratmış oluyoruz. bir sosyal hareket yaratmış oluyoruz. Aynı zamanda Venezuellalı yoldaşın dediği yeni bir televizyon biçimi yarattığımızda bu da önemli sol için bir değer ve yeni bir paradigma olacaktır. Biz yeni bir politika, bu politikanın içinde gençlerin şimdiki, hemen dahil olacağı bir politik biçim istiyoruz.

Bolivya

Bolivya'daki topraksız işçiler için toprak devrimini istiyoruz. 2006 yılında başkan Eva Morales böyle bir şeyi açıkladı. Böyle bir toprak reformunu gerçekleştireceğini ilan etti. Toprak Bakanı da bunu yapmak istedi. Ama onlar polise, her şeye sahip olmalarına rağmen gerçekleştiremediler, sözde kaldı. Madem onlar bunu yapmayacaklar biz de toprak devrimini yapabilmek için silah kullanmak zorunda kalacağız. Şilili arkadaşım dediği gibi bazı şeyler gerçekleşmeyince bundan başka çaremiz yok. Hükümetleri aşan bir durum var. Türkiye'deki köylülerin çiftçilerin durumunu bilmiyoruz. Konuşuyoruz ama artık buradan somut bir şey çıkması gerekiyor, eyleme geçmemiz gerekiyor. Artık Türkiye'de ki ve diğer yerlerdeki yoldaşlar olarak harekete geçmeliyiz.

Merhaba tüm yoldaşlarım, insan olma ya da olmama arasında ciddi bir sınır var. Biz bunu çok iyi biliyoruz. Türkiye'deki yoldaşlarım ve Kürt yoldaşlarım için canımı verebilirim. Daha önce açlık grevlerine katıldım, kucağımda yoldaşlarımı kaybettim. Türkiye'den yoldaşlarım, tüm dünyadan yoldaşlarım birlikte çalışacağız, mücadele deneyimlerimizi paylaşacağız. 1917, 1930, 1970 çok büyük mücadeleler verildi. Organize olmuş planlı bir sosyalizm ihtiyacımız olan. Bugün sosyalizm savaşımı çok acil bir durumdur. Açlıkla yüz yüze insanlık. Biz bunu kabul etmiyoruz. Mücadele varsa biz de mücadeleden kaçmayacağız, der Rosa, bizlerde kaçmayacağız.

Yoldaşlarım, insanlık için, sosyalizm için mücadele vermeyeceğimiz tek saniye geçmemeli.

Biz kazanacağız. Gerçekten buna inanmamız lazım, kazanacağız.

“Kokadan iki kötü şey yapılır Cola ve Kokain, onu da biz yapmıyoruz”

Bolivya

Moises Torres Veizaga

Yoldaşlarım, tüm yoldaşlarım, hepinizi selamlıyorum. İyi günler diliyorum. Bolivya’da çok farklı milletler var, bir arada yaşıyor. 1800 yıllarında yerliler vardı. İşgal edildi. Annelerimize babalarımıza işkence yaptılar. 1825 yılında sözde bağımsızlık geldi. Patron el değiştirmişti. Hor görme, köleleştirme devam etti. Yerli halkı kendi yerlerinden ettiler. 1952 yılında çok fazla eşitsizlik vardı. Üç tane toprak sahibi varlığını görüyoruz. Daha sonra burjuvaziye göre düzenlediler. 1953 yılında burada tarım alanında bir reform yapıldı. Ancak başkan kendini sattı reformların başarısı olmadı. Milyonlarca işçinin kendi toprakları yok. Çok fazla askeri diktatörler gördük.

1985 yılında neo-liberal politikayı getirdiler. İşçiler fabrikalardan kovuldu, her şey özelleştirildi. Bu dönemde en önemli kişi Gonzales ve arkadaşları suyu bile özelleştirdiler. 2002 yılında Bolivya’nın merkezinde güç yaratmak istediler. Günlerce sokaklarda mücadele ettik. Ama başarılı olmadık, uluslararası bir manda yönetimi geldi. Bu durumda tabi ki doğal kaynaklar neo-liberalilerin elindeydi. Bizim yaşamlarımıza, bu gezegende olan herkese zarar veriyor neoliberalizm. 1925 yılından beri devam ediyor. Bunu değiştirmeye kararlıyız. Neo-liberal liderleri ülkeden kovduk. K. Amerikanın büyükelçiliklerinden karşı tavır aldık. Yerliler ve çiftçiler her zaman hor görülüyor. Maden işçileri için büyük bir örgüt var. Bunun amacı da merkezi bir örgüt kurmak. Çok güçlü bir örgüt. Yerli çiftçiler olarak bu örgütlerin koruması altındayız. Gıda maddeleri fiyatı artıyor. Bu bir savaş, şirketlerin bize karşı savaşı. Biz bu gezegende yoldaşız. Hep birlikte mücadele vermek zorundayız. Fabrikası olmayan, bio çeşitliliği olmayan bir dünyada yaşamak istemiyoruz. Tüm yoldaşlarıma çok teşekkür ediyorum. İşçilerin, yoksulların mücadelesi devam ediyor. En büyük düşmanımız korku. Korkmamalıyız. Bu dünya hepimizin.

ÖNSÖZ - Bolivya hükümeti toprak reformu için yeterince güce sahip değil mi? Tam anlamıyla iktidar olmadığı anlamına mı geliyor bu durum?

Hükümetin niçin devam etmediğini bilmiyorum. Allende örneğinde olduğu gibi, Allende ne zaman halka güvenmedi, onları silahlandırmadı, işte orada gitti. Aynı durum bizde de geçerli. Biz Eva’ya güveniyoruz ama o bize güvenmiyor.

İşgal yöntemleriyle sorunun çözüleceğini düşünmüyorum. Bunları ara dönem olarak düşünmüyoruz. Hareket bu haliyle kaldığı sürece, ne kadar mükemmel örnekler yaratarsak yaratalım, bir bölgedeki tüm toprakları işgalde etsek, bunların tek başına bir çözüm olabileceğini düşünmüyoruz. Bu anlamıyla gerçek kurtuluş konusunda ne düşünüyorlar ve nasıl ilerleyecek. Örnekler çok güzel ve hepimize coşku veriyor ama sonuca gitmede tek başına yeterli olmayacak şeyler. Bu konuda ne düşündüklerini öğrenebilir miyiz?

Brezilya

Bize has bir şeyden bahsedeceğim. Brezilya İşçi Partisi Brezilya’da diktatörlüğe karşı önemli bir mücadele verdi ve İşçi Partisi kongrelerinde sosyalizme doğru gidilmesi yönünde kararlar aldı. 15-20 yıl öncesine kadar biz de biliyoruz ki, işçi partisi liderlerinin önderlerinin yaptıkları bundan başkası değildir. Her zaman çözüm için çalış-

tılar. Ben düşünüyorum ki bizim bunların altında neler olup bittiğini anlamamız, kavramamız gerekiyor. Sadece bir yıl önce işçi partisinin kongresinde bir sonuç çıkarıldı. Önce kapitalizmi inşa edeceğiz geliştireceğiz, ondan sonra sosyalizme gideceğiz. Bu çok önemli bir örnek Latin Amerika ve dünya açısından. 1971 Şili'sinin kapitalist bir ülke olduğunu unutamayız. Ve yine Türkiye'deki devlet kapitalizmini de sosyalizmle karıştıramayız. Bence asıl sorulması gereken soru şu, gerek Venezüella örneğinde, gerek Morales örneğinde olduğu gibi biz gelecekte kapitalizmin inşasına katkıda mı bulunacağız yoksa hemen şu anda sosyalizm için adımlar mı atacağız? Bu Marksist teoride tartışılan bir sorundur.

Brezilya'da Lula hükümeti bir fabrikayı kamulaştırmadı. Büyük bir maden şirketi burası. Gerekece olarak Brezilya'daki vatandaşların yetersiz güçsüz olduğu gibi bir düşünce ortaya çıkmıştı. Halk orayı işletecek durumda değildi. Referandum zamanında konuşuldu, biraz daha yavaş gitmeliyiz dediler ve Venezüella'da da aynı sonuç çıktı. Biraz daha yavaşlamamız lazım sonucu çıktı. Halkın henüz devrime hazır olmadığı sonucu çıktı. Bizler için aslında soru gayet basit ve açık, işçiler fabrikada ve çalışıyor, köylüler toprakta ve çalışıyor, köylülerin ve işçilerin adına konuşanlar, toprak işleyenindir, fabrika çalışanındır demeleri gerekiyor. Tarihe bakacak olursak, tarihte üç kritik nokta, üç kritik an var; önce şiddet ve zorlama ile iktidarın dışında bırakmaya çalışıyorlar. Bolivya ve Venezüella'da bu oluyor zaten. Bunu yapamadıkları zaman da sabotajlarla bunu gerçekleştirmeye çalışıyorlar. İşçiler buna direnişle karşılık veriyorlar. Sovyetler Birliğinden sonra kimse sosyalizmin olamayacağını düşünüyordu. Ama Latin Amerika da olanlar bizim için çok önemli bir soruyu gündeme getiriyor. Çok açık bir şekilde yeniden düşünmemiz gerekiyor. Yeni bir şey olacağını düşünmeyelim. Zaten tarih bize bütün örneklerle gösterdi. 1971'de Şili'de, 1930'larda İspanya'da, 1917'de Sovyetlerde vs. Son olarak bir şey söyleyeceğim, işgal fabrikalarındaki mafyalaşmaya dair, bununla mücadele etmenin tek yolu bence, Sınıf bilinciyle ve işçilerin örgütlenmesiyle yoluyla işçiler sosyalizm için mücadeleyi düşünmedikleri sürece, yine aynı zamanda onunda yanında karşı olarak konuşmadıkları sürece, bunu yapmadıkları sürece mafya ilişkilerinin, kapitalist ilişkilerin içine eriyip gitmek zorunda kalacaklardır.

Karina

Artık Latin Amerika ve Türkiye olarak ortak bir noktada buluşmak zorundayız. Enternasyonal örgütlenmeyi güçlendirmemiz gerekiyor. Ben şuna inanıyorum ki, bunu unutmamız ki Marks'ın I. Enternasyonalin ateşleyicisi örgütleyicisi olduğunu unutamayız. Büyük enternasyonaller olduğunu unutamayız. Küresel bir

devrimci sosyalizm savunusu yapan bir enternasyonal. Net bir şekilde söyleyebiliriz ki kapitalizm yoğun bir kriz yaşıyor. Ve insanlık sadece sosyalist bir toplum inşa ederse iyi bir geleceğe sahip olur. Bu sosyalist toplumun ilk adımı, işçilerin ve köylülerin iktidarı ele alması. İktidarlarını politik bir şekilde örgütleyecekler, proletarya diktatörlüğü biçiminde. Burjuvazinin yok olması için gerekli olan, hegemonya kurduğu araçların yok edilmesiyle olacak bir şeydir. Burjuva devletin bütün araçlarının yok edilmesiyle olacaktır. Onun meclisleri, kongreleri, bakanlıkları vs. Sosyalizm mücadelesi farklı yollar var. Şu anki gerçek acilen sosyalizm inşasında toprakları ellerine geçiriyorlar, fabrikaların yönetimlerini ele geçiriyorlar, hükümet gücü ellerine geçirmeden önce bunları yapıyorlar. Çünkü kalplerinden ve zihinlerinden biliyorlar ki, seziyorlar ki, toprak onların, emek onların, fabrikalar onların, o yüzden bu şekilde hareket ediyorlar. İşte bu yüzden Venezüella, Şili Bolivya, Meksika (Zapatistalar) yürüyorlar. Her yürüdüklerinde daha da fazla adımlar atıyorlar. Her yürüdüklerinde bizim için yeni ufuklar açıyorlar.

Henrique Marinho
Topraksız İşçi Hareketi Üyesi

Bizim düşmanımız uluslararası kurtuluşumuz da uluslararası. 300 delegenin birlikte yaptığı bir toplantıdan bahsediyor. Chavez hükümetinin tam desteğini aldı. Küba'da okulumuz var. 600 Tıp öğrencisi. Filistin'de birlikteyiz, orada aktif üyelerimiz var. Kapitalizm içinde bir çözüm bulanamaz çünkü onun mantığı ölümdür. Ve her gün binlerce çocuk açlıktan ölmektedir. Ve bizler gıda egemenliğimiz için savaşmalıyız, direnmeliyiz. İşgallerde ölen sayısız insan var. Kitle halinde bir direniş yapıyoruz. Politik bir direnişte aynı zamanda. Burada bir sınıf bilinci var. Devrimin geleceğinin konuşulduğu tarihi bir an. Yarın bizlere, sizlere, işçilere ait.

Yaşasın direnişimiz
Yaşasın savaşımız

Placido Penarrieta Arjantin Chilavert İşgal Matbaasından

Sonradan kurtarılmış bir fabrikada çalışıyorum. Çok iyi üretim yapan bir fabrikaydı. Bizi sokağa atmak istediler. Bizde terk etmedik. Direniş yaptık. Aynı durumda olan yoldaşlarımızla birleştik, ortak mücadele geliştirdik. Bütün sendikalarla birlikte hareket ettik ve bu fabrikayı kurtardık. Buna inanmak gerekiyordu, inandık ve başardık.

Henrique Marinho Brezilya - Topraksız İşçi Hareketi Üyesi

En büyük düşmanımızın Amerika olduğunu bilmemiz gerekir. Onların çok büyük gücü var. Bizlerin gücü de birlikte olma ve savaşma gücüne sahip olmamız. Brezilya çok büyük bir ülke, 180 milyon insan yaşıyor. %20 kırsal alanda yaşıyor. Aynı saldırılar bizde de var. Tarım ürünlerinin ihrac edildiğini görüyoruz. Demokrasi ama tırnak içindeki, bizlere yerleştirilmek istenen sözde bir demokrasi. Bizler havayı, suyu, toprağı savunuyor, onun için savaşıyoruz. Yaşam standartlarımız için çalışıyoruz. Enerji egemenliğimizin sömürgeye uğradığını görüyoruz. Sadece politik örgütlenme bunu değiştirebilir. Yalnızca yalan dolan politikalardan bahsetmiyorum. Bizim politikalarımızdan bahsediyorum. Aynı bayrak altında buluşmalıyız. Bizim bayrağımız ortak bir bayrak. Otonom ve kırsal kesimde oluşan bir hareket. 56 ülkeden oluşan bir örgüt. Bizler sosyal haklar için, kendi topraklarımız için direndik ve üretime dayalı bir eşitlik için savaştık. Tarımda yerel tarımı geliştirecek sistemler için politikalar geliştirdik. Kaliteyi de göz önünde bulundurarak politikalar gerçekleştirdik. Dolayısıyla katkı maddesi içermeyen gıda maddeleri ürettik. Yerel halkın tüketim alışkanlıklarına uygun gıda üretilmeli. İnsan haklarının garanti altına alınacağı bir dünya istiyorum.

Pedro Alem Santinho Brezilya- İşgal fabrikalarından

Çalıştığım fabrikanın geçmişinden bahsetmek istiyorum. Biz IMF'nin kölesi haline getirilmişti. Kamu görevlileri görevlerini yapamıyorlardı. Yaşam koşullarımız sürekli kötüleşiyordu. Fabrikayı kendi kontrolümüz altına alabiliriz dedik. Fileskoda bir devrim başlattık. Çeşitli grevler düzenlendi. Bu grevlerde, çalışanların artık fabrikaları kontrol edenler olmalarını istiyorduk. Patronlar bizim kanımızı emiyorlardı. Bu nedenle de artık bir örgütlenmeye ihtiyacımız açıktı. Fabrika işgali büyük bir devrim oldu. Patronlar bizim kontrolümüz altında. Filesko'da 1994-97 yılları arasında çalışma saati 16 idi. 2003 yılında kontrolü elimize aldığımızda, sosyal hakları vermek o kadar kolay değildi. Ambargo ile karşı karşıyaydık. Zamanla bunu da başardık. Haftada 40 saat değil 30 saat çalışıyoruz. Aslında patronlar toplumda gerekli değiller. Bir fabrikayı yönetebilen insan dünyayı yönetir.

2007 sonlarına geldiğimizde Filesgo bir örgütün eline bırakılmıştı. Biz buna karşı çıktık, fabrika sözü geçen işçilerin olmalıdır, dedik.

Bahar Derin

Munzurla Birlikte Akmak

Dersim'e ilk defa gidiyorum. Munzur festivali dolayısıyla da olsa Dersim'i görecek olmak çok güzel. 30 Temmuz Çarşamba saat 13.00'da yola çıkıyoruz. Yolda türküler, marşlar... Arka dördlüde beş kişiyiz, koridorda da yatanlar var. Sadece molalarda nefes alabildiğimizi hissediyorum. 31 Temmuz Perşembe sabahı Pertek'teyiz. Pertek'ten feribotla karşıya geçiyoruz. Suyun içinde küçücük bir ada var... Böyle bir doğa güzelliği karşısında Dersim hakkında anlatılanlara hak vermemek imkansız. Pertek'i geçer geçmez sanki bu güzelliğe nispet askerler kesiyor önümüzü. Asker araca binip ne dese beğenirsiniz "pasaportlar". Milleti bir gülmedir alıyor. Tabi askerinde o sert yüz ifadesi yerini bozulmuş bir surata bırakıyor. "Şey... yani kimlikler" diyor. Kimlikler tek tek usandırıcı bir bekleyişle aramadan geçiriliyor, avukatlar hazırda bekliyor. Bu sıra Pertek belediye başkanı sıcak gülümsemeye "öncelikle hepiniz hoş geldiniz arkadaşlar, isterseniz sosyal tesislerde kahvaltımız hazırdır" diyor. Bu karşılama hoşumuza gidiyor.

Ve sorun çıkmadan yola devam ediyoruz... Öğlen saat 13.00'da Dersim'deyiz. Otagarda iniyoruz, bir sürü eşyayla yürüyoruz. Sol tarafımız olduğu gibi akrepler, panzerler, özel timler... Kısacası askeriye. Biz alışkın değiliz bu her an savaşa hazır durumdaki fotoğrafa ama anlaşılan Dersim halkı için fazlasıyla bilindik, hatta çok sıradan bir durum gibi yanlarından geçiyorlar. Az sonra ise festival alanı, stantlar, kalabalık, müzik sesleri ve sıcak...

İlk işimiz bizim için ayrılmış bölüme Mücadele Birliği standımızı hazırlamak oluyor. Sonra açılışımızı gideriyoruz. Herkes standının arkasına çadır kurmuş, burada yorgunluktan ve sıcaktan uyuya kalanlar var... Akşam müzik ve stantların önünde çekilen halaylarla başlıyor... Herkes de bir telaş, alışveriş yapanlar, stantları gezenler hepsi açılış konserine yetişmek için acele ediyor. İlk günün konseri Seyit Rıza anısına şehir stadyumunda saat 19.30'da başlıyor. Şehir stadyumuna 15 dakika uzaktaki servislerle gidiliyor. Gece 24.00'a kadar süren konserlerden dönenler yorulmuş görünüyor. Her köşe başında gözleme yapan analardan alınan gözleme ellerinde, ve yanına çaylar demleniyor, kimileride ayrıncı tercih ediyor tabi. Her akşam siyasetler yan yana geliyor ve her olasılığa karşı gece 01.00'dan itibaren kararlaştırılan sırayla nöbet tutmaya başlıyorlar.

Dersim... Oy Dersim! Kim bilir neler yaşanmış buralarda...

Munzur nehrinin etrafı yüksek tepelerle çevrili. Sanki dağlar, tepeler Munzur'u korumak istemiş gibi. Evler nasıl da yükseklerle yapılmış taa tepelerin başına. Ama tam köy usulü çatılar yan yana kütüklerden oluşuyor, sonra onu çamurla sıvamışlar ve üstünden silindirle geçmişler. Evlerin etrafında üç beş inek, birkaç tavuk ve tezek kokusu var. Evlere giden yollarsa ancak idmanlıların çıkabileceği türden, dimdik.

Dersim... Oy Dersim! Kim bilir neler yaşanmış buralarda... Munzur nehrinin etrafı yüksek tepelerle çevrili. Sanki dağlar, tepeler Munzur'u korumak istemiş gibi. Evler nasıl da yükseklerle yapılmış taa tepelerin başına. Ama tam köy usulü çatılar yan yana kütüklerden oluşuyor, sonra onu çamurla sıvamışlar ve üstünden silindirle geçmişler. Evlerin etrafında üç beş inek, birkaç tavuk ve tezek kokusu var. Evlere giden yollarsa ancak idmanlıların çıkabileceği türden, dimdik.

Akşamları mavi köprünün kenarında Munzur'un deli akan suyunu serinlikte seyredenlere Önsöz'ümüzü götürüyoruz. Nasılda çabuk tükeniveriyordu ellerimizde. Önsözle ilgili bir yorum duyulmaya değer Fransa'da yaşayan Dersimli bir kadın şiirle ve edebiyatla uğraşiyor. Bir gelişinde Tunceliler Derneği'nde Önsöz'ün 3. (Kürt dili ve edebiyatı) sayısı karşılaştı. Önce biraz göz atmış etkilenmiş, dernektekilere eve götürüp okuyabilir miyim geri getiririm demiş. Sonra evde okuyunca derneğe gitmiş ve demiş ki kusura bakmayın ama ben bunu alıyorum ve size vermiyorum demiş. Ben Türkiye'de böyle bir kültür sanat dergisi olduğunu bilmiyordum. Çok güzel, çok içten, dolu dolu. Abone olmak istiyorum. Çıkaran arkadaşlara binlerce teşekkür. Açıkcası birçok kültür sanat dergisi okudum ama bu kadar gerçeğine, doyurucusuna rastlamadım. Tabi benim ağzım kulaklarımda dinliyorum.

Festivalin ikinci günü Dersim'in merkezindeki standımızın başında doldurduk çantalarımızı dergilerimizle ve mahalleleri dolaşmaya başladık. Saat 11.00 evleri geziyoruz güler yüzleriyle karşılıyorlar bizi. Denizlerin adımı duyup da alınmaz mı bu dergi diyorlar. Neredeyse çaldığımız her kapı alıyor dergimizi. Tek tük bir kaçı almıyor o da ya korkusundan ya da gerçekten 1 lirası bile yok ekmek parası dışında. Bir abi korku ve telaş içinde ben çok gözaltına alındım artık alamıyorum kusuruma bakmazsınız değil mi diyor ama nasıl mahcup; çünkü Dersim'de devrimcileri geri çevirmek utanılacak bir şey. Bunun doğruluğunu birkaç saatin sonunda yaşayarak gördüm. Bir abla başınıza bir şapka alsaydınız bari nasıl dolaşıyorsunuz bu sıcakta diyor. Kimi su veriyor daha biz istemeden. Ama gözler hep sevgiyle bakıyor, yüzler çok tanıdık bir dost gibi. Kahvelere giriyoruz. "merhaba arkadaşlar biz Mücadele Birliği dergisinden geliyoruz. Gelenek olarak Deniz Gezmişlerden geliyoruz. Dergimiz işçilerin ve emekçilerin yayınıdır. Okumak isterseniz, destek olmak isterseniz sizlere de verebiliriz. Masalarda parmaklar havaya kalkıyor. "Genç bana da bir tane ver bakalım" sesleri geliyor. Ajitasyonu kadın yoldaş yapıyor bu çok etkili oluyor. Dergileri erkek yoldaş Zazaca teşekkür ederek, soruları cevaplayarak dağıtıyor. Nasıl mutlu ayrılıyorz bilemezsiniz. Yüzlerce yayınıımızı dağıttık. Tepemizdeki sıcak ve dik yokuşlar bile bizi durduramadı. Akşamları mavi köprünün kenarında Munzur'un deli akan suyunu serinlikte seyredenlere Önsöz'ümüzü götürüyorduk. Nasılda çabuk tükeniveriyordu ellerimizde. Önsözle ilgili bir yorum duyulmaya değer Fransa'da yaşayan Dersimli bir kadın şiirle ve edebiyatla uğraşiyor. Bir gelişinde Tunceliler Derneği'nde Önsöz'ün 3. (Kürt dili ve edebiyatı) sayısı karşılaştı. Önce biraz göz atmış etkilenmiş, dernektekilere eve götürüp okuyabilir miyim geri getiririm demiş. Sonra evde okuyunca derneğe gitmiş ve demiş ki kusura bakmayın ama ben bunu alıyorum ve size vermiyorum demiş. Ben Türkiye'de böyle bir kültür sanat dergisi olduğunu bilmiyordum. Çok güzel, çok içten, dolu dolu. Abone olmak istiyorum. Çıkaran arkadaşlara binlerce teşekkür. Açıkcası birçok kültür sanat dergisi okudum ama bu kadar gerçeğine, doyurucusuna rastlamadım. Tabi benim ağzım kulaklarımda dinliyorum.

Festival boyunca gerek yurtdışından gelenler gerekse il dışından gelenlerin giyimleri kuşamları rengarenk kadınlar oldukça şık, bakımlı ve güzel. Hemen herkeste hızma ve dövme mevcut. Erkekler kadınlarla yarışıyor saçlar uzun, küpeler, dövmele. Merkezde yürürken kendinizi İstiklal Caddesi'nde sanabilirsiniz. Almanlar, İngilizler de var aralarında. Gurbetçiler yanlarında arkadaşlarını getirmiş.

Standımızın yanında Ferit abi kıyafet satıyor. Erzincanlı, yaşam dolu bir insan, bizi hep güldürüyor. Fıkralar, hikayeler anlatıyor birde elbiseleri satma çabası görülmeğe değer... "bu eteği alana 2 gün Bodrum tatili bedava gel gel gel" en sonunda "yahu ben bugün çok yalan söyledim Düzgün Baba'ya bir gideyim de tövbe edip günahlarımı affettireyim" diyor ve bizi yine güldürüyor.

Tanıştığımız iki bayan arkadaşta Dersim'de lüks bir restorantta çalışıyorlardı. Geceleri onlara yardıma gittik ilk defa bir restoranın mutfağını görüyorum. Her şey dev gibi. Tabaklar dolup dolup boşalıyor. Neler yok ki yemek kokuları içinde mangalda etler, içkiler, meyveler. Garsonlar harıl harıl çalışıyor. Bizim arkadaşlar yüzlerce bulaşığın içindeler, üstüne bir de patron mutfağa inip herkese fırça atıyor. Hem de bir masanın yüzlerce YTL bıraktığı yerde onlar günlük 30 lira (o da festival dolayısıyla) alıyorlar. Gece 03.00 da bizimde yardım etmemize rağmen ancak işler bitiyor. Üstelik bayan arkadaşlardan biri insanüstü bir çabayla ek işte de çalışıyor ve 03.00'dan sonra 06.30'da fırına gidiyor ve orada da çalışıyor. Düşünsenize bir yanda canlı müzik, içkiler, mezeler ve Munzur'un manzarası var. Bir yanda emekçi arkadaşlar tükenircesine çalışıyor. Öyle ki bu çalışmanın yansıması onların gencecik yaşlarına rağmen tüm yüzlerinde ve bedenlerinde kendini gösteriyor. Oysa bu güzelliklerin hepsini hak eden onlar. Ben Dersim'in tüm doğa güzelliklerini görememiş olabilirim, Munzur gözelerini mesela, Ovacık'a gidemedim, Mazgirt'e vb. Ama pırl pırl işçilerini gördüm. Mahallelerine gittim Dersimlilerle sohbet ettim. Onların o tertemiz yürekleriyle tanış-

tım. Acılarını dinledim. Tüm bunları kısacık bir zamanda bizlerle paylaştıkları için, bizlere yüreklerini açtıkları için, her birini kucaklıyorum ve sonsuz sevgilerimi onlara gönderiyorum. Bize çok şey kattınız, bizi çoğalttınız.

Dördüncü gün akşam saat 18.00'da Munzur özgür akacak yürüyüşüne katılıyoruz. Yüzlerce kişi katılıyor. Kışla Meydanı'ndan mavi köprüye kadar yürüyoruz. "Dersim Faşizme Mezar Olacak" "Zafer Savaşan Munzur'lunun Olacak" "Munzur'a Uzman Eller Kırılсын" sloganları yükseliyor, herkes coşkulu açıklama buz gibi Munzur suyunun içine bele kadar girilerek yapılıyor.

Akşam tüm çalışmalarımızı bitirdikten sonra Munzur'un kenarına iniyoruz. Üstümüzde ay ve yıldızlar Munzur'un ortasında büyük bir kayanın üstüne çıkıyoruz, türküler söylüyoruz. O akşam Dersim'le vedalaşıyoruz. Teşekkür ediyoruz suya, rüzgara ve Munzur dağlarının şahinlerine...

Bugün ayın 4'ü pazartesi festival bitti. İşte şimdi Dersim'e hoşça kal deme zamanı. Gerçekten bu kenti unutmak imkansız... Unutmayacağız da...

Dersim'e Nazimiye'ye uğrayıp oradan veda ediyoruz. Bir yerlerden ayrılmak hep zor olmuştur ama otobüste bizi gülmekten kırıp geçiren bir abimiz var. Zazaca fıkralar, maniler, şiirler... Çok zengin bir birikimi var doğrusu, ayrılığı hissettirmiyor bile. Bir ara Ahmet ve Mikail Arslan CDsini dinlemeye başladık. Meso (Gitme) parçası başladı. Yan tarafımızda oturan ana ağlamaya başladı. Parça da gitme diyor, dağa gidenlerin ailelerinin acılarını dillendiren bir parça. Ana ağladı ağladı, bir baktık bayıldı. Herkes onu ayıltmaya sakinleştirmeye çalıştı. Meğer ananın kızı dağa gitmiş. İşte yine Dersim için artık doğallaşan gerçeklerden biri daha. Her ailede bir veya daha fazla gerilla var. Hatta festivalde de bir ana gördük beş oğlunu da güneşe uğurlamış. Bir oğlu kalmış daha çok genç, o yanındaydı. Dersim yiğitleriyle anılır, onurlu acılarıyla...

Artık İstanbul'a yaklaşıyoruz, analar serzenişte bulunmaya başlıyor: "aman ne diye geldik yine bu kente, canım Dersim'i bıraktık, temiz havasını, suyunu, güzelim insanlarını... Hele şu trafiğe bak! Aman!"

Devrim için döndük analar, yarınlar için, başka bir dünya için, umutlarımız için, nice nice Dersimlere geri dönmek için, güneş için, toprak için, su için, özgürce yaşamak, özgürce gülmek, özgürce düşünmek için, sürgün hasretlerimizin son bulması için, sevdiğimizimize kavuşmak için, değerlerimiz için, insan için, insanlık için, Munzur'un o coşkunu dört bir yana yaymak için...

Geldik analar İstanbul'a geldik, niye geldiğimizi de biliyoruz aslında:

**BİZDEN
ALDIKLARINI
GERİ
ALMAYA
GELDİK!**

**Fotoğraf
Aydın Orak**

Devrim için döndük analar, yarınlar için, başka bir dünya için, umutlarımız için, nice nice Dersimlere geri dönmek için, güneş için, toprak için, su için, özgürce yaşamak, özgürce gülmek, özgürce düşünmek için, sürgün hasretlerimizin son bulması için, sevdiğimizimize kavuşmak için, değerlerimiz için, insan için, insanlık için, Munzur'un o coşkunu dört bir yana yaymak için...

Nazım Akarsu

*Şu sokaktan az önce kahramanlar geçti
gördün mü?*

Yüzlerinde tarihi taşıyorlardı

Gözlerinde alev alev

bir ateş yanıyordu

Geleceğe bakıyorlardı

Umutla bekledikleri

Beklemekle yetinmedikleri

Uğruna

ömürlerini

verdikleri

geleceğe

Hece hece söktükleri

tarih derslerini bırakıyorlardı

önleri sıra akıp giden

günlerin dereciğine

Yaralarından sızan

kanlarla yıkıyorlardı

sokakların kaldırımalarını

Anılarını süsleyen sokak

fenerlerini

başlarının ışıltısıyla

aydınlatıyorlardı

Şu sokaktan az önce kahramanlar geçti

gördün mü?

İnsanlığın sevdasını

taşıyorlardı

yürek yüreğe

özlemlerle

güzel mi güzel gülümsüyorlardı

Şu sokaktan az önce ölümsüzleşenler geçti

gördün mü?

31 Temmuz 2008

Elif Can

Sağcı mısın

Solcu musun?

Karanlık bastırılmıştı, ara sokakların girişlerinde küçük küçük gruplar halinde 15-25 yaş aralığında gençlerin bekleme, nöbet tutma saati gelmişti artık. Sokaklarda ne askeri devriye ne de bekçiler kalmıştı. Havanın kararmasıyla evlerine dönmek için kadınlar, çocuklar, çalışanlar adımlarını daha da hızlandırmaya başlamıştı. 20'li yaşlarda sağ-sol kavgalarıyla pek alakadar olmayan bir genç yalnız başına yavaş yavaş bir sokağa doğru yöneldi. Dalgındı. Kafası iş yerinde yaşadığı sorunlarla meşguldü. Etrafını koлачан etmeden, yılların verdiği alışkanlıkla, ayakları, evine doğru gidecek olan otobüsün durağına taşıyordu onu. Ara sokakta birkaç adım atmıştı ki, birden birisinin kendisine seslendiğini duydu. Ne diyor diye başını kaldırdı ve sesin geldiği yöne çevirdi. Dört insan bedeninin karartısını gördü. Yüzlerini seçemiyordu ama yine de dikkatlice baktı. Karşısındakinin ne dediğini anlamak için tüm dikkatini vermişti.

- Sağcı mısın solcu musun?

Şimdi ne diyecekti? Hemen bir cevap vermeliydi. Acep bunlar 'kimler' sağcı mı solcu mu, diye düşünüyordu. Kararını ona göre verecekti ama bıyıklarını da görememişti ki! En iyisi ortalama bir şey söylemek diye düşündü. Belki dayak yemeden geçebilirdi.

- Ne sağcıyım ne solcuyum, orta yolcuyum.

- Ne demek lan bu. Sen bizi kandıracağını mı düşünüyorsun.

- Abi valla sağcıda değilim solcuda değilim, kendi halinde bir emekçiyim.

Sözlerini daha bitirmemişti ki yumruklar ve tek-meler inmeye başladı bedenine.

- Ne demek sağcı değilim, solcu değilim, kaç yaşına gelmişsin... Emekçiymiş, lafa bak.

Yumruk ve tekme darbeleri nasıl başlamışsa yine öyle aniden kesiliverdi. Karşıdan bir grup geliyordu. Güçlerini ve öfkelerini yeni gelenlere saklamayı uygun gördüler. Fırsattan istifade hemen ayağa kalkıp kaçmaya başlayan "kendi halinde emekçinin" ardından ekip başının sesi geliyordu:

- Böyle elimizden kurtulduğunu sanma, bundan sonra kendine bir yol belirle. Tarafsızlık da ne oluyor-muş.

Tehlikenin geçtiğine emin olunca adımlarını yavaşlattı. Elbisesini düzenlemeye başladı. Bir yandan

da küfür edip duruyordu. Kendisinden küçük bu çocukların kabadayılıklarına, sistemli vuruşlarına şaşır-mıştı. Sağ böğründe dayanılmaz bir acı hissetti. Pisipisine yediği bu dayağı düşünürken en ince ayrıntısına kadar tekrar yaşıyordu. Birden hatırladı, dayak yerken ayağına bir silah düşmüş, silahın sahibi bir çırpıda yerden geri almış, beline takmıştı.

"Ucuz kurtuldum" diye geçirdi aklından ve derinden bir "oh" çekti. Bu düşünceyle dayağın ağırlarını, acısını unutmuştu. Biraz yürüdüktan sonra otobüs durağına ulaştı. Kısa bir süre sonra da kendisini eve götürecek olan otobüs geldi. Nihayet kurtuluyordu şehrin curcunasından.

Dursun'du gencin adı. Hayattaki tek amacı yaşamını devam ettirebilmektir. Ne zordu bu yaşam. Köyü geliyordu aklına, oranın dağları, ovaları, temiz havası... Her biri tanıdık, güvendiği insanları... koyunları otlatırken geçirdiği yalnız saatler... Yıldızların parlaklığı, yakınlığı... Dursun'a köyündeki yaşam daha kolay ve rahat geliyordu şehirdekine nazaran. Oysa abisi, yengesi köyden göç ettiklerinde, onları kıskançlıkla uğurlamıştı. Kars'ın sınır köylerinden başkente doğru bir göç... Başkent deyince neler canlanmazdı ki kafasında... Ailesiyle (annesi, babası ve iki kardeşi) birlikte abisinin yanına yerleşmek için trene bindiklerinde nasıl da kalbi hızla atıyordu.

Kars'tan ikinci çıkışıydı Dursun'un. İlk askerlik içindi. İki yıl süren askerliğinde pek bir problemle karşılaşmamıştı. Küçük bir kentte karakolda görev yapmıştı. Problem çıkacağını hissettiği hiçbir ortamda bulunmamaya gayret göstermesine rağmen ara ara komutanın cezalarından, küfür ve dayağından nasibini alıyordu. Askerlik bitip köyüne döndüğünde ise babasını büyük şehre, başkente taşınma hazırlıkları içerisinde bulmuştu. Büyük bir hevesle babasına yardım etti, yola çıkacakları zamanı erkene almak için uğraştı.

Köylerinden çıkıp başkent'in bir başka köyüne, abisinin yanına yerleştiler. Abisi Kazım'ın çevresi genişti, sık sık Ankara'ya gider gelirdi, hemen kardeşi için iş arayıp buldu Mamak belediyesinde. İşinde dördüncü yılını doldurmak üzereydi. Evlenip yuva kurmak, emekli olup köyüne yeniden yerleşme hayalleri kuruyordu.

Dursun otobüse bindiğinde az önceki kısa süreli dayağın izlerini taşıyordu. Elmacık kemiğinde kızarıklar belirginleşmiş, gömleğinin yakası yırtılmış ve nereden geldiğini kestiremediği kan lekesi vardı. Pantolonunun diz kısmı tozlanmıştı. Otobüsteki yolcular merak ve şaşkınlıkla kendisine bakıyordu. Bakışlardan rahatsızlık duyarak sessizce boş bir koltuğa doğru ilerleyip oturdu. Yan koltukta gideceği köyün lisesinde öğretmenlik yapan Ali oturuyordu. Ali Dursun'un halini görünce biraz telaşlandı.

- N'oldu Dursun? Bir şeyin yok ya?!

- Valla anlatsam inanmazsın. Ne yapcam şaşırırım kaldım hocam. Sen öğretmensin, anlarsın. Ne olacak bu memleketin hali. Beline silah takan kendini kral sanıyor.

- Hele bir sen ne olduğunu anlat. Polisten mi kaçtın?

- Yok yok, öyle değil hocam. Bu başka. Sesini kimsenin duymayacağı bir şekilde alçalttı, başına gelenleri bir bir anlattı. Ali gülmek için kendini zorluyordu. En sonunda kendini daha fazla tutamadı ve gülmeye başladı.

- Demek orta yolcu, kendi halinde bir emekçisin ha!

- Ya Hocam gülesin diye mi anlattım. Biliyorum emekçiyim dememeliydim, ama alışkanlık işte, ağzımdan kaçtı.

- Yok Dursun, emekçiyim dememiş olsaydın da yiyecektin dayağı. Senin sağcıyım demen lazımmış!

- Ben de sonradan anladım onların sağcı olduğunu. İlk başta anlasaydım...

- Senin arkandan boşuna bağırılmamışlar, kendine bir yol seç diye.

- Neden illa ikisinden biri. Hiçbir şeye karışmadan da yaşıyorum ben.

- Belli oluyor canım, yaşıyorsun. Sen buna yaşam mı diyorsun. Korkup sinerek, nereye kadar yaşayabilirsin.

Ali öğretmen Dursun'a takılmayı bırakıp ciddileşmeye başladı ve sordu:

- Olaylar seni bir duvar dibine doğru sürüklüyor, daha fazla geriye adım atacak yer kalmadığında ne yapacaksın?

- Hocam, sana güvendiğimi bilirsin. Biliyorsun ben solcuyumdur. Ecevit'i severim. Karaoğlanımızdır o bizim. Türkeş'in Allah belasını versin. O biz Alevilere az mı çektirdi. Daha geçen yıl Maraş'ta kaç insanımızı öldürdüler. Hamile kadınların bile karınlarını süngülemişler. Ama ben ne yapayım, en iyisi sessizce beklemek. Vakti gelince...

- Sen bilirsin, ne diyim ki... Ama bir konuda daha yanlış düşünüyorsun. Ecevit'le, Türkeş arasında çok ince bir fark vardır. Onlar bizlerin çıkarları için ça-

lışmıyorlar. Biz işçiler, emekçiler kendimiz yönetime gelmedikçe rahat yüzü göremeyiz.

- Senin bu söylediklerini belediye'deki arkadaşlardan bazıları da söylüyor. Ama ben pek anlamıyorum. Okumamışım ki, ilkokulu bile zar zor, bin bir güçlükle bitirdim. Öğretmen acıdı halime de diplomayı verdi. Bu işi de abimin partideki tanıdıkları aracılığıyla bulabildim. Yani Ecevit'in kazandığım üç kuruşta hakkı var. Benim bir akrabam vardı. Senin şimdi çalıştığın liseden mezun olmuş ve öğretmenlik yapmak üzere İstanbul'a gitmişti. Yasadışı bir partinin üyesiymiş. Öyle genç ve yakışıklıydı ki. Onu gören dönüp bir daha bakardı. Yüzüne baktığında insanın içi açılır, dertlerini sıkıntılarını unuturdu. Ona nasıl kıydılar anlamıyorum. Yüzü gözlerimin önünden gitmiyor. Cenazesi köye geldiğinde daha askere gitmemiştim. Gizliden avlularına girip bakmıştım yüzüne. Gülümsemesi donup kalmıştı, onca kurşun yakışıklılığını bozamamıştı. Ölürlen bile nasıl gülümsüyor şaşmıştım, halen de şaşarım. Ben onun gibi olamam hocam. O bambaşka bir hamurdan yoğrulmuştur.

Sustu... Ali hoca da susmuştu. Biliyordu, ne söylesen Dursun ikna olmazdı. İkisi de kendi düşüncelerine dalmıştı. 45 dakikalık otobüs yolculuğunun sonuna geldiler. İkisi de aynı durakta inip birbirlerine iyi geceler dileyip evlerine yöneldiler.

Dursun evine doğru ilerlerken birden yırtılan kanlı gömleğini hatırladı. Hiç içinden eve gitmek gelmiyordu, bir de babasına açıklama yapmak, onların dırdırlarını dinlemek zorunda kalacaktı. "Bu halimle hiç çekemem" diyerek abisinin evine doğru yöneldi. Sonunda eve ulaştı, kapıyı tıklattı. Hep o tanıdığı ses telaşla sordu, "Kim o?"

- Yenge, benim, Dursun.

Kapı hemen açıldı, içeri girdi. Yengesi Fidan, Dursun'un halini görünce şaşırıldı.

- Ne oldu Dursun, yoksam babanla kavga mı ettin?

- Yok yenge, sonra anlatayım, hele biraz dinleniyim de. Abim evde mi?

- Birazdan gelir, geç otur. Aç mısın? Hemen bir şeyler hazırlayayım.

- Şimdilik kalsın yenge. Bir ağrı kesici var mı? Sanki bir kamyon dayak yemişim gibi her tarafım ağrıyor.

Amcalarının sesini duyan çocuklar hemen salona doluştular. Korkuya kapılan gözler, kocaman açılmıştı. Durup kaldılar öylece. Dursun bir bardak suyla iki aspirini hemen içti.

- Ne o öyle, canavar görmüş gibi bakıyorsunuz. Tanımadınız mı, benim amcanız.

- Tanıdık da emmi, gömleğinde kan var, yüzünde bi tuhaf. Kim dövdü seni, askerler mi?

- Bir şeyim yok, merak etmeyin. Kim beni dövecekmiş, siz asıl karşı tarafın halini görecektiniz. Üç kişiydiler ve hepsini yere serdim. Cü Cü (Cüneyt Arkin'a böyle derlerdi) hiç kalır yanımda. Hem siz niye uyumadınız hala. Yenge yatırsana çocukları.

Çocuklardan en küçüğü çekinerek sordu;

- Emmi simit getirmedin mi bize?

- Unuttum be çocuklar, insanda akıl mı kalıyor. Ama söz, bi daha ki gelişimde ikişer tane getireceğim.

Dört kardeştiler. En büyükleri sekiz, küçükleri ise üç yaşındaydı. Simitlerinin gelmediğini öğrenince hayal kırıklığıyla yataklarına doğru gittiler. Dursun ara sıra gelirdi evlerine ve hep elindeki poşette simit olurdu. Babaları da Ankara'ya gideceği zaman sorardı, "Ankara'dan ne istersiniz, gelirken getireyim size", hep birlikte, "simit istiyoruz, simit getir bize", diye cevaplarıydı. Evin bahçesinde oyun oynarlarken, uçak sesi duydular mı, oyunlarının en heyecanlı yerinde bile olsalar hemen ellerini yukarıya kaldırıp sallayarak, oldukları yerde zıplarlardı ve bağırmağa başlardı:

"Uçak Ankara'dan gelirken bize simit getir." Uçak görünmez olduktan sonra da oyunlarına kaldıkları yerden devam ederlerdi. Onlar için Ankara demek simit demekti. Amcaları Ankara'dan gelmişti ama elinde simit falan yoktu. Çocukların 8 yaşındaki ablası teselli ediyordu kardeşlerini, "bugün unutmuş ama yarın babam getirecek nasıl olsa."

Çocuklar gittikten sonra Dursun:

-Yenge, çocuklarda üzüldü, aslında ben buraya gelmeyi düşünmüyordum, bu halimle babamlar görmesinler, bir de onlarla kavga etmeyim diye buraya geldim.

- Sen simidi falan boşver. Çocuk değiller mi, unuturlar nasıl olsa. Sana ne oldu sen onu anlat.

- Gerçekten önemli bir şey yok. İşten çıktıktan sonra ara sokakta sağıcılardan 4-5 kişinin kontrolüne denk geldim.

- Tabi sen solcuyum dedin, onlar da...

- Dur be yenge anlatıyom işte. Onların kim olduğunu anlamadım, orta yolcuyum dedim ben de.

- Ben de safım, niye diyen ki sen solcuyum diye. Paçanı kurtarmak için tilkiden bile kurnaz olursun. Ama anlaşılın bu kez başarılı olamamışsın.

- Öyle ya. Ama yine de şanslı sayılırım. Birinin belinden silah düştü. Meğersem çocuklar silahlıymış, yani ucuz atlattım, ya öldürselerdi beni...

- Allah korusun! Ama Dursun, böyle kendini koruyamazsın ki. Bir yerlerden silah bul kendine. Silahsız sokağa çıkacak vakitler çoktan geride kaldı.

- Sen de delirdin mi nedir? Kendimi öldürtmemi mi istiyorsun?

- Böyle giderse zaten kim vurduya gideceksin... Ben ne diyorum, kendini korumak için silah al. Tövbe

tövbe ölmeni niye isteyim.

- Tamam yenge tamam. Sana da bir şey anlatılmıyor. En iyisi ben uyuyayım. Abimin geleceği de yok zaten. Yarın konuşuruz.

- Ne dedim ki be çocuk hemen böyle alınganlık yapıyorsun.

- Alınmış felan değilim yenge. Öyle yorgunum ki. Sabah devam ederiz olur di mi?

- Tamam sen yat. Şuraya hemen hazırlarım ben yatağımı. Şu pijamaları giy de bana gömleğini, pantolonu ver, yıkayım, onarayım.

Dursun yengesinin yatağı hazırlamasını izlerken uyuklamaya başlamıştı bile. Hazırlıklar bittiğinde hemen oturduğu koltuktan kalkıp üzerindekiyi değiştirip yatağa girdi. Çocuklar gibi uyuyordu şimdi.

Yengesi Fidan, gömleğinin yakasını onarmaya başlamıştı ki, dışardan gelen kocasının sesini işitti. Kazım'ın gelişini evin bahçesinde bulunan köpekler fark etmiş, hemencecik bahçe kapısına sahibini karşılamaya çıkmıştı. Çocukları Lasi ismini takmıştı bu köpeğe. Sahibinin eli ensesini okşarken hoşnutlukla hırıltıları yükseliyordu.

- Lasi oğlum, ne yaptın bütün gün? Evi, çocukları korudun mu? Unutma ben yokken burası sana emanet.

Kocasının sesini duyan Fidan kapının önüne çıktı.

- Deli misin adam, ne konuşuyorsun köpekle. Hem de saat kaç olmuş. Dursun geldi, uyuyor şimdi.

- Yine mi babam evden atmış?

- Yo bu sefer farklı mesele. Ölümünden dönmüş çocukcağız.

- Ne ölümü, ne diyorsun?

- Hadi içeri gel de konuşalım. Kapının önünde kaldık. Duyan felan olur. Zaten bizi buradan atmak için bahane arıyorlar.

- Boşu boşuna konuşuyorsun. Neyse girelim yine de üşümeye başladım.

Kazım'ı görenler ondan korkarlardı. Atletik yapılı, 1.90 boylarındaydı. Bir eliyle kocaman bir koyunu kaldırabilecek kadar güçlü idi. Öfkelenildiği zaman kimse karşısında durmaya cesaret edemezdi. Yakışıklı yüzü canavarlaşırdı adeta. Kardeşi Dursun'un tam tersi idi. Onları yan yana gören kardeş olduklarını akıllarına bile getirmezdi. Kazım'ın karısı da kendisi gibi boylu poslu, gözü kara idi. Ankara'nın bu köyüne taşınan ilk yabancılandı. "Güvendikleri, anlaşabildikleri birkaç ev vardı sadece. Bir de köydeki yatılı okulun bazı öğretmenleri ve öğrencileri ile araları iyiydi. Fidan Maraş'taki katliam sonrası korkuya kapılmıştı. Bu köydekilerin hepsi Sünni ve Türkeşiydiler. Ya çocuklarına bir şey yaparlarsa! Kendisi için bir kaygısı yoktu, ama çocukları çok küçüktü...

Kazım'la birlikte eve girdiler. Kazım karısını rahatlatmaya çalıştı:

- Boşuna bunca tedirginliğin. Ne olacak sanki. Buradan bu eve gelmeyi göze alacak bir adam çıkmaz. Neyle karşılaşacaklarını az çok tahmin ederler. Sen benim söylediklerimi yaparsın. Lasi yabancı biri geldi mi koymaz onları içeri. Havlamaya başlar. Sen de bu arada yatağın altındaki silahlardan Rus kırmalısını çıkarırsın, karşılarına geçip doğrultursun. Onlarda korkarlar. Ben seni bilmez miyim? Yavrularımızı korumak için şahan olur çıkarsın karşılarına.

Fidan sözlerden gururlandı, yatıştı, sakinleşti biraz.

- Doğru diyorsun herif de, biz yine de dikkatli olalım. Milletin eline fırsat vermeyelim.

- Neyse, şimdi ne oldu sen onu anlat, ne yapmış bu deli oğlan yine?

Karısı Dursun'un anlattıklarını anlattı. Kazım düşünüyordu. Kardeşini nasıl korumalıydı. Ona öğüt veriyordu ama dinleyen kim... Karısına yakınmaya başladı.

- Hanım, nasıl anlatmalı bu çocuğa bilmem ki. O korkup sindikçe üzerine daha çok gelirler. Son erkek çocuğu ya, çok başı boş bıraktı bizimkiler bunu. Ne iş yaptı ne başka şey, o yüzden böyle bodur kaldı ya. Yi-yip içip yatar. Yiyeceği ekmeği için hiç çalışıp çabalamadı ki. Hakkı olan bir dilim ekmeği vermeseler gı-kını çıkarmazdı... Eğer karşısındaki nazının geçeceği biriyse kendini acındırmaya çalışır, yoksa çekilir köşeye... Düşünsene ya sendikaya üye olan son işçi o. Güler misin, ağlar mısın? Keşke Ankara'da iş bulmasaydım ona, karşıdaki okula bekçi, hademe felan olarak yerleştirseydim, böylece gözümün önünde olurdu. Her gün onunla birlikte işe gidip arkasını kolluyamam ki.

- Doğrusun bey, ben de biliyorum onun nasıl olduğunu. Biz evlendiğimizde o ilkokula gidiyordu, neredeyse elimde büyüdü. Sen askere gittiğinde ben nelelerini gördüm nelerini... Okulda çocuklarla kavga ederdi, ben gidip azarlardım o çocukları.

Kazım'ın aklına komik bir olay geldi. Gülümseyerek anlatmaya başladı.

- Geçen yıl İstanbul'a kız kardeşimin yanına gitmişti ya, anlatmıştım herhal. Neyse.. Kız kardeşimin eşiyile bir toplantıya gitmeleri gerekiyormuş. Fabrikadaki grev örgütlenmeleri içinmiş toplantıları. Yani ertelenemez bir toplantı. Dursun evlerine yeni gelmiş gelmesine ama bırakıp gitmek zorundalar. Kardeşim Dursun'un bir şeyden anlamadığını, saf olduğunu biliyor ya öğütlerde bulunmuş. "Kapıyı kimseye açma, eğer ısrarlı çalarlarsa ablamlar yok, siz sabaha gelin de, içeri alma kimseyi. Dolapta yemek var acıktığında yersin, bizi bekleme deyip çıkmış. Evde televizyon izlemeye koyulmuş. Saatler geçmiş, yalnızlıktan sıkılma-

ya başlamış. Tam o sırada kapı zili çalmış. Kapıdaki gözetleme deliğinden gelen kim diye bakmış ki ne görsün, prenseslerden bile güzel bir kız, uzun siyah dalgalı saçları, kocaman gözleri... Herhalde komşunun kızıdır, hem bana ne zarar gelebilir ondan diye düşünüp kapıyı hafifçe aralamış, istemiş ki bu güzelliği doyasıya seyretsin. Kimi aradın, diye sormuş? Tezegül ablalar evde yok mu, diye yumuşacık sesiyle sormuş. Bizimki heyecandan kekelemeye başlamış, "aa aa ablamlar yok" diyebilmiş. "Onlar gelene kadar, içerde beklesem". Bizim ki kızın cesaretine şaşırılmış, biraz kendini toparlayarak, ne zaman gelecekleri belli değil. Bana kimseyi içeri alma dediler, diyerek kızın girmesini engellemek istemiş. Kız, kapıda çok oyalanıyor, birilerinin dikkatini çekebilirim, buradan bu saatte geriye de dönemem diye aklından geçirmiş ve içeri girmeye karar vermiş. Bizim Dursun'u itekleyerek kendine geçecek yer açmış. İçeri girip kapıyı kapatmış. Bizimkinin yüzünü görmek isterdim o an. Bizim güzel kızımız meğersem devrimciymiş. Çıkarmış üzerindeki pardüseyi salona doğru ilerlemiş. Dursun kızın keleş olduğunu görmüş. Beni öldürecek diye mi düşündü bilinmez küt diye bayılı vermiş.

Kazım anlatırken bir yandan da gülüyordu. Fidan'da öykünün sonlarına doğru karnını tuta gülmeye başlamıştı. Eşinin Dursun'u taklit etmeye çalışması çok komik oluyordu. Olayı her anlattıklarında neşeleniyorlardı. Kara düşünceleri yine dağılmıştı işte... Uyudular... Ev gecenin sessizliğine teslim olmuştu.

Ertesi gün pazardı ama Kazım'ın yine erken kalkması gerekiyordu. Ona tatil olmazdı, köyün bakkalıydı o. Erken kalkıp dükkamı açmalı ki, ekmekçinin getirdiği ekmekleri alsın, ortalığın tozunu temizlesin, böylece ekmek teknesinin bin bereketi kaçmasın.

Aradan aylar geçti. Dursun arada sırada ağabeylerine gidiyor, yeğenleriyle oyunlar oynuyordu. Sessiz sakin işine gidip geliyordu. Olaylar her geçen gün kızışıyor savaş yükselerek devam ediyordu. Ekmek kuyrukları, tüpgaz kuyrukları artıyordu. Artık maaşını bile doğru düzgün alamıyordu Dursun. Sendikadan birkaç kişi gözaltına alınmış sonra da bırakılmıştı. Gözaltına alınanlardan birisi yakın arkadaşıydı. O da tıpkı Dursun gibi hiçbir şeye karışmazdı. Birlikte ne çok eylemlerden kaçmışlardı. Peki, neden gözaltına alınmıştı, bir türlü anlayamıyordu Dursun. Arkadaşını evinde ziyarete gittiğinde sormuştu. Arkadaşı yoldan geçerken bir çevirmeye denk geldiğini, kimlik kontrolünde doğum yerini beğenmeyen polislerin, "götürün bunu, bu saatte ne dolaşıyormuş buralarda öğrenin" diyerek başka polislere devrettiğini, bir arabaya bindirilip DAL (Derin araştırma laboratuvarı, Ankara'daki Emniyet Müdürlüğü)'a götürüldüklerini anlattı. Gece sabaha kadar dövmüşler, ertesi gün bırakılmışlar. Dursun

bu olaydan sonra daha da dikkatli olmaya karar verdi. İşten çıkar çıkmaz hemen otobüs durağına gidiyordu.

Bir gün yine her zaman ki gibi erkenden işe gitmek için kalktı. Kahvaltısını yaparken dinlemek üzere radyo açtı. Duyduklarına inanamadı. Askerler darbe yaptıklarını açıklıyordu. Kahvaltısını yarım bırakıp koşu koşu abisinin evine gitti. Yengesi ve abisi uyanmışlar televizyon haberlerini dinliyorlardı. Dursun'un kapıya vuruşuna çocuklar uyanmıştı. Şiş gözlerle, esneyerek salona girdiler. Dursun bir koltuğa oturmuş televizyona bakıyordu, abisinin bir şeyler söylemesini, içini rahatlatmasını bekliyordu. Çocuklar, hemen ortamın gerginliğini hissederek bir köşede halının üzerine oturmuş anne ve babalarına bakıyorlardı. Sessizliği çocukların en küçüğü bozdu, "baba, niye hala evdesin, bişey mi oldu?" Birden baba kendini toparladı. Böyle boş boş evde oturmanın anlamı yoktu. Kararını hemen verdi. "Siz sakın bahçeden dışarı çıkmayın. Sokağa çıkma yasağı var. Yoksa askerler kızar size. Ben dükkana gidiyorum. Dursun sende benimle gel" diyerek ayağa kalktı. En küçük çocuk ağlamaya başladı. "Baba sende gitme, askerler seni götürürler sonra"

- Ağlama yavrum, babana bir şey yapamazlar" diye annesi ufaklığı yatıştırmaya çalıştı. Kazım ve Dursun evden çıktılar.

- Dursun, sen şimdi eve git. Bugün işe gidemezsin. Ben dükkandan birkaç arkadaşı arayacağım. Buranın askerleri tanıyorlar bizi sorun çıkacağını sanmıyorum. Hele bakalım durum neymiş sen de annemlerin yanında kalırsın. Hemen telaşlanma, bir aksilik çıkarsa beni ararsın, olmadı bir çocukla haber gönderirsin, ben dükkanda olacağım.

Sokakta pek bir hareketlilik görünmüyordu. Kazım rahatlamıştı biraz ya, ilçeden bir askeri cipin içinde yeni gelen askerleri gördü... Burası da karışacak anlaşılan, en iyisi gazeteden arkadaşları arayayım, Ankara'da neler dönüyormuş öğrenirim, diyerek adımlarını hızlandırdı.

Dükkanı açmasına kimse bir şey dememişti. Alışveriş için gelen müşteriler oldu. Fırıncı gece pişirdiği ekmekleri getirmişti. Sanki her şey normal gibiydi, tanıdıklarına telefon etmekten vazgeçti. Şimdi onların işi başından aşkındır, ben daha sonra ararım diye erteledi. Radyodan haberleri takip ediyordu. Akşamüzeri karısı koşarak geldi.

- Kazım köpeklerimizi vurdular.

- Ne demek vurdular? Kim vurdu? Niye vurdu?

Peki yavruları?

Fidan anlatmaya başladı:

- Bi saat oluyor, bir birlik asker geldi. Başlarında ki komutanı ilk defa gördüm. Sanki düşmanlarının si-

perini ele geçirmiş gibi bağırıp çağırıyordu sağa sola. Çıktım dışarı... neye celallenmiş anlayım diye. "Çıkar şu köpeği dışarı" diye bağırılmaya başladı. Yapmayın, onun ne suçu var, diyecek oldum; köpeğinizden mahalleli şikayetçi, kapıdan içeri kimseyi almıyormuş, dedi. Sırf bu yüzden öldürmeye gelmiş onu. Beni öldürecek olsalar bu kadar yalvarır gibi konuşmazdım ya, ne yapayım, köpeğin dili yok. Ben savundum onu. Kulübenin önüne geçtim. Durun, Lasi yeni doğum yaptı, 6 tane eniği var. Analarımı öldürürseniz yavruları ne yapar dedim. Beni itekledi hayvan. Sen kendi eniklerini düşün diye bağırıldı. Baktım bizim çocuklar camların önüne dolmuş, parmaklıktan bana sesleniyor, ağlıyorlar. Anne gel diye beni çağırıyorlar. Koşarak girdim içeri. Arkamdan bana gülüyorlardı. Nasıl zoruma gitti bilsen. Elimden bir şey gelmediğinden, bari çocuklarının yanında olayım diye içeri girdim. Onlarda peşimden gelse hiç acımadan vururdum. Neyse ki gelmediler. Kapıyı kilitledim hemen. Çocukları camdan uzaklaştırmaya çalıştım, olmadı. Parmaklıklara yapışmış, askerleri izliyorlardı, ayıramadım oradan. Ben de merakımdan izledim. Hiç acımadan nasıl öldürdüler görsen. Lasi, kulübesinin kapısına doğru kafasını uzatmış hırlayıp havlıyordu. Belli ki yavrularının yanından ayrılmak istemiyordu. Hayvancağızın üzerine 4-5 el ateş ettiler, ama ölmemişti, hırıldılar içinde havlamaya çalışıyordu. Sonra askerlerden biri acıdı herhal, yaklaşip kafasına bir el ateş etti, öldü bu kez. Ama komutan emir vermeye devam ediyordu. Dilim lal olaydı da 6 yavrusu olduğunu söylemeyeydim. Belki bırakıp giderlerdi öylece. Komutan, "çıkartın enikleri" diye buyruk verdi. Hepsini tek tek enselerinden tutup havaya kaldırıp ateş ettiler. Çocuklar öyle donakalmış gibiydiler. Her taraf kan içinde kalmıştı. Köpekleri toplayıp bir çöpe attılar. O Lasi'nin kafasına ateş eden asker vardı ya, işte onun gözlerinden yaş akıyordu. Bizim çocuklar ağlayamıyordu bile. Nedir bu başımıza gelen.

- Tamam, sus artık Fidan. Artık yapacak bir şey kalmamış. Kim şikayet etti bizi acaba? Elime bir geçirsem onu, yapacağımı bilirim.

- Valla ben diyorum ki, yatağın altındaki iki silahı da gömelim. N'olur n'olmaz. Evi aramaya gelirlerse...

- Haklısın, bu gece ben hallederim o işi. Haberlerde silahları teslim edin diyorlardı. Ne verecekmişim bu yeziplere silahımızı. Gömerim, sonra ihtiyaç duyarsam çıkartırım. Ama şimdi başımıza dert açmaktan başka bir işe yaramazlar.

Endişeler içinde birkaç gün daha geçti. Rus kırmalısı ile Kırıkkaleyi bir direğin dibine gömdüler. Evlerine gidip gelen Ali öğretmen ve bir arkadaşını, okul-

dan birkaç öğrenciyi tutukladıkları haberini aldılar. Mamak zindanına kapatıldıklarını öğrendiler bir ay sonra da. Sağ olsun çocuklar kendilerini ihbar etmişlerdir. Nasıl da yürekli çıkmışlardı. O kadar işken- ce görmelerine rağmen tek bir kelime söylememişler- di. Alnından öpülesi bunlar diyordu Fidan, onlar hak- kında konuştuklarında. Dursun öyle korkmuştu ki ev- den dışarı iş dışında çıkmıyor, abisinin yanına bile uğ- ramıyordu. Çocuklar uzun süredir bahçeye çıktıkların- da oyun oynamıyorlardı. Yerdeki kızılığın yanına gi- dip köpekleri hakkında konuşuyorlardı. Fidan “daha çok küçükler, unuturlar bu yaşadıklarını yakında” di- yordu ya, bir türlü kendisinin gözünün önünden gitmi- yordu, o vurulma sahnesi.

Fidan akşam yemeğini hazırlamış. kocasının gel- mesini bekliyordu. Ama Kazım değil Dursun çıkıp geldi.

- Yenge, abimi karakola götürmüşler. Hakkında ihbar varmış, silah kaçakçılığı yapıyor diye.

Fidan’ın yüreği ağzına geldi. Hangi düşman böy- le bir iftira atabilirdi. Herkes bilmez miydi kocasının sabahtan akşama kadar dükkanda oturduğunu. Dur- sun’la düşündüler ve karar verdiler, ikisi birlikte kara- kola gidip oradaki yüzbaşıyla konuşacaklardı, Ka- zım’ın sahipsiz olduğunu düşünmesinler diye. Ama önce dükkana gidip Kazım’ın Ankara’daki gazeteci ar- kadaşına telefon edip durumu anlattılar. Ve köyün tek asfalt yolu olan anayola çıkıp karakola doğru yürüdüler. 15 dakika sonra geldiler. Komutanla görüşmek istediklerini nöbetçi askere söylediler. İsimlerini, ne için geldiklerini açıkladılar. Asker söylenenleri not ettikten sonra, burada Kazım diye bir tutuklama yok. Komutan da uyuyor şimdi, sabah gelin diyip gönderdi onları. Dursun:

- Gözlerimle gördüm, bir cemse asker arabanın arkasına bindirdiler ve buraya getirdiler, diye itiraz e- decek oldu, asker hemen sözünü kesip sesini yükseltti:

- Ne bileyim ben, istersen seni de içeri alayım ha, diyerek göz dağı verdi. Askere tam cevap verecekken yengesi kolundan tutup çekti. Askere:

- Tamam çocuğum madem sabah gel diyorsun ge- lelim, ama hiç olmazsa ona gömlek felan getirmiştim, gecenin soğukunda donmasın, bu giysileri alsan.

Ama nöbetçi nuh diyor peygamber demiyordu. “Kesin talimat var abla, hiç bir şey alamam. Hem bak kayıtlarda da gözüküyor ismi. Belki bir yerlere içme- ye felan gitmiştir.”

Fidan öfkelenmişti ama öfkesini belli etmemeye ça- lıştı. Kendisi yüzünden kocasını daha çok döverler di- ye korkuyordu açıkçası.

- Madem son sözün bu, biz gidelim sabah tekrar

geliriz, diyerek ayrıldı.

Kanatları kırılmış bir kuş gibi kalmışlardı. Ağır a- ğı yürüyerek eve döndüler. Fidan bahçeden içeri girdi- ğinde çocuklarını yine pencerenin önünde, boynu bü- kük otururken gördü. Bu kadar zaman tuttuğu gözyaş- ları dökülmeye başladı.

- Yenge biraz sabret, abim yarın çıkar gelir. Ken- dine acımıyorsan çocuklara acı. Bak ne haldeler, bir de sen tutmuş onların önünde ağlıyorsun. Sil gözyaşlarını da içeri girelim, bir bardak su iç kendine gelersin..

Fidan biliyordu bu kez Dursun haklıydı. Çocuk- larını düşünmeliydi. Gözyaşlarını silip içeri girdiler.

- Babanızı bulamadım yavrularım, belki sabah gelir, o gelene kadar uyuyun siz, dese de çocuklar pen- cerenin önünden ayrılmadılar. Fidan’da onların yanın- da oturup beklemeye koyuldu. Sabah komutanla görü- şecekti. Ona neler söyleyeceğini kafasında evirip çeviri- yordu. Dursun’da bu gece yengesinin evinde kalmış- tı ama o uyuyacaktı.

- Yarın işe gideceğim bana müsaade, bir şey olur- sa beni uyandırırısın, diyerek divanın üzerine uzandı. Fidan üzerine yorganı getirdi.

- Seni de gece gece yordum, kusuruma bakma. A- ma kadın başıma bu saatte karakola gidemezdin, sen olmasan, sağolasın.

- Ne demek bu, ayrımız gayrımız mı var. İşe git- mem gerekirse sabah seninle gelirdim ama...

- Sen şimdi uyu, sabah çocuklarla giderim ben. Sana Allah rahatlık versin.

Dursun ne kadar uyumaya çalışsa da olmuyordu. Kafasının içinde dönüp duruyordu, abisinin askerler a- rasında zorla arabaya bindirilişi. Söyledikleri geliyor- du aklına:

“Kim ihbar ettiyse çıksın karşıma, bir de benim yüzüme söylesin. Ben nasıl yaparım böyle bir şeyi, bir kamyon silahı nerden bulmuşumda satmışım.”

Komutan ne kadar adice laflar etmişti. “Kes seni- ni, durumuna bakmadan bir de tehdit ediyorsun. Biz biliriz senin gibileri. Duydunuz mu ahali, silah bulsa satarmış.”

Yengesine bu kadar ayrıntılı anlatmamıştı duru- mu. Kadına bir şey olur diye korkmuştu. Karakoldaki listede de adı yazılmadığına göre belli ki abisini öldü- recekleri.

Bu düşüncelerle dönüp duruyordu yatağında. Kendisine, korkaklığına kızıyordu. Ama ne yapacaktı şimdi!!

Gün doğarken halen uyumamıştı. Kalktı yatağın- dan, doğan yeni günü birlikte karşılamak için sessizce yengesinin ve yeğenlerinin yanına gitti.

8 Ocak 200

Seviyorum seni
Ekmeği tuza banıp yer gibi
Geceleri ateşler içinde uyanarak
Ağzımı dayayıp musluğa
Su içer gibi
Ne zaman seni düşünsem
Bir ceylan suya iner...

Merhaba can parçam... Ay parçam, merhaba! Yazdığım mektubun, gecikmelide olsa postaya verildiğini gösterir kağıdı getirdiler bugün. Dün çıkmış yola... Kim bilir, belki elinde şu an... Belki hala yolda. Ve daha ulaşmadan bu satırlarım postaya... İlk merhabam dokunacak gözlerine. Şiirlerle katara giren sesim, türkülü ezgilerim... Ulaşır mı esen yele... Şu acılı, şu coşkulu yürüyüşünde eşlik eder mi sana?

Ah... Hiç aklımdan çıkmıyorsun. Çıkmıyorsunuz... çık-mı-yor-sunuz! Türküler söylüyorum, ayrılığa dair. "İşte geldi yine ayrılığın saati/Ah durdurabilsem gecen zamanı..." Böyle önde gidenlere... Gözlerimde tomurcuk yaşlar mı var ne! Akıtıyorum içime. Daha şimdiden deliler gibi... Özledim. Çırpıyor yüreğim. Kah orda... sana, yol arkadaşına, hepimize. Kah burada, iki adım uzakta, seslerini duyduğum dostlarıma. Ve daha uzaklara uzanıyor yüreğim. Yüreğim her birinizde... Hepinizde. Orada, burada... Uzaklarda.

Hayata çalım atılmaz. Dostlara da... Ama neden kendimi bu çalım yemiş gibi hissediyorum? Ve öyle coşkun yürüyüşünüze öykünen gözlerle bakmaktan başka bir şey yapamıyorum?

Zindandan Mektup Var

"Beni terk ettin sandım ruhum
Burada mıydın

...
Seni öldü sandım ruhum
Biliyor musun..."

Ruhum... ruhum. Işıklı, ışıltılı... Güneşli yarınlar gibi parlak, aydınlık. Demek bırakıp bizi geride, pupa yelken açılmak düştü size... Engin ve hırçın denizlere. Yüreğim sizlerle... yüreğimiz sizlerle. Çarpan tek bir yürek... Yekpare. Alın ellerimi de götürün. Böyle... sızsız, garip... Hayır... Size asla veda etmeyeceğim! Şen kahkahalarımızın çınlayışı, gülen gözbebekleriniz... ısıtıyor içimi. Sessizliği Sibel'in ve senin türkülerin... Ve aşkla çarpan yürekleri diğerlerinin... Hepsiyle doldurdum içimi. Ruhumu, yüreğimi sundum güneş parçası ellerinize. Bu bitimsiz... bu sonsuz... bu aşk dolu sonsuz yürüyüşünüzde, bilin ki... Daima sizinle.

Şiirler okumalıyım. Türküler söylemeli, soluğumu soluklarınıza katmalıyım.

"Maviye
Maviye çalar gözlerin
Rüzgar da asi
Körsem, bozuksam, senden gayrısına

yoksam

Can benim, düş benim ellere nesi
Hadi gel, ay karanlık
İtten aç, yılandan çıplak
Gelip durmuşsam kapına
Var mı ki doymazlığım
İlle de illet sevmelerim, sevmelerim gibisi
Etme gel, ay karanlık
Dört yanım puşt zulası
Dost yüzlü dost gülücüklü
Cigaramdan yanar alnım öperler
Dört yanım puşt zulası
Dönerim dönerim çıkmaz
Ey leylim gecede ölesim tutmuş
Ne olur gel, ay karanlık"

İsmin gibi gel... Özledim. Karanlığıma sun ışığı. Ve sen... sessizliğin çılgılığı... Sibel. Ve siz... Hepiniz.

Kelimeler kifayetsiz. Anlatamıyorum. Hele bu kifayetsizlik, sakıncılarla arttıkça... Şair olmalı anlatmak için. Ama... değilim. Bağışlayın dostlarım. (...)

Gece... gece... Tam karanlığıyla abanmış. Ve güneşe gidenler... Yürekleleriyle türkü söyleyenler. Bir şeyler vermek için çırpınıyor yüreğim. Ama benim... Yüreğimden başka verecek neyim var ki! Onu da çoktan vermiştim size.

“Seriverdin bak işte
Kan duvakla, doğan günle
Gönlünün cam penceresi
Açıyor ipek mendiliyle”

Dizelerle ulaşmaktan başka bir şey gelmiyor elimden. Bağışlayın. Ve buralardan bahsetmek istemiyorum. Gerek yok. Biliyorum, biliyorsunuz... Nice karanlıklar düşse de çığ misali... Şu incecik bedenlerimize... Güneşler açar gözbebeklerimizde. Irmaklar çağıldar, ormanlar uğuldar seslerimizde. Hayıflanmak yok... Yeise, karamsarlığa, durgunluğa yer yok. “Bir karanfil tam yüreğimin üstünde”... umut saçıyor. Kızıl atlarıyla güneşe gidenlerin ardından... İçime akıtırken gözyaşlarımı... Onlara olan aşkı, pençe pençe değil... ama... dize dize, nefes nefes kazıyorum beton duvarlara. Rüzgarlara salıyorum sesi. Narçiçekleri kokusuyla ulaşsın diye size. Haykırıyorum... Yürekleğinizden aldığım güçle... Aşklarınızın gücüyle...

“Boşuna değil dökülen kan
Tarihin akışından anlıyorum
Kuvvet zamanla yıkılır
Yalnız senin uğrunda ölür insan
Yarası acımadan”

Hürriyet... hürriyet! Güneşin, yıldızların fethine çıkanların, uğrunda aldıkları yaralardan sızan hürriyet! Sesinizdeki, gözlerinizin parıltısındaki... sesimizin ateşle, gözlerinizin aleviyle, ellerinizin sıcaklığıyla...

“Bir ateş yaktım gök mavisi beni bıraktığında
Bir ateş, dostu olmak için
Bir ateş, soksun beni kış gecesine
Bir ateş, daha iyi yaşamak için”

Özlemin artıyor her geçen dakika... Saniye ve anda. Anlamaz hasretin halisine düşmeyen... Aşkın, damarları yakan kan gibi kavurmasını tüm ruhu. Yanmayan ruh kaybeder ışıltısını. Hasretinizle yanıyorum, candostlarım. Kavuşacağız... Biliyorum. Yolu yok!.. Şu köhne dünyanın aptal devleriyle dövüşülecek. Her biri yere serilinceye dek... Yolu yok dinlenilmeyecek.

Uğurlar olsun size önde gidenler! Gönüllerini bir karanfil yapıp yüreklerimize bırakanlar... Unutmayın... Sevdadır, boynumuza astık. Gayri söze ne gerek! Ruhumun ışıltıları... yüreğim, aşkım... böyle öne fırlayıp giderken siz... İnanın, düşlerim, düşüncelerim sizinle olacak. Gözümde tomurcuk yaşlar... İçime akıtıyorum. Hayır... Size asla veda etmeyeceğim! Şarkı söyleyeceğim hep.

“Seni düşünmek güzel şey
Seni düşünmek ümitli şey
Dünyanın en güzel sesinden
en güzel şarkıyı dinlemek gibi bir şey
Fakat artık ümit yetmiyor bana
Ben artık şarkı dinlemek değil
Şarkı söylemek istiyorum.”

Ellerinizi avucumunda tutmak... candost sıcaklığında erimek istiyorum. Sevinç gözyaşlarıyla ıslanmak... Çocuk gülüşleriyle çağlamak... Yürekleğinizin sesiyle uyanmak istiyorum. Sizi seviyorum. Özlüyorum.

Bitirmeli artık. Son kelamım kendi dizelerim olsun.

İlk şu dalda açtı tomurcuk
İlk yeşeren oydu koskoca ağaçta
Büyüdü
Güzelleşti
En güzel çağındaydı yaşamın
Ve ilk onu kopardılar ağaçtan
Her şeyin ilki gibi
Ölümünde ilki ona düştü.

Dostlukla...

23.02.0

Merhaba Aysun Yoldaş

...
Öteki avucunu benim avucum say, öbür elini ver ona. “Bir Çift Güvercin” havalanacak, tam yüreğine konacak. Türküleri böyle söylemeli. Repertuar sanatçısı gibi değil ama yani bir bebeğin hayata doğuşundaki ilk soluk gibi, ya da “son soluk”ta bile olsa damla damla düşleri gözlerine düşer gibi...

Ölümün günleri ilerledikçe, F-Tipi halt etmiş daha yakın-yakın oluyoruz...

Bakma “ölümünden” bahsettiğime, birçok şeyin anlamı değişmeden, nasıl ihtilal olabilir ki...

Sevgili yoldaşlar;

...

Canım yoldaşlarım; bu mektup elinize geçtiğinde, Sibelimizi gökyüzüne uğurladığımız günün yıldönümü olacak... Ve onların anıları, yazdıkları, gülüşleri ve içimize sığmayan o sonsuz sevgileri yüreklerimizde sonsuza kadar yaşayacak. Her şey dün gibi... Sanki birazdan, posta gelecek ve üzerinde Sibelimizin adını taşıyan bir zarf uzatılacak. Ve sanki Sibelimizin yazdığı bir şiir, kağıtlardan yüreğimize akacak. Ve sanki o dik ve onurlu başını, en güzel yıldızın takılı olduğu güzel alnını öpülmek için uzatacak bize... Ve sanki kapıdan çıkarken, hastaneye götürülürken; “sizi seviyorum yoldaşlar” diyen o candan, o içten, o sade sesi yayılacak dünyamızın üstüne... Ve dünyamızın üstünde bir bayrak gibi dalgalanıyor şimdi onlar... Ne çok bayrak astık yıldızlara... Her gece yeniden ve yeniden bakarken yıldızlara, yoldaşlarımızın gülüşleridir içimize işleyen... Gözbebeklerindeki aydınlıktır bilincimize ışık veren... Ve onların düşleridir bizi o muhteşem geleceğe götüren... Bayraklarımız hazır, önde onlar yürüelim yarınlara... Yürüyoruz...

2 Temmuz '08
Kandıra

Merhaba Dostlar;

Öncelikle yolladığımız ÖNSÖZ ve diğer yayınlar için teşekkürlerimi ileterek başlayayım. Önce 7. ve 8. sonrada 11. sayısını aldım ÖNSÖZ'ün. Kültür-Sanat dergisi olarak içeriğinin zengin, doyurucu oluşunu sağlayan tüm yayın emekçisi dostların ellerine, bilinçlerine sağlık.

Çıkıştan itibaren edinmeye çalıştığımız bir yayındı. Ancak 1. sayı ile 9. sayıyı maalesef temin edemedik. Ailelerimizde oldukça uzak olunca sorun oluşturuyor bu tip ihtiyaçları sağlıklı karşılayabilmek.

Şimdiden duyarlılığımıza içten teşekkürler dostlar.

Dilerim, sizlerde dışarının ağır koşullarına ve koşuşturmalarına karşın her bakımdan iyisinizdir.

Ben\bizlerde yüreğimiz ve kafamız dışarıyı yaşamının getirdiği duygu ve düşünceler içinde her açıdan iyiyiz. Tabi bu sorunlar olmadığı anlamına gelmiyor. 7 yıl sonrasında da hala tecrit 2-3 kişi yaşamının adı olmaya devam ediyor ve disiplin cezaları dışında da artık idarenin aldığı tavırları adliye taşınması nedeniyle bu aralar yol eyledik duruşma salonlarını. En son 20 Haziran'da Ergül, Musa hoca ve 10'dan fazla arkadaşla yolculuk ettik. Tek güzel yanı dostlarla kucaklaşma imkânı bulup sarılabilmektir.

Evet, dostlar, yaşam karşısında belirleyici olan duruş sahibi olabilmektir. Koşullar ve nerede olduğundan bağımsız. Biz devrimci tutsaklarda kendi değerlerimizin gerektirdiği duruş içindeyiz hep.

Sizlere çalışmalarınızda kolaylıklar ve başarılar diliyor,

İçten dostluk duygularımızla selamlarımızı, sevgilerimizi iletiyoruz.

Umutla, sevgiyle kalın.

Dostlukla
Hasan Gülbahar

09.07.2008

Merhabalar

Önsöz ve Ayışığı Sanat Merkezi emekçilerine selam olsun. Dergiyi aldım teşekkür ederim. Mektubumun yayınlanması beni oldukça şaşırttı. Mektubuma bir yanıt alamayınca, dergide gecikince karamsarlığa kapılmıştım. Bahar ve Yaz sayısının bir arada yayınlanmasına da üzüldüğümü itiraf etmeliyim.

Aralık sayısı için öykü ağırlıklı, yayınlanmamış bazı yazılarımı göndereceğim. Genel anlamda başarılı buldum bu sayıyı. Çalışmalar hakkında tek tek yorum yapmayacağım. Bunun nedenini ilk mektubumda belirtmiştim. Ancak Atilla Oğuz'un "Sabahattin Ali" isimli inceleme yazısıyla ilgili kişisel bir eleştirim olacak. Bir okur gözüyle baktığımda, bu çalışmanın bir incelemeden çok, değerli şair-yazarımız hakkında bir tanıtım yazısı niteliğinde olduğunu düşünüyorum.

Yazılarımı önümüzdeki ay göndereceğim. Arşivden bir şeyler çıkarmak hoşuma gitmiyor. Önsöz sayesinde yazmak için yeni bir nedenim daha oldu. Aslında o kadar çok nedenim var ki!

Önsöz'e ve eserin tamamına gönül veren, inanan tüm yüreklere sonsuz selam, sevgi ve başarı dilekleriyle. Yarınların; özgürlük, dayanışma ve mücadeleye dolu günlere açılan bir pencere olmasını diliyorum.

Muzaffer Tansu

dünya hepimize yeter

Demet Demeter

Ermenilerin tarihini, Ermeni halkının yaşadıklarının somutlandığı isim, Sarkis Çerkezyan... Yaşamıyla bir tarihe ışık tutuyor. Tozlu raflarda olmayan ama her şeyiyle gün be gün, an be an yaşanan Ermeni tarihine... Sarkis amca'yı ziyaret etmekten bahsediliyor ve hemen dahil oluyoruz bu ziyarete. Yanımıza bir fotoğraf makinesi, bir de kayıt cihazı alıyoruz. Anlatacaklarının hiçbirini kaçırmak istemiyoruz çünkü. Ne de olsa canlı bir tarih Sarkis amcamız...

Ayışığı Sanat Merkezi'ndeyiz. Taksim'de, İstiklal'in ortasında Rumeli Han'da Ayışığı Sanat Merkezimiz. Yıllara, mücadelenin 15-20 yılına tanıklık etti. Duvarlarının her karışında yoğunlaşmış insan emeği bulunan bir yer... Kimler oraya gelip de bir işin ucundan tutmadı ki, kolektif emeğin en iyi somutlandığı yerlerden birisi Ayışığı... Duvarlarında, tavanlarında, tek bir fırça darbesinde... İnsanlarla paylaşılmalı, içten ve dostane sohbetlerinde... Dünyayı değiştirme, dönüştürme uğraşısında... İşte karşında gördüğün bir resimde somutlanıyor kolektif emek...

Ve yine sohbetler ediliyor dostlarla, Sarkis amcadan bahsediliyor. Ermenilerin tarihini, Ermeni halkının yaşadıklarının somutlandığı isim, Sarkis Çerkezyan... Yaşamıyla bir tarihe ışık tutuyor. Tozlu raflarda olmayan ama her şeyiyle gün be gün, an be an yaşanan Ermeni tarihine... Sarkis amca'yı ziyaret etmekten bahsediliyor ve hemen dahil oluyoruz bu ziyarete. Yanımıza bir fotoğraf makinesi, bir de kayıt cihazı alıyoruz. Anlatacaklarının hiçbirini kaçırmak istemiyoruz çünkü. Ne de olsa canlı bir tarih Sarkis amcamız... Giderken bir de karanfil alalım, diyoruz.

Tuhaf bir heyecan var içimde; gitsem mi gitmesem mi? Rahatsız etme kaygısı taşıyorum ve bir yandan da merak ediyorum, tanışma fırsatını kaçırmak istemiyorum. Ve çıkıyoruz yola... Nasıl birisi acaba? Bizi nasıl karşılayacak, böyle habersiz ziyaretimizi... Aslında tanıdığımız birisi gibi. Hep güzel şeyler duydum onunla ilgili... Karanfilimizi de aldık ve gidiyoruz işte... Taksim'den Yenikapı otobüsüne bindik. En son durakta indik. Oradan Kumkapıya doğru bir mahalleye girdik.

Eski Ermeni evleriyle dolu bir mahalle... Evlerin hemen hemen çoğu tarihi eser niteliğinde... O evlerde kimbilir ne acılar yaşandı duvarların tanıklık ettiği... kimbilir! (belki de birkaç yıl sonra bu evlerin hiçbirisi kalmayacak. Şimdilerde böyle yerlerdeki evler restore edilerek satılıyor). Sarkis amcanın okuduğu okulu gösteriyor bize eşlik eden fotoğrafçı dostumuz. 1800'lü yıllarda kurulmuş bir Ermeni okulu. O kadar güzel görünüyor ki. Okulun önünden geçiyor, bir sokağa giriyoruz. Ve işte Sarkis amcanın evine geldik. İki katlı, eski Ermeni evlerinden biri. Çok yoksul bir görünümü var ve kapısı ardına kadar açık.

Giriyoruz içeri, merhabalaşyoruz. Karşımıza orta boylu, güleç yüzlü, yıllara meydan okumuş bir adam çıkıyor. Bizi güler yüzle karşıyorlar. Oğluyla birlikte kalıyor. Odasının her bir yanı anılarıyla dolu. Karşı duvarda Ermeni aydınlarının önde gelenlerinin resimleri yanında babasının resmi var. Odada eski tarzda iki kanepeler var. Çocukluğumuzun anılarında kalmış türden kanepeler... Raflarında daha çok kitaplarımızın yer aldığı... Karşılıklı iki duvarın dibinde duruyorlar. Yan duvarda sokağa bakan bir cam ve karşı duvarda ise televizyonun olduğu bir dolap var. Hepsi bu kadar...

Sade bir oda... Aynı zamanda da küçük, kutu gibi bir ev... İstese maddi zenginlik içinde yaşayabilir, ama o kendini gönül zenginliğine vermiş. Yani insanlık davasında bir nefer olmaya adanmış. Bu yüzden de metallerden yoksun ama güzel bir yaşantısı var.

Sohbetimizin bir yerinde “hep açık mıdır bu kapı” diye soruyoruz... O da “dostlara her zaman” diyor. Dostu da düşmanı da hemen ayırttığını söylüyor...

Kendimizi tanıtıyoruz, Ayışığı Sanat Merkezi’nden ve Önsöz’den bahsediyoruz. Sarkis amcanın bir öyküsünü de yayınlamıştık Önsöz’de. Edebiyat dosyası olan sayıda... O da hemen Ermeni tarihiyle ilgili kitapları çıkarıp bize gösteriyor. Birde “Dünya Hepimize Yeter” dediği kendi kitabını.

“Dünya Hepimize Yeter” diyor Sarkis amcamız a-nılarının derlendiği kitabında. Ve anlatıyor yaşamından kesitleri sohbetimizde. Ömer Hayyam’dan okuduğu bir rubaiden esinlenerek “aramızdaki perdeyi kaldırsan; ne Rum kalır, ne Ermeni, ne Türk, ne Kürt, ne de dini inanç sadece insan kalır.” Evet, Sarkis amca gerçekten de öyle... Aramıza perdeler koyarak değil duvarlar öre-rek ayırıyorlar bizleri birbirimizden. Kimimiz hayatını kaybediyor, onlar da insanlığını...

Doğma büyüme İstanbullu olup olmadığını soruyoruz. Arabistan’da doğmuş, Suriye’de. Oradan da Konya Karamana yerleşmişler ve Karamanda geçmiş çocukluk yılları. Sonra da İstanbul’a gelmişler.

Kendi kitabının arka tarafındaki resimlerden birini göstererek anlatıyor tek tek. “Bizim Ermeni tarihinden” başlayan sözlerle. Kitabın arka kapak resmini Ermeni bir ressam yapmış. Gerçekten de çok güzel yapmış bu ressam Sarkis amcanın güler yüz-lü portresini. Herkes o canlılığı veremez resme çünkü. Sohbetimizin ilerleyen bölümünde yine o ressamdan bahsediyor; “bu resmi yapan Ermenistanlı bir çocuk” diyor. Ve ressamın soylu bir ailenin çocuğu olduğunu anlatıyor. “II. Dünya Harbinde Sovyet ordusuna Ermeniler 5 tane mareşal verdiler” diyor. “Bir tanesi de işte bu Babacanyan.” Ressamın da bu Babacanyan’ın torunu olduğunu söylüyor. “Bir de amiral verdi. Amiral Zia-go...”

Ayışığı Sanat Merkezinde şiir atölyemizin yaptığı “azınlık şiiri” üzerine olan etkinlikten bahsediyoruz; etkileniyor, dinliyor. Bu arada biz de fotoğrafını çekiyoruz, tabi kendisinden izin alarak. “Sakıncası yok” diyor, “benim bir şeyden korkum yok.” Konyalı oluşundan, Karaman’da yaşamasından bahsediyoruz.

Kimliğimde Karamanlı yazıyor, diyor. Ve babasını anlatıyor. Banker oluşunu, ne kadar zengin bir adam olduğunu... “ben çok ufakken ayrılmışız Karamandan”. “Biz tehirden geldikten sonra Karaman’a yerleşmişiz. Sonra babamı Karaman’dan sürdüler. Biz de Ereğli’ye geldik ki, babamı oradan da sürmüşler. Ama biz Ereğli’de kaldık.”

Sohbetin doğal gelişimi içersinde bizler de kendimizden, nereli olduğumuzdan bahsediyoruz. Yaşadığımız yerlerde Ermenilerin de yaşamış olduğunu anlatıyoruz. Ermenilerin de çok acılar çektiğini, bu acıların türkülerine bile yansıdığından bahsediyor arkadaşımız ve bu Ermeni halk türkülerinden ne kadar etkilendiğini anlatıyor. Dilini anlamıyorum ama çok acı çekmiş bir halkın türküleri olduğu belli. İnsanın yüreğine işliyor diyor. Sarkis amcamız da onaylıyor. “Hep ağıt... Hikayelerde de var o, hep ağıt, hep acı” Sonra Ermeni bir şairin Türkçeye çevrilmiş bir şiir kitabını çıkararak gösteriyor bize. Sarkis amcaya şiir yazıp yazmadığını soruyoruz ve Ermenice şiirler yazdığını öğreniyoruz. Oğlu bu şiirlerin Ermenistan’da baskıya girdiğini söylüyor.

Ermenice seni seviyorum ne demek, diye soruyor arkadaşımız; “kez gi sirem” (severim anlamına geliyormuş) diyor. Herkese söylenebiliyor; hem bir sevgiliye, hem de bir dosta, arkadaşına... “İstanbul Ermenileri kız sirem go derler. Doğu Ermenileri de sirumen, kez gi sirumen, derler.”

Vusi kaprisya, umut yaşatır demekmiş. (Ermenice bilmediğim için bunları nasıl duydu isem öyle yazıya geçirdim. Hatalı olabilir.)

Şiir kitabından “Ermenistan’dan Uzakta” şiirini gösteriyorum ve yeniden duygulanıyor Sarkis amcamız. “Eskiye anlatsak yalancı, yeniye de anlatsak dilenci derler” diyor. Sonra babasının resmini göstererek, şu adam Karaman’da bankası olan bir adamdı, ama cebinde bütün alacak parası yoktu. “Tehcire giderken paralarınızı Konya’da memleket milli bankasına yatırın gelince alacaksınız” diyorlar, hayda... Geldikten sonra da adamları sürüm sürüm süründürüyorlar...”

“Şurada büyük büyük hanlar var” diyor. Bir yerleri işaret ederek, şurası emniyetin olduğu, Sansaryan diyorlar ya, Sansaryanhan. Sansaryanlar Erzurum’dan gelme. (Eminönü’nde doğu bankın arkasında bir yerdeymiş şimdi.)

Sohbet belli bir konu etrafında ilerlemiyor, Sar-

kis amcanın belleğinde yer eden farklı farklı konulara geçiyor. “Ermenistan 1918’de kuruldu. 1920’de Ermenistan komünist oldu. O yıllarda Erivan denilen o şehir, aynı Anadolu kasabası gibi, evler falan aynı. Gittim gördüm. Böyle Erivan şehri, Roma’yla falan mukayese et istersen daha başka zaman. Zaten Ermeniler sanatçı. O binalar onların düş denilen kırmızı bir taşı var, onunla yapılmış. Baktım durur, koca koca binalar. Her taraf sanat eseri... İlk komünistler zamanında o şehri öyle yapmışlar. Binalar yapmışlar halka. Kendi malları gibi oturuyorlar.” Yani binaları yapanlar oturuyorlar, diyorum. Oysa bizde ise binayı yapanlar evsiz barsız, diyoruz. “85 yıl yaşadılar, altın çağını yaşadılar. Şimdi haydutların eline kalmış” diyor. Niye böyle oldu, diye soruyoruz. “Şimdi rejim değişti, küçük burjuvalar fırsat bildiler”.

Uzun uzun tarihlerini anlattı bize... Soruyoruz, bu kadar acıya, baskıya rağmen hiçbir kimseye düşmanlığınız yok değil mi, diye. “Yüz arkadaşımızdan mutlaka 95’i Kürt veya Türk. Ama iyi insanlardır. Kötülük görmediğim insanlardır. Kötüyü de çabuk anlarım. İlişki mi keserim hemen. Ereğli insanı Karaman’a hiç benzemez. Çok değişik insanlardır. Bir Ermeni’yle herhangi bir kişi münakaşa edecek olsa, oradan biri görür, ‘münakaşa edecek başka kimseyi bulamadın mı’ diye, sende yana çıkarlar.

Sizin yaşadıklarınızın çoğunu bu kısa sohbette öğrenme şansımız yok diyoruz üzüntüyle, o da, kitaptan okuyun, diyor. “Ben anlattım Yasemin Gedik yazdı. Burada her şey benim anlattıklarım, onun bir payı yok. Ben anlattım o yazdı. Abartılmış bir şey yok, hepsi doğru.”

Sonra karşı duvardaki resimlerden birini gösterip, “bak bu bizim aydınlarımızdan. Şu adam balkan harbini yazan adamdır. Şunlar, bakın 40 kişi. Hep bunlar öldürülmüş. Toplanmış bunlar kuduz köpek toplar gibi, bunları götürdüler Ankara’ya. Ayaş mayaş oralarda yok ettiler. Şu baştan ikincisi avukat... Şu baştaki Taniyel Barjon, en büyük şairlerimizden birisi. Hepsinin isim-

leri aklımda yazılı... Bu 40 kişilik bir gruptur. Aslında aydınlardan 287 kişi özel olarak topladılar ve götürdüler. Şu da Adranik Paşa.”

Başka bir fotoğraftakini soruyoruz, ablam, diyor. Talebeyken çekilmiş. Bu arada sohbetimize güzel bir kedide eşlik ediyor. Sarkis amca kedinin kendisinden korktuğunu söylüyor. “Öyle öğrenmiş ki, aklımdan bir şey yapacağım diye geçirince bile hemen kaçıyor. Aklımdan geçeni seziyor hayvan. Siyah şeylerden korkar.”

Sohbet ederek içiyoruz taze demlenmiş çayımızı. Nerede oturduğumuzu soruyor. İstanbul ne kadar büyüdü çoğu yeri bilmiyorum artık, diyor. Çaya şeker değil de, sakarin atınca şeker hastalığı olup olmadığını soruyoruz, öğreniyoruz ki baba-oğul ikisinde de şeker hastalığı varmış.

Sarkis amca ayrılmadan önce Ayışığı Sanat Merkezi adına kitap imzalayarak bize hediye ediyor. Bu arada Sarkis amcamız gelen herkese kitap hediye ediyormuş bunu da öğreniyorum.

Mezarlıklarla ilgili devam ediyor sohbetimiz. “Karaman’da Ermeni mezarlığına parmaklık yapmışlar, demir kapı yapmışlar. Bir de bekçi koymuşlar. Güzel olmuş” diyor.

Gelişi güzel aklına gelen pek çok şeyden bahsediyor Sarkis amca. Bir adam var, bazen buraya gelir. Ya usta sizin oralardan biri gelse de hazine yerini gösterse de, bir hazine çıkarsak, der. “Hadi git oradan, sen hazineyi çıkarır, sonrada herkesi öldürsün.”

Tokat’ta da çok değil mi Ermeniler diyorum. “Annem Tokatlıydı” diyor. “Ardalar mahallesinde oturduk derdi. Kumlukta bağımız vardı, böyle şeyler söylerdi”.

Tokat’ın adı Ermenice: Yestobiya. Sivas’ın adı ise, Spastiya.

Arkadaşımız “Sivas’ta köşkerler vardı (ayakkabı tamircisi), onları götürüp öldürdüler, hiçbiri kötü insan değillerdi, derdi babam” diyor. Sarkis amcada devam ediyor. “Baştakiler kötü insan” diyor. “Soruyorsun yok öyle bir şey, yalan, sözde...” (katliama ilişkin söylüyor bunları).

İranlıların bir Hayyam’ı var. Onun bir şeyini okudum da der ki, “ara yerde perde varda ondan / Perde kalksın ne sen kalır ne ben” Sarkis amca açıklıyor “yani din farkı, tarikat farkı, milliyet farkı, kaldır bunları, insan kalırsın.”

Sohbetimizin sonlarına doğru geldik. Ermenistan’dakilerin Sovyet dönemini kastederek eskiyi aradıklarını söylüyor. Sohbet sabaha kadar sürebilir, ama biz Sarkis amcayı daha fazla yormayalım diyerek artık ayrılalım, diyoruz. Güzel, hoş bir sohbetin ardından Sarkis amcaya ve oğlu Ohannas’e veda ediyoruz. Oradan ayrılırken içimizi hoş bir duygu kaplıyor... Yine görüşmek dileğiyle... Hoşçakalın.

Kez gi sirem, Sarkis amca...

Kazım Demir

Bir İşçinin Kalemi Eriyor Nasırlı Ellerinde

1

Son zamanlarda fabrikada bir vatan sevgisidir sürüp gidiyor. Ölen askerlerin cesetleriyle politika yapan, çirkin yüzlerini Türk bayrağıyla örten Nazi kalıntıları, ırkçı, şovmen provakatörlerin TV kanallarında boy göstermeleri işçileri etkilemiş ve tepki koyulması gereken hedefini şaşırtmış. Siz kimi düşman biliyorsunuz. Asıl düşman kim? Bu soruyu sormak gerek. Dini bütün patronumuz fırsatı kaçırmadı. Hemen dev Türk bayraklarını görkemli yönetim binasına ve fabrikasına astı. İşte vatana karşı asli görevi bu kadar. Hangi fabrikatörün oğlu vatani için öldü acaba? Hiç birinin. Pekiyi bu ölenlerin hangisi vatani için öldü. Yine hiç biri. Bu kargaşa en çok kime yaradı? Çeteci ırkçılara, kamu mallarını yabancı sermayeye peşkeş çektirenlere. Burası bir halklar mozağı. Her renkten, her dil ve dinden insanların insanca yaşaması gereken bir yer olmalı. Düşünün oturduğunuz evin veya çalıştığınız iş yerinin duvarları beyaz, eşyaları beyaz, giysileri beyaz yani her şey tepeden tırnağa beyaz; nasıl yaşabilirsiniz! Bu topraklarda yaşayan farklılıklara saygı duymalıyız. Her insan insanca yaşamayı hak ediyor. Bu topraklar kimsenin mülkiyeti değil. Yıllarca insanlarımız küçük bireysel çıkarlar için zehirlendi, canlara kast edildi.

Yoksullaştırdıkça terbiye pençeledi canlarına. Ne için beyler, ağalar? Patronlar çocuklarını Amerikalılarda okutsun diye, çocuklarımızın kanı döküldü. Uykusuz gece vardiyasında perişan olan işçinin sırtından son model arabalara binip, bir işçinin 4-5 aylığını gece kulüplerinde, diskolarda har vurup harman savuranların vatanını kurtarmak için mi ölüyor insanlar.

Bir avuç çapulcu dediklerinizle yıllardır baş edemediniz. Pekiyi siz nesiniz? Çocukların kolunu kırıp copladınız, halkı perişan edip dilendirdiniz. İşçi sınıfı size hak ettiğiniz cevabı verecek. Yıllardır sizleri sırtımızda kambur gibi taşıdığımız yeter. Biz çalıştık, siz yediniz. Yedikçe doymadınız. Her şeyin en güzelini kendinize layık gördünüz şimdi. Her şey emeğin olacağı zaman, o iğrenç yüzünüzdeki maskeyi düşüreceğiz.

2

Sabah erken uyanırım, güneş doğmadan. Akşam geç gelirim, güneşi görmeden. TV'yi açarım; o kanal senin bu kanal benim. Birden yorgunluktan uyuya kalmışım. Çocuklarım büyüyor, biz yaşlanıyoruz. Zaman hızla geçerken biz birbirimizden habersiz hatta her şeyden habersiz; günü, ayı, yıllı bile şaşıyoruz. Bir tek saatten haberimiz var. Çünkü işe giderken servise binme saatini şaşmamalıyız. Serviste büyük harflerle "SERVİS BEKLEMEZ BEKLENİR" yazısı. Ve hemen aklımıza bir güne kesilen 3 yevmiye + yatırılmayacak sigorta pirimi gelir. Hemen apar topar koşuştururuz. Tadına yeni vardığımız demli çaydan son bir firt alırken; bir kolumuzu da ceketimize geçirmiş, bir yandan da ayakkabılarımızı giymeye çalışırız. Koşar adımlarla durağa doğru ilerlerken diğer kolumuzu da cekete yerleştiririz. Servis hafiften yavaşlar. Çevik bir hareketle servise atlarız ve cama yapışır yüzümüz. Dışarıyı izleriz; sanki akvaryumun içindeki balıkları izler gibi. Param olsa, bir gün işe gelmesem, çocuklarım ve eşimle zaman geçirsem. Bir parkta, yemyeşil çimlerde uzanıp gökyüzünü izlesem, güneşin altında durup yanana kadar kavrulsam diye garip, garip düşünceler. Ardı kesilmez. Ve birden korkunç bir manzarayla karşılaşır, çırpınıp kendimize geliriz. Şatafatlı bir tabella, bizle alay edercesine bakar. Servisten ineriz. Sanki kocaman bir dev ağzını açmış

Şimdi varoşlarda çay demini tutmamış, kaçak sigara daha yakılmamış, şafak sökmek üzeredir, makineler harıl harıl çalışıyor fabrikada. Buruşturduğum kağıtta umutlarımı da alıp gidiyor fabrikayı süpüren meydancı... Makineye öyle yüklenmişler ki daha çok üretim diye... Makine dişlisini sıyırmış. Değiştirdim. Ama kan ter içinde kalarak, ellerim sanki katra belenmiş simsiyah. Gece gibi göz kapaklarım. Artık direncini yitirmiş. Direnmekten başka çaresi yok: bakışların. Hepsisinde de demini tutturmuş kaçak çay şimdi. Buram, buram kokuyordu varoşlarda

bekliyor. Ayaklarımız bizi götürmüyor ama gitmek zorundayız. İstemeyerekte olsa giriyoruz devin ağzına. Güvenlik; üst baş araması yapıyor: Olur ya birileri bir bombayla devin evini patlatır. Sindirim sistemi, makineleri zarar görür. Hepimiz girdikten sonra dev kapatır koca ağzını. Ta ki çığnemiş et yığınlarını kusana kadar, bu böyle alışıla gelmiş şekilde devam eder. Şükürle zehirlenenler her geçen gün çoğalır. Devlin ağzı kapalıyken zorla bedenlerini azgın dişlerine teslim eden şükür; şükür, çok şükür diyenler. Ama devlin midesinde dolaşır bir canlı bomba. Yeri zamanı gelince yıkacak devlin evini, görecekler işçiler; gökyüzünü, güneşi...

3

Yine kapılar kapandı üzerimize. 13 saat açılmayacak. Daha kötüsü iğrenç yüzlü ispiyoncu adam ve yandaşı ırkçı elektrikçiyle karşılaşacağım. Vardiya bitimini nasıl getireceğimi bilemiyorum. Başkalarını şikayet etme karşılığı aldıkları paralar her geçen gün artıyor. Sürekli yeni entrikalar peşindeler. Zam ayı yaklaşınca gammazladıkları kişi sayısında müthiş bir patlama olur. Yüzlerinde yapay bir şirinlik maskesi. İçlerindeki kini zor zapt ediyor. Kırbaçlanarak taş taşımak bunların tuzak ve entrikalarından daha iyidir diye düşünüyorum. Bir insan bu kadar iğrençleşebilir mi? Bu canavarları kim yaratır? Sadece sermayenin işçi sınıfına karşı kullandığı maşalar mı? Yoksa duygusuz makineler mi? Oysa insan sevgiyle dolmalı. İnsan; insanlık için, gelecek için, yaşamak için. İnsan; insan olmalı, bilinçli, umutlu...

4

Şimdi varoşlarda çay demini tutmamış, kaçak sigara daha yakılmamış, şafak sökmek üzeredir, makineler harıl harıl çalışıyor fabrikada. Buruşturduğum kağıtta umutlarımı da alıp gidiyor fabrikayı süpüren meydancı... Makineye öyle yüklenmişler ki daha çok üretim diye... Makine dişlisini sıyırmış. Değiştirdim. Ama kan ter içinde kalarak, ellerim sanki katrana belenmiş simsiyah. Gece gibi göz kapaklarım. Artık direncini yitirmiş. Direnmekten başka çaresi yok: bakışların. Hepsinde de demini tutturmuş kaçak çay şimdi. Buram,

buram kokuyordu varoşlarda. Gündüz vardiyası işçiler ilk yudumu alıp güne güzel başlıyorlar. Bir lokma ekmek, bir iki yudum çay, apar topar sokağa fırlıyorlar. Sokakta soğuk; tokat gibi çarpıyor, bıçak gibi kesiyor. Bu havada içilir işte, kaçak bir sigara. Servis güzergâhında. Servise binmek üzereler ben onları bekliyorum. Gecedен sarkan uykusuzluk, yorgunluk, hasret kalmışım demli çaya, uykuya, özlediklerimle özlemimi gidermeye. 12 saat – 15 saati buldu. İşçi servisi; umudun yelkenlisi gibi ilerlerken; kucağında okuduğum kitap, perdesini çekmiş gözlerim. Okuduğum kitaba kaldığım yerden devam etmişim uykumda. Birden bire uyandığında kitapta yazılanlar benzemiyor benim yazdıklarım. Servisteki bütün işçiler uyuyordu. Ama ne hayallerinde yazdıkları ne kucaklarında sarılıp yattıkları kitapları vardı. Belki bir gün onlarda yazacaklardı hayallerini, okuyacaklardı, insanlığı ve umudunu öğreten kitapları.

5

Gece saat:00.10. Fabrikanın poşet baskı bölümünün yoğun alkol, astat, boya kokularından bunalmış kendimi zor dışarıya atabilmişim. 00.15'te soyunma odalarının kapısı açılacak. İşçiler koşarak içeriye dolaşacaklar. Çünkü geç kalan serviste ayakta gider. Bu yorgunluğun üzerine birde ayakta gitmek çekilmez. Tekrar 00.10'a dönelim. Fabrikanın kıdemli bekçisi elinde kamera soyunma odasının kapısına dolaşan işçileri çekiyordu. O sırada yanımda oturan arkadaş, pişkin bir tavırla çek, bizi de çek, dedi. Buna karşılık kıdemli bekçi öfkesini kustu. Yarın patrona ve müdüre de aynısını söylersin. Evet, 5dakika erken çıkmışız, oysa gelen vardiya 00.00'da iş başı yapmalıyken 23.30'da yapıyor. Bizde 00.00 işi bırakmamız gerekirken 00.30'da. Servis hareket ediyor. Çek patron yandaşı, çek, vicdansız bir film olsun çek. Bir diğer arkadaş daha önce tv'de bir komedi programında savaş muhabiri Cevat kelleye benzetti bekçiyi. Cevat kelle; tava, tencere, un, şeker, piknik tüpü canlı tavuk gibi birçok mutfak malzemesi ve gıda malzemesini üzerinde taşıyan tam teknil bir savaş muhabiriydi. Tam bir meslek aşığı bizim Cevat kelle ise, tam bir patron aşığı. Bekçi olmasına rağmen, kısaca metrajlı film çekme, senaryosunu yazma, yönetmenlik gibi vasıfları var. Böyle yetenekli bir bekçi her patrona lazım. İşçi ispiyonlasın da: Son teknoloji. 12 saat çalıştırdıkları 15 saati buluyor. Sizden ne merhamet bekliyoruz nede vicdan. Yeter artık çalışana üretilene yapılmaz bu kadar hakaret. Artık ayağa kalkmanın zamanı. Çek patron yandaşı çek! Bu gün bize ettiklerinizi size ödedeceğiz. Sizi kömür madenlerinde çalıştırarak cezalandıracağız. Belki buna aşağıya sarkmış bıyıklarınızın altından gülüyorsunuz. Ama o gün yakındır, göreceksiniz. Yıkacağız bu düzeni, kurtaracağız insanlık onurunu...

Oyuncak

Okurlardan / Alişer

Hure ve Musa Kızıltepe’de yaşayan yoksul bir Kürt ailesiydi. Musa yaz aylarında Mezopotamya’nın uçsuz bucaksız tarlalarında çalışan bir rençperdi. Tarlaların sıcağında çalışır akşamları eve yorgun, argın, kir ve toz içinde gelirdi. Eşi Hure’nin gülyüzüyle karşılaşınca bütün yorgunluğunu atar, iki odalı yoksul gecekondusunda huzur içinde uyurdu.

Hure çok duygulu, sevgi dolu, anlayışlı bir kadındı. Çektiği tüm yoksulluğa, sefalete rağmen, şükür çorbamız kaynıyor, der şikayet etmezdi. Musa Hure gibi değildi. Ne eşine rahat bir yaşam sunabilmiş ne de sekiz çocuğuna bir gelecek hazırlayabilmişti. Çocuklarına ne doğru dürüst bir elbise, bir oyuncak alabilmiş, ne de okula gönderebilmişti. Yalnızca birkaç erkek çocuğu bu şansa sahip olabilmişti. Oysa toprağında çalıştığı ağaların çocuklarının, güzel elbiseleri, bir sürü oyuncakları vardı. Çocukları büyük şehirlerde bile okuyordu. Musa topraksızlığa, rençper oluşuna kahrederdi. Neden tüm bu zenginlik, toprak ağalara verilmişti? Nerede çalışmış, ne zaman kazanmışlardı. Halbuki biz rençperler çalışıyor, ağalar kazanıyordu. Bunların babalarını da hatırlıyordu. Onlar da çalışmazdı. Rençperin, topraksız köylünün kanını emerlerdi. Musa tanrıya lanet ederdi; hep onlar, hep onların çocukları ya bizim çocuklarımız ne olacak, derdi.

Musa’nın sekiz çocuğu vardı. Çocuklarının elbiselerini akrabaları getirirdi. Kendi çocuklarının giydiği elbiselerdi bunlar çünkü akrabaları da yoksuldu. Ama yoksul yoksulun halinden anlardı. Elbiseler yırtık bile olsa atmazlardı. Hure’ye getirirler, Hure onları tamir eder, yama yapardı. Hure hep şöyle derdi; bir çocuğa yeni bir elbise alırsan çocuk bir kez sevinir ama yırtık bir elbiseye yama yaparsan çocuk bir kez daha sevinir, çocuğu iki kez sevindirmiş olursun. Pantolonları, çorapları yama yapar, ayakkabıları tamir eder çocuklarına giydirirdi.

Çocuklarının dördü kız, dördü de erkekti. Kızlarını daha küçük yaşlardayken evlendirmişti. İki oğlu yoksulluğa isyan etmiş Mersin’e akrabalarının yanına kaçmışlardı. Mersin’de çalışıyorlardı. Bir oğlunu ise çobanlığa göndermişti. Yanında kalan en küçük oğlu Çekdar, daha on yaşındaydı. İlkokul dördüncü sınıftan sonra okulu bırakmış ve çalışmaya başlamış.

Çekdar; kumral, çakır gözlü, içi içine sığmayan çok cesur, cin gibi bir çocuktu. Hure ne olursa olsun

Çekdar’ı okutalım. Zaten diğerlerine bir şey yapamadık, bari Çekdar’a birşeyler yapalım. Çekdar çok zeki bir çocuk, yazıktır, günahtır derdi. Musa Hure’yi dinler ama içinde bulunduğu yoksulluğa lanet ederdi.

Çekdar, babasının rençperlik yaptığı ağaların çocuklarını görürdü. Ağa çocuklarının elbiselerine, oyuncaklarına hayranlıkla bakardı. Ama babasına bir kez bile, bana oyuncak al demezdi. Çocuk olmasına rağmen babasının yoksul olduğunu bilir, içine atar, susardı. Çekdar’ın en sevdiği oyuncak traktördü. Çekdar, kendini, büyüdüğünde traktöre binip Mezopotamya’nın uçsuz bucaksız tarlalarını sürerken hayal ederdi.

Çekdar’ın bir gün aklına bir fikir geldi. Traktörünü, kendi deyimiyle motorunu kendisi yapacaktı. Çekdar düşündü düşündü ve buldum deyip yerinden fırladı. Çöplüğe gidip bir zeytinyağı tenekesi buldu. Dikdörtgen şeklinde kutu gibi bir tenekeydi bu. Çöplükten iki çift de kara lastik buldu. Zeytinyağı kutusunu ve kara lastikleri alıp koşarak eve geldi. Önce kara lastiğin topuklarını kesip tekerlek yaptı. Zeytinyağı kutusunu önden ve arkadan yirmilik çivilerle deldi. Lastikten yaptığı tekerleği delerken taşı eline vurdu, eli kanamaya başladı. Çekdar elinin kanamasını umursamadı bile, önce yirmilik çiviye tekerlekten geçirdi, ardından da zeytinyağı kutusuna yerleştirdi. Daha sonra aynı işlemi arka tekerleklerde yaptı. Çekdar motorunu tamamlamıştı, ileri geri hareket ettirdi. Motor çalışıyordu. Çekdar kendi oyuncuğunu kendi kapmış olmanın mutluluğu ile babasına koştu. Musa, oğulunun elindeki oyuncuğu görünce çok duygulandı. Baba olarak kendisi bir oyuncak alamamıştı ama o kendi oyuncuğunu kendisi yapmıştı. Gözyaşlarını oğlundan gizlemek için kendini dışarı attı ve rahatça gözyaşlarını Mezopotamya toprağına bıraktı.

Çekdar’ın en samimi arkadaşı Çiya’ydı. Çiya önceki yıl Dersim’e çobanlığa gitmişti. Çiya Dersim hakkında çok şey anlatmıştı ve çok memnundu. Dersim’den, Dersim insanından, doğasından, vahşi hayvanlarından, dağlarından uzun uzun bahsetmişti. Başına gelen olayları ballandıra ballandıra anlatmıştı.

Çekdar dağları çok merak ediyordu. Çiya’ya ısrarla baharda beni de Dersim’e götür, birlikte gidelim diyordu. Çiya, baharı bekle, beraber gidelim, diyordu. Çekdar kış boyunca Musa’nın başının etini yedi. Musa, bekle hele, bir bahar gelsin gidersen, acele etme, bu ne telaş, deyip başından savıyordu.

Bahar gelmişti artık. Çiya ve Çekdar, iki kafadar telefon kulübesine koştular. Çiya, Dersim’de yanında çobanlık yaptığı Xello’yu aradı. Xello’nun bu yıl da çobana ihtiyacı vardı. Çiya’ya gelmesini söyledi. Çiya, ihtiyaç varsa bir arkadaşının da çobanlık yapmak istediğini, söyledi. Xello, kardeşi Rıza’nın da çobana ihtiyacı olduğunu söyleyerek, gelebilir dedi. Çiya, ne kadar aylık alacaklarını sormayı ihmal etmedi. Çekdar, alacakları parayı duyunca sevinçten havalara uçtu. Çekdar, bu parayla kendime bir sürü elbise ve oyuncak alırım, artanını da getirir babama veririm diye geçirdi içinden. Musa’nın yanına geldiklerinde soluk soluğa kalmışlardı. Çiya sevinçle, Ape Musa, Ape Musa, benle Çekdar Dersim’e çobanlığa gidiyoruz, duydun mu, artık çobanlık yapacağız birlikte! Ape Musa, bir Çekdar’a bir Çiya’ya baktı. Öylesine coşkulu, öylesine sevinçliydi ki hayır dese zaten kaçıp gideceklerdi. Çekdar’ın diğer ağabeyleri de öyle yapmamışlar mıydı? Ape Musa düşündü taşındı, peki çocuklar gidin, dedi. Ama dikkatli olun, orada silahlı gençler var, çocukları dağa çıkarıyorlar. Çiya gülümsedi, ama Çekdar bir şey anlamamıştı. İzin almışlardı ya önemli olan oydu.

Hure’de oradaydı. Okumasını istediği Çekdar’ın çobanlığa gidiyor olmasından üzülmüş, gizli gizli ağlıyordu. Ama elinden bir şey gelmiyordu. Kadındı, fakirdi, ne yapabilir, oğlunu nasıl durdurabilirdi? Çekdar’ın elbiselerini titizlikle bir çantaya yerleştirdi, üç kalıp yeşil sabun koydu. Ne Çekdar, ne Hure, ne de Ape Musa o gece hiç uyumadılar. Sabah olduğunda Çekdar ve Çiya’nın elinde iki çanta, yol kenarında, Ape Musa’yla birlikte minibüs bekliyordular. Çok geçmeden minibüs geldi ve Mardin’e doğru yola çıktılar. Ape Musa, Çekdar ve Çiya’nın biletlerini aldı ve otobüse binmeden önce Çekdar’ı gözlerinden öptü. Çekdar oğlum, kusura bakma, beni affet, seni okula gönderemedim, istediklerini alamadım. Baba olarak yapmam gerekenleri yapmadım. Çekdar, baba artık üzülme, bundan sonra ben kendi başımın çaresine bakarım, dedi. Oysa Çekdar henüz on bir yaşında bir çocuktuydu.

Otobüs hareket ettiğinde Çekdar ve Çiya’nın keyfine diyecek yoktu. Amed’e varmadan askerler yolda otobüsü durdurdu. İnin aşağıya arama yapacağız, deyip yolcuları indirdiler. Çekdar çok şaşırdı, Çiya’ya baktı. Çiya, boşver arasinlar, bizim saklayacak neyimiz var, dedi. Askerler yolcuları sıraya dizdiler, arama ve kimlik kontrolü yapıyorlardı. Omzunda yıldızı olan bir asker gelip Çekdar’ın karşısında durdu. Yüksek ve sert bir ses tonuyla, nere gidiyorsun çocuk, dedi. Yıldızlı tavrı Çekdar’ın çok zoruna gitti ve kaşlarını çatı. Yıldızlı, “ne kaşlarını çatıyorsun çocuk, sorduğum soruya cevap ver!” dedi. Çekdar, Dersim’e çobanlığa gidiyorum, dedi sertçe. Yıldızlı bunu duyunca daha fazla sinirlendi ve Çekdar’ın dizlerine bir tekme vurup, “lan

söyle, çobanlık yapmaya mı gidiyorsun yoksa terörist olmaya mı!” Çekdar şaşırıp kaldı. Terörist de ne demekti, anlamamıştı. Yıldızlı tekrar sordu. Çekdar, yeneden, çobanlığa, dedi. Yıldızlı kafasını sallayıp, hele bir sen de terörist olarak karşıma çık da gör bak nasıl senin de kelleni alıyorum, dedi. Tüm yolculara dönüp yüksek sesle konuşmaya başladı:

“Bizler generalin askerleriyiz. Bu ülkeyi general kurdu. Biz askerler de yaşatacağız. Generalde kurduğu devlette hiçbir zaman ölmeyecek. Karşımıza çıkan tüm bölücülerin, hainlerin kafasını ezeceğiz” diyerek tehdit savurdu. Herkes esas duruşta bekliyordu. Çekdar; generalin askerlerini hiç sevmemişti. Otobüs yarım saat sonra yola devam etti.

Harput’ta otobüsten indiler. Xozat garajına doğru yola çıktılar. Garaja geldiklerinde, uzun saçlı, tuhaf sakallı gençlerle karşılaşan Çekdar, şaşkın bir halde, Çiya’ya dönüp, bunlar da kim, kız gibi saç uzatmışlar, yüzlerinde top şeklinde sakal var. Çiya gülümseyerek, bunlar Dersimli solcu gençler, dedi. Solcular öyle mi, diye şaşkın şaşkın sordu Çekdar. Solcu gençleri duymuştu ama kimlerdir, ne yaparlar hiçbir bilgisi yoktu. Solcu da ne oluyor, diye sordu. Çiya, solcular iyi ağabeylerdir, bizden yanadırlar. Anlamayan Çekdar, nasıl yani, diye sordu. Rençperden, işçiden, köylüden, ezilenden, güçsüzden, fakirden yanalar. Demokrasiden ve sosyalizmden yanalar. Çekdar, demokrasi, sosyalizm kelimelerinin ne demek olduğunu bilmiyordu, soracak oldu, sonra vazgeçti.

Harput’taki Xozat garajından bir transite binip Xozat’a doğru yola koyuldular. Yol ilerledikçe transit ormanın içinden dağlara doğru tırmanıyordu. Çekdar, uçurumları, yalçın kayalıkları, coşkun nehirleri, dumanlı karlı dağları görünce bir an korktu. Dağların o vahşi ve heybetli halini ilk kez görüyordu. Araç köylerden, mezralardan geçerken, köpekler aracın peşine düşüyor, saldırıyor dişleriyle tekeri ısırmağa çalışıyorlardı. Bıkmadan aracın peşinden iki-üç kilometre koştular. Çekdar köpeklerin cesaretine hayran kalmıştı. Çiya, dağda bizim en iyi dostlarımız olacak bu köpekler, bizi kurtlardan koruyacaklar. Rıza’nın da tam üç köpeği var. Bu habere Çekdar çok sevindi.

Araç bir orman köyünde durdu. Çiya, hadi iniyoruz, geldik, burası Tağur köyü. Buradan Zengiye, ordan da Kozulca köyüne gideceğiz, dedi. Çekdar; ne tarafta bu Kozulca köyü deyince Çiya, “çok uzakta! uzun kavak ağaçlarının olduğu bir köyü işaret ederek, orası Anuğlu köyü, bizim gideceğimiz köyse onun arkasında.” Çekdar, o kadar yolu nasıl yürüyeceğiz, dedi sinirli bir şekilde. Çiya, yürümeyeceğiz, atlarla gideceğiz. Yarın Xello’nun oğlu Xıdo gelip bizi alacak. Bu akşam Xello’nun kirvesi Bılka’da, burada kalacağız. Bılka amca da aracın yanındaydı, Çiya’yı görünce hemen tanıdı.

Çiya'ya dönerek, Ne lacam tı xerame (oğlum sen hoş geldin) dedi. Çiya, hoşbulduk kirve Bılka, deyince, Çekdar şaşkınlığını gizleyemedi, ne çabuk da kirve oldun, dedi. Çiya'ysa, Bılka'nın aslında Xello'nun kirvesi olduğunu, kendinin de öyle alıştığını söyledi. Dersim'de kirvelik dostluk ve güvendir. Birbirinden kız alıp vermezler, kirveler kardeş sayılır. Çektar, olur mu öyle şey, biz de kız alınıp veriliyor. Çiya Çektar biz şafiyiz, bunlarsa alevi. İnançlarımız farklı yani. Çektar, niye bunlarda Kürt değil mi, diye sordu. Çiya, yahu, gözüm, biz de Kürdüz bunlarda, ama inançlarımız biraz farklı. Aleviler Hz. Aliye ayrı bir önem verir sevgi besler ve saygı duyarlar.

Çekdarla çiya bunları konuşurken Bılba amca unları, çayları, şekerleri ve çantaları ata yüklemişti bile. Bılka amca; hadi gidelim çocuklar, siz şimdi hem aç hem de yorgunsunuzdur. Bılka amcanın evine doğru yola çıktılar. On dakika sonra Bılka amcanın evindeydiler. Bılka'nın evinin önü bahçeydi. Bahçenin içinde iri iri ceviz ve dut ağaçları vardı. Bir ceviz ağacının altında büyük bir minder seriliydi. Bılka amca; çocuklar siz geçin minderde oturun, ben yükü indirip geliyorum, dedi. Çekdar mindere uzandığında ne kadar yorgun olduğunu anladı.

Bılka amca eşine, kız Bese, kız Bese, çocuklara ayran yetiştir, diye seslendi. Bese, çadırdan bir bidon ayran ve bir tas alıp geldi. Çektar ve Çiya'yı görünce, "ne merik ina kano (Bunlarda kim)" deyince Bılka amca; kirve ve Xello'nun çobanları dedi. "Wağ wağ ina homa domano (yazık yazık bunlar daha çocuk), guneye, guneye (günahtır günahtır)", deyip Çektar'la Çiya bakıyordu. Bese teyze Türkçe bilmiyordu. Daha sonra, "Domane sıma xar ame (çocuklar siz hoşgeldiniz), dedi. Çiya; hoşbulduk Bese teyze, geçen yıl da ben gelmiştim. Beni tanımadın mı? "Bese teyze, ne rast to ame (doğru sen gelmiştin)", deyip çadıra gitti.

Akşama doğruydu, gölgeler iyice yükselmişti. Bese teyze sofrayı kurdu. Sofrada sac ekmeği, yoğurt ve pajdo vardı. Kızartılmış yumurta ve çay da vardı. Çekdar pajdoyu ilk defa yiyordu, bu ekşi dedi, ekşi ama çok lezzetli değil mi, dedi Çiya. Çekdar biraz daha yiyince, gerçekten lezzetli deyip birbirine bakarak güldüler.

Saat sekiz gibiydi. Güneş battı batacaaktı. Dereden köpek havlamaları geldi. Köpek havlamaları gittikçe yaklaşıyordu. Bılka amca tüfeğini alıp dışarıya çıktı. Kurt olabilir deyip dereye doğru inmeye başladı. Çekdar av tüfeğini görünce hayranlıkla izlemeye başladı. Köpek havlamaları eve yetişmek üzereydi. Bese teyze Bılka'ya seslendi; "ne donanı mao (bizim çocuklardır)", Bılka amca Bese teyzeyi duyunca durdu. Çiya gözlerini cin gibi açtı sevinçten içi içine sığmıyordu. Bılka amca dereye doğru "sıma koma (siz kimsiniz)" diye seslendi. Ormanın içinden kısık bir sesle cevap

geldi; heval heval. Bılka amca; metersi lacem be (korkma oğlum gel), dedi.

Ormanın içinden genç bir kız puşili, şalvarlı bir halde çıkıp yaklaştı. Bılka amcaya yetişip tokalaştı. Ne var ne yok, dedi. Çiya sevinçten yerinden sıçradı Roza, Roza deyip koştu. Çekdar şaşkındı. Roza, saçları uzun, yüzü dolgun, gözleri siyah ve iriydi, çok güzel bir savaşıydı. Çekdar görür görmez hayran olmuştu. Roza, sen yine mi geldin küçük şivan, hoş geldin, dedi. Çiya hoş bulduk dedi, üçü Çekdar'a doğru geldiler.

Roza, Çekdar'ı görünce şöyle bir baktı. Bu küçük general de kim, dedi. Bu söz Çektar'ın çok hoşuna gitti. Ben Çekdar dedi. Roza, "hayırdır küçük general sende mi Dersim'i kurtarmaya geldin?" Çekdar utanarak, hayır ben çobanlığa geldim, diyebildi. Roza, Çekdar'ın duygularını çok iyi anlamıştı. Üzülme küçük general, bir çobanın yaşamı pasif bir gerilla yaşantısıdır. Yarım gerilla sayılır yani. Çekdar hemen sordu: "Gerilla nedir?"

Çiya hemen söze girip, karşında ya deyip Roza'nın koltuğunun altında sakladığı keleşini çıkardı. Çektar keleşe hayran oldu. Çekdar'la Çiya konuşurken Roza geldiği yöne döndü. Yavaşça kısık bir sesle kuş sesi çıkardı. Ormanın içinden savaşçılar kızılı erkekli çıkmaya başladılar. Çekdar çok şaşırıldı, bunlar da kim, dedi. Roza, arkadaşlar, dedi. Gelenlerin hepsi Çiya'yı tanıdı, hepsi hoş geldin dedi. Çektar Çiya'yı çok kıskandı. Çiya bir sürü şey biliyor, bir sürü insanı tanıyordu, ne karda çok tanıdığı vardı! Gelenler Çekdar'la da tokalaşıp tanıştılar. Çiya; Çekdar için benim arkadaşım, çok sağlamdır, deyince herkes gülümseyip Çekdar'a baktı. Roza, o bizim küçük generalimiz olacak, dedi elini Çekdar'ın sırtına vurdu. Bu Çekdar'ın çok hoşuna gitti.

Roza, Bese teyzeye bakıp, "Daye Havelame pero vaşano (ana arkadaşların hepsi aç)", dedi. Bese teyze zaten sofrayı hazırlamıştı. Hep birlikte sofraya oturdu. Çekdar hep Rozayı izliyordu, gözlerini Roza'dan alamıyordu. Roza Çekdar'a bir tanrıça gibi geliyordu, onlar gibi güzel ve ulaşılmaz...

Roza arkadaşlarına çok ciddi bir üslupla, çabuk yiyin, yolumuz uzun, işimiz çok, dedi. Beş dakika sonra herkes hazırdu. Tek tek tokalaştılar. Tek sıra halinde yukarıya doğru giden patikadan ormana girip kayboldular.

Çekdar'ın aklında bir sürü soru kaldı.

Özellikle de Roza...

**pajdo, Dersim'e has çok lezzetli ekşi bir kahvaltılıktır.*

Söylenceler...

Hıyır Hıhaber Gorona

Karadeniz'in dağlık ve ormanlık bölgesinde, adeta kartal yuvasını andıran köylerinden biri olan Ocena denizden yüzlerce metre yükseklikte eski bir yerleşim yeridir. Ocena'nın kışı ağır ve çetin geçer. Eski zamanlarda yaklaşık olarak bir metreye yakın kar yağdığı olurdu. Hava bütün Karadeniz'de olduğu gibi Ocena'da sisli ve bol yağışlıdır. Ocena'da kar yağdığında, insanlar evlerinden dışarıya çıkmazlar, ahır işlerini bitirdikten sonra, evlerinde ya da konu komşu toplanıp herhangi birinin evinde oturup sohbet ederler. Kış ayları aşağı yukarı bu ritüelde geçer. Ocena'da kar yağdığında her taraf beyaza kesilir, sanki biri tarafından beyaza boyanmış gibi olur. Çam ağaçları, saçları bembeyaz ağarmış beyaz dallarıyla yere doğru sarkmış öylece beklerler güneşin doğuşunu.

Büyük kütleler halinde çokça kayalar vardır Ocena'da. Kargaları da çoktur Ocena'nın. Yuvaların mümkün olan en yüksek, erişilmesi neredeyse imkansız olan yüksek ağaçlarda yaparlar. Gece boyunca hüküm süren karanlığın bitmesiyle birlikte aydınlığı Ocenalılara ilk olarak kargalar müjdelir. Diyebilirim ki Ocenalılar karganın gık demesiyle güne başlarlar. Sabahın ilk gıkını duyan Ocenalı kadın ya da erkek hıyır hıhaber (hayır haber) der. Bunun ne anlama geldiğini bilen yok ama geleneğe dolaylı herkes bunu yapar. Kargadan gelecek olan hayırlı haber nedir ne değildir kimse bilmez. Ama ben merak ettim ve düştüm söylencenin binlerce yıllık yolculuğunun peşine. Belki bir iz, bir yol bulma umuduyla...

Görüştüğüm yaşlı bir Ocenalıya, bu geleneğin ne olup olmadığı konusunda bir fikrinin olup olmadığını sordum. Dışarıda kar lapa lapa yağmaktaydı. İçerde ocakta ateş yanıyordu. Bizlerde ocağın sağına ve soluna oturup yanan ateşin etrafında koyu bir sohbete başladık. Evlat, dedi yaşlı Ocenalı dinle de anlatayım sana. Ama dedi anlatmaya başlamadan önce, közlerin içine birkaç tane patates atayım da pişince kavran peyniriyle birlikte yeriz. Zahmet olmasın amca, dedim, olur mu evlat, ne zahmeti, deyip patatesleri közlerin içine koydu ve anlatmaya başladı:

Goronanın hıyır hıhaber hikayesi benim bildiğim kadarıyla şöyledir. Çok eski zamanlarda, diye söze başladı. Hz. Ali döneminde ve halen günümüzde de devam eden erkeğin birden fazla kadınla evlenmesinin sebep olduğu bir hikayedir. Yaşlı Ocenalı kısa bir aradan sonra tekrar söze başladı. Dediğim gibi evlat, Hz. Ali döneminde Hz. Ali'nin eşi Hz. Fatma ve komşu kadınlar aralarında sohbet ederken, neden erkeklerin birden fazla eşle evlenip de kadınların evlenemediklerini merak etmişler ve enine boyuna konuyu tartışmışlar ancak bir çıkar yol bulamadıkları için, konuyla ilgili bir mektup yazıp, muhtemelen tanrıya gönderme kararı almışlar. Ancak mektubu tanrıya nasıl ulaştıracaklarını düşünüp taşınmışlar ve sonunda ortak bir karar alarak mektubu tanrıya kargayla göndermeye karar vermişler. Yakaladıkları bir karganın ağzına mektubu tutuşturmuşlar ve kargayı bırakmışlar gökyüzüne ve hıyır hıhaber beklemeye başlamışlar. İlk zamanlar yalnızca kadınlar karganın sesini duyduklarında hıyır hıhaber derlerdi. Zamanla içeriği unutuldu ve kadın erkek herkes hıyır hıhaber demeye başladı. İşte o günden buyanadır her sabah gıklayan kargalara hıyır hıhaber sorulur.

Yaşlı Ocenalı közleri karıştırıp patateslerin pişip pişmediğine baktı ve patateslerimizde tamamdır, deyip kenara çekti ve bir sahan dolusu eskimiş kavran peyniri getirdi. Birlikte ocağın kenarında ki sıcak patatesleri yemeye başladık. Ocağın içinde ki üçayaklı sacayağının üzerinde kaynamakta olan sudan da demli bir çay demledi ve yağın karlara aldırılmadan sıcak ocağın etrafında çaylarımızı yudumladık. Gün geceye devrolmaya başlamasıyla kargalar yine gıklamaya başlamışlardı, yaşlı Ocenalı gülümseyerek, hıyır hıhaber, dedi ve karga seslerinin ardından, gece Ocenayı hükmü altına almıştı.

Cok eski bir söylene bu, insanlık tarihinin yorgun ağızlarından kuşaktan kuşağa aktarılan aktarıla geldi ve zamanla soyutlandı, içeriğinden koptu ve gelenek haline dönüştü. Kim bilir kaç bin yıllık yolculuktan çıkıp günümüze geldi.

Ehğtro Hğaviso

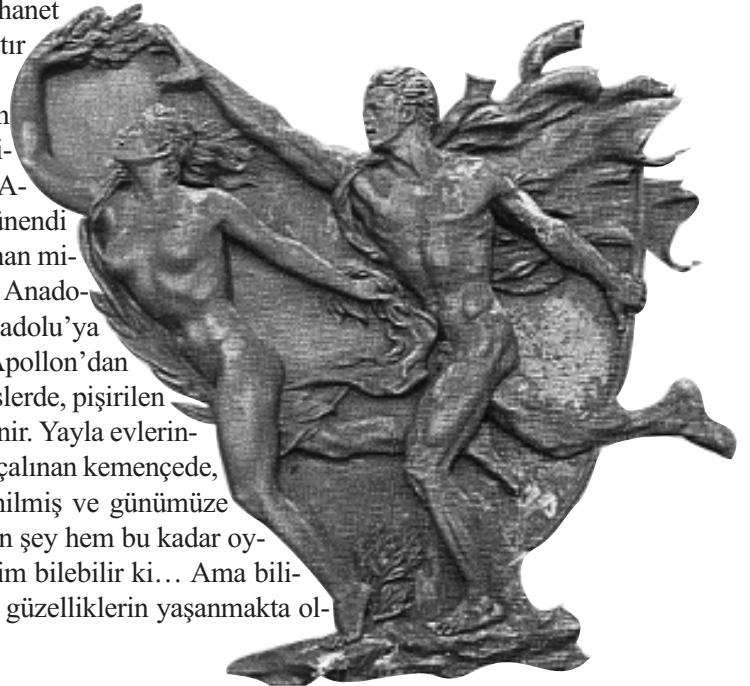
K aradeniz'in iklimi ve doğası gereği, neredeyse senenin tamamına yakın sisli ve yağmurlu geçer. Yaz boyu ise yağmurlar hiç durmaz. Yaylada çimenlerin üzerinde dolaşırken pantolon paçalarının çimenlerin ıslaklığından ıslanır. İşte böyle havanın sisli ve çiseli olduğu zamanlarda, yayladaki gençler ve çocuklar toplanıp, hep birlikte ev ev yaylacıların evlerinin kapılarını çalarlar. Gittikleri her evden biraz tereyağı ve birazda mısır unu isterler. Herkes seve seve verir ve hayır dualarını yaparlar gençlerin peşlerinden. Saatlerce gezip topladıkları tereyağı ve mısır unuyla birlikte, gençler ve çocuklar yayla evlerinden uzak çimenlerin üzerinde, topladıkları çalı çırpılarıyla ateş yakıp, bir süre etrafında ısınırlar ve ateşin köze durmasına yakın bir zamanda, ateşin her iki tarafına daha önceden hazırladıkları düzgün taşları yerleştirirler. Bu taşlar saç ayağı işlevini görecektir. Bu taşların üzerinde evlerinden getirdikleri büyükçe bir tavayı koyarlar. Yaylacılardan toplanan tereyağını bu tavanın içinde eritirler, mısır ununu eritilen tereyağının üzerine ekerler ve bir süre kavurduktan sonra birazda su ilave ederek pişmeye bırakırlar.

Ateşin etrafında gençler ve çocuklar bir yandan ısınıp bir yandan da sohbet ederler ve havanın açması içinde bol bol dua ederler. Büyük bir sabırsızlıkla hğavisin pişmesini beklerler. Pişen hğavisi hep birlikte afiyetle yerler. Gençler bütün bunları piknik olsun diye yapmazlar. Onlar sisli ve yağışlı olan havanın açması için yaparlar bütün bunları. Ancak gençler bunun tam olarak anlamını bilmezler, ne zaman, nereden geldi bu gelenek, diye de kimse merak etmez.

Evet, çok eski bir söylence bu, insanlık tarihinin yorgun ağızlarından kuşaktan kuşağa aktarıla aktarıla geldi ve zamanla soyutlandı, içeriğinden koptu ve gelenek haline dönüştü. Kim bilir kaç bin yıllık yolculuktan çıkıp günümüze geldi.

Bu söylencenin kaynağında Anadolu'lu bir tanrı var. Yerel adıyla Mitria, mitolojik adıyla Apollon, ışığın ve güneşin tanrısı. Apollon Zeus ile Leto'nun oğlu, Artemisse'nin kardeşi, Asklepios ve Orpheus'un babası. Bütün Yunan tanrılarının içinde on parmağında on marifeti olan bir tanrı olarak bilinir ve saygı görür. Tanrı Apollon Nympha Daphne'ye kendini şöyle tanıtır. Gelecek, geçmiş ve şimdi benim sayemde kavranmakta. Lirin tellerine eşlik eden şarkılar benim sayemde harmoni kazanmakta. Okum asla hedefini şaşırmaz. Şifa sanatı benim buluşumdur, dünyanın her yerine yardım eden kişi olarak bilinirim ve şifalı otlar benim emrim altındadır. Apollon kehanet tanrısı olarak da bilinir. En büyük ve en ünlü kehanet ocağı olarak bilinen de onun adına yaptırılmıştır Delphoi'de.

Apollon okunu hiç yanından eksik etmeyen bir tanrıdır. Troya savaşında güçlü Achilles'a bile acımaz ve onu topuğundan vurarak öldürür. Apollon Yunan tanrıları arasında en Yunanlı görüneni ama o Yunanlı değil de göçmen bir tanrıydı. Yunan mitolojisinde onun yurdu, komşu, kardeş, kıyı olan Anadoludur. Trabzon Boztepe'den ışığını yansıtır Anadolu'ya ve tüm dünyaya. İşte bundan dolayıdır ki tanrı Apollon'dan ışık dileme geleneği. Dağ başlarında yakılan ateşlerde, pişirilen hğavislerle tanrı Apollon'dan güneşi açması istenir. Yayla evlerinde her akşam, kızlı erkekli oynanan horonlarda, çalınan kemençede, belki de tanrı Apollon'un çaldığı lirden esinlenilmiş ve günümüze kadar gelmiştir, kimbilir. Yoksa bu horon denilen şey hem bu kadar oynak hem de bu kadar insanlı olabilir miydi? Kim bilebilir ki... Ama bilinen bir şey var ki, o da, dünyamızda halen bazı güzelliklerin yaşanmakta olduğudur.

Kahramanlık Üstüne

*“Ne yazık o ülkeye ki
Kahramanlara ihtiyaç duyuyor”*

Bertholt Brecht

Kahraman olmak ister misiniz? Neden mi? Dünyanın burjuvaziden kurtarılması gerekiyor çünkü, hem de acilen! Bu nedenle kahraman olmak üzere doğmadıysanız bile, kahraman olabilmelisiniz! Belirtmek gerekir ki bizim kahramanlıklarımız filmlerdekilere benzemez. Bir kere her şey canlıdır, yaşanır. Ne bileyim, dublör kullanamazsınız ya da sayısız kurşun yiyip ayağa kalkamazsınız... Ayrıca genelde size bir kahraman gibi değil, daha çok terörist gibi bakılır. Çok can sıkıcı değil mi!

Aslında kahramanlık kavramı bu durumu tanımlamada hem abartılı, hem de yetersizdir. Abartılıdır; çünkü biz biliyoruz ki belirleyici olan nesnel koşullardır ‘yani bizi biz yapan şey aslında doğüstü güçler değil, yaşamın -akışın- kendisidir’. Dolayısıyla kapitalist bir toplumda var olan çelişkileri ve bunların toplum üzerindeki yan etkilerini görüp insana yakışanı yapmak, insan gibi davranmak kahramanlık olarak değerlendirildiğinde biraz abartılı gelebilir. Yetersizdir; çünkü kapitalist sistemde insan kalmaya çalışmak, diğerlerine de insan olduklarını hatırlatmak feci şekilde suçtur ve cezası ağırdır, birçok şeyi göze alıp mücadeleyi omuzlayanları anlatmak için belki daha güçlü bir tanım kullanılmalı. Tüm bunlardan dolayı kahraman kelimesini parantezli kullanmaya karar verdim. Konuya dönüyoruz:

Kahraman (ya da sadece insan) olabilmek için öncelikle dünyada olup bitenleri kavrayabilecek kadar bilinçli olmamız lazım. Bilinçli olabilmemiz için de; meraklı (soru sormayan anlayamaz, anlayamayan gelişemez), araştırmacı ve değişimci olmamız gerekir. Diyelim ki, yeterince bilinç mevcut (buna sınıf bilinci de dâhil), bilincimizin sağlamasını yapabilmemiz için felsefe ve bilimle de ilgilenmemiz gerekiyor. Kahraman mı yoksa âlim mi olacağız dediğinizi duyar gibiyim, başta da belirttim, bizim ki değişik! Ha deyince kahraman olunmuyor!

Neyse şimdi elimizde bir hayli donanımlı bir insan var, dostu-düşmanı ayırt edebilecek durumda, fakat bu da yetmiyor. Bu kişiye mangal gibi de yürek lazım. İnsanlığın kurtuluş mücadelesinde kahraman olmanın (ya da insan kalmanın) bedelleri ağır olabilir. Yürek bu yüzden gerekli. Mesela kurtarmaya çalıştığın insanlık tarafından linç edilebilirsin, bence en trajik olanı da bu, ne dersiniz? İşte bu noktada fire vermeye başlıyoruz. Kaygı dolu bakışlar, buruşmuş bir yüz, kuyrukları birbirine değmeyen tilkiler, melankolik bir ruh hali... Hadi silkinin, bırakın kara kara düşünmeyi, unuttunuz mu; kahraman olmak (insan kalmak) için çıktık yola. Tamam madalya yok, takdir yok, hatta yaptıklarınızı anlayanların sayısı bile tatmin edici değil, işte kahramanlık burada devreye giriyor: Doğru ve gerekli olduğunu bildiğin, insanlığın kurtuluşunun, devrimin, kolektifin önünü açacağını düşündüğün davranışı gözünü kırpmadan yapabilmekte. Tarih yapılanların değerini verecektir.

Bir de şöyle düşünelim; bazen insanlar önemsediklerini, değer verdiklerini koruyabilmek için kendilerinden beklenmeyen (kendi kendilerinden bile) şeylere imza atar-

Niye yaşıyoruz?
Çalışmak için mi, yoksa yaşamak için mi çalışıyoruz?
On-oniki saat çalışıyoruz.
Peki, güzel de insanlığa bir katkısı var mı bunun?
Yok, kesinlikle tam tersi, biz daha uzun saatler çalıştıkça insanlık o kadar dibe vuruyor (merak eden ekonomi-politika okusun). Hepimizin fiziksel ve ruhsal sağlığıyla oynandığını, bu durumun değiştirilmesinin bilinçli, duyarlı, yürekli insanlarla (kahramanlar) mümkün olabileceğini görmeliyiz.

lar. Çocuklarının kahramanı olurlar, eşlerinin, mahallelerinin... Yani önemseydiğimiz şeyler için bedel ödemeyi göze almaktır bizi kahraman yapan. Bizim sizden istediğimiz ise önemseydiğiniz şeyin yaşamın kendisi olması (çok şey mi istiyoruz!). Şöyle düşünelim; zaten yaşamın kendisini önemsemek var olan her şeyi kapsayacağından daha önce önemseydiğiniz şeyler de bu kümede olacaktır. Onlar açısından bir sorun yok. Ayrıca bu durum (yaşamı önemsemek) sizi çoğaltacaktır. Nasıl mı? Daha iyi yaşayabilmemiz için düşünmeye başladığımız andan itibaren hiç karşılaşmadığımız ama var olan ve sizinle tanışmayı bekleyen bir çok düşünce ve duygu olduğunu fark edeceksiniz. Soru sormaya başlayacaksınız;

Niye yaşıyoruz? Çalışmak için mi, yoksa yaşamak için mi çalışıyoruz? On-oniki saat çalışıyoruz. Peki, güzel de insanlığa bir katkısı var mı bunun? Yok, kesinlikle tam tersi, biz daha uzun saatler çalıştıkça insanlık o kadar dibe vuruyor (merak eden ekonomi-politika okusun). Hepimizin fiziksel ve ruhsal sağlığıyla oynandığını, bu durumun değiştirilmesinin bilinçli, duyarlı, yürekli insanlarla (kahramanlar) mümkün olabileceğini görmeliyiz.

Tabi ki şunu da unutmayalım; herkes baktığı yerden tanımlamalar yapar. Yani bundan onyıllar sonra bu dönem yaşayan savaşan tüm insanlar kahraman olarak değerlendirilebilirler ama bizler tarihi yapanlar (yaşayanlar) biliyoruz ki kendi aramızda bizim de önümüzü açan kahramanlar vardır. İnsanlaşma mücadelesinde yer alanlar bilir; çikşısız hissettiğimiz dönemler vardır. İşte bizim kahramanlarımız da böyle zamanlarda kapalı kapıları açmamıza yardım eden, mücadelenin yaşadığı sorunların çözümünü sağlamak için uğraşanlardır.

Evet, başa dönecek olursak yaşadığımız günlerde (aslında tarih boyunca) kahramanlık kolay değil, ama birlikte hareket ettikten sonra aşamayacağımız hiçbir sorun yok. Üstelik kazanacağız. Neyi mi kazanacağız? Dinleyin kahraman şair Nazım'ı dinleyin:

“ ...

sosyalizm:

*el kapısının yokluğu değil de
imkansızlığı
devirmek dağları el birliğiyle
ama elimizin öz biçimini
öz sıcaklığını yitirmeden
sevgilimizin bizden ne şan, ne para
vefadan başka bir şey beklemeyişi
sosyalizm:*

*yani yurttaş ödevi sayılması bahtiyarlığın
yahut mesela esefsiz, güvenle, emniyetle
gölgeli bir bahçeye girer gibi
girebilmek usulcacık ihtiyarlığa
ve hepsinden önemlisi, çocukların
ama bütün çocukların
kırmızı elmalar gibi güllüğü...”*

Daha ne olsun? Uğruna kavga etmeye değmez mi? Hadi o zaman çözüm için kolları sıvama zamanı. Maalesef (Brecht'e gönderme) kahraman olma zamanı...

Kil Tabletlerde Dirilen Ninova

Atila Oğuz

*Ayak izlerindeki
saklı geçmiş izlerini
kim izler durmadan
ay ışığı altında
kara perçem içinde
sular nereye akar.*

*Kavrulan toprak
dam altında
söylenceler yükselir
bereketli hilal yüzünde*

*Susmaz şarkısı binlerce yıl
kara sabanın izinde
yürür açlığa
Ninova'nın çocukları,
oyuncaksız oyunlarıyla
bakışları kararmaz bir tek
güleç yüzlü Kürt çocukların.*

*Umutsuz bakışlar arasında
buharlaştır umutları
göz yaşların da
kuru çölün ortasında
Hevlerden kurtulan canların*

*Kil tabletler konuşur
virane sarayda
birden fazla ses verir öyküleri,
spatulalar, fırçalar toprağı temizler
dillenir sözcükler
Musul yakınlarında.*

*Revşa'nın kara gözleri
uzun saçları
savrulur gün ortasında
kül öyküler üzerine*

*Zaman Baver olur
ışıldar kil tabletlerde
Revşa'nın dizeleri çoğalır*

göğü kaplarcasına
aşk seli kaplar yüreğini
aşkı ayırabilir mi
İsa'dan önce
İsa'dan sonraki zaman

Doğar mı güneş
her iki yüreğe aynı anda,
susar mı dört parçaya
bölünen yürek

Revşa! Elini uzatsa
dokunacak günün öncesine
gülümseyecek barakalar taş duvarlar

Dokundu eli Baver'in kine
uranos karardı ardına kadar
çılgın bir yağmur
peşinden çakan şimşek
aldı Baver'in yüreğini güneşe dek

Söndü Revşa'nın bakışlarında
yaşamın ışığı
çıkartıp yüreğini
bağlayıp yaşmağının ucuna
fırlatıp attı göğün
karanlık kalbine

Tek katlı sedir ağacından çatılı
Ninova tarihin harabeleri arasında
sımsıcak bakar orta doğuya

Ne gözler
ne yüzler gördü
başka başka dillerden
dinledi nice ağıtları

Toprak kurudu çöl oldu
kurumadı Ninova'nın göz yaşları
asırlar boyu

Bir umut daha var
yakılan son ağıtta
hadi gayret

Aysun Bozdoğan Anmaları

26 Haziran 2008 Pazar günü İstiklal Caddesinde Rumeli Han önünde Ayışığımız Aysun Bozdoğan için yapılan basın açıklamasıyla birlikte bu yıl için anma etkinliklerimize başladık.

29 Haziran günü Gazi Ayışığı Ekin Sanat Merkezi tarafından Gazi Mahallesi'nde Aysun Bozdoğan Parkı'nda Ruhan Mavruk, Vedat Baran, Murat Ateş, Grup Berf ve Bektaş Sarıateş, Hasan Sağlam türkülerini paylaşmak için bizimleydiler. Yine aynı tarihlerde Antep ve Adana Ayışıkları Aysunumuzu anma etkinlikleri düzenleyerek bu sürece katıldı.

Taksim

Gazi

Gazi

Gazi

Gazi

Gazi

Tiyatro Avesta'dan Yeni Bir Oyun: ...ARAF...

Birçok Kürtçe oyun sahneleyen Tiyatro Avesta, yeni oyunu Araf'ın tanıtımı için bir basın toplantısı düzenledi. Cihan Şan'ın kaleme aldığı oyun, 1992 yılında katledilen Kürt aydını Musa Anter'in hayatından yola çıkarak hazırlanmış, belgesel bir tiyatro. Sanat merkezimizde çalışmalarına yürüten grup oyunun provalarına hız verdi. Basını bilgilendirmek içinde bir toplantı düzenlediler. Oyun henüz tam olarak hazır olmadığından, basın mensupları oyunu izleyemediler ama oyun için hazırlanan slayt gösterisinden ve anlatımlardan oyun hakkında kısa da olsa bir bilgi sahibi olunabildi.

Oyunun konusu; Cumhuriyet dönemi aydınlarımızdan Musa Anter'in biyografik bir anlatımından oluşmaktadır: Anter'in köy yılları, okul ve cezaevi yılları, bir bütün olarak seyirciye bir İstanbul beyefendisinin yaşadığı komik ve dramatik öyküleri barındırır. Araf, Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşlarından ve aydınlarından biri olan Musa Anter'in 50 yıllık yaşamını anlatırken, faili meçhul bir cinayete kurban gitmesine dikkat çekerek, günümüzde hala aydın cinayetlerinin devam ettiğine işaret eder. Kendisini her zaman İstanbullu ve Mardinli olarak bilen ve hiçbir şekilde ayrımcılık

yapmayan oyun karakterimiz -Kürt aydını Anter'in, bir diğer deyişle Araf'ın, iki dil ve iki kültür arasındaki köprü görevini bir kez daha hatırlatmaktadır.

Uzun bir araştırma ve inceleme sonucu oluşan oyunu, Aydın Orak hem yönetiyor hem de oynuyor. Oyunun galası 20 Eylül günü Musa Anter'in doğum yeri olan Mardin'in Nusaybin ilçesinde gerçekleştirilecek.

Aydın Orak ve Cihan Şan'ın kurduğu grup, 2003 yılında "Bir İhsak'sın Bir Cemil" oyunuyla TİYATRO AVESTA adını alır. Grubun ilk Kürtçe oyun denemesi olan "Bir Delinin Güncesi" N. Gogol'un ünlü klasiğini Kürt Tiyatrosu'na uyarladı. Daha çok özel ve deneysel oyunlar için bir araya gelen grubun amacı Kürt Tiyatrosu'na katkı sunmaktır. Daha sonra Aziz Nesin'in "Sen Gara Değilsin" adlı eserini Kürtçeye çeviren Tiyatro Avesta, 4. Batman-Hasankeyf Festivali ve Ankara Uluslararası Tiyatro Festivali olmak üzere birçok yerde sahnelendi.

İletişim:

E-Mail: tiyatroyavesta@gmail.com

Telefon: 009-0535 685 26 06

Sivas Yandı 15 Yıl Oldu.

Sivas Yandı 15 Yıl Oldu. Bu, Tiyatro Simurg'un yeni oyununun adı. Grup, Mehmet Esatoğlu'nun yazıp-yönettiği oyunu Ayışığı Sanat Merkezi'nin 5. konferansı kapsamında isteğimiz üzerine sergiledi. Konferansın 2. günü yani 11 Ağustos'ta sanat merkezi çalışanları ve dostları için oynadıkları oyun bizler tarafından olumlu değerlendirildi, beğenildi.

93 yılında Sivas'ta meydana gelen, 35 aydın-sanatçı insanımızın öldürülmesiyle sonuçlanan, bun-

dan dolayı adına Katliam dediğimiz olay, oyunun merkezindeydi. Yan konular yönüyle de hayli zengin olan oyun bizleri sanki zaman içinde gezdirdi. Zaman zaman Sivas'ın tarihinde, bazen katliamların tarihine ve bazen de insanlık tarihinde bulduk kendimizi. Kendileri için hazırlanan sondan habersiz, bütün neşeleri ve coşkularıyla şenliklere katılmak için hazırlanan insanlarımızı seyrettik, bu bir tiyatro sahnesiydi ama yinede durun gitmeyin, ya da hazırlıklı gidin demek istedik, onlarsa sahnede idi ve duygularımızdan habersizdiler. En trajik olanı da; o kadar insandılar ki, sosyal demokrat geçinenlere o kadar çok güveniyorlardı ki, yangın başladıktan sonra bile, hatta bütün oteli sardıktan sonra bile, hala onlara bu kötü sonu hazırlayanların işbirlikçilerinden yana umutlarını kaybetmiyorlardı. Şahsen ben en çok bu kısımdan etkilendim; çünkü bugün hala, kime güvenip güvenemeyeceğimizle ilgili sorunlar yaşanıyor fakat o-

yun bu açıdan doyurucu, en azından kime güvenemeyeceğimiz noktasında net.

Bütün bunların dışında Esatoğlu ve Simurg oyuncularıyla (Aynur Diz, Bilgesu Ataman, Funda İslam, Ogün Seyrekel, Ergin Düzgün, Göksel Keşen) tanışmak güzeldi. Oyun sonrasında beraber yaptığımız değerlendirmeleri ilgiyle dinlemeleri, eleştirilmekten korkmuyoruz, eleştiriler bizi geliştirir bakış açılarını takdir ettiğimizi söylemek istiyoruz. Yeni çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Mahmud Derviş'in Ardından

Daha önce Mahmut Derviş ile yapılmış röportajlardan derlenmiştir.

-Şiirin imgeli söz olarak tanımlanması hakkında ne düşünüyorsunuz?

-İlk sözlü şiirsel metinlerden bu yana, şiirin her yerde geçerli ve herkesçe kabul edilen bir tanımı yok. Şiir hep karşıtıyla tanımlanmıştır denilebilir. Fakat şiirin karşıtı nedir? Bu soruya cevap hep nesir olarak verilir; şiirle nesir arasındaki farkın, şiirin imge üzerine kurulu olduğu görüşü eklenerek. Öyleyse fark imge veya ritimden mi kaynaklanmaktadır? Nesir de bunlardan uzak değildir. Sonuçta şiirin ve şiirselliğin ortaya çıkışı tanımlanamıyor. Bugün için gerçek sorun, poetikanın şiir de nasıl uygulandığını bilmektir. Poetika sadece şiirin yapısı, mimarisi ve onun ritmi – ki her şairin ki kendine özgüdür- ile uygulanır. Bir şiir kitabını okuduğumda, önce bunların arasının iyi olup olmadığı karşılaştırarak tartarım. Arap Dünyası'nda orta dönem şairleri ve öncüleri, şiirleri içi boş, hiç estetik yönü olmayan, sağlam yapıları olmayan imgelerle doldurmayı yeğlediler. Bu tip imgeler şiiri zayıflatır, okuyucuyu tiksindirir, bıktırır.

-Bugün için hangi konular şiirinizi etkiliyor?

-Her şey şiir dünyamı etkiler, ancak şiir her konuyu taşıyamaz, desteklemez. Sürekli olarak şairin savaş zamanı ne yapabileceği sorulur. Bence şairler savaş reddetmek için, savaşın dilini kullanmamalıdır. Bir şiir, ne kadar güçlü olursa olsun, asla bir savaş uçağını düşüremez, ama pilotun düşüncelerini etkileyebilir, değiştirebilir. Öyleyse şair insani görünüşleri, bakış açısını; olaylar içinden de evrensel öğeleri gözetmelidir. Savaş mağdurlarının asıl dünyasına girmek gerekir. Şiir hayatın ihtişamının ilahisi, ezgisi olmak, çirkin şeylere karşı güzellikle mücadele etmek, savaşa karşı barıştırmak zorundadır. Filistin Edebiyatı, savaşın konularına hapsolarak İsrail işgalinin gerçekleştiğinin bir kanıtı olabilir, bu durumda da Filistinlilerin iç dünyası bütünüyle örtülü, üstü kapalı olarak kalabilir; insanlar kopyalara, maskelere dönüşebilirdi. Bugün için böyle olmaması, bizim için büyük bir hediyedir. İşgale, küçük düşürmelere, adaletsizliğe, haksızlığa karşı çok yazdık, ancak şimdi Filistinli'nin bir aşk şiiri yazması, aynı zamanda hem hakkı hem de sorumluluğudur.

- Yaşamı sürdürmenin zorlukları içinde, şiir bir halkın kendini var etmesine yardım edebilir mi?

-Şiirin, ulusal mücadelede apaçık bir rol oynadığını sanmıyorum. Onun etkisi doğrudan doğruya değildir. Şiir aralıksız bir seyahat kurar, kültürler, zamanlar ve mekânlar arasında. Bu anlamıyla bir ulusal

şiire inanmıyorum. Bir tarihin verilmiş bir dilin çocuğu olarak şair, bir halkın ulusal kimliğin biçimlendirilmesine şüphesiz yardım eder, kültürel bir buyruk, sınıf rolü oynayarak. Ellili yıllarda hiç şüphesiz Arap Dünyası'nda ve dünyada- bütün bağlantılı, güdümlü şiiri düşününce, özellikle, sizde Aragon- şair doğrudan siyasal bir role sahipti. Tabii dünya bugüne göre daha az karmaşıktı. Bizim durumumuzda, İsrail işgali uzun ve de Almanya'nın Fransa'yı işgalinden farklı bir işgal. Hangi sanatçı, sürekli olarak koşulların şairi rolünü oynayabilir, gönüllü asker anlamıyla şair rolü. Bu rol oynanabilirse, işgal şiiri de öldürmeyi başaracaktır.

-Yannis Ritsos'un şiirinizi “epik lirizm” diye sınıflandırması şaşırtıcıydı. Bu sınıflanmaya katılıyor musunuz, bu şiir mümkün müdür, bugün hâlâ, batıda destanın yüzyıllar önce kaybolmuş bir tür olduğunu, lirizmin pek çok eleştiriye uğradığını da gözeterek yorumlar mısınız?

-Epik şiir, geleneksel anlamıyla algıarsak, uzun süre önce yok olmuştur. Hegel'in de öngördüğü üzere, epik şiir eski uygarlıklara bağlıdır. Lirizm ise her zaman var olmuştur; çünkü her zaman bir “ben”in çoğulluğunu bünyesinde taşımaktadır. Bu tip şiir ayrıntıları, bir halkın ruhunun parçalarını dile getirir. Halktan daha çok, halkı oluşturan bireylerle ilgilenir. Bu kavramlar elbette Arap şiirinde güçlü bir şekilde yoklar; batı dillerinden çevrilmişlerdir. Batı Dünyası'nda, lirizmin ne epik ne de dramatik olduğu; tiyatroya yaraşır bir duygu olduğu söylenir. Tam tersine bizim Arap Edebiyatı ise başlangıcında, kökende liriktir; ama sonra diğer akımları takip eder. Arap edebiyatında da çeşitli türler vardır. Ritsos benim şiirimi “epik lirizm” olarak tanımlarken, şiirin mimarisini yapısını ve bu yapı içindeki sesin çeşitliliğinden bahsetmek istemiştir. Sadece benim sesim değil, başkalarının da sesi de var ki bu bir grubu ima eder.

Şiirim sınırlı ve kişisel bir mekânda, alanda yer almıyor; ama tarihî ve coğrafik bir plan üzerinde geniş bir alanda bulunuyor. Bu noktada bazı metinlerim, epik şiiri çağrıştırabilir. Bu şiirlerdeki lirizm ne kişisel ne de bireysel; kolektif lirizmdir. Bu da ne tamamen lirik ne de tamamen epik bir şiiri işaret eder. Arap dünyasında da lirizm ağır saldırılara, eleştirilere uğradı. Genç şairler kavramlara hakimiyetlerini biraz kaybettiler; sürekli olarak romantizm ile lirizmi birbirine karıştırıyorlar.

AFA Grev Günlüğü Sergisi

Artık Ölmek İstemiyoruz, diyen tersane işçilerinin ölüm haberleri gelmeye devam ediyor. Her ölümdede bir yanımız eksiliyor ama bir o kadar da öfkemiz artıyor insanı hiçe sayan kapitalist sömürü sistemine... Ayışığı Sanat Merkezi olarak Tuzla tersane işçilerinin her eyleminde, her grevinde onun yanında olmaya çalıştık. 26-27 Şubat'ta gerçekleştirdikleri grevde bizde onlarla birlikte grev nöbetindeydik. İki gün boyunca fotoğraf karelerinde dondurduğumuz anlardan oluşan Grev Günlüğü adında bir sergi hazırladık.

Bu sergimizin açılışını da 16 Haziran'da greve çıkan tersane işçilerinin grev meydanında yaptık. Grev alanının ortasına açtığımız brandamızın üzerine tüm fotoğraf karelerini dizdik. Bir anda sergi alanımız insanlarla doldu. İşçilerin fotoğraf karelerinde kendilerini gördüğünde verdikleri tepki görülmeye değerdi. Bir de nerden geldi bilinmez, serginin ilk karesi olan Hitler faşizmi ile Tuzla'da yaşanan ölümler arasında bağ kuran grafik çalışmamızın yanına kırık bir baret konulmuştu. Sergiyi tamamlayan bir parça olmuştu. Nasıl geldiğini bilmediğimiz baretin nasıl gittiğini de anlayamadık. Diğer sergilerimizde de kullanırız diye düşündüğümüz baret sergi sonunda yerinde yoktu.

Ayışığı Sanat Merkezi olarak sanatsal üretimlerimizi işçi sınıfının mücadelesiyle birleştirmeyi, işçi sınıfının mücadelesini sanatın güçlü diliyle herkese ulaştırmayı birincil görev olarak görüyoruz.

Kübalı yazar Navarro yaşamını yitirdi

1925 yılında Pinar del Rio'da doğan yazar, mesleki hayatına öğretmen olarak başlamış, güç koşullar altında hayatını sürdürürken Marksizm ile tanışmış ve ülkenin ilk Marksist partisine üye olmuştu. Devrimin zaferi onu tarih alanındaki çalışmalarına yöneltti. 'Emek Hareketi ve Sosyalist Devrim Tarihi Enstitüsü'nün kurucuları arasında yer aldı. Daha sonra 'Küba Tarihi Enstitüsü'ne dönüşecek olan kuruluşa emekli olana kadar katkıda bulundu. 1966'da 'Küba'da Prekapitalist Rejimler' kitabı yayınlandı. 1970'de yayınlanan 'Jose Marti'nin İşçi Sınıfı ve Sosyalizm Üzerine Bazı Fikirleri' adlı eseri 1981'de ve 2006'da yeniden basıldı ve 'Jose Marti ve İşçiler' başlığıyla Venezüella'da yayımlandı. Navarro'nun 'Küba Tarihi Bir Halkın Biyografisi', bu yıl Türkiye'de Yazılama Yayınları tarafından yayımlandı.

Yeni Dönem Atölye Çalışmalarımız Başlıyor

Rasim Oktar Şiir Atölyesi

Dizelerle bugünün ve tarihin sayfalarında dolaşmaya devam ediyoruz... Rasim Oktar Şiir Atölyesi olarak, Şairleri ve onların şiirlerini incelemeye herkesi bekliyoruz.

Resim Atölyesi

Gizgilerin, fırça darbelerinin gizemli dünyasını tanımak ister misiniz?
Gelin bu dünyayı keşfe çıkalım...

Müzik Atölyesi

İlk olarak kendi sesini keşfetti insan, sesini desteklemek için bir alet yaptı sonra... kamıştan bir düdük, hayvan kemiğinden kaval... El çırpma ve ayağını yere vurma yarattığı ritm gücünü pekiştirmek için davulu keşfetti.

Yeni İnsan Atölyesi

Yeni insan tüm kalıpçı, taklitçi yaklaşımlardan kendini arındırır. Araştırmacıdır. Gelişmesini ulaşılmaz bir marifet değil başka insanlarla paylaşabileceği bir kürsü olarak görür. Kendi cehennemini aşan her insan çölden çıkılması için ışıklı ayak izleri bırakır. Gelin bu ışıklı ayak izlerini takip edelim... bilim, felsefe, estetik üzerine araştırmalar yapalım...

Dil Atölyesi

Ruhan Mavruk yönetiminde İngilizce Gramer
Çeviri Tekniği
VDS ve KPDS grupları

Sinema Atölyesi

Kısa Film Günü

Genç Sinemacıları üretimlerini paylaşmak için her Cuma düzenleyeceğimiz kısa film gününe bekliyoruz.

1 Yönetmen 4 Film

Bir ay boyunca her Cumartesi yapacağımız gösterimlerde 1 yönetmeni ve 4 filmini incelemeye ne dersiniz?

**Gelin bu umutlu yolda birlikte olalım...
Birlikte üretim birlikte değişelim...
Değiştirelim köhnemiş olan her şeyi...
Gelin Ayışığında Buluşalım**

AYIŞIĞI
SANAT
MERKEZİ | **20**
YIL.

ekin
sanat
alanında

12 Ekim Pazar 14.00
BESD'den Ayışığı'na Sanat Yürüyüşü

19 Ekim Pazar 14.00
20. Yıl Etkinliği
Haldun Dormen Sahnesi
Ergenokon Cad. İdil Pasajı
Pangaltı/Şişli

25 Ekim Cumartesi 18.00
Sarıgazi Ayışığı'nda 20. Yıl Etkinliği
Tiyatro Simurg

26 Ekim Pazar 16.00
Gazi Ayışığı'nda 20. Yıl Etkinliği

